

การส่งเสริมการเป็นสมาชิกสหกรณ์โดยใช้มาตรการทาง
ภาษีเงินได้บุคคลธรรมดา:
ศึกษากรณีการหักค่าลดหย่อนจากเงินค่าซื้อหุ้นสหกรณ์

จิตรมาส จิตรพิศาล

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรนิติศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชานิติศาสตร์ คณะนิติศาสตร์ปรีดี พนมยงค์
มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิตย์
พ.ศ. 2559

**Personal Income Tax Measure to Promote to Become the Cooperative
Membership: Case Study of Deduction Expenses /Tax Allowance
from Income Payable for Buying Cooperative Shares**

Jittramas Jitpisan

**A Thesis Submitted in Partial Fulfillment of the Requirements
for the Degree of Master of Laws**

Department of Law

Pridi Banomyong Faculty of Law, Dhurakij Pundit University

2016

หัวข้อวิทยานิพนธ์	การส่งเสริมการเป็นสมาชิกสหกรณ์โดยใช้มาตรการทางภาษีเงินได้บุคคลธรรมดา: ศึกษากรณีการหักค่าลดหย่อนจากเงินค่าซื้อหุ้นสหกรณ์
ชื่อผู้เขียน	จิตรมาส จิตรพิศาล
อาจารย์ที่ปรึกษา	รองศาสตราจารย์ ดร.จิรศักดิ์ รอดจันทร์
สาขาวิชา	นิติศาสตร์
ปีการศึกษา	2558

บทคัดย่อ

เงินค่าหุ้นของสมาชิกที่ได้ชำระให้แก่สหกรณ์เป็นทุนที่มีความสำคัญในการดำรงอยู่และการดำเนินกิจการของสหกรณ์อย่างมั่นคง ซึ่งจะนำประโยชน์มาสู่สมาชิกของสหกรณ์อย่างแท้จริง ในปัจจุบันมีประชาชนบางส่วนยังไม่เห็นประโยชน์ของระบบสหกรณ์ ที่สามารถให้ประโยชน์ทั้งทางด้านเศรษฐกิจ และสังคมส่วนรวม เป็นการส่งเสริมการช่วยเหลือตนเองและช่วยเหลือซึ่งกันและกัน ดังนั้น การที่จะส่งเสริมการเป็นสมาชิกสหกรณ์ รัฐบาลจึงควรนำมาตรการทางภาษีเงินได้บุคคลธรรมดา มาจูงใจให้บุคคลทั่วไปสนใจสมัครเป็นสมาชิกสหกรณ์ ผู้วิจัยจึงมุ่งศึกษากรณีการนำเงินค่าหุ้นสหกรณ์มาหักเป็นค่าลดหย่อนในการเสียภาษีเงินได้บุคคลธรรมดา

จากการศึกษาพบว่า วัตถุประสงค์ประการหนึ่งของตัวบรรเทาภาระภาษี คือ เพื่อให้รัฐใช้เป็นกลไกในการสนับสนุนบุคคลหรือกิจกรรมบางประเภท โดยการกำหนดการหักค่าลดหย่อนภาษีเงินได้บุคคลธรรมดาทั้งของประเทศไทยและของต่างประเทศ ต่างขึ้นอยู่กับประเภทของเงินได้ และนโยบายในการบริหารของแต่ละประเทศว่ารัฐต้องการส่งเสริมหรือสนับสนุนกิจกรรม หรือให้ความช่วยเหลือแก่ประชากรของรัฐในรูปแบบใด ดังนั้น หากมีการนำเงินค่าซื้อหุ้นสหกรณ์มาหักเป็นค่าลดหย่อนในการเสียภาษีเงินได้บุคคลธรรมดา จะมีข้อดีต่อรัฐบาลในการใช้นโยบายทางด้านภาษีมาสนับสนุนกิจกรรมที่ก่อให้เกิดประโยชน์ โดยที่รัฐบาลไม่จำเป็นต้องจ่ายเงินสนับสนุนโดยตรงเพื่อช่วยเหลือกิจกรรมสหกรณ์ นอกจากนี้แล้วยังก่อให้เกิดประโยชน์ต่อสหกรณ์ในการเพิ่มเงินทุนหมุนเวียนเพื่อใช้ในกิจการของสหกรณ์ และช่วยเหลือซึ่งกันและกันระหว่างสมาชิกรวมถึงเป็นการส่งเสริมการออมเงินของสมาชิกสหกรณ์ในอีกประการหนึ่งด้วย รัฐบาลจึงควรเพิ่มกฎหมายให้สามารถนำเงินค่าซื้อหุ้นสหกรณ์มาหักเป็นค่าลดหย่อนในการเสียภาษีเงินได้บุคคลธรรมดา โดยต้องมีการกำหนดหลักเกณฑ์ที่ชัดเจนและแน่นอน เพื่อให้สอดคล้องกับหลักการจัดเก็บภาษีอากรที่ดี หลักความเป็นธรรมและหลักความมีประสิทธิภาพในการจัดเก็บภาษีควบคู่กัน

ดังนั้น ผู้วิจัยจึงขอเสนอให้มีการเพิ่มเติม กฎกระทรวงว่าด้วยการยกเว้นภาษีอากร โดยการให้นำ เงินได้เท่าที่จ่ายเป็นค่าซื้อหุ้นสหกรณ์ ซึ่งเป็นการจดทะเบียนตามกฎหมายว่าด้วยการสหกรณ์ ในจำนวนที่ได้จ่ายไปจริง แต่ไม่เกินหนึ่งแสนห้าหมื่นบาทถ้วน สำหรับปีภาษีนั้น โดยผู้มีเงินได้ต้องซื้อหุ้นสหกรณ์ติดต่อกันไม่น้อยกว่าห้าปี นับตั้งแต่วันที่ซื้อหุ้นสหกรณ์เป็นครั้งแรก ได้รับสิทธิประโยชน์ในการยกเว้นภาษีเงินได้บุคคลธรรมดา โดยเงินได้ที่ได้รับการยกเว้นภาษีดังกล่าว นั้น จะมีการกำหนดหลักเกณฑ์ เงื่อนไขและวิธีการ การได้รับสิทธิประโยชน์ทางด้านภาษีอากร และการผิดเงื่อนไขการรับสิทธิประโยชน์ไว้อย่างละเอียดในประกาศอธิบดีกรมสรรพากร เพื่อความชัดเจนและแน่นอนในการปฏิบัติต่อไป

Thesis Title	Personal Income Tax Measure to Promote to Become the Cooperative Membership: Case Study of Deduction Expenses /Tax Allowance from Income Payable for Buying Cooperative Shares
Author	Jittramas Jitpisan
Thesis Advisor	Associate Professor Dr.Jirasak Rodjun
Department	Law
Academic Years	2015

ABSTRACT

The capital spent to organize the cooperative is from the stakeholders' shares. Therefore, the paid share to the cooperative is paramount to the cooperative's stable maintenance and operation organization which truly brings the members prosperity. Today, some people cannot yet realize the true benefits of the cooperative system that can economically and socially benefit allowing people to help themselves and one another. To promote the cooperative, government should give the cooperative members individual tax privilege to convince people to join the cooperative. The researcher aims to study the case where the money spent to purchase cooperative share can be personal income tax reliefs.

The study indicates that one aim of tax relief is being governmental machinery to promote people or some certain activities by regulating income tax reliefs for both Thai and foreign people depending on the type of their income and administrative policy of each country that what kind of activity support and assistance the government wish to provide for people. Therefore, should the share money be personal tax reliefs, the government will be benefited in aspect of tax policy supporting activities without having to provide direct support money to assist the cooperative's activities. Moreover, the cooperative will also be benefited in aspect of increasing the capital flowing to spend on the cooperative's activities, helping one another among members, as well as supporting the members' saving. The government should pass a law to allow the cooperative share paid money to be personal tax reliefs with specific and clear measures to correspond with the principle of the righteous tax collection and effective tax collection.

Therefore, the researcher suggests that there should be an amendment adding Ministerial regulation on revenue exception from the actual cooperative share paid money from the cooperative registered under the regulations on cooperatives but not exceed than 150,000 Bath for that revenue year. The person granted the personal income tax exception must buy the cooperative share for at least 5 consecutive years from the date of first purchase. The money under such the exception is to be thoroughly specified regulations, conditions, and methods on tax benefit receiving and breach of conditions to receive the benefits in a declaration by Director of Revenue Department for the clarity and consistency for further operation.

กิตติกรรมประกาศ

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้สำเร็จลุล่วงได้ด้วยความอุปการคุณของผู้มีพระคุณหลายท่าน ผู้วิจัยขอกราบขอบพระคุณรองศาสตราจารย์ ดร.จิรศักดิ์ รอดจันทร์ อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ ที่ได้สละเวลาอันมีค่าอย่างยิ่งในการให้คำปรึกษา คำแนะนำ ตรวจสอบแก้ไขข้อบกพร่องต่าง ๆ รวมทั้งเสนอข้อคิดเห็นอันเป็นประโยชน์อย่างยิ่งต่อการทำวิทยานิพนธ์ฉบับนี้

ผู้วิจัยขอกราบขอบพระคุณศาสตราจารย์ ดร.ธีระ ศรีธรรมรักษ์ ที่รับเป็นประธานกรรมการสอบวิทยานิพนธ์ รองศาสตราจารย์พินิจ ทิพย์มณี และรองศาสตราจารย์ภาณี กิจพ้อคำ ที่รับเป็นกรรมการสอบวิทยานิพนธ์ โดยให้คำแนะนำและชี้แนะแนวทางอันเป็นประโยชน์ต่อการทำวิทยานิพนธ์ฉบับนี้เป็นอย่างยิ่ง

สุดท้ายนี้ผู้วิจัยขอกราบขอบพระคุณ คุณพ่อวิชัย จิตรพิศาล และคุณแม่วิจิตร จิตรพิศาล ที่ให้ความรักความเมตตาและกำลังใจ แก่ผู้วิจัยในการศึกษาตลอดมาจนประสบความสำเร็จ และผู้วิจัยขอขอบคุณน้องสาว น้องชาย เพื่อน ๆ รุ่นพี่ และเพื่อนร่วมงาน ที่เป็นกำลังใจที่ดี และคอยอยู่ช่วยเหลือผู้วิจัยตลอดมา

อนึ่ง หากวิทยานิพนธ์ฉบับนี้มีคุณค่าและมีประโยชน์ต่อการศึกษาค้นคว้าของผู้สนใจ ผู้วิจัยขอขอบน้อมมอบความดีทั้งหมดให้บุพการี ครูอาจารย์ และผู้มีพระคุณทุกท่าน หากมีข้อผิดพลาดประการใด ผู้วิจัยขอขอบน้อมรับไว้แต่เพียงผู้เดียว

จิตรมาส จิตรพิศาล

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย	ฅ
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ	จ
กิตติกรรมประกาศ.....	๗
สารบัญตาราง	ญ
บทที่	
1. บทนำ	1
1.1 ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา.....	1
1.2 วัตถุประสงค์ของการศึกษา.....	3
1.3 สมมติฐานของการศึกษา.....	3
1.4 ขอบเขตของการศึกษา.....	4
1.5 วิธีดำเนินการศึกษา	4
1.6 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ.....	4
2. แนวคิดและหลักการเกี่ยวกับการจัดเก็บภาษีและการสหกรณ์.....	5
2.1 ความรู้ทั่วไปเกี่ยวกับภาษีอากร	5
2.2 หลักการจัดเก็บภาษีอากรที่ดี.....	11
2.3 หลักการจัดเก็บภาษีเงินได้บุคคลธรรมดา	20
2.4 การออมและการลงทุน.....	53
2.5 แนวคิด หลักการจัดตั้งสหกรณ์ และประโยชน์การเข้าเป็นสมาชิกสหกรณ์.....	59
2.6 กฎหมายแม่บทและกฎหมายภาษีลำดับรอง	82
2.7 ทบทวนงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	84
3. มาตรการทางกฎหมายเกี่ยวกับการหักค่าลดหย่อนภาษีเงินได้บุคคลธรรมดาของ ประเทศไทยและต่างประเทศ	87
3.1 กฎหมายการหักค่าลดหย่อนภาษีเงินได้บุคคลธรรมดาในประเทศไทย.....	87
3.2 กฎหมายการหักค่าลดหย่อนภาษีเงินได้บุคคลธรรมดาในต่างประเทศ	103
4. บทวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างการลดหย่อนภาษีอากรกับการส่งเสริมการเป็น สมาชิกสหกรณ์	115

สารบัญ (ต่อ)

บทที่	หน้า
4.1 วิเคราะห์การนำเงินค่าซื้อหุ้นสหกรณ์มาเป็นค่าลดหย่อนในการคำนวณ ภาษีเงินได้บุคคลธรรมดา ตามหลักการจัดเก็บภาษีอากรที่ดี	115
4.2 วิเคราะห์เปรียบเทียบประโยชน์ทางภาษีอากร และประโยชน์ด้านอื่น ๆ ที่บุคคลธรรมดาจะได้รับจากการเป็นสมาชิกสหกรณ์กับการลงทุนประเภทอื่น	120
4.3 วิเคราะห์ปัญหาข้อจำกัดการสมัครเข้าเป็นสมาชิกสหกรณ์ โดยการซื้อหุ้นสหกรณ์	131
4.4 วิเคราะห์การนำเงินค่าซื้อหุ้นสหกรณ์ มาเป็นค่าลดหย่อนในการคำนวณ ภาษีเงินได้บุคคลธรรมดาตามกฎหมายภาษีอากรของประเทศไทยและ ของต่างประเทศ	137
5. บทสรุปและข้อเสนอแนะ	141
5.1 บทสรุป	141
5.2 ข้อเสนอแนะ	147
บรรณานุกรม	156
ประวัติผู้เขียน	163

สารบัญตาราง

ตารางที่	หน้า
2.1 บัญชีอัตราภาษีเงินได้บุคคลธรรมดา	40
2.2 แสดงจำนวนสหกรณ์และสมาชิกสหกรณ์ในประเทศไทย	69
2.3 แสดงผลการดำเนินงานของธุรกิจสหกรณ์	78
3.1 อัตราค่าลดหย่อนมาตรฐานของสหรัฐอเมริกา ปี 2014.....	105
4.1 เปรียบเทียบประโยชน์ทางด้านภาษีเงินได้บุคคลธรรมดากรณีการรับฝากเงิน	125
4.2 เปรียบเทียบกรณีที่บุคคลธรรมดานำเงินมาซื้อหุ้นสหกรณ์กับกรณีนำเงินไป ลงทุนในกองทุนรวมหุ้นระยะยาว (LTF) และกองทุนรวมเพื่อการเลี้ยงชีพ (RMF) ..	129
4.3 เปรียบเทียบหุ้นของสหกรณ์ และหุ้นตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์	134

บทที่ 1

บทนำ

1.1 ความสำคัญและความเป็นมาของปัญหา

สหกรณ์เป็นนิติบุคคลรูปแบบหนึ่งที่มีความสำคัญต่อการพัฒนาประเทศในการส่งเสริมการรวมตัวกันของบุคคลให้ความช่วยเหลือซึ่งกันและกันระหว่างสมาชิกในทางเศรษฐกิจและสังคมโดยไม่มุ่งแสวงหากำไร ตามพระราชบัญญัติสหกรณ์ พ.ศ. 2542 มาตรา 33 วรรคหนึ่ง บัญญัติว่าสหกรณ์จะตั้งขึ้นได้โดยการจดทะเบียนตามพระราชบัญญัตินี้ และต้องมีวัตถุประสงค์เพื่อส่งเสริมผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจและสังคมของบรรดาสมาชิกโดยวิธีช่วยตนเองและช่วยเหลือซึ่งกันและกันตามหลักการสหกรณ์¹

จากบทบัญญัติดังกล่าวจะเห็นได้ว่า การจัดตั้งสหกรณ์และการดำเนินกิจการของสหกรณ์มีวัตถุประสงค์เพื่อส่งเสริมผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจและสังคมของบรรดาสมาชิกโดยวิธีการช่วยตนเองและการช่วยเหลือซึ่งกันและกัน โดยมีทุนของสหกรณ์มาจากเงินค่าหุ้นของสมาชิกแต่ละคนรวมกันทั้งหมด ดังนั้นเงินค่าหุ้นของสมาชิกที่ได้ชำระให้แก่สหกรณ์แล้วจึงเป็นทุนเรือนหุ้นของสหกรณ์ที่มีความสำคัญในการดำรงอยู่และการดำเนินกิจการต่อไปอย่างมั่นคงอันจะเป็นประโยชน์แก่สมาชิกอย่างแท้จริง²

ปัจจุบันภาคสหกรณ์ไทยโดยรวมมีจำนวน 10,834 แห่ง ประกอบด้วย สหกรณ์จำนวน 6,704 แห่ง (ภาคเกษตรจำนวน 3,732 แห่ง นอกภาคเกษตรจำนวน 2,972 แห่ง) และกลุ่มเกษตรกรจำนวน 4,130 แห่ง มีจำนวนสมาชิกรวมทั้งสิ้น 12 ล้านเศษคน คิดเป็นร้อยละ 18.57 ของประชากรทั้งประเทศ มีทุนดำเนินงานรวมเท่ากับ 2.06 ล้านล้านบาท สร้างมูลค่าเพิ่มธุรกิจรวม 1.98 ล้านล้านบาท คิดเป็นร้อยละ 16.64 ของผลิตภัณฑ์มวลรวมในประเทศ (GDP)³

¹ จาก โครงการศึกษาวิจัยเพื่อปรับปรุงแก้ไขพระราชบัญญัติสหกรณ์ พ.ศ. 2542 (รายงานฉบับสุดท้าย) (น. 1), โดย ศูนย์วิจัยและให้คำปรึกษา คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2556, กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

² คำพิพากษา ศาลปกครองพิษณุโลก คดีหมายเลขแดงที่ 51/2557.

³ จาก ภาวะเศรษฐกิจภาคสหกรณ์ไทย ปี 2556 (น. 4), โดย กรมตรวจบัญชีสหกรณ์, 2557, กรุงเทพฯ: ตะวันออก.

ถึงแม้ว่าในปัจจุบันนี้ภาคสหกรณ์จะมีสมาชิกจำนวนทั้งสิ้น 12 ล้านเศษคน แต่มีสมาชิกสหกรณ์บางส่วนยังมีความเข้าใจระบบสหกรณ์ไม่สอดคล้องกับหลักการ วิธีการและอุดมการณ์ของสหกรณ์ ทำให้เข้ามาในระบบสหกรณ์โดยหวังผลประโยชน์ที่ไม่เหมาะสม ประชาชนกลุ่มนี้จึงยังไม่เห็นประโยชน์ที่แท้จริงของระบบสหกรณ์ ที่สามารถให้ประโยชน์ทั้งทางด้านเศรษฐกิจและสังคมส่วนรวม เป็นการส่งเสริมการช่วยเหลือตนเองและช่วยเหลือซึ่งกันและกัน ดังนั้นการที่จะส่งเสริมสหกรณ์โดยให้ประชาชนส่งค่าหุ้นเพื่อเป็นทุนในการดำเนินกิจการมากขึ้น ควรจะใช้มาตรการทางภาษีเงินได้บุคคลธรรมดา เพื่อส่งเสริมการเป็นสมาชิกสหกรณ์

สำหรับมาตรการทางภาษีที่รัฐบาลใช้ในการช่วยเหลือบรรเทาภาระภาษีที่ใช้อยู่ในปัจจุบันมีหลายลักษณะ ซึ่งมาตรการทางภาษีที่จะนำมาจูงใจให้บุคคลทั่วไปสนใจสมัครเป็นสมาชิกสหกรณ์ ผู้เขียนสนใจในประเด็นเรื่องการนำเงินค่าซื้อหุ้นมาเป็นค่าลดหย่อนภาษีเงินได้บุคคลธรรมดา ซึ่งการหักค่าลดหย่อนเป็นวิธีการอย่างหนึ่งที่ใช้ปรับปรุงฐานภาษีให้เป็นธรรมสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ในการใช้ภาษีเป็นเครื่องมือในการปฏิบัติตามนโยบายรัฐบาล⁴

ค่าลดหย่อนภาษี ถือเป็นรายจ่ายของรัฐบาลประเภทหนึ่ง (Tax Expenditure) ซึ่งให้ผลลัพธ์ทางเศรษฐกิจคล้ายคลึงกับกรณีที่รัฐบาลจ่ายบุดหนุนให้ประชาชนบางกลุ่ม บางพวก เพื่อนำเงินไปลงทุนทำกิจกรรมอะไรบางอย่างตามที่รัฐบาลต้องการส่งเสริม⁵

ปัจจุบันค่าลดหย่อนภาษีมียทั้งหมด 17 รายการ ซึ่งอาจแบ่งออกเป็น 5 กลุ่มใหญ่ ๆ ดังนี้
1. กลุ่มค่าลดหย่อนส่วนบุคคล 2. ค่าลดหย่อนการออมเพื่อวัยเกษียณและประกัน 3. ค่าลดหย่อนที่อยู่อาศัย 4. ค่าลดหย่อนเงินบริจาค 5. ค่าลดหย่อนซื้อกองทุนหุ้นระยะยาว

เมื่อศึกษาจากแนวคิดการปรับปรุงค่าลดหย่อนภาษีของกรมสรรพากร ค่าลดหย่อนภาษีควรอยู่ภายใต้หลักการดังนี้คือ

1. เป็นเครื่องมือของรัฐบาล เพื่อส่งเสริมกิจกรรมบางกลุ่มที่มีเป้าหมายทางสังคม
2. เป็นแหล่งรายได้ให้กับรัฐบาล
3. เป็นเครื่องมือในการกระจายรายได้⁶

ดังนั้น ผู้วิจัยเห็นว่า กรณีที่จะจูงใจให้บุคคลทั่วไปเข้ามาเป็นสมาชิกสหกรณ์ เพื่อส่งเสริมให้ระบบสหกรณ์มีเข้มแข็งมากขึ้น และเป็นการส่งเสริมการออมเงินในระยะยาวอีกทางหนึ่ง

⁴ จาก ทฤษฎีภาษีอากร *The Theory of Taxation* (น.119), โดย บุญธรรม ราชรัศมี, 2552, กรุงเทพฯ: ทิธีเอ็นเพรส.

⁵ จาก ภาษีเงินได้บุคคลธรรมดา หลักการและบทวิเคราะห์, โดย จิรศักดิ์ รอดจันทร์, 2556, กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

⁶ แหล่งเดิม.

โดยใช้ระบบสหกรณ์นั้น จึงควรศึกษาการใช้วิธีทางภาษีเพื่อเป็นการจูงใจให้บุคคลธรรมดาที่กำลังตัดสินใจในการเป็นสมาชิกสหกรณ์มีแรงจูงใจในการสมัครเข้าเป็นสมาชิกสหกรณ์เพิ่มขึ้น โดยผู้ศึกษาได้ศึกษาเฉพาะกรณีการหักค่าลดหย่อนจากเงินค่าซื้อหุ้น โดยศึกษาเทียบกับผลประโยชน์ทางภาษีกับการลงทุนในกิจการประเภทอื่น โดยอาศัยหลักการจัดเก็บภาษีอากรที่ดี และหลักความเป็นธรรมในการจัดเก็บภาษีมาวิเคราะห์

1.2 วัตถุประสงค์ของการศึกษา

1. เพื่อศึกษาแนวคิดและหลักการจัดเก็บภาษีอากรที่ดี วัตถุประสงค์ของการบรรเทาภาระทางภาษี โดยใช้ค่าลดหย่อนภาษี และศึกษาแนวคิด หลักการสหกรณ์ ประโยชน์ของการเข้าเป็นสมาชิกสหกรณ์ เทียบเคียงกับแนวคิดการลงทุนในประเภทอื่น ๆ
2. เพื่อศึกษาถึงมาตรการทางกฎหมายเกี่ยวกับการหักค่าลดหย่อนภาษีเงินได้บุคคลธรรมดาของต่างประเทศ
3. เพื่อศึกษาวิเคราะห์เปรียบเทียบถึงผลดีผลเสียของการนำเงินค่าซื้อหุ้นของสหกรณ์มาเป็นค่าลดหย่อนภาษีเงินได้บุคคลธรรมดา เพื่อส่งเสริมการเป็นสมาชิกสหกรณ์
4. เพื่อเสนอแนวทางในการปรับปรุงเพิ่มเติมบทกฎหมายของประเทศไทยควรมีการหักค่าลดหย่อนจากเงินค่าซื้อหุ้นสหกรณ์ มาเป็นมาตรการในการส่งเสริมการเป็นสมาชิกสหกรณ์

1.3 สมมติฐานของการศึกษา

เงินค่าหุ้นของสมาชิกสหกรณ์ที่ได้ชำระให้แก่สหกรณ์แล้วเป็นทุนในการดำเนินการที่สำคัญของสหกรณ์ ดังนั้นหากจะส่งเสริมสหกรณ์ให้ประชาชนได้รับผลประโยชน์ตามหลักการวิธีการ และอุดมการณ์ของสหกรณ์อย่างแท้จริงแล้ว และสมาชิกได้รับประโยชน์จากสหกรณ์อย่างแท้จริง สมควรมีการส่งเสริมให้สมาชิกส่งเงินค่าหุ้นเพื่อเป็นทุนในการดำเนินการสหกรณ์ และเป็นการส่งเสริมการออมเงินของสมาชิกสหกรณ์ไปในขณะเดียวกัน ดังนั้น จึงจำเป็นต้องมีการเพิ่มเติมกฎกระทรวงโดยการให้นำเงินค่าซื้อหุ้นสหกรณ์ มาหักเป็นค่าลดหย่อนหักออกจากเงินได้พึงประเมินในการคำนวณภาษีเงินได้บุคคลธรรมดา อันจะเป็นการส่งเสริมการดำเนินธุรกิจสหกรณ์ และส่งเสริมการออมอย่างแท้จริง

1.4 ขอบเขตของการศึกษา

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้มุ่งศึกษาวิเคราะห์ถึงผลดีและผลเสียของการนำเงินค่าซื้อหุ้นของสมาชิกสหกรณ์มาเป็นค่าลดหย่อนภาษีเงินได้บุคคลธรรมดา โดยศึกษาเปรียบเทียบวิเคราะห์จากหลักการลดหย่อนภาษีเงินได้บุคคลธรรมดาของต่างประเทศ และวิเคราะห์เปรียบเทียบจากผลประโยชน์ทางภาษีในการลงทุนกิจการประเภทอื่น ๆ ซึ่งจะเป็นแนวทางในการปรับปรุงให้มีการเพิ่มค่าลดหย่อนภาษีเงินได้บุคคลธรรมดาในกรณีการซื้อหุ้นสหกรณ์มาเป็นค่าลดหย่อนภาษีเพื่อเป็นแรงจูงใจในการสมัครเป็นสมาชิกสหกรณ์ในประเทศไทย

1.5 วิธีดำเนินการศึกษา

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้ใช้วิธีการศึกษาแบบวิจัยเชิงคุณภาพหรือวิจัยเอกสาร (Documentary Research) โดยการศึกษาค้นคว้าข้อมูลจากตัวบทกฎหมาย พระราชบัญญัติสหกรณ์ฉบับต่าง ๆ ประมวลรัษฎากร คำพิพากษา หนังสือตอบข้อหารือของกรมสรรพากร หนังสือตอบข้อหารือของกรมส่งเสริมสหกรณ์ คำอธิบายตำราทางวิชาการ วารสารทางกฎหมาย บทความ ข้อมูลอิเล็กทรอนิกส์ต่าง ๆ รวมทั้งวิทยานิพนธ์และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องทั้งของประเทศไทยและต่างประเทศ เพื่อนำข้อมูลดังกล่าวมาศึกษาและวิเคราะห์ เพื่อหาผลดี ผลเสีย และข้อเสนอแนะในการศึกษา

1.6 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. เพื่อทราบแนวคิดและหลักการจัดเก็บภาษีอากรที่ดี วัตถุประสงค์ของการบรรเทาภาระทางภาษี โดยใช้ค่าลดหย่อนภาษี และศึกษาแนวคิด หลักการสหกรณ์ ประโยชน์ของการเข้าเป็นสมาชิกสหกรณ์ เทียบเคียงกับแนวคิดการลงทุนในประเภทอื่น ๆ
2. เพื่อทราบถึงมาตรการทางกฎหมายต่างประเทศเกี่ยวกับการหักค่าลดหย่อนภาษีเงินได้บุคคลธรรมดา
3. เพื่อทราบถึงผลดีผลเสียของการนำเงินค่าซื้อหุ้นของสหกรณ์มาเป็น ค่าลดหย่อนภาษีเงินได้บุคคลธรรมดา เพื่อส่งเสริมการเป็นสมาชิกสหกรณ์
4. เพื่อทราบว่าประเทศไทยควรมีการเพิ่มเติมกฎกระทรวง เพื่อให้มีการหักค่าลดหย่อนจากเงินค่าซื้อหุ้นสหกรณ์เป็นมาตรการในการส่งเสริมการเป็นสมาชิกสหกรณ์

บทที่ 2

แนวคิดและหลักการเกี่ยวกับการจัดเก็บภาษีและการสหกรณ์

วัตถุประสงค์หลักในการจัดเก็บภาษีเงินได้บุคคลธรรมดา คือการเป็นแหล่งรายได้ที่สำคัญของรัฐบาล เพื่อใช้เป็นเครื่องมือในการบริหารประเทศ นอกจากนี้แล้วภาษีอากรยังมีประโยชน์ในอีกหลาย ๆ ด้าน ไม่ว่าจะเป็นการช่วยกระจายรายได้ของประชาชน การลดช่องว่างระหว่างคนรวยและคนจน รวมถึงการใช้ภาษีอากรเพื่อสนองนโยบายของรัฐบาลด้วย ซึ่งการนำภาษีอากรมาใช้ในการส่งเสริมการเป็นสมาชิกสหกรณ์นั้นจำเป็นต้องศึกษาแนวคิดทฤษฎีทั้งทางภาษีอากร ทางการลง และทางการสหกรณ์ เพื่อที่จะใช้ในการนำไปวิเคราะห์ต่อไป

ดังนั้น ในบทนี้ผู้วิจัยจะกล่าวถึงแนวคิด ทฤษฎี หลักการจัดเก็บภาษีอากร และแนวคิดทฤษฎีการลงทุนและการออม รวมถึงแนวคิดและหลักการสหกรณ์

2.1 ความรู้ทั่วไปเกี่ยวกับภาษีอากร

2.1.1 ความหมายของภาษีอากร

การศึกษาเรื่องภาษีอากร จำต้องศึกษาที่มาแนวคิด วัตถุประสงค์ของการจัดเก็บภาษีอากร รวมถึงฐานภาษี เพื่อใช้ในการประเมินภาษีอากร โดยต้องคำนึงถึงภาระภาษี และความคุ้มค่าในการจัดเก็บ รวมถึงความเป็นธรรมแก่ประชาชน และรัฐประกอบกัน ดังนี้

สำหรับนิยามคำว่า “ภาษีอากร” มีผู้ให้ความหมายไว้แตกต่างกัน ดังต่อไปนี้

“ภาษี คือการเก็บเงินจากประชาชน โดยเป็นการบังคับของเจ้าหน้าที่รัฐ ซึ่งประชาชนผู้ถูกเก็บเงินนั้นจะไม่ได้รับสิ่งตอบแทนโดยตรง หรือกล่าวอีกอย่างหนึ่ง ภาษี คือเงินที่เคลื่อนย้ายจากประชาชนไปสู่รัฐ โดยประชาชนผู้เสียภาษีจะไม่ได้รับสิ่งตอบแทนโดยตรงจากรัฐ ซึ่งภาษีจะถูกจัดเก็บจากการทำกิจกรรมทางเศรษฐกิจ เช่น การหาและมีเงินได้ การใช้จ่ายเงินเพื่อการบริโภค การมีหรือถือครองทรัพย์สิน เป็นต้น”¹

อย่างไรก็ตามในความหมายที่นิยมศึกษาคือ ของนักเศรษฐศาสตร์ภาษีอากร ที่ได้ให้นิยามคำว่า “ภาษีอากร” ไว้ในวิชาเศรษฐศาสตร์ภาษีอากร ดังนี้

¹ จาก ภาษีเงินได้บุคคลธรรมดา หลักการและบทวิเคราะห์ (น. 3), โดย จิรศักดิ์ รอดจันทร์, 2556, กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ลิขสิทธิ์ 2556 โดย สำนักแห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

เอ็ดวิน โรเบิร์ต แอนเดอสัน เซลิกแมน (E.R.A Seligman) ได้นิยามว่า “ภาษีอากร” คือ สิ่งที่รัฐบาลบังคับจัดเก็บจากรายการเพื่อนำมาใช้จ่ายเป็นประโยชน์แก่สังคมส่วนรวมโดยมิได้มีสิ่งตอบแทนโดยตรงแก่ผู้เสียภาษี ซึ่งจากคำนิยามมีสาระสำคัญแยกได้ 3 ประการ คือ ประการแรก สิ่งที่รัฐบาลบังคับจัดเก็บจากรายการ โดยการบังคับ ไม่ว่าจะป็นรายได้ สิ่งของ ผลประโยชน์ หรือ บริการ ประการที่สองภาษีที่จัดเก็บได้ต้องนำไปใช้จ่ายเป็นประโยชน์แก่สาธารณะ และประการที่สาม ผู้เสียภาษีอากรนั้นจะได้รับประโยชน์จากภาษีทางอ้อม เช่นการใช้ประโยชน์ในทรัพย์สินสาธารณะร่วมกัน

ซีเอ็ม อัลแลน (CM. Allan) ได้นิยามความหมายของภาษีอากร ว่า ภาษีอากรเป็นเงินได้ หรือทรัพยากรที่เคลื่อนย้ายจากภาคเอกชนไปสู่ภาครัฐบาล ยกเว้นการกู้ยืมและรายจ่ายโดยตรง สำหรับ ค่าสินค้าและบริการที่ผลิตขึ้นเพื่อสาธารณะ ซึ่งประชาชนได้จ่ายเต็มตามต้นทุนการผลิตของสินค้าและบริการนั้น²

สำหรับแนวคิดของนักการคลัง ที่นิยมศึกษาของฝรั่งเศส ได้ให้ความหมายของภาษีอากรไว้ว่า ภาษีเป็นเงินตราที่รัฐบาลเรียกเก็บจากพลเมืองเพื่อใช้ในการกิจการที่เป็นภาระสาธารณะ³

แกซตัน เจซ (M. GESTON JEZE)⁴ เห็นว่า “ภาษีเป็นเงินตราที่มีลักษณะถาวร และไม่มีสิ่งแลกเปลี่ยน โดยรัฐใช้อำนาจบังคับเรียกเก็บจากปัจเจกชน”

ศาสตราจารย์พอล-แมรี กอดเม็ธ (Paul-Marie Gaudemet)⁵ เห็นว่า “ภาษีเป็นเงินตราที่รัฐใช้อำนาจบังคับจัดเก็บตามสัดส่วนแห่งความสามารถของประชาชนเพื่อครอบคลุมภาระสาธารณะ”

จากนิยามที่ได้ศึกษาข้างต้น จึงสรุปสาระสำคัญของภาษีอากร ได้ 4 ประการ ดังนี้⁶

1. ภาษีอากรต้องมีลักษณะเป็นการบังคับ โดยต้องมีการกำหนดหลักเกณฑ์และวิธีการที่แน่นอน กำหนดประเภทของภาษี ตัวบุคคลที่ต้องเสียภาษี ฐานภาษี อัตราภาษี จำนวนเงินที่ต้องเสียภาษี รวมถึงเวลาและสถานที่ในการเสียภาษี ด้วยเป็นต้น

2. ภาษีอากรต้องมีสภาพบังคับโดยรัฐต้องตราเป็นกฎหมาย เพื่อให้มีผลใช้บังคับกับทุกคนโดยเสมอภาค และเท่าเทียมกัน นอกจากนี้หากบุคคลใดไม่ได้เสียภาษีหรือเสียภาษีไม่ถูกต้อง

² ทฤษฎีภาษีอากร *The Theory of Taxation* (น.1). เล่มเดิม.

³ จาก กฎหมายภาษีอากร (น. 1), โดย ศุภลักษณ์ พินิจวุฒ, 2556, กรุงเทพฯ: จตุลักษ์ 79.

⁴ From *Cours de Finances publiques*, Girard, by M. GESTON JEZE, 1931. (อ้างถึงใน แหล่งเดิม).

⁵ From *paris: Monchrestien*, by Paul-Marie Gaudemet, 1981. (อ้างถึงใน แหล่งเดิม).

⁶ จาก *วิชาภาษีอากร ว่าด้วยภาษีเงินได้บุคคลธรรมดา* (น. 2), โดย โกเมนทร์ สืบวิเศษ, 2548, กรุงเทพฯ: ชวนพิมพ์.

ตามที่กฎหมายกำหนด ผู้นั้นต้องได้รับโทษ ไม่ว่าค่าปรับหรือเงินเพิ่ม หรืออาจต้องได้รับโทษประการอื่น

3. เงินภาษีอากรที่รัฐจัดเก็บ ต้องนำไปใช้ประโยชน์เพื่อสาธารณะทั่วไป ต้องไม่เป็นการเฉพาะเจาะจง สำหรับการนำไปใช้ประโยชน์ต้องเป็นไปตามนโยบายแห่งรัฐนั้น

4. ผู้เสียภาษีอากร จะไม่ได้รับผลประโยชน์เป็นการส่วนตัว แต่จะได้รับประโยชน์ทางอ้อมจากรัฐ หรือที่รัฐได้จัดสวัสดิการให้เท่านั้น เช่น รัฐสร้างสาธารณูปโภคเพื่อประชาชนใช้ร่วมกัน เป็นต้น

2.1.2 วัตถุประสงค์ของการจัดเก็บภาษีอากร

วัตถุประสงค์หลัก ในการจัดเก็บภาษีอากร เพื่อเป็นรายได้ที่สำคัญของรัฐ และวัตถุประสงค์รอง เพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ในการบริหารจัดการรัฐได้ โดยรัฐสามารถกำหนดประเภทภาษีอากร ผู้มีหน้าที่เสียภาษีอากร อัตราภาษีอากร ให้เหมาะสม กับสถานการณ์ของรัฐ

วัตถุประสงค์ในการจัดเก็บภาษีอากร มี 6 ประการ ดังนี้

1) เพื่อเป็นรายได้ของรัฐ (Raising Revenue)

ภาษีอากรเป็นแหล่งรายได้ที่สำคัญที่สุดที่รัฐบาลจะนำมาตั้งเป็นงบประมาณรายจ่ายประจำปี⁷ ภาษีอากรที่จะสร้างรายได้ให้รัฐได้ดี ต้องมีความยืดหยุ่นพอสมควร สามารถปรับให้เข้ากับสถานการณ์ทางเศรษฐกิจได้ เช่น ภาษีอากรในประเทศที่เจริญแล้วมีความแตกต่างจากภาษีอากรในประเทศที่ด้อยพัฒนา กล่าวคือ ในประเทศที่เจริญแล้วภาษีอากรทางตรง (Direct Tax) เป็นภาษีที่ทำรายได้ส่วนใหญ่ให้กับประเทศ เช่น ภาษีเงินได้ ภาษีทรัพย์สิน เป็นต้น ส่วนประเทศที่ด้อยพัฒนาจะมีรายได้ส่วนใหญ่มาจากภาษีทางอ้อม (Indirect Tax) ซึ่งเป็นภาษีที่ผู้เสียภาษีไม่รู้ตัวว่าตนได้เสียภาษีไป เช่น ภาษีศุลกากร ภาษีการค้า เป็นต้น⁸

2) เพื่อเป็นเครื่องมือในการควบคุมการบริโภคของประชาชน (Regulatory Taxation)

ด้วยลักษณะของภาษีอากร มีสภาพบังคับอยู่ในตัว จึงทำให้ภาษีอากรมีส่วนในการกำหนดการอุปโภคบริโภคของประชาชน ดังนั้น เพื่อเป็นการควบคุมหรือลดปริมาณการอุปโภคบริโภคสินค้าฟุ่มเฟือยบางชนิด รัฐบาลจึงสามารถกำหนดอัตราภาษีที่สูง กับสินค้าประเภทนั้นได้เช่น เครื่องสำอาง รถยนต์ สุรา ยาสูบ เป็นต้น⁹

⁷ แหล่งเดิม.

⁸ จาก เศรษฐศาสตร์การภาษีอากร 1 (น. 9), โดย ปรีดา นาคนาวทิม, 2525, กรุงเทพฯ: แสงจันทร์การพิมพ์

⁹ แหล่งเดิม.

3) เพื่อเป็นเครื่องมือในการกระจายรายได้ของประชาชน (Taxation for Income Distribution)

รัฐสามารถกำหนดนโยบายทางภาษีอากรในอัตราก้าวหน้า (Progressive Rate) เพื่อให้ผู้มีรายได้สูงจะต้องเสียภาษีในอัตราที่สูงขึ้นไปตามฐานรายได้ ซึ่งการจัดเก็บภาษีตามความสามารถนี้เป็นวิธีการนำเงินจากผู้มีรายได้สูง ไปช่วยผู้มีรายได้น้อยกว่า แต่วิธีนี้อาจเกิดผลเสียประการหนึ่งคือ เป็นการบั่นทอนกำลังใจของผู้เสียภาษีที่มีรายได้สูง เนื่องจากผู้เสียภาษีจะคิดว่าเมื่อหารายได้เพิ่มขึ้นจะทำให้ต้องเสียภาษีเพิ่มขึ้นด้วยนั่นเอง¹⁰

4) เป็นการรักษาเสถียรภาพในทางเศรษฐกิจ

เสถียรภาพในทางเศรษฐกิจของประเทศอาจเกิดความผันผวนได้ซึ่งอาจจะเกิดจากเศรษฐกิจตกต่ำ ทำให้ประชาชนมีรายได้น้อยลง เกิดการว่างงานเพิ่มขึ้น เกิดภาวะเงินฝืดทำให้มีปริมาณเงินหมุนเวียนในประเทศน้อยลง หรือการเกิดภาวะเงินเฟ้อทำให้ปริมาณเงินหมุนเวียนในประเทศมีมากเกินไป¹¹ ซึ่งปัญหาเหล่านี้ รัฐสามารถนำกลไกด้านภาษีอากรเข้ามาแก้ปัญหาเศรษฐกิจดังกล่าวได้ ไม่ว่าโดยการเพิ่มอัตราภาษีให้สูงขึ้น เพื่อดึงเงินจากประชาชน และเป็นการลดอำนาจการซื้อของประชาชน เมื่อประเทศอยู่ในภาวะเงินเฟ้อ (Inflation) ซึ่งจะตรงกันข้ามกับภาวะเงินฝืด (Deflation) ที่รัฐต้องเพิ่มอำนาจซื้อให้แก่ประชาชน โดยการลดอัตราภาษีอากรลง ซึ่งจะส่งผลให้เศรษฐกิจของประเทศดีขึ้นด้วย¹²

5) เพื่อสร้างความเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจให้แก่รัฐ

รัฐบาลสามารถใช้มาตรการทางภาษีอากรเพื่อขยายฐานรายได้ให้แก่รัฐ คือรัฐอาจใช้วิธีลดอัตราภาษี เพื่อแรงจูงใจให้เกิดการจ้างงาน ส่งเสริมการลงทุน หรือเพิ่มอัตราภาษี เพื่อลดหรือจำกัดการลงทุนของธุรกิจบางประเภทที่รัฐเห็นว่าไม่เหมาะสมได้ รวมทั้งใช้มาตรการทางภาษีเพื่อส่งเสริมการส่งออกและการประดิษฐ์คิดค้นเพื่อพัฒนาเทคโนโลยีใหม่ ๆ และรวมทั้งการใช้มาตรการทางการภาษีส่งเสริมการออมเพื่อให้ระบบเศรษฐกิจมีทุนเพียงพอ¹³

6) เพื่อเป็นการสนองนโยบายของรัฐบาล

รัฐบาลสามารถใช้มาตรการภาษีอากรเป็นเครื่องมือในการดำเนินนโยบายของรัฐบาล เช่น ในกรณีที่รัฐบาลต้องการให้นำเงินมาลงทุนในรูปการถือหุ้นในบริษัทหรือห้างหุ้นส่วนนิติบุคคลของไทยแทนที่จะนำเงินไปฝากธนาคารเพื่อกินดอกเบี้ย รัฐบาลก็จะใช้วิธีการเก็บภาษี

¹⁰ แหล่งเดิม.(น.10).

¹¹ วิชาภาษีอากร ว่าด้วยภาษีเงินได้บุคคลธรรมดา (น. 12). เล่มเดิม.

¹² เศรษฐศาสตร์การภาษีอากร I (น. 12). เล่มเดิม.

¹³ ทฤษฎีภาษีอากร The Theory of Taxation (น. 4). เล่มเดิม.

ดอกเบี้ยเงินฝาก และให้สิทธิยกเว้นเงินปันผลที่ได้รับจากบริษัทที่ได้รับการส่งเสริมการลงทุน ในปัจจุบันรัฐบาลนิยมใช้มาตรการทางภาษีอากรเป็นเครื่องมือสนับสนุนนโยบายอีกหลาย ๆ เรื่อง ตามความเหมาะสมของภาวะทางเศรษฐกิจ ทั้งลักษณะเป็นการถาวรหรือเฉพาะกาลหรือตามกระแส การเมือง เป็นต้น¹⁴

2.1.3 ฐานภาษีและหน้าที่ของภาษี

2.1.3.1 ความหมายของฐานภาษี

บุญธรรม ราชรักษ์ ได้นิยามความหมายของ “ฐานภาษี (Tax Base) คือสิ่งที่ใช้เป็นฐาน ในการประเมินภาษีอากร ซึ่งสิ่งที่ใช้เป็นฐานภาษีนั่นจะต้องคำนึงถึงความสามารถของผู้เสียภาษี และรวมถึงความสามารถในการบรรลุวัตถุประสงค์ของการจัดเก็บภาษีอากร ซึ่งได้แก่ การทำรายได้ ให้รัฐบาล การเป็นเครื่องมือในการรักษาเสถียรภาพของระบบเศรษฐกิจ การกระจายรายได้ที่เป็นธรรม และการส่งเสริมการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจ”¹⁵

จิรศักดิ์ รอดจันทร์ นักวิชาการทางภาษีอากรได้รวบรวมความหมายของฐานภาษี ไว้ในหนังสือภาษีเงินได้บุคคลธรรมดา หลักการและบทวิเคราะห์ ดังนี้

“ฐานภาษี หมายถึง สิ่งที่จะต้องรับผิดชอบในการเสียภาษี เช่นเงินได้ ความมั่งคั่ง หรือ ค่าใช้จ่าย”¹⁶

“ฐานภาษี หมายถึง แหล่งที่มาทั้งหมดของรายได้ในการจัดเก็บภาษี เช่น กำไรของ นิติบุคคลเป็นแหล่งที่มาในการจัดเก็บภาษีเงินได้นิติบุคคล ตัวปัจเจกชนและเงินได้ของปัจเจกชน เป็นแหล่งที่มาในการจัดเก็บภาษีเงินได้บุคคลธรรมดา สินค้าและบริการเป็นแหล่งที่มาในการ จัดเก็บภาษีมูลค่าเพิ่ม”¹⁷

“ฐานภาษี หมายถึง กลุ่มของเงินได้ เงินได้ก่อนหักรายจ่ายและค่าลดหย่อนต่าง ๆ (เงินได้พึงประเมินประเภทต่าง ๆ) หรือเงินได้หลังจากหักรายจ่ายและค่าลดหย่อนต่าง ๆ แล้ว (กำไรสุทธิ) ที่ภาษีทางตรงถูกจัดเก็บ หรือกิจกรรมทางธุรกิจ (การขายสินค้าหรือการให้บริการ ทางธุรกิจ) ที่ภาษีทางอ้อมถูกจัดเก็บ”¹⁸

“ฐานภาษี หมายถึง สิ่งที่ต้องรับอัตราภาษี (ภาษีหามาได้จากฐานภาษีคูณด้วยอัตราภาษี)”¹⁹

¹⁴ วิชาภาษีอากร ว่าด้วยภาษีเงินได้บุคคลธรรมดา (น.14). เล่มเดิม.

¹⁵ ทฤษฎีภาษีอากร *The Theory of Taxation* (น.4). เล่มเดิม.

¹⁶ ภาษีเงินได้บุคคลธรรมดา หลักการและบทวิเคราะห์ (น.105). เล่มเดิม.

¹⁷ แหล่งเดิม.

¹⁸ แหล่งเดิม.

¹⁹ แหล่งเดิม.

2.1.3.2 ลักษณะของฐานภาษี

จากการศึกษาความหมายของฐานภาษี ผู้วิจัยได้ศึกษาและพบว่ามีการแบ่งฐานในการจัดเก็บภาษีออกเป็น 4 ลักษณะ ดังนี้²⁰

1) ฐานภาษีที่เกี่ยวกับรายได้ (Income Tax Bases)

ในทางทฤษฎีถือว่ารายได้เป็นเครื่องวัดความสามารถในการเสียภาษีของบุคคลได้ดีที่สุด และเป็นฐานที่กว้างใหญ่มาก กล่าวคือฐานภาษีเกี่ยวกับรายได้นี้จะพิจารณาถึงสภาพบุคคลเป็นสิ่งสำคัญ ถ้าบุคคลมีความสามารถในการเสียภาษีต่างกัน ก็ควรที่จะต้องเสียภาษีต่างกัน โดยปัจจุบันมีภาษีที่เก็บจากฐานรายได้ 3 ประเภทคือ

(1) ภาษีเงินได้บุคคลธรรมดา (Personal Income Tax) เป็นภาษีที่เรียกเก็บจากรายได้ของบุคคลธรรมดา โดยจัดเก็บตามระยะเวลา เช่น ปีละครั้ง โดยเรียกว่าปีภาษี

(2) ภาษีเงินได้นิติบุคคล (Corporate Income Tax) เป็นภาษีที่เรียกเก็บจากกำไรหรือรายได้จากการประกอบกิจการของนิติบุคคลต่าง ๆ โดยจัดเก็บตามระยะเวลา เช่น ปีละครั้ง โดยเรียกว่าปีภาษี

(3) ภาษีเงินได้ปิโตรเลียม (Petroleum Income Tax) เป็นภาษีที่เรียกเก็บจากเงินได้ของผู้ประกอบกิจการปิโตรเลียม

2) ฐานภาษีที่เกี่ยวกับการบริโภค (Consumption tax)

ภาษีที่เกี่ยวกับการบริโภคจัดเก็บจากฐานการใช้จ่ายเพื่อการบริโภคของครัวเรือน หรือมูลค่าซื้อขายสินค้าหรือบริการต่าง ๆ การจัดเก็บภาษีจากการบริโภค มี 2 ประเภทคือ การจัดเก็บภาษีจากการซื้อขายสินค้าหรือบริการทั่วไป และการจัดเก็บภาษีจากสินค้าฟุ่มเฟือยหรือสินค้าที่รัฐต้องการควบคุมการบริโภค ซึ่งสินค้าประเภทนี้จะจัดเก็บภาษีในอัตราที่ค่อนข้างสูง ภาษีที่จัดเก็บจากฐานการบริโภค ได้แก่

(1) ภาษีการค้า (Business Tax) หรือ ภาษีการขาย (Sales Tax) เป็นภาษีที่เก็บจากสินค้าหรือบริการที่ซื้อขายเพื่อการบริโภค

(2) ภาษีสรรพสามิต (Selective Sales Tax หรือ Excise Tax) เป็นภาษีที่เก็บจากการซื้อขายสินค้าหรือบริการเฉพาะอย่าง ซึ่งส่วนมากจะเป็นสินค้าหรือบริการที่มีลักษณะฟุ่มเฟือย หรือเป็นสินค้าที่รัฐต้องการควบคุมหรือจำกัดการบริโภค

(3) ภาษีมูลค่าเพิ่ม (Value Added Tax) เป็นภาษีที่เก็บบนฐานของมูลค่าที่เพิ่มขึ้นของสินค้าและบริการในขั้นตอนการผลิตแต่ละขั้นตอน

²⁰ ทฤษฎีภาษีอากร The Theory of Taxation (น.4). เล่มเดิม.

(4) ภาษีสินค้าขาเข้า หรืออากรขาเข้า (Import Tariff) เป็นภาษีที่จัดเก็บจากสินค้าที่นำเข้าจากต่างประเทศ

3) ฐานภาษีที่เกี่ยวกับความมั่งคั่ง

ความมั่งคั่งเป็นเครื่องวัดความสามารถในการเสียภาษีของประชาชนได้เป็นอย่างดี เพราะความมั่งคั่งก่อให้เกิดรายได้ ดังนั้นภาษีที่เก็บจากฐานทรัพย์สินจึงเป็นเครื่องมือในการกระจายรายได้ให้มีความเป็นธรรม หรือเป็นเครื่องมือในการกระจายรายได้ใหม่ (Redistribution of Income) ซึ่งภาษีที่เก็บจากฐานความมั่งคั่งมีหลายชนิด ได้แก่ ภาษีที่ดิน ภาษีโรงเรือนและสิ่งปลูกสร้าง ภาษียรถยนต์และภาษีมรดก

4) ภาษีที่เก็บจากฐานอื่น ๆ

รัฐบาลอาจเรียกเก็บภาษีจากฐานที่มีลักษณะพิเศษ เพื่อที่จะใช้ภาษีเป็นเครื่องมือในการบรรลุวัตถุประสงค์เฉพาะอย่างตามนโยบายของรัฐบาล ภาษีการเดินทางออกนอกราชอาณาจักร และค่าธรรมเนียมใบอนุญาต เป็นต้น

2.2 หลักการจัดเก็บภาษีอากรที่ดี

ระบบภาษีอากรที่ดีนั้น มีขึ้นเพื่อเป็นแนวทางให้รัฐทราบว่าควรมีการจัดเก็บภาษีประเภทต่าง ๆ อย่างไร จึงจะทำให้มีความเหมาะสมและเกิดประโยชน์แก่สังคมส่วนรวมมากที่สุด โดยมีหลักการจัดเก็บภาษีอากรหลายประการ ดังนี้

2.2.1 หลักการจัดเก็บภาษีอากรที่ดีของ อדם สมิท (Adam Smith)

นักเศรษฐศาสตร์ผู้มีชื่อเสียง ชาวอังกฤษ ซึ่งถือเป็นบิดาแห่งการภาษีอากรได้กล่าวไว้ในหนังสือ *The Wealth of Nation* เมื่อปี ค.ศ. 1776 ว่า หลักการจัดเก็บภาษีอากรที่ดีนั้นจะต้องประกอบด้วยหลักเกณฑ์ 4 ประการ หรือที่เรียกว่า Adam Smith's Canons ซึ่งพอสรุปได้ดังนี้ ใน ค.ศ. 1776 Adam Smith (2000:888-889) ได้เสนอหลักการจัดเก็บภาษีที่ดี (four canons of taxation) ไว้ 4 ประการในหนังสือ *An Inquiry into the Nature and Causes of the Wealth of Nations* ดังนี้²¹

1) หลักความเป็นธรรมและความเสมอภาค (Equity)

พลเมืองของรัฐ ควรจ่ายเงินเพื่อสนับสนุนรัฐบาลให้ใกล้เคียงกันมากที่สุดเท่าที่จะเป็นไปได้²² ดังนั้นการจัดเก็บภาษีจะเกิดความเป็นธรรมเมื่อคนที่มีฐานะต่างกันเสียภาษีต่างกัน

²¹ From *The Wealth of Nations* (pp. 888-889), by Adam Smith, 2000. (อ้างอิงใน ภาษีเงินได้บุคคลธรรมดา หลักการและบทวิเคราะห์ (น. 6). เล่มเดิม.

²² แหล่งเดิม.

เรียกว่า ความเป็นธรรมในแนวตั้ง (Vertical Equity) คนที่มีฐานะเท่ากันเสียภาษีเท่ากัน เรียกว่า ความเป็นธรรมในแนวนอน (Horizontal Equity)²³

2) หลักความแน่นอนชัดเจน (Certainty)

การจัดเก็บภาษีต้องระบุให้ชัดเจน เช่น ใครเป็นผู้มีหน้าที่เสียภาษี (Tax Unit) อะไรคือฐานภาษี อัตราภาษีที่จัดเก็บ และกำหนดเวลาการชำระภาษี²⁴

3) หลักความสะดวกในการเสียภาษี (Convenience)

ความสะดวกจะช่วยให้ผู้เสียภาษียินดีปฏิบัติตามกฎหมายภาษี โดยความสะดวกของการจัดเก็บภาษี ได้แก่ การใช้ฟอร์มที่ไม่ยุ่งยาก มีช่องทางการชำระภาษีทำได้หลายช่องทาง²⁵

4) หลักความประหยัดในการจัดเก็บภาษี (Economy)

การจัดเก็บภาษีย่อมมีค่าใช้จ่ายเกิดขึ้นทั้งฝ่ายรัฐบาลและฝ่ายผู้เสียภาษี ฝ่ายรัฐบาลต้องมีสถานที่ บุคลากร ค่าใช้จ่ายในการดำเนินงาน เพื่อให้ได้มาซึ่งรายได้ภาษีจำนวนหนึ่ง เรียกว่า ต้นทุนการบริหารการจัดเก็บ (Administrative Cost) ส่วนฝ่ายผู้เสียภาษีก็มีค่าใช้จ่ายเกิดขึ้น เช่น ค่าเอกสาร การจัดทำบัญชี ค่าเดินทาง เรียกว่า ต้นทุนในการปฏิบัติตามกฎหมายภาษี (Cost of Compliance)²⁶

2.2.2 หลักความเป็นธรรม (Equity)

หลักความเป็นธรรมในการเสียภาษี (The Equity Principle of Taxation) ระบุว่า บุคคลสมควรเสียภาษีตามความต้องการของรัฐ ตามระดับความสามารถในการเสียภาษี หรือตามระดับฐานประเภทอื่น ๆ แล้วแต่จะเลือกสรร เพื่อความชัดเจนและกระชับยิ่งขึ้น²⁷

การเก็บภาษีตามหลักความเป็นธรรม ไม่ควรคำนึงถึงแต่เพียงรายได้ของบุคคล แต่ควรพิจารณาถึงทรัพย์สินหรือเงินทุนของบุคคลนั้นด้วย เพราะบางคนถึงแม้จะมีรายได้เล็กน้อยแต่อาจมีทรัพย์สินหรือเงินทุนมาก กรณีเช่นนี้ควรถือว่าบุคคลนั้นมีความสามารถในการเสียภาษีได้มากด้วย นอกจากนี้แล้วการใช้จ่ายยังนำมาพิจารณาความสามารถในการเสียภาษีได้อีกทางหนึ่งด้วย กล่าวคือผู้ที่มีเงินสำหรับใช้จ่ายมากก็ควรจะเป็นผู้ที่มีความสามารถในการเสียภาษีได้มากด้วยเช่นกัน

²³ ทฤษฎีภาษีอากร *The Theory of Taxation* (น. 29). เล่มเดิม.

²⁴ แหล่งเดิม.

²⁵ แหล่งเดิม.

²⁶ แหล่งเดิม.

²⁷ จาก *ทฤษฎีภาษีเงินได้และภาษีเงินได้ของไทย* (น. 8), โดย ไกรยุทธ ธีรตยาภินันท์, 2528, กรุงเทพฯ: ดวงกมล.

การจัดเก็บภาษีตามหลักความสามารถจะช่วยกระจายภาระภาษีออกไปทำให้เกิดความเป็นธรรมในสังคม และลดความขัดแย้งหรือความตึงเครียดในสังคมได้อีกด้วย

หลักความเป็นธรรมของภาษีอากรจำแนกความคิดออกได้เป็น 2 หลักใหญ่ ๆ คือ หลักความเป็นธรรมแบบสัมบูรณ์ (The Principle of Absolute Equity) และหลักความเป็นธรรมแบบสัมพัทธ์ (The Principle of Relative Equity)

2.2.2.1 หลักความเป็นธรรมสัมบูรณ์

ตามหลักความเป็นธรรมสัมบูรณ์นั้น ผู้เสียภาษีอากรทุกคนต้องเสียภาษีอากรคนละเท่า ๆ กัน ซึ่งการจัดเก็บภาษีตามหลักความเป็นธรรมสัมบูรณ์ไม่อาจนำไปใช้ในทางปฏิบัติได้ เนื่องจากจะทำให้เกิดความไม่เป็นธรรมในการกระจายรายได้มากขึ้น²⁸ ตัวอย่างของการจัดเก็บภาษีอากรตามหลักความเป็นธรรมสัมบูรณ์ซึ่งในประเทศไทยเคยจัดเก็บในอดีต คือ ภาษีรัชชูปการ (Poll Tax)²⁹

การจัดเก็บภาษีตามหลักความเป็นธรรมสัมบูรณ์ มีข้อบกพร่อง หลายประการ ดังนี้³⁰

ประการแรก การจัดเก็บภาษีอากรตามหลักการนี้ มิได้คำนึงถึงความสามารถในการชำระภาษีของผู้มีหน้าที่เสียภาษีแต่ละคนอย่างแท้จริง เนื่องจากความสามารถในการหารายได้ (Earning Capacity) ของผู้เสียภาษีแต่ละคนย่อมต่างกัน

ประการที่สอง การจัดเก็บภาษีอากรตามหลักการนี้ อาจมีผลทำให้จำนวนภาษีที่ผู้มีหน้าที่เสียภาษีต้องชำระ “หนี้ภาษี” (Tax Liability) มีมูลค่าสูงกว่ารายได้ของผู้มีหน้าที่เสียภาษีบางคน

ประการที่สาม การกำหนดให้ผู้เสียภาษีทุกคนต้องเสียภาษีอากรเท่า ๆ กันย่อมทำให้อัตราภาษีที่แท้จริง (Effective Tax Rate: ETR) ซึ่งเป็นสัดส่วนระหว่างจำนวนภาษีที่จ่ายต่อรายได้ที่มีภาระภาษีของผู้มีรายได้จะสูงกว่าภาระภาษีของผู้มีรายได้มาก

ดังนั้นการจะนำหลักการนี้ไปใช้ได้จริง ย่อมไม่สะท้อนฐานะของบุคคลในทางเศรษฐกิจได้อย่างเท่าเทียมกัน

2.2.2.2 หลักความเป็นธรรมสัมพัทธ์ (Principle of Relative Equity)

พิจารณาได้ว่าหลักความเป็นธรรมสัมบูรณ์ไม่อาจนำไปใช้ในทางปฏิบัติได้ จึงได้มีผู้นำแนวคิดเรื่องหลักการความเป็นธรรมสัมพัทธ์ขึ้นมา ซึ่งหลักการนี้ได้อธิบายว่าเพื่อความเป็นธรรมต้องมีหลักในการจัดเก็บภาษี อยู่ 2 ประการ

²⁸ ทฤษฎีภาษีอากร *The Theory of Taxation* (น. 43). เล่มเดิม.

²⁹ จาก ปัญหาการหักค่าใช้จ่ายเป็นการเหมาตามประมวลรัษฎากร: ศึกษากรณีภาษีเงินได้บุคคลธรรมดา (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ), โดย กัทธกร เปี่ยมทองคำ, 2556, กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต.

³⁰ ทฤษฎีภาษีอากร *The Theory of Taxation* (น. 43). เล่มเดิม.

1) หลักประโยชน์ที่จะได้รับ (Benefit Principles)

หลักการนี้อธิบายว่า เมื่อผู้เสียภาษีได้รับประโยชน์ไปจากรัฐเท่าใดก็ควรเสียภาษีให้แก่รัฐเท่ากับผลประโยชน์ที่ตนได้รับ

ปรีดา นาคเนาวทิพย์ ยังได้อธิบายหลักผลประโยชน์ที่ได้รับไปในแง่ที่ว่า ผู้เสียภาษีตามหลักนี้จะต้องเป็นผู้ซื้อสินค้าหรือบริการที่ผลิตโดยรัฐไปอุปโภคบริโภค โดยการซื้อนั้นจะต้องเป็นไปโดยความสมัครใจด้วย ซึ่งการซื้อสินค้าและบริการดังกล่าวผู้ซื้อจะต้องจ่ายเงินค่าสินค้าและบริการให้แก่รัฐในรูปแบบของภาษี ซึ่งแสดงว่าผู้ที่จะต้องเสียภาษีอากร ได้แก่ ผู้ที่ได้รับประโยชน์จากการอุปโภคบริโภคสินค้าหรือบริการที่ผลิตโดยรัฐเท่านั้น³¹

อย่างไรก็ตามหลักประโยชน์ที่ได้รับมีข้อเสีย คือ หากประชาชนทราบว่าตนเองจะต้องมีส่วนร่วมในการออกค่าใช้จ่ายในการผลิตสินค้าสาธารณะของรัฐบาลตามผลประโยชน์ที่ตนได้เปิดเผยออกมา ก็จะไม่มีความประสงค์ใดเปิดเผยผลประโยชน์ที่แท้จริงที่ตนได้รับ ดังนั้นการจัดเก็บภาษีตามหลักการนี้เพื่อจะผลิตสินค้าสาธารณะแท้ (Pure Public Goods³²) ในสังคมขนาดใหญ่จึงมีความยุ่งยาก³³ นอกจากนี้ก็ยังมีปัญหายากในการปฏิบัติหลายประการ กล่าวคือ สินค้าหรือบริการสาธารณะหลายอย่างที่รัฐจัดสรรให้กับประชาชนไม่อาจกำหนดมูลค่าของประโยชน์ที่แต่ละคนได้รับได้ เช่นการป้องกันประเทศ กระบวนการยุติธรรม เป็นต้น จึงมีปัญหาว່ว่าควรเก็บภาษีตามหลักผลประโยชน์หรือไม่ เพราะประโยชน์ดังกล่าวเป็นประโยชน์ทางสังคม เช่นการเก็บค่าบำรุงการศึกษาที่รัฐจัดสรรให้เต็มตามค่าใช้จ่าย³⁴

2) หลักความสามารถในการชำระภาษี (Ability to Pay Principles)

การจัดเก็บภาษีตามความสามารถในการชำระภาษี เป็นการจัดเก็บภาษีที่เป็นอิสระโดยให้ผู้เสียภาษีทุกคนจะถูกเก็บภาษีตามกำลังความสามารถในการเสียภาษี ซึ่งหลักการนี้จะไม่สัมพันธ์กับการจัดหาหรือกำหนดปริมาณสินค้าสาธารณะที่รัฐบาลผลิตขึ้นได้

³¹ เศรษฐศาสตร์การภาษีอากร 1 (น. 32). เล่มเดิม.

³² Public Goods คือ สินค้าและบริการที่รัฐบาลจัดให้แก่ประชาชนโดยไม่คิดราคาหรือค่าบริการ หรือคิดราคาหรือค่าบริการที่ต่ำมาก เป็นสินค้าและบริการที่ประชาชนบริโภคร่วมกัน เช่นถนนสาธารณะ การบริการสาธารณสุข ซึ่งไม่สามารถกีดกันบุคคลใดให้ออกไปจากการบริโภคสินค้าและบริการดังกล่าวได้ และเป็นสินค้าและบริการที่ไม่อาจปล่อยให้มีการผลิตและการกระจายเป็นไปตามกลไกตลาดได้ แต่รัฐต้องเข้ามาแทรกแซงเพื่อการบริโภคร่วมกันของประชาชน (วันรักษ์ มิ่งมณีนาคนิ, วิทยาการเชิงคุณ). (อ้างถึงใน ภาษีเงินได้บุคคลธรรมดา หลักการและบทวิเคราะห์ (น. 17). เล่มเดิม).

³³ ทฤษฎีภาษีอากร The Theory of Taxation (น.45). เล่มเดิม.

³⁴ จาก เอกสารการสอนชุดวิชาเศรษฐศาสตร์สาธารณะ Public Economic (น. 124), โดย สุภรัตน์ ควัฒน์กุล, 2528, นนทบุรี: มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.

จากหลักความสามารถในการชำระภาษีนี้ ประชาชนที่มีความสามารถในการจ่ายภาษีเท่ากันจะจ่ายภาษีเท่ากัน ในขณะที่ประชาชนที่มีความสามารถในการจ่ายภาษีแตกต่างกันจะจ่ายภาษีที่ต่างกัน ดังนั้น คนที่มีความสามารถในการจ่ายภาษีสูงกว่าจะจ่ายภาษีสูงกว่าคนที่มีความสามารถในการจ่ายภาษีที่น้อยกว่า³⁵

ดังนั้นปัจจัยในการกำหนดความสามารถในการเสียภาษี นอกจากเงินได้แล้ว ยังรวมถึง

- (1) ลักษณะของบุคคล เช่น อายุและความพิการ
- (2) สถานภาพหรือสถานการณ์ของบุคคล เช่น สถานภาพการสมรส และความรับผิดชอบ/รายจ่ายต่อครอบครัว
- (3) รายจ่ายอันเป็นที่มาของรายได้³⁶

การจัดเก็บภาษีตามหลักความสามารถนั้น จะครอบคลุมบทบาทของภาษีในการกระจายความเป็นธรรมได้ 2 ด้านด้วยกัน คือ ความเป็นธรรมในแนวนอน (Horizontal Equity) และความเป็นธรรมในแนวตั้ง (Vertical Equity)

ก. หลักความเป็นธรรมในการจัดเก็บภาษีในแนวนอน (Horizontal Equity of Taxation) คือ บุคคลที่อยู่ในสถานการณ์เดียวกันควรถูกจัดเก็บภาษีเท่ากัน หรือคนที่มีรายได้เท่ากันจ่ายเงินเพื่อเป็นค่าภาษีในจำนวนที่เท่ากัน³⁷ ตัวอย่างเช่น ถ้าเราใช้รายได้เป็นดัชนีวัดความสามารถในการเสียภาษี ภาษีที่รัฐบาลใช้เป็นเครื่องมือในการกระจายความเป็นธรรม คือ ภาษีเงินได้ (Income Tax) ในการจัดเก็บภาษีของรัฐบาล คนที่มีรายได้เท่ากันควรเสียภาษีเท่ากัน³⁸

ข. หลักความเป็นธรรมในการจัดเก็บภาษีในแนวตั้ง (Vertical Equity of Taxation) คือ การที่บุคคลที่อยู่ในสถานการณ์ที่แตกต่างกันควรแบกรับภาระภาษีที่ต่างกัน หรือคนที่มีรายได้มากจ่ายเงินเพื่อเป็นค่าภาษีในจำนวนที่แตกต่างจากคนที่มีรายได้ต่ำ (หรือคนรวยจ่ายภาษีในจำนวนที่สูงกว่าคนจน)³⁹ เช่น นาย ก เป็นผู้ที่มีรายได้สูงกว่า นาย ข ฉะนั้น นาย ก ควรเสียภาษีสูงกว่า นาย ข⁴⁰

ในการนำเอาหลักความเป็นธรรมทั้งสองประการไปประยุกต์ใช้ จะต้องวัดความสามารถในการเสียภาษีของบุคคลออกมาเป็นเชิงปริมาณและควรสะท้อนถึงสวัสดิการทั้งหมดที่บุคคลนั้นได้รับ ทั้งในปัจจุบันและในอนาคต รวมถึงควรวัดกำลังความสามารถในความหมายอย่างกว้าง

³⁵ ภาษีเงินได้บุคคลธรรมดา หลักการและบทวิเคราะห์ (น. 23). เล่มเดิม.

³⁶ แหล่งเดิม.

³⁷ แหล่งเดิม.

³⁸ ทฤษฎีภาษีอากร *The Theory of Taxation* (น. 50). เล่มเดิม.

³⁹ ภาษีเงินได้บุคคลธรรมดา หลักการและบทวิเคราะห์ (น. 29). เล่มเดิม.

⁴⁰ ทฤษฎีภาษีอากร *The Theory of Taxation* (น. 50). เล่มเดิม.

(Comprehensive) นั่นเอง แต่ในทางปฏิบัติเราไม่สามารถวัดความสามารถในการเสียภาษีในความหมายอย่างกว้างได้ เพราะบางกรณีไม่สามารถวัดมูลค่าได้ เช่น จิตใจ การพักผ่อนของผู้เสียภาษีแต่ละคนได้ ดังนั้นการจัดเก็บภาษีให้เกิดความเป็นธรรมในแนวนอน จึงอาจใช้ดัชนีวัดความสามารถในการเสียภาษี 3 ประการ คือ

1) การใช้ฐานรายได้

รายได้ ในความหมายอย่างกว้าง หมายถึง การเพิ่มขึ้นของความมั่งคั่งทั้งสิ้นของบุคคลไม่ว่าจะอยู่ในรูปแบบใด ๆ โดยสามารถวัดได้ 3 ประการ คือ

ประการแรก รายได้ที่เป็นตัวเงิน เช่น ค่าจ้าง เงินเดือน ดอกเบี้ย หรือเงินปันผล

ประการที่สอง เป็นรายได้ที่เกิดจากการประเมิน เช่น การประเมินค่าเช่า กรณีอาศัยบ้านของตนเอง

ประการที่สาม เป็นการประเมินจากราคาทรัพย์สินที่เพิ่มขึ้น ไม่ว่าจะได้รับจริงหรือไม่ การพิจารณารายได้จากทางด้านแหล่งที่มาของบัญชีครัวเรือนนี้ รายได้จะเท่ากับการเพิ่มขึ้นของทรัพย์สินสุทธิบวกด้วยการบริโภคในช่วงเวลาหนึ่ง อันเป็นการให้คำนิยาม “รายได้” ในความหมายอย่างกว้าง

2) รายจ่าย

เป็นเครื่องมือในการวัดปริมาณการใช้สิ่งของหรือบริการและทรัพยากรของชาติโดยคนคนหนึ่งไปมากน้อยเพียงใด ผู้ที่ใช้สิ่งของและบริการไปมากมีความเป็นอยู่ในทางเศรษฐกิจจากการใช้นั้นดีกว่าผู้ที่ใช้สิ่งของและบริการไปน้อย บางประเทศจึงมีการจัดเก็บภาษีในอัตราแบบก้าวหน้าเช่นเดียวกับภาษีเงินได้

3) ทรัพย์สินที่บุคคลแต่ละคนมีอยู่

เป็นเครื่องวัดกำลังในการแสวงหาประโยชน์จากทรัพย์สินของบุคคลคนหนึ่ง ไม่ว่าโดยให้เช่า ให้กู้ เพื่อใช้จ่าย ซึ่งบุคคลที่ไม่มีทรัพย์สินไม่อาจทำได้ เช่น ภาษีบำรุงท้องที่ ภาษีโรงเรือน และที่ดิน ภาษียรถยนต์ เป็นต้น

พิจารณาได้ว่า รายได้เป็นเครื่องมือในการวัดความสามารถได้ดีกว่าเครื่องมืออื่น เช่น ในกรณีความสามารถทรัพย์สิน สามารถถูกทำให้สูญหายได้ กรณีความสามารถด้านรายจ่าย เพราะการใช้จ่ายในสิ่งที่จำเป็นในการบริโภคเพื่อการยังชีพและการรักษาพยาบาลในยามเจ็บป่วย ไม่อาจเป็นเครื่องวัดความสามารถที่ดี และในทางปฏิบัติการเก็บภาษีจากการใช้จ่ายก็เป็นเรื่องยุ่งยากมาก⁴¹

⁴¹ ปัญหาการหักค่าใช้จ่ายเป็นการเหมาตามประมวลรัษฎากร: ศึกษากรณีภาษีเงินได้บุคคลธรรมดา (น. 27). เล่มเดิม.

2.2.3 หลักความมีประสิทธิภาพหรือหลักความเป็นกลาง (Efficiency or Neutrality)

2.2.3.1 หลักความมีประสิทธิภาพในการจัดเก็บภาษี

หลักความมีประสิทธิภาพในการจัดเก็บภาษี มีหลักว่า ค่าใช้จ่ายในการบริหารจัดการเก็บภาษีของเจ้าหน้าที่และค่าใช้จ่ายในการให้ความร่วมมือในการปฏิบัติตามกฎหมายของผู้เสียภาษีควรต้องต่ำที่สุด⁴² เนื่องจากค่าใช้จ่ายในการบริหารจัดการเก็บภาษี มีผลกระทบต่อรายได้ของรัฐบาล ดังนั้นเพื่อที่จะหารายได้จากการจัดเก็บภาษีให้แก่รัฐบาลได้อย่างเพียงพอ ค่าใช้จ่ายหรือต้นทุนในการบริหารจัดการเก็บภาษีควรต้องต่ำที่สุดเท่าที่จะเป็นไปได้ เมื่อเปรียบเทียบกับรายได้ภาษีที่หาได้⁴³ อีกทั้งและค่าใช้จ่ายในการปฏิบัติตามกฎหมายภาษีของผู้เสียภาษี ก็ถือเป็นภาระที่เพิ่มขึ้นของผู้เสียภาษี ดังนั้นหากค่าใช้จ่ายในการปฏิบัติตามกฎหมายภาษีของผู้เสียภาษีที่สูง อาจก่อให้เกิดความไม่เต็มใจในการเสียภาษีของผู้เสียภาษี และนำมาซึ่งการลดลงอย่างมากของรายได้ภาษี⁴⁴

ในกรณีรายได้ที่ใช้จ่ายได้นั้น มีผลคือยิ่งรายได้ที่ใช้จ่ายได้เหลือน้อยเพียงใด ผู้เสียภาษีก็นิยมหรือลงทุนน้อยลงเพียงนั้น ส่งผลถึงความสามารถของผู้เสียภาษีที่จะเพิ่มรายได้จากเงินออมและเงินลงทุนจึงถูกยับยั้งจากการลดลงของรายได้ที่ใช้จ่ายได้ ซึ่งจะทำให้เกิดผลที่ตามมาคือรายได้ของรัฐที่จะได้มาจากการจัดเก็บภาษีจากผลตอบแทนจากเงินออมและเงินลงทุนก็จะลดลงตามไปด้วย⁴⁵

ส่วนกรณีรายได้ของรัฐจากการจัดเก็บภาษีจะน้อยลง เนื่องจากผู้เสียภาษีไม่เต็มใจที่จะจ่ายภาษีเพราะค่าใช้จ่ายในการปฏิบัติตามกฎหมายภาษีที่สูง จะนำไปสู่การหลบหลีกภาษีหรือการหนีภาษี⁴⁶

จรัสศักดิ์ รอดจันทร์ ได้ให้ความหมาย ของการหนีภาษีไว้ว่า “การหนีภาษี (Tax Evasion) คือ การใช้วิธีการที่ไม่ชอบด้วยกฎหมายเพื่อการลดภาระ ปลดเปลื้องภาระภาษี หรือไม่จ่ายภาษีที่ถึงกำหนดชำระให้แก่รัฐบาล ซึ่งการกระทำดังกล่าวมีความผิดทางอาญา และเป็นการกระทำที่มีเจตนาไม่สุจริตหรือทุจริต เป็นการกระทำที่หลอกลวงหรือนำโกงรัฐบาล เช่นการไม่ยื่นแบบแสดงรายการเสียภาษี หรือการยื่นแบบแสดงรายการเสียภาษีที่ไม่ถูกต้อง โดยมีเจตนาทุจริต”⁴⁷

⁴² ภาษีเงินได้บุคคลธรรมดา หลักการและบทวิเคราะห์ (น. 34). เล่มเดิม.

⁴³ แหล่งเดิม.

⁴⁴ แหล่งเดิม.

⁴⁵ แหล่งเดิม.

⁴⁶ แหล่งเดิม.

⁴⁷ แหล่งเดิม.

การหลบหลีกภาษี (Tax Avoidance) คือ การกระทำโดยอาศัยกฎหมาย หรือช่องโหว่ของกฎหมาย เพื่อลดภาระในการชำระภาษีอากรให้น้อยลง โดยการกระทำดังกล่าวอาจไม่เป็นไปตามเจตนารมณ์ของกฎหมาย

การหลบหลีกภาษีอากร สามารถแบ่งออกได้เป็น 2 ประเภท ดังนี้

1) “การหลบหลีกภาษีอากรที่ยอมรับได้ (Acceptable Tax Avoidance) คือ การลดภาระภาษีหรือปลดเปลื้องภาระภาษีโดยอาศัยช่องโหว่ที่ไม่ต้องจ่ายภาษีที่มีอยู่ในกฎหมายภาษีหรืออาศัยบทบัญญัติเกี่ยวกับตัวบรรเทาภาษีเพื่อลดภาระภาษี”⁴⁸

2) “การหลบหลีกภาษีอากรที่ยอมรับไม่ได้ (Unacceptable Tax Avoidance) คือ การลดภาระภาษีหรือปลดเปลื้องภาระภาษีโดยอาศัยช่องโหว่ที่ไม่ต้องจ่ายภาษีที่มีอยู่ในกฎหมายภาษีหรืออาศัยบทบัญญัติเกี่ยวกับตัวบรรเทาภาษีเพื่อลดภาระภาษี ซึ่งเป็นการลดภาระภาษีหรือปลดเปลื้องภาระภาษีที่เป็นการใช้ประโยชน์จากตัวบทกฎหมายแต่ไม่เป็นไปตามเจตนารมณ์ของผู้ออกกฎหมายที่เปิดให้มีช่องโหว่เช่นนั้นในกฎหมายภาษี”⁴⁹

“ในกรณีการหลบหลีกภาษีที่มีอิทธิพลต่อการเพิ่มขึ้นของค่าใช้จ่ายในการให้ความร่วมมือในการปฏิบัติตามกฎหมายของผู้เสียภาษี คือ การหลบหลีกภาษีที่ยอมรับไม่ได้”⁵⁰

ดังนั้น จึงสรุปได้ว่า หากค่าใช้จ่ายในการบริหารจัดการเก็บภาษีของรัฐบาลและค่าใช้จ่ายในการให้ความร่วมมือในการปฏิบัติตามกฎหมายของผู้เสียภาษีในระดับต่ำในกระบวนการจัดเก็บภาษีคือลักษณะของหลักความมีประสิทธิภาพในการจัดเก็บภาษี⁵¹

2.2.3.2 หลักความมีประสิทธิภาพในทางเศรษฐกิจ

นอกเหนือจากค่าใช้จ่ายในการปฏิบัติตามกฎหมายของผู้เสียภาษีที่ต่ำแล้ว ภาษีต้องก่อให้เกิดผลกระทบที่ไม่ตั้งใจแก่ผู้เสียภาษีให้น้อยที่สุด (Minimum Unintended Effect) หรือก่อให้เกิดการบิดเบือนต่อการตัดสินใจในการเสียภาษีของผู้เสียภาษี (The Disincentive Effect)⁵²

นักวิชาการทางภาษีมักมีความเชื่อว่า ผู้เสียภาษีอาจเลือกที่จะไม่ประกอบกิจกรรมทางเศรษฐกิจที่ตนชอบและตนถนัด เพราะกิจกรรมทางเศรษฐกิจดังกล่าวจะถูกจัดเก็บภาษี และผลที่

⁴⁸ แหล่งเดิม.

⁴⁹ แหล่งเดิม.

⁵⁰ แหล่งเดิม.

⁵¹ แหล่งเดิม.

⁵² แหล่งเดิม.

ตามมาคือ ผู้เสียภาษีจะเลือกประกอบกิจกรรมทางเศรษฐกิจที่จะไม่ถูกจัดเก็บภาษี หรืออาจเลือกกิจกรรมที่ถูกจัดเก็บภาษีที่ไม่สูงแทนกิจกรรมที่ถูกจัดเก็บภาษีที่สูง⁵³

การที่ภาษีบิดเบือนมีผลต่อการตัดสินใจในการทำกิจกรรมของผู้เสียภาษี ซึ่งทำให้เกิดการจูงใจให้ผู้เสียภาษีทำกิจกรรมทางเศรษฐกิจ ถือเป็นการยับยั้งการสร้างรายได้ของผู้เสียภาษี ทำให้เกิดปรากฏการณ์ “ยับยั้งการสร้างรายได้” นำไปสู่ปรากฏการณ์ “ลดรายได้จากการจัดเก็บภาษี” (Revenue-Reducing Phenomenon) เพราะรัฐบาลอาจได้รับรายได้จากการจัดเก็บภาษีในจำนวนที่น้อยลง เนื่องจากการลดลงของฐานภาษี หรือฐานภาษีแคบลง⁵⁴

ในทางเศรษฐศาสตร์ “การบิดเบือนของภาษีที่ก่อให้เกิดผลไม่จูงใจให้ทำกิจกรรมทางเศรษฐกิจ ถูกเรียกว่า “ภาระส่วนเกิน” (Excess Burden) หรือ “ความสูญเสียเปล่าทางเศรษฐกิจ” (Deadweight Loss) ซึ่งมีผลก่อให้เกิดการสูญเสียด้านรายได้จากการจัดเก็บภาษีของรัฐบาล

ดังนั้น หลักความมีประสิทธิภาพในทางเศรษฐกิจของภาษี จึงไม่ต้องการให้เกิดความสูญเสียเปล่าทางเศรษฐกิจ อันเกิดจากการจูงใจให้ผู้เสียภาษีทำกิจกรรมทางเศรษฐกิจในระดับต่ำทำให้เกิดการบิดเบือนภาษี และเพื่อให้กระบวนการจัดเก็บภาษีทำงานสอดคล้องกับความต้องการของหลักความมีประสิทธิภาพในทางเศรษฐกิจ เพื่อก่อให้เกิดความสูญเสียเปล่าทางเศรษฐกิจน้อยที่สุด อันจะนำมาซึ่งการจัดสรรทรัพยากรทางเศรษฐกิจที่ก่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดและไม่กระทบกระเทือนต่อรายได้จากการจัดเก็บภาษีของรัฐบาล โดยรัฐต้องมีกระบวนการจัดเก็บภาษี ที่เป็นกลางในทางเศรษฐกิจ หรือภาษีต้องก่อให้เกิดแรงจูงใจให้ผู้เสียภาษีบิดเบือนกิจกรรมทางเศรษฐกิจให้น้อยที่สุด หลักความมีประสิทธิภาพในทางเศรษฐกิจของภาษีจึงเรียกอีกอย่างหนึ่งว่า “หลักความเป็นกลางทางเศรษฐกิจของภาษี”⁵⁵

2.2.3.3 หลักความเป็นกลางทางเศรษฐกิจ

ระบบภาษีควรมีความเป็นกลางทางเศรษฐกิจ หรือระบบภาษีไม่ควรเข้าไปยุ่งเกี่ยวหรือบิดเบือนต่อการตัดสินใจในการประกอบกิจกรรมทางเศรษฐกิจของผู้เสียภาษี หรือมีผลกระทบต่อทางเลือกของประชาชนทางเศรษฐกิจให้น้อยที่สุด⁵⁶ ซึ่งหลักความเป็นกลางของระบบภาษีถูกฝ่าฝืนบ่อย ๆ ส่งผลให้กฎหมายภาษีบิดเบือนพฤติกรรมของผู้เสียภาษี ซึ่งการที่จะเข้าไปแทรกแซงหรือบิดเบือนของภาษีต่อการตัดสินใจในการทำพฤติกรรมทางเศรษฐกิจให้น้อยที่สุด ควรที่จะใช้แทนหลักความเป็นกลางอย่างแท้จริง

⁵³ แหล่งเดิม.

⁵⁴ แหล่งเดิม.

⁵⁵ แหล่งเดิม.

⁵⁶ แหล่งเดิม.

2.2.4 หลักความแน่นอน (Certainty)

ภาษีที่จัดเก็บต้องมีความชัดเจนและแน่นอน ไม่ว่าจะเป็นฐานภาษี เทคนิคการประเมิน การกระทำตามอำเภอใจของฝ่ายผู้เสียภาษี เช่น รัฐต้องบัญญัติหลักเกณฑ์เกี่ยวกับเทคนิควิธีการทางภาษี (ฐานภาษี การคำนวณและการจัดเก็บ) อย่างชัดเจน ไม่คลุมเครือ ผู้เสียภาษีสามารถคำนวณภาษีที่ตนต้องชำระได้ รวมทั้งมีการกำหนดวัน เวลา สถานที่ที่แน่นอน การจัดเก็บภาษีที่ไม่เคารพ หรือสอดคล้องกับหลักความแน่นอนย่อมนำมาซึ่งความเดือดร้อนของประชาชน เช่น การจัดเก็บภาษีของเจ้าภาษีนายอากรที่ขาดหลักเกณฑ์ที่แน่นอน เป็นต้น⁵⁷

2.2.5 หลักความประหยัด (Economy)

ภาษีทุกประเภทที่รัฐจัดเก็บได้ ควรมีจำนวนใกล้เคียงกับจำนวนภาษีที่ ผู้เสียภาษีได้ชำระให้แก่รัฐ ซึ่งหมายถึง รัฐต้องเสียค่าใช้จ่ายในการจัดเก็บภาษี และผู้เสียภาษียังต้องเสียค่าใช้จ่ายเกี่ยวกับภาษีนั่นให้น้อยที่สุดด้วย เพื่อก่อให้เกิดประโยชน์ต่อระบบภาษีให้มากที่สุด เมื่ออัตราค่าจ้างเจ้าหน้าที่จัดเก็บภาษีจะมีจำนวนน้อย แต่ต้องมีระบบการตรวจสอบที่มีประสิทธิภาพ

2.2.6 หลักความชอบด้วยกฎหมาย (Legitimacy)

ภาษีที่ดีจะต้องมีความชอบด้วยกฎหมายในสายตาประชาชนผู้เสียภาษี อีกทั้งเป้าหมายและการทำงานของระบบภาษีจะต้องมีความถูกต้องตามกฎหมาย⁵⁸ รวมถึงต้องเป็นภาษีที่สามารถบังคับจัดเก็บได้จริง มิใช่ว่าเป็นภาษีที่ดีในทางทฤษฎีแต่นำมาใช้บังคับจริงไม่ได้ เพราะยากแก่การปฏิบัติ⁵⁹

2.3 หลักการจัดเก็บภาษีเงินได้บุคคลธรรมดา

ภาษีเงินได้บุคคลธรรมดาตามประมวลรัษฎากรเป็นภาษีทางตรงประเภทหนึ่งที่สำคัญมาก เพราะเป็นแหล่งรายได้สำคัญของรัฐบาล และเป็นเครื่องมือสำคัญของรัฐบาลในการกระจายรายได้⁶⁰

2.3.1 เหตุผลและวัตถุประสงค์ในการจัดเก็บภาษีเงินได้บุคคลธรรมดา

โดยที่โครงสร้างภาษีเงินได้บุคคลธรรมดาเป็นโครงสร้างภาษีแบบอัตราก้าวหน้า เพื่อให้สามารถใช้เป็นเครื่องมือที่มีศักยภาพซึ่งประกอบด้วยเครื่องมือพื้นฐานของนโยบายเศรษฐกิจ 3 อย่าง ได้แก่⁶¹

⁵⁷ กฎหมายภาษีอากร (น. 55). เล่มเดิม.

⁵⁸ ภาษีเงินได้บุคคลธรรมดา (น. 8). เล่มเดิม.

⁵⁹ ภาษีเงินได้บุคคลธรรมดาหลักการและบทวิเคราะห์ (น. 8). เล่มเดิม.

⁶⁰ จาก ภาษีอากรตามประมวลรัษฎากร 2557 (น. 9). โดย กลุ่มนักวิชาการภาษีอากร, 2557, กรุงเทพฯ: เรือนแก้วการพิมพ์.

1) เงินได้ที่ได้รับการยกเว้นภาษี (Exemption) เป็นเครื่องมือที่สามารถป้องกันมิให้ผู้มีรายได้ในระดับต่ำต้องรับภาระภาษีและยังทำให้การจัดเก็บภาษีง่ายขึ้น ซึ่งหากเงินได้ที่ได้รับยกเว้นภาษีอยู่ในระดับที่ต่ำเกินไป การบริหารการจัดเก็บภาษีก็จะทำได้ยากเนื่องจากครอบคลุมจำนวนผู้ที่ต้องเสียภาษีจำนวนมาก

2) การกำหนดอัตราขั้นแรก (The First Rate) การจัดเก็บภาษีจากอัตราขั้นแรกเป็นหลักนั้น ผู้เสียภาษีส่วนใหญ่จำเป็นต้องเสีย

3) การกำหนดอัตราที่สูงขึ้นในลักษณะอัตราก้าวหน้า (Progressive Higher Rates) มีวัตถุประสงค์หลักเพื่อความเป็นธรรม โดยหากกำหนดอัตราที่สูงมาก ก็จะสามารถสร้างรายได้จำนวนมากขึ้นด้วย แต่การทำให้ระบบภาษีเงินได้บุคคลธรรมดามีอัตราก้าวหน้าเพื่อลดความเหลื่อมล้ำระหว่างประชาชนที่มีระดับรายได้แตกต่างกันให้มีความทัดเทียมกันมากขึ้น การพิจารณาความเป็นธรรมนั้นจะต้องพิจารณาความเป็นธรรม 2 ด้าน คือ ความเป็นธรรมในแนวนอน (Horizontal Equity) และความเป็นธรรมในแนวตั้ง (Vertical Equity) โดยความเป็นธรรมในแนวนอนจะเกิดขึ้นเมื่อผู้มีรายได้เท่ากันมีภาระภาษีที่เท่ากัน ซึ่งต้องพิจารณาถึงสถานะของบุคคลที่แตกต่างกันด้วย เช่น คนโสดกับคนที่แต่งงานแล้วย่อมมีภาระที่แตกต่างกัน ดังนั้น ความเป็นธรรมในแนวนอนจึงต้องพิจารณาทั้งระดับรายได้และสถานะของบุคคลควบคู่กันไป กฎหมายภาษีเงินได้บุคคลธรรมดาจึงยอมให้มีการหักค่าลดหย่อนส่วนบุคคลและค่าลดหย่อนตามสถานภาพของครอบครัวรวมอยู่ด้วย ส่วนความเป็นธรรมในแนวตั้งนั้นจะเกิดขึ้นเมื่อผู้มีความสามารถในการเสียภาษีที่แตกต่างกันเสียภาษีในจำนวนที่แตกต่างกัน โดยผู้มีรายได้มากควรจะมีภาระภาษีมากกว่าผู้มีรายได้น้อย

ดังนั้นวัตถุประสงค์หลักของการจัดเก็บภาษีเงินได้บุคคลธรรมดาจึงมี 2 ประการ คือ เพื่อสร้างรายได้ให้แก่รัฐ และเพื่อลดความเหลื่อมล้ำทางรายได้ของประชาชน

2.3.2 ความสำคัญของภาษีเงินได้บุคคลธรรมดา

1) เป็นการบรรเทาปัญหาการกระจายรายได้ เนื่องจากผู้เสียภาษีผลกำไรไปให้ผู้อื่นได้ยาก ประกอบกับมีการจัดเก็บภาษีในอัตราก้าวหน้า ผู้ที่มีรายได้มากต้องเสียภาษีให้แก่อำนาจรัฐจำนวนมาก ส่วนผู้ที่มีรายได้น้อยก็ต้องเสียภาษีให้รัฐน้อยตามสัดส่วนความสามารถของตน เพื่อสร้างความเป็นธรรมให้แก่ประชาชน ซึ่งเป็นการลดความเหลื่อมล้ำทางด้านรายได้ระหว่างคนในสังคม ซึ่งสอดคล้องกับหลักความสามารถในการเสียภาษี (Ability-to-Pay Principle)⁶²

⁶¹ จาก *ประมวลสารเศรษฐศาสตร์สาธารณะ* (Economic of the public sector) (น. 230-231), โดย วโรทัย โกศลพิศิษฐ์กุล, 2544, นนทบุรี: มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.

⁶² ปัญหาการหักค่าใช้จ่ายเป็นการเหมาตามประมวลรัษฎากร: ศึกษากรณีภาษีเงินได้บุคคลธรรมดา (น.35). เล่มเดิม.

2) เป็นแหล่งรายได้ของรัฐบาล ภาษีเงินได้บุคคลธรรมดาเป็นภาษีทางตรง ซึ่งเป็นแหล่งรายได้ที่สำคัญของรัฐบาล การจัดเก็บภาษีเงินได้บุคคลธรรมดามีแนวโน้มเพิ่มขึ้น เนื่องจากระดับรายได้โดยเฉลี่ยของประชาชนสูงขึ้น และเพื่อชดเชยรายได้ในรัฐต้องสูญเสียไปในอนาคตจากการเปิดเสรีทางการค้า⁶³

3) รักษาเสถียรภาพทางเศรษฐกิจ ภาษีเงินได้บุคคลธรรมดาเป็นหนึ่งในเครื่องมือทางการคลังที่รัฐบาลใช้ในการรักษาเสถียรภาพทางเศรษฐกิจของประเทศ เช่นในภาวะที่เศรษฐกิจตกต่ำ การออกกฎหมายยกเว้นภาษีสำหรับเงินได้สุทธิในส่วนที่ไม่เกิน 150,000 บาทแรก จะทำให้ผู้มีรายได้ต่ำมีภาระทางภาษีที่ลดลง ทำให้ประชาชนมีกำลังการใช้จ่ายที่มากขึ้น ทำให้ผู้ผลิตมีรายได้เพิ่มขึ้น ความต้องการแรงงานก็เพิ่มขึ้น นำไปสู่การฟื้นตัวของระบบเศรษฐกิจในอนาคต⁶⁴

นอกจากนี้ ภาษีเงินได้บุคคลธรรมดายังมีคุณลักษณะในการรักษาเสถียรภาพทางเศรษฐกิจโดยอัตโนมัติ (Built-in Stabilization) เนื่องจากมีโครงสร้างอัตราภาษีเป็นแบบก้าวหน้า เมื่อระบบเศรษฐกิจอยู่ในภาวะขยายตัว ประชาชนมีรายได้สูง จึงต้องจ่ายภาษีในอัตราที่สูง เป็นการชะลอหรือลดการขยายตัวของกำลังซื้อลง ในทางตรงข้าม เมื่อเศรษฐกิจอยู่ในภาวะถดถอย ประชาชนมีรายได้ลดลง ภาระภาษีก็จะลดลงตาม⁶⁵

2.3.3 ผู้มีหน้าที่เสียภาษีเงินได้บุคคลธรรมดา

ผู้มีหน้าที่เสียภาษีเงินได้บุคคลธรรมดา แบ่งเป็น 4 ประเภท ได้แก่

1) บุคคลธรรมดา

บุคคลธรรมดา ในที่นี้หมายถึงบุคคลที่มีชีวิตอยู่ในปีภาษีนั้น และมีเงินได้ถึงเกณฑ์ขั้นต่ำที่ประมวลรัษฎากรกำหนดไว้ ก็มีหน้าที่ยื่นแบบแสดงรายการภาษีเงินได้บุคคลธรรมดา ดังนั้นผู้มีเงินได้มีหน้าที่เสียภาษีเงินได้บุคคลธรรมดาดังกล่าว ประมวลรัษฎากรจึงไม่ได้จำกัดอายุความสามารถ สัญชาติ ฯลฯ แต่อย่างใด⁶⁶

2) ผู้ถึงแก่ความตาย

ผู้ถึงแก่ความตายในระหว่างปีภาษี คือระหว่างวันที่ 1 มกราคม ถึงวันที่ 31 ธันวาคม และได้รับเงินได้ถึงเกณฑ์ขั้นต่ำที่ประมวลรัษฎากรกำหนดไว้ก็เป็นผู้อยู่ในข่ายเสียภาษีเงินได้บุคคลธรรมดาในระหว่างปีภาษีนั้นด้วย เมื่อบุคคลนั้นสิ้นสภาพบุคคล ผู้จัดการมรดก หรือทายาท

⁶³ แหล่งเดิม.

⁶⁴ แหล่งเดิม.

⁶⁵ แหล่งเดิม.

⁶⁶ ภาษีอากรตามประมวลรัษฎากร 2557 (น. 10). เล่มเดิม.

หรือผู้ครอบครองทรัพย์สินมรดกของผู้ถึงแก่ความตายแล้วแต่กรณีเป็นบุคคลผู้มีหน้าที่ยื่นรายการแทนผู้ถึงแก่ความตาย ตามประมวลรัษฎากร (มาตรา 57 ทวิ)⁶⁷

3) กองมรดกที่ยังไม่ได้แบ่ง

ในปีภาษีถัดจากปีที่เจ้ามรดกถึงแก่ความตาย หากกองมรดกนั้นยังไม่ได้แบ่งให้กับทายาทคนใดคนหนึ่งโดยเด็ดขาด ไม่ว่าจะด้วยสาเหตุใดก็ตาม และกองมรดกได้ก่อให้เกิดเงินได้พึงประเมินถึงเกณฑ์ขั้นค่าที่ประมวลรัษฎากรกำหนดไว้ กฎหมายก็ถือว่ากองมรดกดังกล่าวเป็นผู้มีหน้าที่เสียภาษีเงินได้บุคคลธรรมดาด้วย และเนื่องจากโดยสภาพแล้วกองมรดกไม่มีสภาพบุคคล ดังนั้น ผู้มีหน้าที่เสียภาษีประเภทผู้ถึงแก่ความตาย ได้แก่ ผู้จัดการมรดก หรือทายาท หรือผู้ครอบครองทรัพย์สินมรดกแล้วแต่กรณี ตามประมวลรัษฎากร(มาตรา 57 ทวิ วรรคสอง)⁶⁸

4) ห้างหุ้นส่วนสามัญที่มีหุ้นนิติบุคคล หรือคณะบุคคลที่มีหุ้นนิติบุคคล

ห้างหุ้นส่วนสามัญที่มีหุ้นนิติบุคคล หมายถึง การที่บุคคลธรรมดาตั้งแต่ 2 คนขึ้นไปตกลงกันร่วมกันไม่ว่าโดยการร่วมเป็น เงิน แร่งงาน หรือทรัพย์สินอื่น ฯลฯ เพื่อกระทำการกิจการร่วมกันโดยมีวัตถุประสงค์ที่จะแบ่งปันผลกำไรที่จะพึงได้แต่กิจกรรมที่ทำนั้น (ถ้าเป็นห้างหุ้นส่วนสามัญจดทะเบียนจะอยู่ในข่ายเสียภาษีเงินได้นิติบุคคล)

คณะนิติบุคคลที่มีหุ้นนิติบุคคล ต่างกับห้างหุ้นส่วนสามัญในด้านวัตถุประสงค์ คือคณะบุคคลที่มีหุ้นนิติบุคคลไม่จำเป็นต้องมีวัตถุประสงค์ที่จะแบ่งปันผลกำไรที่จะพึงได้แต่กิจกรรมที่ทำด้วยกัน เช่น การจัดการแสดงเพื่อหารายได้นำไปบริจาคให้แก่ผู้ทุกข์ยาก คณะผู้จัดการแสดงอยู่ในข่ายเสียภาษีเงินได้บุคคลธรรมดา ในชื่อของคณะบุคคลที่มีหุ้นนิติบุคคล

ผู้มีหน้าที่และความรับผิดชอบในการยื่นแบบแสดงรายการในชื่อของห้างหุ้นส่วนสามัญ หรือคณะบุคคลที่มีหุ้นนิติบุคคล ได้แก่ผู้อำนวยการ หรือผู้จัดการ (ตามมาตรา 56 วรรคสอง)⁶⁹

2.3.4 ความหมายของเงินได้

การเรียกเก็บภาษีเงินได้ มีแนวคิดมาจากความคิดที่ว่า “เงินได้ เป็นดัชนีวัดความสามารถในการเสียภาษี (Ability to Pay Taxes) ที่ดีที่สุด” ดังนั้นเงินได้ จึงเป็นดัชนีวัดความสามารถในการเสียภาษีที่ดีที่สุดนี้ เพราะเงินได้ของบุคคลหนึ่งเป็นสิ่งที่ระบุได้ว่า บุคคลนั้นมีหรือได้มาซึ่งทรัพยากรทางเศรษฐกิจไว้ในครอบครองของตนในระดับมากน้อยเพียงใด การที่มีเงินได้มาก ย่อมสามารถซื้อทรัพยากรต่าง ๆ มาครอบครองได้มาก⁷⁰

⁶⁷ แหล่งเดิม.

⁶⁸ แหล่งเดิม.

⁶⁹ แหล่งเดิม.

⁷⁰ ทฤษฎีภาษีเงินได้และภาษีเงินได้ของไทย (น. 2). เล่มเดิม.

คำว่า“เงินได้”มีการให้ความหมายไว้แตกต่างกัน 4 มุมมอง กล่าวคือ

2.3.4.1 มุมมองด้านกฎหมายแพ่ง

หมายถึง เงินได้ที่ได้จากแหล่งรายได้ในลักษณะเป็นครั้งคราว ในรูปของเงินตราที่ไหลเวียนจากแหล่งรายได้ที่มีลักษณะถาวรในแต่ละช่วงเวลา ดังนั้น เงินได้ตามนัยดังกล่าวจึงประกอบด้วย 3 ลักษณะดังนี้

ลักษณะเป็นเงินตรา ซึ่งรวมถึงความมั่งคั่งที่สามารถตีราคาเป็นเงินตราได้

ลักษณะเป็นความมั่งคั่งร่ำรวยที่มีที่มาจากแหล่งเฉพาะ ซึ่งอาจเป็นทรัพย์สินที่ก่อให้เกิดเงินได้ เช่นค่าเช่าที่ได้รับจากอสังหาริมทรัพย์ รวมทั้งแรงงานของลูกจ้างที่ทำให้เกิดรายได้เงินได้ในส่วนเงินเดือน เป็นต้น

ลักษณะเป็นความมั่งคั่งที่ได้รับเป็นครั้งคราว เงินได้เป็นความมั่งคั่งที่เกิดการไหลเวียนในรอบระยะเวลาหนึ่งซึ่งไม่จำเป็นต้องผลิตขึ้นมาในช่วงระยะเวลาอย่างต่อเนื่องเพียงแต่เงินได้ต้องสามารถผลิตขึ้นใหม่ได้ ตราบใดที่แหล่งกำเนิดเงินได้ยังไม่ได้ถูกทำลายลง⁷¹

2.3.4.2 มุมมองทางด้านเศรษฐศาสตร์

ส่วนใหญ่มีความเห็นสอดคล้องกัน ดังนี้

เจอาร์ ฮิค (J.R. Hick) มีความเห็นว่า เงินได้เป็นความมั่งคั่งที่สามารถนำไปใช้จ่ายได้ภายในที่กำหนด หรือเป็นเงินได้ที่สมทบเข้ากับทรัพย์สินที่เป็นผลมาจากการออมทรัพย์ โดยไม่ทำให้ความมั่งคั่งลดลง⁷²

เฮค ไชมอน (Haig-Simons) ได้ให้ความหมายว่า เงินได้ของแต่ละบุคคลเป็นจำนวนเงินหรือสิ่งอื่นใดที่สามารถวัดมูลค่าเป็นรูปตัวเงินที่สนองความต้องการของเขาในช่วงระยะเวลาหนึ่ง และเป็นส่วนเพิ่มหรือผลบวกของการบริโภคและการเปลี่ยนแปลงของระดับทรัพย์สิน⁷³

แฮนรี ซี ไชมอน (Henry C. Simons) ให้ความหมายคำว่า “เงินได้” หมายถึง “ผลบวกของการบริโภคและการเปลี่ยนแปลงของระดับทรัพย์สินในช่วงระยะเวลาหนึ่ง”⁷⁴

⁷¹ กฎหมายภาษีอากร (น. 170). เล่มเดิม.

⁷² แหล่งเดิม.

⁷³ แหล่งเดิม.

⁷⁴ From The Concept of Income – Economic and Legal Aspect. (p. 7), By Robert Merray Haig, 1959. (อ้างถึงใน ปัญหาการจัดเก็บภาษีเงินได้ของสัญญาขายฝาก: ศึกษากรณีเปรียบเทียบกับเงินได้ประเภทดอกเบี้ย (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ) (น. 61), โดยจรัสศรี ตั้งจิตต์พิมล, 2547, กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต).

ลอเรน ฟิลลิป (Lawrence C. Phillips) ได้ให้คำนิยามว่า “เงินได้” หมายถึง จำนวนเงินที่บุคคลใช้ในการบริโภคในช่วงระยะเวลาหนึ่ง และหมายความรวมถึงความมั่งคั่ง (Wealth) ที่เกิดขึ้นแก่บุคคลใดบุคคลหนึ่งตลอดจนการเพิ่มขึ้นซึ่งมูลค่าของทรัพย์สินด้วย⁷⁵

จอร์จ ไชน์ (George Schanz) ได้ให้คำนิยามว่า “เงินได้” หมายถึง “ผลรวมของการบริโภคกับการเปลี่ยนแปลงสินทรัพย์สุทธิของปัจเจกชนในปีนั้น ๆ หรือรอบระยะเวลาบัญชีอื่น”⁷⁶

จึงสามารถสรุปได้ว่า “เงินได้” ในมุมมองด้านเศรษฐศาสตร์ มีหลักใหญ่ 3 ประการดังนี้⁷⁷

(1) สิ่งที่ได้รับจากบุคคลภายนอก ไม่ว่าจะเป็นในรูปแบบเงิน สิ่งของ หรือประโยชน์อื่นใด ๆ ที่ได้รับ ก็ควรถือเป็นเงินได้

(2) การบริโภคที่ได้รับจากบริการหรือทรัพย์สินของตนเอง เช่นอาศัยอยู่บ้านตนเอง โดยไม่ต้องเสียค่าเช่า สิ่งเหล่านี้จะทำให้ผู้รับมีความมั่งคั่งอยู่ดีมากกว่าผู้ซึ่งมีเงินได้รายการที่ (1) เท่านั้น แต่ไม่มีเงินได้รายการที่ (2)

(3) มูลค่าเพิ่มของทรัพย์สิน (Capital Gain) ถ้าหากค่าของที่ดินและหุ้นที่ถืออยู่มีราคาเพิ่มขึ้น ก็น่าจะแสดงว่าผู้ที่มีที่ดินหรือหุ้นนั้นมีเงินได้หรือความสามารถเหนือบุคคลอื่น

2.3.4.3 มุมมองด้านบัญชี

วิธีการทางบัญชีได้ถูกนำมาใช้เพื่อสังเกตการณ์เพิ่มขึ้นของทรัพย์สินที่อยู่ในหลายรูปแบบ ได้แก่ เงินสด หรือจากการดำเนินธุรกิจ โดยการขาย การให้บริการที่เป็นผลจากการดำเนินการทางธุรกิจที่สำเร็จลงแล้ว ซึ่งนักบัญชี ได้อธิบายหลักการเกิดของรายได้ (Realization) ตามหลักการบัญชีว่า “รายได้ คือ จำนวนเงินที่อธิบายได้จากราคารวมของสินค้าหรือบริการ ซึ่งกิจการโอนไปให้ลูกค้าภายในงวดระยะเวลาหนึ่ง”⁷⁸

ตามความเห็นของนักบัญชีและสมาคมนักบัญชีในประเทศไทย

⁷⁵ From *Prentice Hall's Federal Taxation 1991 (Individuals)*, By Lawrence C. Phillips and other, 1990. (อ้างถึงใน ปัญหาการจัดเก็บภาษีเงินได้ของสัญญาขายฝาก: ศึกษากรณีเปรียบเทียบกับเงินได้ประเภทดอกเบี้ย (น. 66). เล่มเดิม).

⁷⁶ From *An Introduction of Taxation* (p. 3), By Ray M. Sommerfeld, 1987. (อ้างถึงใน ปัญหาการจัดเก็บภาษีเงินได้ของสัญญาขายฝาก: ศึกษากรณีเปรียบเทียบกับเงินได้ประเภทดอกเบี้ย (น. 66). เล่มเดิม).

⁷⁷ เศรษฐศาสตร์การภาษีอากร (น. 94). เล่มเดิม.

⁷⁸ กฎหมายภาษีอากร (น. 173). เล่มเดิม.

“รายได้ คือการได้รับหรือเพิ่มพูนสินทรัพย์ หรือการชำระหนี้ของธุรกิจที่เกิดขึ้นในรอบระยะเวลาหนึ่งอันเนื่องจากการส่งมอบเพื่อการผลิตสินค้า การให้บริการ หรือกิจกรรมอื่น ๆ ที่ประกอบขึ้นเป็นหลัก หรือศูนย์กลางของการดำเนินงานที่ธุรกิจกำลังทำ”⁷⁹

ดังนั้น รายได้ตามหลักการบัญชีแตกต่างจากรายได้ตามความหมายทางเศรษฐศาสตร์ อย่างเห็นได้ชัดในประเด็นที่สิ่งที่เป็นรายได้ตามความเห็นของนักเศรษฐศาสตร์ขาดความแน่นอน เพราะอาศัยการกำหนดมูลค่าโดยใช้การประมาณการ ตรงกันข้ามกับนักบัญชี เมื่อทำการบันทึกรายการทางบัญชีในส่วนจากรายได้ต้องบันทึกตัวเลขที่แน่นอนและยอมรับได้⁸⁰

2.3.4.4 มุมมองด้านกฎหมายภาษีอากร

“เงินได้” ในทางภาษีอากร หมายถึง เงินได้ทั้งหมดที่เป็นฐานของภาษีอากร ซึ่งรัฐมีอำนาจในการจัดเก็บ ดังนั้น เงินได้ใด ๆ ที่กฎหมายไม่ได้กำหนดให้รัฐมีอำนาจจัดเก็บจึงไม่ถือเป็นเงินได้ในทางภาษีอากร⁸¹ ความหมายของเงินได้ที่ใช้เป็นฐานภาษีสำหรับการจัดเก็บภาษีเงินได้นั้น มีความหมายทั้งสองอย่างกว้างที่สุด และความหมายอย่างแคบที่สุด⁸² ดังต่อไปนี้

(1) เงินได้ คือการเพิ่มทางเศรษฐกิจ (Economic Accretion) เป็นการพิจารณาการเพิ่มขึ้นของทรัพย์สินสุทธิบวกกับรายจ่ายในการบริโภคของบุคคลในช่วงเวลาหนึ่ง (Increase Net Worth Plus Consumption) เงินได้จึงมีความหมายเป็นสองนัย คือ

เงินได้ หมายถึง จำนวนเงินหรือทรัพย์สินที่ได้จากบุคคลอื่นในช่วงเวลาหนึ่งหลังจากหักค่าใช้จ่ายในการหาเงินได้จากทรัพย์สินนั้นออกแล้ว บวกด้วยมูลค่าของการบริโภคโดยไม่ต้องใช้เงินซื้อ เช่น การได้อยู่บ้านตัวเอง บวกด้วยการที่ทรัพย์สินเพิ่มมูลค่าขึ้น โดยไม่มีการซื้อขายแลกเปลี่ยน

เงินได้ คือ ทรัพย์สินสุทธิที่เพิ่มขึ้นบวกด้วยการบริโภคหรือรายจ่ายอันมิใช่เพื่อหาเงินได้⁸³

(2) เงินได้ ได้แก่ ผลได้อันเกิดจากทรัพย์สินเปลี่ยนมือ (Flow of Wealth) หมายความว่า เงินได้จะเกิดขึ้นก็ต่อเมื่อมีการเปลี่ยนกรรมสิทธิ์ของทรัพย์สินเท่านั้น ดังนั้น มูลค่าของการบริโภค

⁷⁹ แหล่งเดิม.

⁸⁰ แหล่งเดิม.

⁸¹ จาก การนำระบบภาษีเงินได้แบบแยกเงินได้เป็น 2 ประเภทมาประยุกต์ใช้กับระบบภาษีเงินได้ของประเทศไทย (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ), โดย เอกกรฐ คงมี, 2551, กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

⁸² จาก กฎหมายที่เกี่ยวกับภาษีอากร (น. 56-58), โดย วิทย์ ดันตยกุล, 2528, กรุงเทพฯ: สำนักอบรมศึกษากฎหมายแห่งเนติบัณฑิตยสภา

⁸³ แหล่งเดิม.

โดยไม่ต้องซื้อที่ดี หรือการที่ทรัพย์สินเพิ่มมูลค่าโดยไม่มีการซื้อขายหรือแลกเปลี่ยนที่ดี ไม่ถือเป็นเงินได้ตามความหมายนี้ ซึ่งผลอันเกิดจากทรัพย์สินเปลี่ยนมือนี้อาจแบ่งได้เป็น 2 ประเภท⁸⁴ คือ

ผลได้จากกิจการตามปกติหรือเงินได้ประจำ (Operating Gains or Recurrent Income) ได้แก่ เงินได้จากการขายสินค้าที่ผลิตหรือซื้อมาเพื่อขายตามปกติ และเงินได้ประจำจากอาชีพต่าง ๆ

ผลที่ได้อันมีลักษณะเป็นทุน (Capital Gains) ซึ่งได้แก่ผลได้จากการขายทรัพย์สินซึ่งได้มาโดยมิใช่เพื่อการค้า เช่น ผลกำไรจากการขายบ้านที่อยู่อาศัย

(3) เงินได้ ได้แก่ ผลได้ซึ่งได้จากกิจการตามปกติหรือเงินได้ประจำ (Operating Gains or Recurrent Income) ตามความหมายนี้ผลได้อันมีลักษณะเป็นทุนไม่ถือเป็นเงินได้เนื่องจากผลได้ดังกล่าวไม่ได้ทำให้ฐานะทางเศรษฐกิจของบุคคลดีขึ้น⁸⁵

ซึ่งตามประมวลรัษฎากรของไทย ถือเอาความหมายของเงินได้ตามความหมายที่สองเป็นหลัก โดยมีข้อยกเว้นสำหรับเงินได้จากการขายทรัพย์สินที่ได้มาโดยมิได้มุ่งหากำไรบางชนิด

2.3.5 เงินได้พึงประเมินและแหล่งเงินได้ ตามกฎหมายภาษีอากร

2.3.5.1 ความหมายของเงินได้พึงประเมิน

ตามประมวลรัษฎากรมาตรา 39 ให้ความหมาย “เงินได้พึงประเมิน” ไว้ว่า

“เงินได้พึงประเมิน” หมายความว่า เงินได้ให้หมายความตลอดถึงทรัพย์สิน หรือประโยชน์อย่างอื่นที่ได้รับซึ่งอาจคำนวณได้เป็นเงินค่าภาษีอากรที่ผู้จ่ายเงินได้หรือผู้อื่นออกแทนให้ โดยแบ่งเงินได้ออกเป็นประเภท ตามมาตรา 40 และเครดิตภาษีตามมาตรา 47 ทวิ

สรุปได้ว่าเงินได้พึงประเมิน สามารถแบ่งออกได้ 5 ประการ ได้แก่

(1) เงิน หมายถึง เงินตราไม่ว่าจะเป็นเงินตราไทยหรือเงินตราต่างประเทศก็ตาม โดยถ้าเป็นเงินตราต่างประเทศนั้นทางผู้มีเงินได้ต้องทำการแปลงค่าเงินให้เป็นเงินตราไทยก่อน เพราะในทางภาษีแล้วจะไม่รับรู้เงินได้ที่เป็นเงินตราต่างประเทศ โดยวิธีการแปลงค่าเงินจากต่างประเทศให้เป็นเงินไทยทำได้สองวิธี คือ

ก) ใช้อัตราแลกเปลี่ยนเงินตราของธนาคารพาณิชย์ที่ตั้งขึ้นตามกฎหมายว่าด้วยธนาคารพาณิชย์ที่ได้ประกาศไว้ในการคำนวณเงินตราต่างประเทศเป็นเงินตราไทยในแต่ละวัน

ข) ใช้อัตราแลกเปลี่ยนเงินตราตามอัตราอ้างอิงประจำวันที่ธนาคารแห่งประเทศไทยประกาศไว้ในการคำนวณเงินตราต่างประเทศเป็นเงินตราไทยในแต่ละวัน⁸⁶

⁸⁴ แหล่งเดิม.

⁸⁵ แหล่งเดิม.

⁸⁶ ปัญหาการหักค่าใช้จ่ายเป็นการเหมาตามประมวลรัษฎากร: ศึกษากรณีภาษีเงินได้บุคคลธรรมดา (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ) (น. 41). เล่มเดิม.

(2) ทรัพย์สินซึ่งอาจคำนวณเป็นเงินได้

หมายถึง ทรัพย์สินทั้งที่เป็นทรัพย์สินที่มีรูปร่างหรือไม่มีรูปร่างก็ได้ แต่ต้องเป็นทรัพย์สินที่มีราคาและอาจถือเอาได้ โดยทรัพย์สินซึ่งอาจคำนวณเป็นเงินได้นั้นต้องเป็นทรัพย์สินที่ได้รับระหว่างปีภาษี ไม่ใช่ทรัพย์สินที่มีอยู่แล้วเพียงแต่มีมูลค่าเพิ่มขึ้น เช่น ซื้อที่ดินในปี 2550 ในราคา 5 ล้านบาท ต่อมาในปี 2554 ราคาที่ดินเพิ่มขึ้นเป็น 8 ล้านบาท เช่นนี้ในปีภาษี 2554 ไม่ถือว่ามูลค่าที่เพิ่มขึ้นเป็นเงินได้พึงประเมินในส่วน of ทรัพย์สินซึ่งอาจคำนวณเป็นเงินได้ เพราะทรัพย์สินดังกล่าวเป็นทรัพย์สินที่มีอยู่แล้ว⁸⁷

(3) ประโยชน์ซึ่งอาจคำนวณเป็นเงินได้

หมายถึง ประโยชน์อย่างใดอย่างหนึ่งซึ่งไม่ใช่เงินหรือทรัพย์สินแต่เป็นประโยชน์ซึ่งอาจคำนวณเป็นเงินได้ ซึ่งส่วนใหญ่จะเป็นเรื่องสวัสดิการด้านต่าง ๆ ที่ทางนายจ้างได้ให้กับลูกจ้างของตน ซึ่งในทางกฎหมายถือว่าลูกจ้างได้รับเงินได้พึงประเมินจากสวัสดิการต่าง ๆ ดังกล่าว ซึ่งต้องคำนวณราคาแล้วนำไปรวมคำนวณเป็นเงินได้ของลูกจ้าง เช่น ในกรณีที่นายจ้างได้ทำประกันชีวิตให้กับลูกจ้างโดยออกค่าเบี้ยประกันชีวิตให้กับลูกจ้าง เบี้ยประกันชีวิตที่นายจ้างออกแทนให้นี้ถือว่าเป็นเงินได้พึงประเมินของลูกจ้างต้องนำไปรวมกับเงินได้อื่นเพื่อเสียภาษี ประโยชน์ซึ่งอาจคำนวณเป็นเงินได้นี้ยังรวมถึงการได้รับการปลดหนี้ด้วย⁸⁸

(4) เงินค่าภาษีอากรที่ผู้จ่ายเงินหรือผู้อื่นออกแทนให้สำหรับเงินได้ประเภทต่าง ๆ ในกรณีที่มิใช่ผู้ชำระภาษีแทนให้ไม่ว่าจะเป็นผู้ใดก็ตาม ภาษีที่ผู้อื่นชำระแทนให้นี้ ถือเป็นเงินได้พึงประเมินที่ต้องนำมารวมคำนวณเพื่อเสียภาษีเงินได้ด้วย

(5) เครดิตภาษีเงินปันผลหรือส่วนแบ่งกำไร เป็นเรื่องของการขจัดความซ้ำซ้อนของการจัดเก็บภาษีเงินปันผล เพราะเงินปันผลนั้นมาจากกำไรสุทธิที่ได้เสียภาษีเงินได้นิติบุคคลไปแล้ว ครั้งหนึ่ง ต่อมาเมื่อนิติบุคคลนำเงินที่เสียภาษีไปแล้วมาจ่ายเป็นเงินปันผลให้กับผู้ถือหุ้นของบริษัท หรือผู้เป็นหุ้นส่วนในห้างหุ้นส่วนนิติบุคคล เงินปันผลหรือส่วนแบ่งกำไรที่ได้รับนั้นถือว่าเป็นเงินได้พึงประเมินตามมาตรา 40(4) (ข) แห่งประมวลรัษฎากร ที่ต้องนำไปรวมคำนวณเพื่อเสียภาษีเงินได้นิติบุคคลซ้ำอีก ซึ่งเป็นการเสียภาษีซ้ำซ้อนจากเงินได้จำนวนเดียวกัน ดังนั้น เพื่อเป็นการขจัดความซ้ำซ้อนดังกล่าว รัฐบาลจึงคืนภาษีบางส่วนให้กับผู้ถือหุ้นหรือผู้เป็นหุ้นส่วน โดยเงินภาษีที่คืนให้นี้เรียกว่า “เครดิตภาษีเงินปันผลหรือส่วนแบ่งกำไร” โดยให้นำเครดิตนี้มารวมเป็นเงินได้

⁸⁷ แหล่งเดิม.

⁸⁸ แหล่งเดิม.

พึงประเมิน เพื่อเสียภาษีเงินได้บุคคลธรรมดา เมื่อคำนวณภาษีที่ต้องเสียแล้วก็ให้เอาเครดิตภาษีมาหักออกจากภาษีที่ต้องเสียอีกครั้ง⁸⁹

2.3.5.2 แหล่งเงินได้พึงประเมิน

“แหล่งเงินได้” หมายถึง แหล่งที่มาของเงินได้ การที่รัฐบาลจะจัดเก็บภาษีเงินได้จากบุคคลใด รัฐต้องมีความสัมพันธ์กับบุคคลนั้นโดยประการใดประการหนึ่งตามหลักการดังนี้⁹⁰

(1) ความสัมพันธ์เรื่องถิ่นที่อยู่ (Residence Rule) หมายความว่า ผู้มีถิ่นที่อยู่ในประเทศใดก็ต้องเสียภาษีเงินได้ให้กับประเทศนั้น ไม่ว่าบุคคลนั้นจะมีเงินได้จากประเทศใดหรือเป็นคนสัญชาติใดก็ตาม

(2) ความสัมพันธ์เรื่องหลักแหล่งเงินได้ หมายความว่า ผู้มีเงินได้จากแหล่งในประเทศใดก็ต้องเสียภาษีให้กับประเทศนั้น ไม่ว่าบุคคลนั้นจะมีสัญชาติหรือมีถิ่นที่อยู่ในประเทศหรือไม่ก็ตาม

(3) ความสัมพันธ์เรื่องหลักสัญชาติ หมายความว่า ผู้ที่ถือสัญชาติของประเทศใดก็ต้องเสียภาษีให้กับประเทศนั้น ไม่ว่าบุคคลนั้นจะมีถิ่นที่อยู่ในประเทศนั้นหรือไม่ก็ตาม แบ่งเป็นเงินได้จากแหล่งในประเทศและนอกประเทศ โดยมีหลักเกณฑ์ในการนำมาคำนวณเงินได้ดังต่อไปนี้

ตามมาตรา 41 ประมวลรัษฎากรของไทย แหล่งที่มาของเงินได้แบ่งเป็นเงินได้จากแหล่งในประเทศและแหล่งนอกประเทศ ดังนี้⁹¹

(1) เงินได้ที่เกิดจากภายในประเทศ หมายถึง เงินได้ที่เกิดขึ้นหรือเป็นผลสืบเนื่องมาจาก

- ก) หน้าที่การงานที่ทำในประเทศไทย หรือ
- ข) กิจการที่ทำในประเทศไทย หรือ
- ค) กิจการของนายจ้างในประเทศไทย หรือ
- ง) ทรัพย์สินที่อยู่ในประเทศไทย

ผู้มีเงินได้ที่เกิดจากแหล่งในประเทศนี้ ไม่ว่าจะมิใช่สัญชาติไทยหรือไม่ก็ตามมีหน้าที่ต้องเสียภาษีเงินได้ตามที่ประมวลรัษฎากรกำหนดไว้เสมอ เว้นแต่จะมีข้อยกเว้นตามกฎหมาย ทั้งนี้ ไม่ว่าเงินได้พึงประเมินในปีภาษีที่ล่วงมาแล้วนั้นจะจ่ายในหรือนอกประเทศและไม่ว่าผู้มีเงินได้นั้นจะเป็นผู้อยู่ในประเทศไทยหรือไม่ก็ตาม

⁸⁹ แหล่งเดิม.

⁹⁰ จาก คำอธิบายกฎหมายภาษีอากร เล่ม 1 (น. 44), โดย ชัยสิทธิ์ ตราชูธรรม, 2541, กรุงเทพฯ: ทิธีเทรนนิง.

⁹¹ ประมวลรัษฎากร, มาตรา 41.

(2) กรณีเงินได้เกิดจากแหล่งนอกประเทศไทย หมายถึง เงินได้ที่เกิดขึ้นหรือเป็นผลมาจากการ

- ก) ทำหน้าที่การงานในต่างประเทศ หรือ
- ข) กิจการที่ทำในต่างประเทศ หรือ
- ค) มีทรัพย์สินที่อยู่ในต่างประเทศ

ผู้มีเงินได้เกิดจากแหล่งนอกประเทศในปีภาษีที่ล่วงมาแล้วจะต้องเสียภาษีเงินได้ในประเทศไทยก็ต่อเมื่อเข้าองค์ประกอบทั้งสองประการ ดังต่อไปนี้

- ก) ผู้มีเงินได้เป็นผู้อยู่ในประเทศไทยในปีภาษีนั้น และ
- ข) ผู้มีเงินได้นำเงินได้นั้นเข้ามาในประเทศไทยในปีภาษีนั้นด้วย

“ผู้อยู่ในประเทศไทย” หมายความว่า บุคคลผู้อยู่ในประเทศไทยชั่วระยะเวลาหนึ่งหรือหลายระยะเวลารวมทั้งหมดถึงหนึ่งร้อยแปดสิบวันในปีภาษีใดให้ถือว่าผู้นั้นเป็นผู้อยู่ในประเทศไทย

“ปีภาษี” หมายความว่า ปีปฏิทิน คือ เริ่มตั้งแต่วันที่ 1 มกราคม ถึงวันที่ 31 ธันวาคม ทุกปี

2.3.6 ฐานภาษี (Tax Base)

2.3.6.1 ความหมายของฐานภาษี

ฐานภาษีในความหมายอย่างกว้าง หมายถึง สิ่งที่เป็นมูลเหตุให้ต้องเสียภาษีอากร เช่น การมีรายได้ การมีทรัพย์สิน หรือได้รับผลประโยชน์เกิดขึ้นในปีภาษีนั้น ๆ เป็นต้น⁹²

ฐานภาษีในความหมายอย่างแคบ หมายถึง สิ่งที่ต้องรับอัตราภาษี (ภาษีอากรที่ต้องเสีย = ฐานภาษี * อัตราภาษีอากร)⁹³

ฐานภาษี ถือเป็น 1 ใน 6 องค์ประกอบของกฎหมายภาษีและระบบภาษี เป็นแหล่งที่มาของรายได้จากการจัดเก็บภาษีหรือแหล่งเงินทุนในการจัดหารายได้ให้แก่รัฐบาลเพื่อนำมาเป็นค่าใช้จ่ายในการดำเนินการของรัฐบาลให้เป็นไปตามนโยบายด้านรายจ่ายสาธารณะ⁹⁴

2.3.6.2 ฐานภาษีของภาษีเงินได้บุคคลธรรมดา

“ฐานภาษี” หมายถึง สิ่งที่ต้องรับอัตราภาษี⁹⁵ สำหรับภาษีเงินได้บุคคลธรรมดา ฐานภาษีคือ “เงินได้สุทธิ” ที่ได้มาจากเงินได้พึงประเมิน หักด้วยค่าใช้จ่ายที่ก่อให้เกิดรายได้ หักด้วยค่าลดหย่อน⁹⁶

⁹² ปัญหาการหักค่าใช้จ่ายเป็นการเหมาตามประมวลรัษฎากร: ศึกษากรณีภาษีเงินได้บุคคลธรรมดา (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ) (น.43). เล่มเดิม.

⁹³ ภาษีอากรตามประมวลรัษฎากร 2557 (น. 2). เล่มเดิม.

⁹⁴ ภาษีเงินได้บุคคลธรรมดา หลักการและบทวิเคราะห์ (น. 105). เล่มเดิม.

“เงินได้พึงประเมิน” หมายถึง เงินได้ทุกชนิดที่ได้รับก่อนหักค่าใช้จ่ายใด ๆ เว้นแต่ที่มีกฎหมายกำหนดยกเว้นไม่ต้องรวมคำนวณเพื่อเสียภาษีเงินได้ เงินได้ดังกล่าวหมายรวมถึงทรัพย์สินหรือประโยชน์อย่างอื่นที่ได้รับซึ่งอาจคิดคำนวณเป็นเงินได้⁹⁷

“ค่าใช้จ่าย” หมายถึง ค่าใช้จ่ายที่ก่อให้เกิดรายได้ หรือค่าใช้จ่ายที่ยอมให้หัก (Deductible Expenses) ได้แก่ จำนวนเงินที่ผู้มีเงินได้ต้องใช้ไปเพื่อประโยชน์ในการหาเงินได้⁹⁸ ซึ่งมีการหักค่าใช้จ่าย 2 วิธี คือ การหักค่าใช้จ่ายเป็นการเหมา คือการกำหนดอัตราค่าใช้จ่ายไว้ตายตัวเป็นร้อยละซึ่งกำหนดไว้แตกต่างกันตามประเภทของเงินได้ และการหักค่าใช้จ่ายตามความจำเป็นและสมควร คือการหักค่าใช้จ่ายได้ตามจริง ซึ่งต้องผู้มีเงินได้ต้องแสดงหลักฐานพิสูจน์ค่าใช้จ่าย และต้องทำบัญชีและมีใบเสร็จรับเงิน⁹⁹

“ค่าลดหย่อน” หมายถึง รายการต่าง ๆ ที่กฎหมายกำหนดไว้ให้สามารถหักออกจากเงินได้ เพิ่มขึ้นหลังจากหักค่าใช้จ่ายแล้ว โดยจำนวนค่าลดหย่อนที่กฎหมายกำหนดให้หักได้นี้ จะมีความสัมพันธ์กับสถานภาพหรือพฤติกรรมของผู้เสียภาษีอากรเป็นสำคัญ ซึ่งแบ่งออกเป็น ค่าลดหย่อนตามสถานภาพของผู้มีเงินได้ และครอบครัว ค่าลดหย่อนเพื่อการออม ค่าลดหย่อนเพื่อการบริจาค ค่าลดหย่อนเพื่อที่อยู่อาศัย และค่าลดหย่อนอื่น ๆ ที่รัฐกำหนด¹⁰⁰

2.3.7 ประเภทของเงินได้พึงประเมิน¹⁰¹

กฎหมายกำหนดให้เก็บภาษีเงินได้บุคคลธรรมดาจากบุคคลผู้มีเงินได้พึงประเมิน ดังนั้น กล่าวอีกนัยหนึ่งคือ เงินได้พึงประเมินเป็นฐานภาษี “เงินได้พึงประเมิน” ตามมาตรา 39 แห่งประมวลรัษฎากร ได้ให้คำนิยามไว้ว่า คือ เงินได้อันเข้าลักษณะพึงเสียภาษีในหมวดนี้ ได้แก่

- (1) เงินได้พึงประเมินตามที่กำหนดไว้ในมาตรา 40 แห่งประมวลรัษฎากร รวม 8 ประเภท
- (2) ทรัพย์สิน
- (3) ประโยชน์อย่างอื่นซึ่งอาจคิดคำนวณได้เป็นเงิน
- (4) เงินค่าภาษีอากรที่ผู้จ่ายเงินหรือผู้อื่นออกแทนให้สำหรับเงินได้ประเภทต่าง ๆ

ตามมาตรา 40 แห่งประมวลรัษฎากร

⁹⁵ กฎหมายเกี่ยวกับภาษี (น. 13). เล่มเดิม.

⁹⁶ แหล่งเดิม.

⁹⁷ แหล่งเดิม.

⁹⁸ ภาษีเงินได้บุคคลธรรมดา หลักการและบทวิเคราะห์ (น. 147). เล่มเดิม.

⁹⁹ ประมวลสาระชุดวิชาเศรษฐศาสตร์ภาครัฐ *Economic of the public sector*. เล่มเดิม.

¹⁰⁰ บล็อกภาษีข้างถนน. (ม.ป.ป.). ว่าด้วยเรื่องของการออม การวางแผนภาษี และมนุษย์เงินเดือน ตอนที่ 4.

สืบค้น 2 ตุลาคม 2557, จาก <http://tax.bugnom.com/tax-saving-and-saving-plan-for-salaryman-4/>

¹⁰¹ วิชาภาษีอากรว่าด้วยภาษีเงินได้บุคคลธรรมดา (น. 28). เล่มเดิม.

(5) เกร็ดพิชัยตามมาตรา 47 ทวิ แห่งประมวลรัษฎากร

ทุกกรณีจะต้องเป็นสิ่งที่ได้รับมาแล้วเท่านั้น จึงจะถือเป็นเงินได้พึงประเมิน ถ้ายังไม่ได้รับหรือยังค้างชำระ จะไม่ถือเป็นเงินได้พึงประเมิน

ดังนั้น ตามความหมายดังกล่าวข้างต้น เงินได้พึงประเมินจึงมีลักษณะสำคัญ 2 ประการ คือ¹⁰²

(ก) โดยสภาพภาษีเงินได้พึงประเมิน อาจเป็นตัวเงินหรือไม่เป็นตัวเงินก็ได้ เช่น ทรัพย์สินหรือประโยชน์อย่างอื่นที่ได้รับ และอาจคิดคำนวณได้เป็นเงิน เช่น เป็นข้าราชการพักอาศัยในบ้านพักราชการ มีรถของทางราชการและมีคนขับรถที่กินเงินเดือนของหน่วยงานราชการให้ใช้ เป็นต้น

(ข) ถือเอายอดเงินได้ก่อนหักค่าใช้จ่ายเป็นหลัก กล่าวคือ ถึงแม้ว่าได้เสียค่าใช้จ่ายไปเพื่อให้ได้มาซึ่งเงินได้เหล่านั้น ก็ไม่นำมาหักออกเสียก่อนไม่ได้

หลักที่ว่า “เงินได้พึงประเมิน” จะต้องเป็นสิ่งที่ได้รับมาแล้วเท่านั้นจึงจะถือเป็นเงินได้พึงประเมิน เว้นแต่ ถึงแม้จะไม่ได้รับก็ถือว่าได้รับแล้ว กรณีตามมาตรา 40 ทวิ แห่งประมวลรัษฎากร ซึ่งบัญญัติไว้ว่า

“ผู้ใดส่งสินค้าออกไปต่างประเทศให้แก่ หรือตามคำสั่งของสำนักงานใหญ่ สาขา ตัวการ ตัวแทน นายจ้าง หรือลูกจ้าง ให้ถือว่ากรณีที่ผู้ส่งสินค้าไปนั้นเป็นการขายในประเทศไทย และให้ถือราคาสินค้าตามราคาตลาดในวันที่ส่งไปเป็นเงินได้พึงประเมินในปีที่ส่งไปนั้น

ความในวรรคก่อน มิให้ใช้บังคับในกรณีที่สินค้านั้น

- (1) เป็นของที่ส่งไปเป็นตัวอย่างหรือเพื่อการวิจัยโดยเฉพาะ
- (2) เป็นของผ่านแดน
- (3) เป็นของที่นำเข้ามาในราชอาณาจักร แล้วส่งกลับออกไปให้ผู้ส่งเข้ามาภายในหนึ่งปีนับแต่วันที่ส่งสินค้าออกไปนอกราชอาณาจักร”

เหตุที่กฎหมายกำหนดไว้เช่นนี้ เพื่อป้องกันการหลีกเลี่ยงการเสียภาษี

การจัดเก็บภาษีเงินได้บุคคลธรรมดาตามประมวลรัษฎากร เป็นการจัดเก็บภาษีแบบแยกเงินได้แต่ละประเภท ตามมาตรา 40 แห่งประมวลรัษฎากร ได้แบ่งเงินได้พึงประเมินออกเป็น 8 ประเภท ได้แก่

- 1) เงินได้พึงประเมินตามมาตรา 40(1) เงินได้จากการจ้างแรงงาน ไม่ว่าจะเป็น
 - ก) เงินเดือน ค่าจ้าง เบี้ยเลี้ยง โบนัส เบี้ยหวัด บำเหน็จ บำนาญ
 - ข) เงินค่าเช่าบ้านที่ได้รับจากนายจ้าง

¹⁰² แหล่งเดิม.

- ค) เงินที่คำนวณได้จากมูลค่าของการได้อยู่บ้านที่นายจ้างให้อยู่โดยไม่เสียค่าเช่า
- ง) เงินที่นายจ้างจ่ายชำระหนี้ใด ๆ ซึ่งลูกจ้างมีหน้าที่ต้องชำระ และ
- จ) เงิน ทรัพย์สิน หรือประโยชน์ใด ๆ บรรดาที่ได้เนื่องจากการจ้างแรงงาน เช่น มูลค่าของการได้รับประทานอาหาร เป็นต้น¹⁰³

“เงินเดือน” หมายถึง สิ้นจ้างที่คำนวณจ่ายเป็นรายเดือน ปกติจะจ่ายในกรณีที่งานที่จ้างนั้นจะต้องทำเป็นประจำและมีลักษณะค่อนข้างถาวร การจ่ายสิ้นจ้างในรูปของเงินเดือนนี้จะต้องจ่ายให้ตามกำหนดระยะเวลา ไม่ว่างานที่ทำนั้นจะเสร็จหรือไม่ก็ตาม

“ค่าจ้าง” มีลักษณะคล้ายเงินเดือน แต่ทำงานที่ทำจะเป็นงานที่จ้างเป็นการชั่วคราว หรือทำให้เสร็จไปชั่วระยะเวลาหนึ่ง เช่น แม่บ้านที่เป็นลูกจ้างในบริษัทรับทำความสะอาดได้รับค่าจ้างเป็นรายวัน

“เบี้ยเลี้ยง” เป็นเงินที่นายจ้างต้องจ่ายให้ เนื่องจากลูกจ้างต้องไปปฏิบัติงานนอกสถานที่

“โบนัส” เป็นเงินรางวัลที่นายจ้างจ่ายให้เป็นพิเศษ นอกจากสิ้นจ้างตามปกติ เงิน โบนัส มักจะจ่ายตอนสิ้นปี

“เบี้ยหวัด บำเหน็จ บำนาญ” เป็นเงินที่นายจ้างจ่ายให้หลังจากที่การงานนั้นสิ้นสุดลง เพื่อตอบแทนผลงานที่ลูกจ้างได้ปฏิบัติงานมาด้วยดีตลอดเวลาที่ทำงานให้กับนายจ้าง บำเหน็จ แตกต่างกับบำนาญตรงที่บำเหน็จเป็นเงินที่จ่ายให้คราวเดียวกันเป็นเงินก้อน ส่วนบำนาญแบ่งจ่ายเป็นงวด ๆ ตามเวลาที่ตกลงกัน หรือจนกว่าลูกจ้างจะถึงแก่กรรม ส่วนเบี้ยหวัดเป็นเงินที่จ่ายให้กับข้าราชการทหาร¹⁰⁴

2) เงินได้พึงประเมินตามมาตรา 40(2) เงินได้เนื่องจากหน้าที่หรือตำแหน่งงานที่ทำ หรือจากการรับทำงานให้¹⁰⁵ ไม่ว่าจะเป็น

- ก) ค่าธรรมเนียม ค่านายหน้า ค่าส่วนลด
- ข) เงินอุดหนุนในงานที่ทำ เบี้ยประชุม บำเหน็จ โบนัส
- ค) เงินค่าเช่าบ้านที่ได้รับเนื่องจากหน้าที่หรือตำแหน่งที่ทำ หรือจากการ รับทำงานให้
- ง) เงินที่คำนวณได้จากมูลค่าของการได้อยู่บ้านที่ผู้จ่ายเงินได้ให้อยู่โดยไม่เสียค่าเช่า
- จ) เงินที่ผู้จ่ายเงินได้จ่ายชำระหนี้ใด ๆ ซึ่งผู้มีเงินได้มีหน้าที่ต้องชำระ และ

¹⁰³ ประมวลรัษฎากร, มาตรา 40(1).

¹⁰⁴ จาก ภาษีสรรพากร คำอธิบายประมวลรัษฎากร (น. 1-026 – 1-067), โดย ไพจิตร โรจนวานิช, ชุมพร เสนไสย, และสาโรช ทองประคำ, 2553, กรุงเทพฯ: สามเจริญพานิช.

¹⁰⁵ ประมวลรัษฎากร, มาตรา 40(2).

ก) เงิน ทรัพย์สิน หรือประโยชน์ใด ๆ บรรดาที่ได้เนื่องจากหน้าที่หรือตำแหน่งงานที่ทำ หรือจากการรับทำงานให้ นั้นไม่ว่าหน้าที่ หรือตำแหน่งงาน หรืองานที่รับทำให้นั้นจะเป็นการประจำหรือชั่วคราว

เงินได้ประเภทนี้เป็นเงินได้จากการรับทำงานให้ซึ่งคู่สัญญาได้เป็นลูกจ้างและนายจ้างกันตามสัญญาจ้างแรงงาน อาจเป็นสัญญาจ้างทำของ หรือสัญญาตัวแทนนายหน้าก็ได้¹⁰⁶

ข้อแตกต่างระหว่างเงินได้พึงประเมินประเภทที่ 2 และเงินได้พึงประเมินที่ 1 ดังนี้

(1) เงินได้พึงประเมินประเภทที่ 2 ผู้มีเงินได้จะได้รับเงินต่อเมื่อทำงานสำเร็จ แต่สำหรับเงินได้พึงประเมินประเภทที่ 1 ไม่ว่างานจะสำเร็จหรือไม่ก็ตาม ผู้มีเงินได้จะได้รับเงินทุกเดือน หรือตามระยะเวลาที่จ้างงาน โดยจ่ายเป็นคราว ๆ แน่นนอน

(2) ผู้มีเงินได้พึงประเมินประเภทที่ 2 นั้นไม่อยู่ภายใต้การบังคับบัญชาของ ผู้จ่ายเงิน กล่าวคือ มีอิสระในการทำงานไม่ได้เป็นลูกจ้างของผู้จ่ายเงิน

3) เงินได้พึงประเมินตามมาตรา 40(3) เงินได้จากค่าสิทธิ (Royalty) ได้แก่ ค่าแห่งกึ่งดิลล์ ค่าแห่งลิขสิทธิ์หรือสิทธิอย่างอื่น เงินปีหรือเงินได้ที่มีลักษณะเป็นเงินรายปี อันได้มาจากพินัยกรรม นิติกรรมอย่างอื่น หรือคำพิพากษาของศาล¹⁰⁷

ค่ากึ่งดิลล์ (Goodwill) หมายถึง ค่าความนิยม หรือมูลค่าของธุรกิจที่สูงเกินกว่ามูลค่าของทรัพย์สินที่ตราค่าได้ ทั้งนี้เนื่องจากชื่อเสียงของธุรกิจนั้น หรือธุรกิจนั้นได้สิทธิพิเศษกว่าธุรกิจอื่น ๆ

ค่าสิทธิ (Royalty) หมายถึง การจ่ายไม่ว่าชนิดใด ๆ ที่ได้รับเป็นค่าตอบแทนการอนุญาตให้ใช้โปรแกรมคอมพิวเตอร์ ค่าตอบแทนจากการถ่ายทอดความรู้ความชำนาญด้านเทคโนโลยีคอมพิวเตอร์ ค่าตอบแทนเพื่อการใช้หรือสิทธิในการใช้ลิขสิทธิ์ในงานวรรณกรรม ศิลปกรรม หรือวิทยาศาสตร์ รวมทั้งฟิล์มภาพยนตร์ หรือฟิล์มหรือเทปที่ใช้สำหรับการกระจายเสียงทางวิทยุหรือโทรทัศน์ สิทธิบัตรหรือเครื่องหมายการค้า แบบหรือหุ่นจำลอง แผนผัง สูตรลับหรือกรรมวิธีลับ หรือเพื่อข้อเสนอเทศเกี่ยวกับประสบการณ์ทางอุตสาหกรรม พาณิชยกรรม หรือทางวิทยาศาสตร์ ค่าตอบแทนจากการอนุญาตให้ใช้สิทธิบัตร หรือเครื่องหมายการค้า ค่าตอบแทนการให้ใช้สิทธิตามสัญญาการค้าและบริการ (Franchise)

เงินปีหรือเงินได้มีลักษณะเป็นเงินปี อันได้มาจากพินัยกรรม นิติกรรมอย่างอื่น หรือคำพิพากษาของศาลก็ถือเป็นเงินได้พึงประเมินตามมาตรา 40(3) ด้วย¹⁰⁸

¹⁰⁶ จาก หลักกฎหมายอากร (The Principle of Tax Law) (น. 72), โดย ดุลยลักษณ์ ตราชูธรรม, 2550, กรุงเทพฯ: สถาบันที่ทีเทรนนิ่งเซนเตอร์.

¹⁰⁷ ประมวลรัษฎากร, มาตรา 40(3).

4) เงินได้พึงประเมินตามมาตรา 40 (4)¹⁰⁹ ได้แก่

ก) ดอกเบี้ยพันธบัตร ดอกเบี้ยเงินฝาก ดอกเบี้ยหุ้นกู้ ดอกเบี้ยตัวเงิน ดอกเบี้ยเงินกู้ยืมไม่ว่าจะมีหลักประกันหรือไม่ ดอกเบี้ยเงินกู้ยืมที่อยู่ในบังคับต้องถูกหักภาษีไว้ ณ ที่จ่ายตามกฎหมายว่าด้วยภาษีเงินได้ปิโตรเลียมเฉพาะส่วนที่เหลือจากการถูกหักภาษีไว้ ณ ที่จ่ายตามกฎหมายดังกล่าว หรือผลต่างระหว่างราคาไถ่ถอนกับราคาจำหน่ายตัวเงินหรือตราสารแสดงสิทธิในหนี้ที่บริษัทหรือห้างหุ้นส่วนนิติบุคคล หรือนิติบุคคลอื่นเป็นผู้ออกและจำหน่ายครั้งแรกในราคาต่ำกว่าราคาไถ่ถอน รวมทั้งเงินได้ที่มีลักษณะทำนองเดียวกันกับดอกเบี้ย ผลประโยชน์หรือค่าตอบแทนอื่น ๆ ที่ได้จากการให้กู้ยืม หรือจากสิทธิเรียกร้องในหนี้ทุกชนิด ไม่ว่าจะมีหลักประกันหรือไม่ก็ตาม

ข) เงินปันผล เงินส่วนแบ่งกำไร หรือประโยชน์อื่นใดที่ได้จากบริษัทหรือห้างหุ้นส่วนนิติบุคคล กองทุนรวม หรือสถาบันการเงินที่มีกฎหมายโดยเฉพาะของประเทศไทยจัดตั้งขึ้นสำหรับให้กู้ยืมเงินเพื่อส่งเสริมเกษตรกรรม พาณิชยกรรมหรืออุตสาหกรรม เงินปันผล หรือเงินส่วนแบ่งของกำไรที่อยู่ในบังคับต้องถูกหักภาษีไว้ ณ ที่จ่ายตามกฎหมายว่าด้วยภาษีเงินได้ปิโตรเลียม เฉพาะส่วนที่เหลือจากการหักภาษีไว้ ณ ที่จ่ายตามกฎหมายดังกล่าว

ค) เงินโบนัสที่จ่ายแก่ผู้ถือหุ้น หรือผู้เป็นหุ้นส่วนในบริษัทหรือห้างหุ้นส่วนนิติบุคคล เช่น เงินที่บริษัทหรือห้างหุ้นส่วนนิติบุคคลให้เป็นส่วนแบ่งพิเศษแก่ผู้ถือหุ้นหรือผู้เป็นหุ้นส่วนนอกเหนือจากเงินปันผลหรือเงินส่วนแบ่งกำไร ถือเป็นเงินโบนัสอันเป็นเงินได้พึงประเมินตามมาตรา 40 (4) (ค)

ง) เงินลดทุนของบริษัทหรือห้างหุ้นส่วนนิติบุคคลเฉพาะส่วนที่จ่ายไม่เกินกว่ากำไรและเงินที่ก้นไว้รวมกัน

จ) เงินเพิ่มทุนของบริษัทหรือห้างหุ้นส่วนนิติบุคคลซึ่งตั้งจากกำไรที่ได้มาหรือเงินที่ก้นไว้รวมกัน

ฉ) ผลประโยชน์ที่ได้จากการที่บริษัทหรือห้างหุ้นส่วนนิติบุคคลควบเข้ากัน หรือรับช่วงกัน หรือเลิกกัน ซึ่งตราเป็นเงินได้เกินกว่าเงินทุน

ช) ผลประโยชน์ที่ได้จากการโอนการเป็นหุ้นส่วนหรือโอนหุ้น หุ้นกู้ พันธบัตร หรือตัวเงิน หรือตราสารแสดงสิทธิในหนี้ที่บริษัทหรือห้างหุ้นส่วนนิติบุคคลอื่นเป็นผู้ออก ทั้งนี้ เฉพาะซึ่งตราเป็นเงินได้เกินกว่าที่ลงทุน

¹⁰⁸ หลักกฎหมายภาษีอากร (The Principle of Tax Law) (น. 74). เล่มเดิม.

¹⁰⁹ ประมวลรัษฎากร, มาตรา 40(4).

5) เงินได้พึงประเมินตามมาตรา 40 (5)¹¹⁰ เงินหรือประโยชน์อย่างอื่น ที่ได้นี้เนื่องจาก

ก) การให้เช่าทรัพย์สิน

ข) การผลิตสัญญาเช่าซื้อทรัพย์สิน

ค) การผลิตสัญญาซื้อขายเงินผ่อนซึ่งผู้ขายได้รับคืนทรัพย์สินที่ขายนั้น โดยไม่ต้องคืนเงินหรือประโยชน์ที่ได้รับไว้แล้ว

ในกรณี (ก) ถ้าเจ้าพนักงานประเมินมีเหตุอันควรเชื่อว่า ผู้มีเงินได้แสดงเงินได้ต่ำไป ไม่ถูกต้องตามความเป็นจริง เจ้าพนักงานประเมินมีอำนาจประเมินเงินได้นั้นตามจำนวนเงินที่ทรัพย์สินนั้น สมควรให้เขาได้ตามปกติ และให้ถือว่าจำนวนเงินที่ประเมินนี้เป็นเงินได้พึงประเมินของผู้มีเงินได้ ในกรณีนี้จะอุทธรณ์การประเมินก็ได้ ทั้งนี้ให้นำบทบัญญัติว่าด้วยการอุทธรณ์ตาม ส่วน 2 หมวด 2 ลักษณะ 2 มาใช้บังคับโดยอนุโลม

ในกรณี (ข) และ (ค) ให้ถือว่าเงินหรือประโยชน์ที่ได้รับไว้แล้วแต่วันทำสัญญาจนถึงวันผลิตสัญญาทั้งสิ้น เป็นเงินได้พึงประเมินของปีที่มีการผลิตสัญญานั้น

กรณีสัญญาเช่าซื้อหรือสัญญาซื้อขายเงินผ่อน เงินได้ที่จะถือเป็นเงินได้ตามมาตรา 40(5) จะต้องเป็นเงินได้จากการผลิตสัญญา หากเป็นค่าเช่าซื้อหรือเงินผ่อนที่ชำระกันตามสัญญาแล้วจะไม่ถือเป็นเงินได้ประเภทนี้ แต่ถือเป็นเงินได้ ตามมาตรา 40(8)

นอกจากนี้ ถ้าเป็นเงินได้จากการผลิตสัญญาซื้อขายเงินผ่อน ผู้ขายจะต้องได้รับคืนทรัพย์สินที่ขายโดยไม่ต้องคืนเงินหรือประโยชน์ที่ได้รับไว้แล้ว จึงจะถือเป็นเงินได้ตามมาตรา 40(5) นี้¹¹¹

6) เงินได้พึงประเมินตามมาตรา 40(6)¹¹² เงินได้จากการประกอบวิชาชีพอิสระ คือ วิชากฎหมาย การประกอบโรคศิลปะ วิศวกรรม สถาปัตยกรรม การบัญชี ประณีตศิลปกรรม หรือวิชาชีพอื่นซึ่งจะได้มีพระราชกฤษฎีกากำหนดชนิดไว้

วิชากฎหมาย เช่น เงินได้จากค่าทนายความที่ความในศาล การรับทำสัญญาหรือพินัยกรรม หรือให้คำปรึกษากฎหมาย¹¹³ หรือการเป็นที่ปรึกษากฎหมายของบริษัทต่าง ๆ หากนักกฎหมายผู้นั้นมิได้เป็นลูกจ้างหรือพนักงานบริษัท แต่บริษัทผู้ว่าจ้างกำหนดให้เป็นเงินจำนวนหนึ่งทุกเดือน หากมีปัญหาจึงเรียกมาขอคำปรึกษา เงินที่ได้รับจำนวนเท่า ๆ กันทุกเดือน จะเป็นเงินได้

¹¹⁰ ประมวลรัษฎากร, มาตรา 40(5).

¹¹¹ หลักกฎหมายภาษีอากร (The Principle of Tax Law) (น. 79-80). เล่มเดิม.

¹¹² ประมวลรัษฎากร, มาตรา 40(6).

¹¹³ จาก บันทึกคำบรรยายวิชากฎหมายภาษีอากร, โดย อติเทพ ถิระวัฒน์, 2555, กรุงเทพฯ: สำนักอบรมศึกษากฎหมายแห่งเนติบัณฑิตยสภา.

จากหน้าที่หรือตำแหน่งที่ทำ หรือจากการรับทำงานให้ ตามมาตรา 40(2) มิใช่เงินได้จากการประกอบวิชาชีพอิสระ ตามมาตรา 40(6) เพราะการประกอบวิชาชีพอิสระนั้น ค่าตอบแทนที่ได้รับจะขึ้นกับปริมาณงาน หรือความยากง่ายของงานที่ทำ มิใช่ได้เท่า ๆ กันทุกเดือน

การประกอบโรคศิลป์ ได้แก่การประกอบวิชาชีพที่กระทำต่อร่างกายของมนุษย์ ในการตรวจโรค วินิจฉัยโรค การบำบัดโรค การป้องกันโรค การส่งเสริมและการฟื้นฟูสุขภาพ การผดุงครรภ์ ในสาขาเวชกรรม ทันตกรรม เภสัชกรรม การพยาบาล กายภาพบำบัด และเทคนิคการแพทย์ ไม่ว่าจะเป็นการแพทย์แผนปัจจุบัน หรือแพทย์แผนไทย แต่การประกอบวิชาชีพดังกล่าวต้องเป็นลักษณะของการจ้างทำของ มิใช่จ้างแรงงาน หากแพทย์เป็นลูกจ้างโรงพยาบาล ได้รับเงินเดือนจากโรงพยาบาล เงินที่ได้รับจะเป็นตามมาตรา 40(1)

การประกอบอาชีพสัตวแพทย์ ไม่ถือว่าเป็นการประกอบโรคศิลปะ เพราะมิได้กระทำต่อร่างกายมนุษย์ เงินที่สัตวแพทย์ได้รับจากการรักษาสัตว์จึงเป็นเงินได้จากการรับทำงานให้ ตามมาตรา 40(2)

สถาปัตยกรรม ได้แก่วิชาการช่าง เช่น การวางโครงการ วางผัง และการออกแบบทำรายการกำหนดราคาก่อสร้าง รวมถึงการให้คำปรึกษาทางด้านสถาปัตยกรรม หรือเกี่ยวเนื่องกับสถาปัตยกรรม แต่ไม่รวมถึงการรับเหมาก่อสร้าง รับพิมพ์แบบพิมพ์เขียว

วิศวกรรมกรรม ได้แก่ การนำความรู้ทางคณิตศาสตร์ และวิทยาศาสตร์ธรรมชาติมาประยุกต์ใช้เป็นประโยชน์ในสาขาวิศวกรรม รวมถึงการให้คำปรึกษาทางด้านวิศวกรรม หรือเกี่ยวกับวิศวกรรม แต่ไม่รวมถึงการติดตั้ง ซ่อมแซม หรือการควบคุม

ประณีตศิลปกรรม ได้แก่ การกระทำใด ๆ ที่มีคุณค่าทางศิลปะ กรมสรรพากร ถือหลักว่าถ้าวัสดุสิ่งของที่นำมาทำนั้นมีราคาน้อย แต่เมื่อทำเสร็จแล้วผลงานของงานมีมูลค่าหรือคุณค่าสูง ถือเป็นงานประณีตศิลปกรรม

การบัญชี ได้แก่ ศิลปะของการเก็บรวบรวม บันทึก จำแนก และนำเสนอสรุปข้อมูลอันเกี่ยวกับเหตุการณ์ทางเศรษฐกิจในรูปตัวเงิน และการให้ข้อมูลทางการเงิน ซึ่งมีหลายสาขา ไม่ว่าจะเป็นการทำบัญชี วางระบบบัญชี การบัญชีการเงิน การบัญชีต้นทุน การตรวจสอบบัญชี เพื่อให้ความเห็นต่อการเงิน

ส่วนวิชาชีพอื่น ขณะนี้ยังไม่มีพระราชกฤษฎีกากำหนดให้วิชาชีพอื่นเป็นวิชาชีพอิสระ ตามมาตรา 40(6) เพิ่มเติม

7) เงินได้พึงประเมินตามมาตรา 40 (7)¹¹⁴ เงินได้จากการรับเหมาที่ผู้รับเหมาต้องลงทุนด้วยการจัดหาสัมภาระในส่วนที่สำคัญนอกจากเครื่องมือ

เงินได้ประเภทนี้เป็นเงินได้จากสัญญาจ้างทำของที่เหมาทั้งค่าของและค่าแรงด้วย แต่ถ้าเหมาเฉพาะค่าแรงแต่วัสดุอุปกรณ์ผู้ว่าจ้างเป็นผู้จ่ายเงินค่าแรงที่ได้จะเป็นเงินได้ตามมาตรา 40(2)

8) เงินได้พึงประเมินตามมาตรา 40 (8)¹¹⁵ เงินได้จากการธุรกิจ การพาณิชย์ การเกษตร การอุตสาหกรรม การขนส่ง หรือการอื่นนอกเหนือที่ระบุไว้ใน (1) ถึง (7) แล้ว

เงินได้ประเภทนี้เป็นเงินได้ที่ครอบคลุมมากกว่าเงินได้ประเภทอื่น ๆ เพราะนอกจากจะหมายถึงเงินได้จากการประกอบธุรกิจการพาณิชย์ การเกษตร การอุตสาหกรรม และการขนส่งแล้วยังหมายถึงเงินได้ที่ไม่เข้าลักษณะเงินได้ตามมาตรา 40 (1) ถึง (7) กฎหมายถือเป็นเงินได้ตามมาตรานี้ด้วย¹¹⁶

2.3.8 อัตราภาษีและวิธีการคำนวณภาษี

2.3.8.1 อัตราภาษี (Tax Rate)

อัตราภาษี หมายถึง ขอบเขตหรือจำนวนที่ซึ่งภาษีถูกจัดเก็บจากฐานภาษี หรือหมายถึง สัดส่วนร้อยละที่ภาษีเงินได้หรือจากภาษีจากการใช้จ่ายจะถูกจัดเก็บ¹¹⁷

อัตราภาษีแบ่งออกเป็น อัตราภาษีเฉลี่ย และอัตราภาษีส่วนเพิ่ม

อัตราภาษีเฉลี่ย (Average Rate of Tax) เรียกอีกอย่างหนึ่งว่า “อัตราภาษีที่เป็นผล” (Effective Tax Rate) หมายถึง จำนวนของภาษีที่ต้องเสียในฐานที่เป็นสัดส่วนหรืออัตราร้อยละของเงินได้ (หรือฐานภาษี) ที่พึงชำระภาษีในช่วงระยะเวลาหนึ่ง อัตราภาษีเฉลี่ยถูกนำมาใช้เริ่มแรกกับภาษีเงินได้ (Income Tax) เพื่อแสดงว่า อัตราภาษีเฉลี่ยมีผลกระทบต่อการตัดสินใจในการทำกิจกรรมทางเศรษฐกิจหรือต่อพฤติกรรมของผู้เสียภาษี ซึ่งผลกระทบดังกล่าวถูกเรียกว่า “ผลทางรายได้” (The Income Effect of Taxation)¹¹⁸

อัตราภาษีส่วนเพิ่ม (Marginal Rate of Tax) หมายถึง อัตราภาษีที่ใช้เก็บจากส่วนที่เพิ่มขึ้นในเงินได้ของบุคคล หรือหมายถึง อัตราภาษีที่ใช้จัดเก็บจากส่วนที่เพิ่มขึ้นของฐานภาษี ตัวอย่างเช่น ในกรณีภาษีเงินได้ อัตราภาษีส่วนเพิ่มคือ อัตราภาษีที่จัดเก็บจากเงินได้ที่ได้รับเพิ่มขึ้น

¹¹⁴ ประมวลรัษฎากร, มาตรา 40(7).

¹¹⁵ ประมวลรัษฎากร, มาตรา 40(8).

¹¹⁶ หลักกฎหมายภาษีอากร (The Principle of Tax Law) (น. 86). เล่มเดิม.

¹¹⁷ ภาษีเงินได้บุคคลธรรมดา หลักการและบทวิเคราะห์ (น. 73). เล่มเดิม.

¹¹⁸ แหล่งเดิม.

อัตราภาษีส่วนเพิ่ม จึงอาจมีผลกระทบต่อพฤติกรรมทางเศรษฐกิจ เนื่องจากไปเปลี่ยนแปลงรางวัลที่เป็นตัวเงินได้สุทธิที่ผู้เสียภาษีจะได้รับเพิ่มขึ้นจากการทำงาน การออม การลงทุน และจากการทำกิจกรรมทางเศรษฐกิจอื่น ๆ อัตราภาษีส่วนเพิ่มจึงอาจมีผลกระทบต่อการตัดสินใจในการทำกิจกรรมทางเศรษฐกิจหรือต่อพฤติกรรมของผู้เสียภาษีที่จะไปทำกิจกรรมอื่นทดแทนกิจกรรมที่จะได้รับเงินได้เพิ่มขึ้นและถูกจัดเก็บภาษี ซึ่งผลกระทบดังกล่าวถูกเรียกว่า “ผลทดแทน” (The Substitution Effect of Taxation)¹¹⁹

อัตราภาษีแบบอัตราเดียว (A Single Rate) หมายถึง กรณีที่ภาษีชนิดหนึ่งถูกจัดเก็บจากฐานภาษีในจำนวนอัตราภาษีเพียงอัตราเดียว ตัวอย่างเช่น กรณีภาษีเงินได้นิติบุคคล รัฐบาลอาจใช้อัตราภาษีเพียง 1 อัตรา (เช่น อัตราร้อยละ 30) ในการจัดเก็บภาษีจากฐานภาษีที่เป็นกำไรสุทธิ หรือรัฐบาลอาจใช้อัตราภาษีส่วนเพิ่มเพียง 1 อัตรา ในการจัดเก็บภาษีเงินได้นิติบุคคลธรรมดา โดยนำเงินได้ส่วนที่เหลือหลังจากหักค่าใช้จ่ายและค่าลดหย่อนต่าง ๆ จากฐานภาษีที่เป็นเงินได้พึงประเมิน (Gross Income) แล้ว¹²⁰

ภาษีที่ถูกจัดเก็บจากฐานภาษีในจำนวนอัตราเดียวและทำให้อัตราภาษีเฉลี่ยเท่ากับอัตราภาษีส่วนเพิ่ม หรือทำให้สัดส่วนของภาษีที่จัดเก็บมาจากเงินได้ (หรือฐานภาษี) ทุกจำนวนเท่ากัน ไม่ว่าเงินได้ (หรือฐานภาษี) จำนวนมากหรือจำนวนน้อย หรือทำให้สัดส่วนของภาษีที่จัดเก็บมาจากเงินได้ (หรือฐานภาษี) ทุกจำนวนคงที่ไม่เปลี่ยนแปลง แม้จำนวนของฐานภาษีจะเปลี่ยนแปลงไป ไม่ว่าจะเพิ่มขึ้นหรือลดลง เรียกว่า “ภาษีแบบคงที่” (Proportional Tax)¹²¹

อัตราภาษีหลายอัตรา (Multiple Rates) หมายถึง กรณีที่ภาษีชนิดหนึ่งถูกจัดเก็บจากฐานภาษีในจำนวนหลายอัตราในการจัดเก็บภาษีจากฐานภาษีเดียวกัน หรือใช้อัตราภาษีหลายอัตราในการจัดเก็บภาษีจากฐานภาษีที่แตกต่างกัน¹²²

ภาษีที่ถูกจัดเก็บจากฐานภาษีในจำนวนหลายอัตราและทำให้อัตราภาษีเฉลี่ยหรือจำนวนสัดส่วนของภาษีที่ต้องเสียเพิ่มสูงขึ้นเมื่อฐานภาษีสูงขึ้นนี้ เรียกว่า “ภาษีแบบก้าวหน้า” (Progressive Tax)¹²³

¹¹⁹ แหล่งเดิม.

¹²⁰ แหล่งเดิม.

¹²¹ แหล่งเดิม.

¹²² แหล่งเดิม.

¹²³ แหล่งเดิม.

2.3.8.2 อัตราภาษีเงินได้บุคคลธรรมดา

ในการคำนวณเพื่อเสียภาษีเงินได้บุคคลธรรมดา ประมวลรัษฎากรได้กำหนดไว้ในมาตรา 48(1) ว่า เงินได้พึงประเมิน (ฐานภาษี) เมื่อได้หักค่าใช้จ่ายและค่าลดหย่อนตามมาตรา 42 ทวิ ถึงมาตรา 47 แล้ว เหลือเท่าใดเป็นเงินได้สุทธิ หลังจากนั้นให้นำเงินได้สุทธิตามคำนวณเพื่อเสียภาษี ในอัตราที่กำหนดไว้บัญชีอัตราภาษีเงินได้บุคคลธรรมดา ดังนี้

ตารางที่ 2.1 บัญชีอัตราภาษีเงินได้สำหรับบุคคลธรรมดา (สำหรับปีภาษี 2558)¹²⁴

เงินได้สุทธิ	ช่วงเงินได้สุทธิ แต่ละชั้น	อัตราภาษี ร้อยละ	ภาษีแต่ละชั้น เงินได้สุทธิ	ภาษีสะสม สูงสุดของชั้น
1 - 150,000	150,000	ได้รับยกเว้น	-	-
150,001 - 300,000	150,000	5	7,500	7,500
300,001 - 500,000	200,000	10	20,000	27,500
500,001 - 750,000	250,000	15	37,500	65,000
750,001 - 1,000,000	250,000	20	50,000	115,000
1,000,001 - 2,000,000	1,000,000	25	250,000	365,000
2,000,001 - 4,000,000	2,000,000	30	600,000	965,000
4,000,001 บาทขึ้นไป	-	35	-	-

สำหรับเงินได้สุทธิที่ได้รับตั้งแต่วันที่ 1 มกราคม 2551 ได้รับการยกเว้นภาษีเฉพาะ ส่วนที่ไม่เกิน 150,000 บาทแรก ตามพระราชกฤษฎีกาออกตามความในประมวลรัษฎากร ว่าด้วยการยกเว้นรัษฎากร (ฉบับที่ 470) พ.ศ. 2551

จากบัญชีอัตราภาษีข้างต้น ในตารางอัตราภาษีตารางเดียวหรือบัญชีเดียว (One Tax-Rate Schedule) ประกอบด้วยอัตราภาษีหลายอัตรา (Multiple Rates) อัตราภาษีชั้นต่ำจะใช้กับระดับเงินได้สุทธิที่ต่ำและอัตราภาษีชั้นที่สูงขึ้นจะใช้กับระดับเงินได้สุทธิที่สูงขึ้น อัตราภาษีเหล่านี้จะช่วยให้อัตราภาษีเฉลี่ยหรืออัตราร้อยละของเงินได้ที่จ่ายเป็นภาษีเพิ่มสูงขึ้นเมื่อเงินได้สูงขึ้น¹²⁵

¹²⁴ มีพระราชกฤษฎีกา ออกตามความในประมวลรัษฎากร ว่าด้วยการลดอัตรารัษฎากร (ฉบับที่ 576) พ.ศ. 2557 ให้ใช้อัตราภาษีดังกล่าวนี้ สำหรับเงินได้สุทธิที่ได้รับในปี พ.ศ. 2558.

¹²⁵ ภาษีเงินได้บุคคลธรรมดา หลักการและบทวิเคราะห์ (น. 78). เล่มเดิม.

ภาษีเงินได้บุคคลธรรมดาที่ถูกจัดเก็บจากเงินได้พึงประเมิน (ฐานภาษี) โดยใช้อัตราภาษีในจำนวนหลายอัตราและทำให้อัตราภาษีเฉลี่ยหรือจำนวนสัดส่วนของเงินได้ที่ต้องจ่ายเป็นค่าภาษีเพิ่มสูงขึ้นเมื่อเงินได้พึงประเมิน (ฐานภาษี) สูงขึ้นนี้ ถูกเรียกว่า “ภาษีเงินได้แบบก้าวหน้า” (Progressive Income Tax)

การจัดเก็บภาษีเงินได้ตามประมวลรัษฎากรเป็นการจัดเก็บภาษีเงินได้แบบ ก้าวหน้าที่ประกอบด้วยอัตราภาษีหลายอัตรา ภายใต้ตารางเดียวหรือบัญชีเดียว

2.3.8.3 การคำนวณภาษีเงินได้บุคคลธรรมดา

ประมวลรัษฎากรได้กำหนดวิธีการคำนวณภาษีแต่ละประเภทไว้แตกต่างกัน เช่น การจัดเก็บภาษีจากเงินได้สุทธิ ซึ่งเป็นเงินได้พึงประเมินที่หักออกด้วยค่าใช้จ่ายและค่าลดหย่อนแล้ว จัดเก็บภาษีจากกำไรสุทธิ จัดเก็บภาษีจากรายรับหรือรายได้ก่อนหักรายจ่าย หรือกำหนดให้เสียอากรแสตมป์ในอัตราร้อยละของมูลค่าตราสาร หรือสัญญา เป็นต้น

(1) ภาษีเงินได้บุคคลธรรมดาประจำปี¹²⁶

วิธีที่ 1 การคำนวณภาษีจากเงินได้สุทธิ

ให้นำเงินได้พึงประเมินที่ได้รับตั้งแต่เดือน ม.ค. – มิ.ย. มารวมกัน แล้วหักออกด้วยค่าใช้จ่ายและค่าลดหย่อน ผลลัพธ์ที่ได้เป็นเงินได้สุทธิ นำเงินได้สุทธิไปคำนวณภาษี ตามบัญชีอัตราภาษีเงินได้บุคคลธรรมดา จะได้ภาษีที่ต้องชำระประจำปี และหักออกด้วยภาษีที่ถูกหัก ณ ที่จ่าย ก็จะเป็นภาษีเงินได้บุคคลธรรมดาประจำปีที่ต้องชำระ

วิธีที่ 2 คำนวณภาษีจากเงินได้พึงประเมิน

ให้นำเงินได้พึงประเมินที่ได้รับตั้งแต่เดือน ม.ค. – มิ.ย. ที่มียอดเงินตั้งแต่ 60,000 บาท ขึ้นไป นำเงินได้พึงประเมินทั้งหมดไปคำนวณภาษีอัตราร้อยละ 0.50 ภาษีที่คำนวณได้จะเป็นภาษีที่ต้องชำระประจำปี และสามารถนำภาษีที่ถูกหัก ณ ที่จ่าย มาหักออกจากภาษีที่ต้องชำระได้

เปรียบเทียบยอดภาษีที่ต้องชำระวิธีที่ 1 กับวิธีที่ 2 ให้ชำระยอดภาษีที่คำนวณได้มากกว่า

(2) ภาษีเงินได้บุคคลธรรมดาประจำปีภาษี¹²⁷

เงินได้พึงประเมินตามมาตรา 40(2)-(8)

วิธีที่ 1 คำนวณภาษีจากเงินได้สุทธิ

ให้นำเงินได้พึงประเมินที่ได้รับตั้งแต่เดือน ม.ค. – ธ.ค. รวมกัน แล้วหักออกด้วยค่าใช้จ่ายและค่าลดหย่อน ผลลัพธ์ที่ได้เป็นเงินได้สุทธิ นำเงินได้สุทธิไปคำนวณภาษี ตามบัญชี

¹²⁶ กรมสรรพากร. (2557). *สรุปวิธีการคำนวณภาษี*. สืบค้น 20 พฤศจิกายน 2557, จาก http://www.rd.go.th/publish/fileadmin/user_upload/porkor/pdf/cal.pdf

¹²⁷ แหล่งเดิม.

อัตราภาษี เงินได้บุคคลธรรมดา จะได้ภาษีที่ต้องชำระประจำปี สามารถนำภาษีที่ถูกหัก ณ ที่จ่าย และภาษีที่ชำระตามแบบ ภ.ง.ด.94 มาหักออกจากภาษีที่ต้องชำระประจำปีภาษีได้

วิธีที่ 2 คำนวณภาษีจากเงินได้พึงประเมิน

ให้นำเงินได้พึงประเมินที่ได้รับตั้งแต่เดือนมกราคมถึงธันวาคม ตามมาตรา 40(2) – (8) รวมกัน หากมีเงินได้ตั้งแต่ 60,000 บาทขึ้นไป ให้นำเงินได้พึงประเมินทั้งหมดไปคำนวณภาษี อัตราร้อยละ 0.50 ภาษีที่คำนวณได้เป็นภาษีที่ต้องชำระทั้งปีและสามารถนำภาษีที่ถูกหัก ณ ที่จ่าย และภาษีที่ชำระตามแบบ ภ.ง.ด.94 มาหักออกจากภาษีที่ต้องชำระได้

เปรียบเทียบยอดภาษีที่ต้องชำระวิธีที่ 1 กับวิธีที่ 2 ให้ชำระยอดภาษีที่คำนวณได้มากกว่า เงินได้พึงประเมินตามมาตรา 40(1)

ให้นำเงินได้พึงประเมินประเภทเงินเดือน ค่าจ้าง ฯลฯ ที่ได้รับตั้งแต่ ม.ค. – ธ.ค. ของปีที่ผ่านมา มารวมกัน แล้วหักออกด้วยค่าใช้จ่ายและค่าลดหย่อน ผลลัพธ์ที่ได้เป็นเงินได้สุทธิ แล้วจึงนำเงินได้สุทธิไปคำนวณภาษีตามบัญชีอัตราภาษีเงินได้บุคคลธรรมดา จะได้ภาษีที่ต้องชำระทั้งปี และสามารถนำภาษีที่ถูกหัก ณ ที่จ่ายไว้ มาหักออกจากภาษีที่ต้องชำระได้

2.3.9 การหักค่าใช้จ่าย

ในการคำนวณภาษีเงินได้บุคคลธรรมดา ประมวลรัษฎากรกำหนดให้ผู้เสียภาษีหัก ค่าใช้จ่ายออกจากเงินได้พึงประเมิน (Assessable Income) ที่เกิดจากแหล่งเงินได้บางประเภทก่อนที่จะหักค่าลดหย่อน เพื่อให้ได้มาซึ่งเงินได้สุทธิ (Net/Taxable Income) ที่จะนำไปคำนวณภาษีตามบัญชีอัตราภาษีเงินได้¹²⁸

ค่าใช้จ่าย คือ รายจ่ายที่ต้องใช้จ่ายหรือถือว่าได้จ่ายไปตามความจำเป็น และสมควร เพื่หารายได้ของผู้มีเงินได้หรือกิจการของผู้มีเงินได้¹²⁹ ตามประมวลรัษฎากรได้กำหนดวิธีการหักค่าใช้จ่ายไว้ 2 วิธี คือ

1) การหักค่าใช้จ่ายเป็นการเหมาจ่าย (Standard Deduction)

เป็นการกำหนดให้หักค่าใช้จ่ายในอัตราตายตัว โดยกำหนดเป็นร้อยละของยอดเงินได้พึงประเมิน ไม่ว่าค่าใช้จ่ายที่แท้จริงจะมีมากหรือน้อยกว่าที่กำหนดให้ แต่เงินได้พึงประเมินบางประเภท เช่น เงินได้พึงประเมินตามมาตรา 40(1) (2) มีเพดานค่าใช้จ่ายจำกัดไว้คือเงินได้พึงประเมินทั้งสองประเภทหักค่าใช้จ่ายเป็นการเหมาได้ร้อยละ 40 แต่รวมกันไม่เกิน 60,000 บาท¹³⁰

¹²⁸ ภาษีเงินได้บุคคลธรรมดา หลักการและบทวิเคราะห์ (น. 147). เล่มเดิม.

¹²⁹ คำอธิบายประมวลรัษฎากร ภาษีเงินได้บุคคลธรรมดา. เล่มเดิม.

¹³⁰ ประมวลรัษฎากร, มาตรา 42 ทวิ.

2) การหักค่าใช้จ่ายตามความจำเป็นและสมควร (Necessary and Reasonable Expenses)

เป็นการกำหนดให้หักค่าใช้จ่ายได้ตามที่จ่ายไปจริง แต่ต้องอยู่ภายใต้เงื่อนไขเดียวกันกับการคำนวณกำไรสุทธิเพื่อเสียภาษีเงินได้นิติบุคคล เช่น ค่าใช้จ่ายที่นำมาหักออกจากเงินได้พึงประเมินจะต้องไม่ใช่ค่าใช้จ่ายต้องห้ามมิให้ถือเป็นรายจ่ายตามประมวลรัษฎากร¹³¹

การที่กฎหมายใช้คำว่า “จำเป็นและสมควร” สำหรับรายจ่ายที่จะนำมาหักเป็นค่าใช้จ่ายได้พึงแสดงให้เห็นเจตนาว่า รายจ่ายนั้น ๆ จะต้องเกี่ยวข้องโดยตรงกับการหารายได้ และเป็นกรณีจำเป็นที่จะต้องมียาจ่ายนั้น ๆ ทั้งรายจ่ายนั้นจะต้องมีจำนวนที่สมควรด้วย¹³²

เงินได้พึงประเมินบางประเภทกฎหมายบังคับให้หักค่าใช้จ่ายจริงตามความจำเป็นและสมควร บางประเภทกฎหมายบังคับให้หักค่าใช้จ่ายเป็นการเหมาได้วิธีเดียว ซึ่งบางประเภทกฎหมายไม่ยอมให้หักค่าใช้จ่ายใด ๆ เลย เช่น เงินได้ประเภทค่าสิทธิ ดอกเบี้ย เงินปันผล ฯลฯ เป็นต้น แต่บางประเภทให้เลือกหักค่าใช้จ่ายได้โดยจะเลือกวิธีเหมา หรือจ่ายจริงตามความจำเป็นและสมควรก็ได้ แล้วแต่จะเลือก ถ้าผู้มีเงินได้เลือกหักค่าใช้จ่ายตามวิธีหักค่าใช้จ่ายจริงตามความจำเป็นและสมควร จะต้องแสดงหลักฐานและพิสูจน์ค่าใช้จ่ายต่อเจ้าพนักงานประเมินได้ ถ้าพิสูจน์ค่าใช้จ่ายได้น้อยกว่าจำนวนที่ขอหัก ก็หักค่าใช้จ่ายได้เพียงเท่าที่พิสูจน์ได้เท่านั้น จะกลับไปขอหักตามวิธีเหมาอีกไม่ได้¹³³

โดยการหักค่าใช้จ่ายตามความจำเป็นและสมควร สามารถแยกย่อยได้เป็น 2 ประเภท คือ การหักค่าใช้จ่ายทั่วไป (General Deduction) และการหักค่าใช้จ่ายเฉพาะ (Specific Deduction)¹³⁴

1) การหักค่าใช้จ่ายเป็นการทั่วไป (General Deduction) การหักค่าใช้จ่ายทั่วไป คือ การหักค่าใช้จ่ายที่เป็นไปตามเงื่อนไขที่กฎหมายบัญญัติ โดยไม่คำนึงว่าค่าใช้จ่ายดังกล่าวจะเป็นค่าใช้จ่ายอะไร ซึ่งเงื่อนไขที่กฎหมายบัญญัติ ได้แก่

ก) ต้องเป็นรายจ่ายในการได้มาหรือก่อให้เกิดเงินได้พึงประเมิน หรือเป็นรายจ่ายที่จำเป็นในการประกอบธุรกิจโดยมีวัตถุประสงค์เพื่อที่จะได้มาหรือก่อให้เกิดเงินได้พึงประเมิน

รายจ่ายที่สามารถนำไปหักในการคำนวณภาษีเงินได้จะต้องเป็นรายจ่ายในการได้มาหรือก่อให้เกิดเงินได้พึงประเมิน โดยไม่จำเป็นต้องเป็นรายจ่ายที่เกิดขึ้นตามปกติ ได้แก่รายจ่ายที่เกิดขึ้นเป็นครั้งคราว หากมีความสัมพันธ์กับเงินได้แล้วก็เป็นรายจ่ายที่สามารถนำไปหักในการ

¹³¹ ประมวลรัษฎากร, มาตรา 65 ตร.

¹³² คำอธิบายประมวลรัษฎากร ภาษีเงินได้บุคคลธรรมดา (น. 1-139). เล่มเดิม.

¹³³ แหล่งเดิม.

¹³⁴ จาก ทฤษฎีภาษีเงินได้ (ตอนที่ 2), โดย สราวุธ วุฒยาภรณ์, 2554, วารสารสถาบันอบรม วิจัย และพัฒนากฎหมายอากร ฉบับปฐมฤกษ์ พ.ศ. 2554, น. 20.

คำนวณภาษีได้ และไม่ต้องคำนึงว่ารายจ่ายดังกล่าวจะมีจำนวนมากกว่าเงินได้พึงประเมินที่ได้รับหรือไม่

รายจ่ายที่เกิดขึ้นเพื่อให้ได้รับค่าจ้างไม่สามารถนำไปหักจากเงินได้จากการจ้างแรงงานได้ รายจ่ายที่สามารถนำไปหักออกจากเงินได้จะต้องเป็นรายจ่ายในการได้มาหรือก่อให้เกิดเงินได้พึงประเมิน ไม่ใช่รายจ่ายในการเตรียมให้ได้มาซึ่งการจ้างแรงงาน เช่น ค่าที่ปรึกษากฎหมายในการทำสัญญาจ้าง

ข) รายจ่ายที่จำเป็นในการประกอบธุรกิจโดยมีจุดประสงค์เพื่อที่จะได้มาหรือก่อให้เกิดเงินได้พึงประเมินรายจ่ายที่สามารถหักจากเงินได้ต้องเป็นรายจ่ายที่จำเป็นในการประกอบธุรกิจโดยมีวัตถุประสงค์เพื่อที่จะได้มาหรือก่อให้เกิดเงินได้พึงประเมิน

รายจ่ายที่เกี่ยวข้องกับเงินได้ในปีภาษีที่ล่วงมาแล้ว ก็สามารถนำไปหักได้ แม้ว่าผู้เสียภาษีจะหยุดประกอบกิจการไปแล้ว

ค) ต้องไม่เป็นรายจ่ายอันมีลักษณะเป็นการลงทุน หรือรายจ่ายที่มีลักษณะเป็นการส่วนตัว หรือรายจ่ายในการก่อให้เกิดเงินได้ที่ได้รับยกเว้นภาษี

รายจ่ายอันมีลักษณะเป็นการลงทุน (Capital Expenditure) คือ รายจ่ายที่ก่อให้เกิดประโยชน์แก่ผู้เสียภาษีในปีภาษีที่เกิดรายจ่ายและปีภาษีในอนาคต โดยรายจ่ายอันมีลักษณะเป็นการลงทุนต้องห้ามมิให้หักในการคำนวณภาษีเงินได้ เว้นแต่รายจ่ายที่กฎหมายอนุญาตไว้โดยเฉพาะให้หักค่าเสื่อมราคา (Depreciation)

รายจ่ายเพื่อหารายได้ (Revenue Expenditure) คือ รายจ่ายที่เกิดขึ้นเป็นประจำและก่อให้เกิดประโยชน์แก่ผู้เสียภาษีในแต่ละปีภาษีไป

รายจ่ายอันมีลักษณะเป็นการส่วนตัว (Private or Domestic Expenditure) คือ รายจ่ายที่เกิดขึ้นในการดำรงชีวิตประจำวันของบุคคล ซึ่งต้องไม่ใช่รายจ่ายเกี่ยวกับการหารายได้ จึงเป็นรายจ่ายที่ต้องห้ามมิให้นำไปหักออกจากเงินได้ในการคำนวณภาษี แต่รายจ่ายบางรายการมีปัญหาว่าอาจเป็นทั้งรายจ่ายส่วนตัวหรือรายจ่ายที่เกี่ยวข้องกับการหารายได้ เช่น ค่าอาหาร จะถือว่าเป็นรายจ่ายที่จำเป็นสำหรับการดำรงชีวิตไม่ใช่เกี่ยวข้องกับการหารายได้ ดังนั้นรายจ่ายค่าอาหารจึงถือเป็นรายจ่ายต้องห้าม เว้นแต่เป็นรายจ่ายค่าอาหารที่รวมอยู่กับรายจ่ายสำหรับเดินทางไปประกอบกิจกรรมที่ก่อให้เกิดเงินได้ จะถือเป็นรายจ่ายที่เกี่ยวข้องกับการหารายได้ ดังนั้นหากรายจ่ายในการเดินทางไม่ต้องห้ามมิให้หักเป็นรายจ่าย รายจ่ายค่าอาหารที่รวมอยู่ด้วยก็ไม่ต้องห้ามมิให้หักเป็นรายจ่ายไปด้วย

รายจ่ายเกี่ยวกับบ้านที่ใช้เป็นสถานที่ทำงาน (Home Office Expenses) ผู้เสียภาษีไม่อาจนำรายจ่ายภายในบ้านไปหักออกจากเงินได้เพื่อคำนวณภาษีได้ เว้นแต่ สามารถพิสูจน์ได้ว่า

ส่วนหนึ่งส่วนของบ้านได้จัดไว้เพื่อทำงานหรือเพื่อวัตถุประสงค์ทางธุรกิจโดยเฉพาะ และมีค่าใช้จ่ายเกิดขึ้นจากการทำงานนั้น เช่น ค่าไฟฟ้า น้ำประปา ค่าเสื่อมราคาในอุปกรณ์ที่ใช้ทำงานหรือประกอบธุรกิจ เป็นต้น ส่วนรายจ่ายดอกเบี้ยเงินกู้ ค่าเช่าที่เกี่ยวกับบ้าน ไม่สามารถนำไปหักในการคำนวณภาษีได้ เนื่องจากรายจ่ายเหล่านี้ไม่สามารถแบ่งแยกสัดส่วนระหว่างบ้านกับที่ทำงานได้ และแม้ว่าผู้เสียภาษีจะไม่ได้ทำงาน ที่บ้านรายจ่ายดังกล่าวก็ยังเกิดขึ้นอยู่นั่นเอง

รายจ่ายอันมีลักษณะส่วนตัวอื่น ๆ เช่น รายจ่ายในการเดินทาง (Travel Expenses) โดยหลักไม่สามารถหักได้ แต่หากเป็นรายจ่ายในการเดินทางไปทำงานนอกเวลาทำงานตามคำสั่งนายจ้างไม่ใช่รายจ่ายต้องห้าม

รายจ่ายในการเลี้ยงดูบุตร (Child-Care Expenses) กรณีที่มารดาต้องออกไปทำงานนอกบ้านเป็นรายจ่ายลักษณะส่วนตัวไม่สามารถหักได้

รายจ่ายในการศึกษาด้วยตนเอง (Self-Education Expenses) เป็นรายจ่ายที่ผู้เสียภาษีสามารถพิสูจน์ได้ว่ารายจ่ายดังกล่าวมีส่วนเกี่ยวข้องกับเงินได้ กล่าวคือ การศึกษาด้วยตนเองดังกล่าวช่วยให้ผู้เสียภาษีได้รับการเลื่อนตำแหน่งงานให้สูงขึ้น ซึ่งส่งผลให้มีเงินได้มากขึ้น รายจ่ายดังกล่าวจะไม่เป็นรายจ่ายต้องห้าม และสามารถนำมาหักออกจากเงินได้เพื่อคำนวณภาษีได้ เช่น รายจ่ายในหลักสูตรการศึกษา รายจ่ายในการสัมมนา เป็นต้น

เครื่องแต่งกาย (Clothing) เป็นรายจ่ายอันมีลักษณะเป็นการส่วนตัว เว้นแต่ เครื่องแต่งกายที่เป็นรูปแบบ หรือเครื่องแต่งกายที่มีส่วนป้องกันอุบัติเหตุจากการทำงานซึ่งมีส่วนเกี่ยวกับการหารายได้

2) การหักค่าใช้จ่ายเฉพาะ (Specific Deduction)

นอกจากผู้เสียภาษีมียกเลิกหักค่าใช้จ่ายทั่วไปแล้ว ผู้เสียภาษียังมีสิทธิที่จะหักค่าใช้จ่ายเป็นการเฉพาะ หากผู้เสียภาษีมีรายจ่ายตามที่กฎหมายภาษีอากรบัญญัติและกรณีเป็นไปตามเงื่อนไขของกฎหมายภาษีอากร เช่น รายจ่ายในการซ่อมแซมทรัพย์สิน ค่าเสื่อมราคา เป็นต้น

รายจ่ายในการซ่อมแซมทรัพย์สิน (Repairs) การซ่อมแซมต้องเป็นการทำทรัพย์สินให้กลับคืนสู่สภาพเดิม โดยไม่มีการเปลี่ยนแปลงคุณลักษณะของทรัพย์สินนั้น ในกรณีที่มีการเปลี่ยนแปลงส่วนหนึ่งของทรัพย์สินใหม่ การเปลี่ยนแปลงต้องเป็นการเปลี่ยนแปลงเฉพาะส่วนที่ชำรุดหรือเสียหาย มิใช่เปลี่ยนแปลงทรัพย์สินนั้นทั้งหมดหรือปรับปรุงทรัพย์สินให้ดีขึ้น มิฉะนั้นจะกลายเป็นรายจ่ายอันมีลักษณะเป็นการลงทุน ซึ่งต้องห้ามมิให้หักเป็นค่าใช้จ่ายทั้งหมด แต่ต้องทยอยหักโดยตัดจากค่าเสื่อมราคาของทรัพย์สินนั้น

ค่าเสื่อมราคา (Depreciation) รายจ่ายในการได้มาซึ่งทรัพย์สิน รวมถึงรายจ่ายในการซ่อมแซมทรัพย์สินก่อนที่ทรัพย์สินนั้นจะใช้งานได้ (Initial Repairs) เป็นรายจ่ายอันมีลักษณะเป็นการ

ลงทุน (Capital Expenses) ไม่สามารถนำไปหักเป็นรายจ่ายได้ แต่อย่างไรก็ตาม หากทรัพย์สินนั้นเป็นทรัพย์สินที่เสื่อมราคาได้ (Depreciating Assets) ผู้เสียภาษีย่อมมีสิทธิทยอยหักต้นทุนทรัพย์สินตามอายุการใช้งาน การทยอยหักค่าใช้จ่ายดังกล่าวเรียกว่า การหักค่าเสื่อมราคาของทรัพย์สิน

ทรัพย์สินที่เสื่อมราคาได้ คือทรัพย์สินที่มีอายุการใช้งานจำกัด (Effective Life) และทรัพย์สินนั้นเสื่อมค่าหรือราคาตลอดเวลาที่ใช้งาน เช่นอาคาร เครื่องจักร เป็นต้น

ผู้มีสิทธิหักค่าเสื่อมราคา คือ ผู้ที่เป็นเจ้าของในเชิงเศรษฐกิจ (Economic Owners) หมายถึง ผู้ที่ได้รับประโยชน์ทางเศรษฐกิจเกี่ยวกับทรัพย์สินนั้น ซึ่งโดยปกติ คือ เจ้าของตามกฎหมาย (Legal Owners) แต่ในบางกรณี เช่น การเช่าซื้อทรัพย์สิน เจ้าของทางเศรษฐกิจ คือผู้เช่าซื้อ ซึ่งไม่ใช่เจ้าของตามกฎหมาย กรณีนี้ ผู้เช่าซื้อผู้มีสิทธิหักค่าเสื่อมราคาของทรัพย์สินที่เช่าซื้อ ไม่ใช่ผู้ให้เช่าซื้อ

2.3.10 มาตรการต่าง ๆ เพื่อบรรเทาภาระภาษีเงินได้บุคคลธรรมดา

ประมวลกฎหมายรัษฎากรของประเทศไทย ได้ให้คำจำกัดความของคำว่า เงินได้ที่พึงต้องชำระภาษีเงินได้บุคคลธรรมดา และได้กำหนดประเภทของเงินได้ที่พึงประเมินที่ต้องเสียภาษีไว้ในความหมายอย่างกว้าง ซึ่งทำให้เกิดฐานภาษีเงินได้อย่างกว้าง แต่อย่างไรก็ตามฐานภาษีเงินได้อย่างกว้างขวงนั้นจะถูกทำให้แคบลงโดยบทบัญญัติเกี่ยวกับเงินได้ที่ไม่ถูกเก็บภาษี (Tax-Free Income) หรืออาจเรียกอีกอย่างหนึ่งว่า “ตัวบรรเทาภาษี” (Tax Reliefs) หรือ “ตัวบรรเทาภาระภาษี”¹³⁵

ตัวบรรเทาภาษี หมายถึง วิธีการที่กฎหมายอนุญาตในการลดภาระภาษีเงินได้ เพื่อสร้างแรงจูงใจ ซึ่งตัวบรรเทาภาระภาษีจะหมายความรวมถึง การเครดิตภาษี (Tax Credits) การยกเว้นภาษี (Tax Exemptions) การหักต่าง ๆ (Tax Deductions) เช่น ค่าลดหย่อนภาษี (Tax Allowances) และการหักค่าใช้จ่ายต่าง ๆ (Deduction)¹³⁶

ซึ่งเหตุผลที่มีการกำหนดให้มีตัวบรรเทาภาษี ในระบบกฎหมายภาษีเงินได้ เนื่องจากตัวบรรเทาภาษีจะมีขึ้นเพื่อสนับสนุนหลักความเป็นธรรมในการจัดเก็บภาษี และเพื่อความเป็นธรรมในการกระจายรายได้ครั้งใหม่ และวัตถุประสงค์หลักอีกอย่างหนึ่งของตัวบรรเทาภาระภาษี คือ เพื่อประโยชน์ของบุคคล หรือเพื่อสนับสนุนสนับสนุนการทำความดีกิจกรรมหนึ่งเป็นการเฉพาะ¹³⁷

จากการการศึกษาเรื่องแนวคิดในการใช้ตัวบรรเทาภาระภาษี สามารถแบ่งตัวบรรเทาภาระภาษี ออกเป็น 2 ประเภท คือ ตัวบรรเทาภาษีในเชิงโครงสร้าง (Structural Reliefs) และตัวบรรเทาภาษีที่ไม่ใช่โครงสร้างภาษี (Non-Structural Reliefs)

¹³⁵ ภาษีเงินได้บุคคลธรรมดา หลักการและบทวิเคราะห์ (น. 113). เล่มเดิม.

¹³⁶ แหล่งเดิม.

¹³⁷ แหล่งเดิม.

1) ตัวบรรเทาภาษีในเชิงโครงสร้าง (Expenses of Earning Income)

ตัวบรรเทาภาษีในเชิงโครงสร้าง หมายถึง ค่าใช้จ่ายที่ก่อให้เกิดเงินได้ (Expenses of Earning Income) และค่าลดหย่อนภาษีส่วนบุคคล (Personal Allowances) ซึ่งค่าลดหย่อนส่วนบุคคลดังกล่าว ได้แก่ ค่าลดหย่อนภาษีสำหรับผู้มีเงินได้ ค่าลดหย่อนภาษีสำหรับคู่สมรสของผู้มีเงินได้ และค่าลดหย่อนภาษีสำหรับบุตรของผู้มีเงินได้¹³⁸

ตัวบรรเทาภาษีในเชิงโครงสร้าง ถูกใช้เพื่อวัตถุประสงค์ 3 ประการดังนี้ เพื่อหักเป็นค่าใช้จ่ายที่ก่อให้เกิดเงินได้ เพื่อสะท้อนถึงวัตถุประสงค์อย่างกว้างของภาษี เช่น ช่วยให้เกิดความเป็นธรรมในการจัดเก็บภาษี และ เพื่อให้การปฏิบัติตามกฎหมายภาษีหรือการบริหารจัดเก็บภาษีง่ายขึ้น¹³⁹

2) ตัวบรรเทาภาษีที่ไม่ใช่โครงสร้างภาษี (Non-Structural Reliefs)

ตัวบรรเทาภาษีที่ไม่ใช่โครงสร้าง นำมาใช้เพื่อประโยชน์ของบุคคลหรือกิจกรรมบางประเภท ซึ่งหมายความรวมถึง การยกเว้นภาษีเงินได้ (Tax Exemptions) และการหักค่าใช้จ่ายบางอย่างออกจากเงินได้พึงประเมิน ซึ่งอาจเรียกได้อีกประการหนึ่งว่า “การหักค่าลดหย่อนตามรายการ” (Itemized Deduction)¹⁴⁰

การกำหนดภาระภาษีของผู้เสียภาษี ในทางทฤษฎีเศรษฐศาสตร์การคลัง ได้กำหนดตามสัดส่วนของความสามารถในการเสียภาษีของแต่ละบุคคล ซึ่งได้กำหนดมาตรการทางภาษีไว้ในหลายรูปแบบ และบางกรณีควรมีโอกาสได้ปลดปล่อยภาระภาษีได้¹⁴¹

ซึ่งตามประมวลรัษฎากรและกฎหมายอื่นบางฉบับ ได้มีบทบัญญัติให้บุคคลและเงินได้พึงประเมินบางประเภท บางกรณี ได้รับยกเว้นไม่ต้องเสียภาษีเงินได้บุคคลธรรมดา การยกเว้นดังกล่าวนี้มีเหตุผลที่สำคัญบางประการประกอบอยู่ เช่น ยกเว้นโดยเหตุผลทางเศรษฐกิจ สังคม การเมือง และการบริหารจัดการ นอกจากการยกเว้นภาษีแล้ว เพื่อเป็นการบรรเทาภาระภาษีให้แก่ผู้มีเงินได้ ประมวลรัษฎากรก็ได้มีบทบัญญัติกำหนดให้หักค่าลดหย่อน (Personal Deductions

¹³⁸ แหล่งเดิม.

¹³⁹ แหล่งเดิม.

¹⁴⁰ แหล่งเดิม.

¹⁴¹ ปิ่น ณันอภิบุตร. (2557). การปฏิรูประบบภาษีเพื่อสังคมไทยเสมอหน้า. สืบค้น 30 พฤศจิกายน

or Exemptions)¹⁴² และซึ่งเมื่อใดที่รัฐบาลเห็นว่าประชาชนต้องเผชิญกับปัญหาเศรษฐกิจ รายได้ไม่พอเพียงกับรายจ่ายที่เพิ่มขึ้น รัฐบาลก็อาจเสนอแก้กฎหมายให้เพิ่มค่าลดหย่อนมากขึ้น¹⁴³

ภาษีเงินได้บุคคลธรรมดา เป็นภาษีที่สามารถปรับให้เข้ากับสภาพแวดล้อมของผู้เสียภาษี และระบบเศรษฐกิจได้เป็นอย่างดี ดังนั้น ภาษีเงินได้บุคคลธรรมดามีบทบาทสำคัญต่าง ๆ ที่เป็นประโยชน์ต่อผู้เสียภาษีบางคนภายในสภาพแวดล้อมหนึ่ง หรือยกเว้นผู้เสียภาษีบางคนไม่ให้เสียภาษีเลย เมื่อความสามารถในการเสียภาษีของผู้เสียภาษีเหล่านั้นไม่สูงถึงขั้น “เหมาะสม”¹⁴⁴

นักการคลังหลายท่าน ได้แสดงความเห็นที่สอดคล้องและเป็นไปในทางเดียวกันว่า ภาษีเป็นส่วนแบ่งสาธารณะที่ประชาชนต้องรับผิดชอบตามสัดส่วน และอยู่ในรูปแบบของเงินตรา โดยรัฐเป็นผู้ใช้อำนาจบังคับจัดเก็บ ซึ่งจำนวนภาษีที่ประชาชนผู้เสียภาษีต้องรับภาระนั้นเป็นไปตามสัดส่วนของความสามารถในการเสียภาษีของแต่ละบุคคล¹⁴⁵

ความสามารถที่จะเสียภาษีที่เหมาะสมหรือแท้จริง จึงควรเป็นระดับเงินได้หลังจากได้หักภาระต่าง ๆ ในการครองชีพแล้ว กล่าวคือ การกำหนดให้จำนวนภาษีซึ่งผู้เสียภาษีต้องรับภาระเป็นไปตามสัดส่วนของความสามารถในการเสียภาษีของแต่ละบุคคล นำไปสู่การกำหนดมาตรการทางภาษีในหลายรูปแบบ ได้แก่ การยกเว้นภาษี การหักค่าลดหย่อน และการเครดิตภาษี เป็นต้น¹⁴⁶

ผู้วิจัยขอนำเสนอมาตรการบรรเทาภาระภาษีเงินได้บุคคลธรรมดาใน 3 รูปแบบดังต่อไปนี้

2.3.10.1 การหักค่าลดหย่อน (Personal Deductions or Exemptions)

แนวความคิดเกี่ยวกับค่าลดหย่อน¹⁴⁷ ภาษีเงินได้บุคคลธรรมดา เป็นภาษีที่เก็บจากรายได้ ตามหลักความสามารถในการเสียภาษี (Ability to Pay) กล่าวคือ ผู้มีรายได้มากก็มีความสามารถในการเสียภาษีมาก ผู้มีรายได้น้อยก็มีความสามารถในการเสียภาษีน้อย ดังนั้น ก่อนที่บุคคลจะนำเงินได้พึงประเมินประเภทต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในรอบปีภาษีนั้นมาคำนวณภาษีเงินได้บุคคลธรรมดา กฎหมายของประเทศต่าง ๆ จึงยอมให้นำเงินได้พึงประเมินประเภทนั้น ๆ มาหักค่าใช้จ่ายและ

¹⁴² จาก การนำระบบเครดิตภาษีเงินได้บุคคลธรรมดามาใช้แทนระบบการหักค่าลดหย่อน (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ), โดย วาสนา สุขสมัย, 2555, กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

¹⁴³ แหล่งเดิม.

¹⁴⁴ แหล่งเดิม.

¹⁴⁵ แหล่งเดิม.

¹⁴⁶ แหล่งเดิม.

¹⁴⁷ จาก ปัญหาการหักค่าลดหย่อนภาษีเงินได้ (สารนิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ), โดยสุรัช สุรติเมธพันธ์, 2547, กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

ค่าลดหย่อนตามหลักเกณฑ์และวิธีการที่กำหนดไว้ในแต่ละประเทศก่อน เหลือเป็นเงินได้สุทธิเท่าใดจึงนำไปคำนวณภาษีต่อไป ซึ่งเขียนเป็นสมการได้ดังนี้

$$\text{เงินได้สุทธิ} = \text{เงินได้พึงประเมิน} - \text{ค่าใช้จ่าย} - \text{ค่าลดหย่อน}$$

จึงเห็นได้ว่า ค่าใช้จ่ายและค่าลดหย่อนมีบทบาทต่อการเสียภาษีเงินได้บุคคลธรรมดาเป็นอย่างมาก

ความหมายของค่าลดหย่อน

วิทย์ ดันตยกุล ให้ความหมายของค่าลดหย่อนไว้ว่า “ค่าลดหย่อนได้แก่ จำนวนเงินที่กฎหมายกำหนดให้หักออกจากเงินได้พึงประเมินเป็นพิเศษ โดยไม่เกี่ยวกับการหาเงินได้ แต่เป็นการกำหนดเพื่อความเป็นธรรม ตามความสามารถ หรือเพื่อส่งเสริมเงินได้ชนิดใด ๆ เป็นพิเศษ”¹⁴⁸

ไพจิตร โรจนวานิช และคณะ ได้ให้ความหมายของค่าลดหย่อนไว้ว่า “ค่าลดหย่อน คือ จำนวนเงินที่กฎหมายกำหนดให้หักออกจากเงินได้พึงประเมินหลังหักค่าใช้จ่ายแล้ว เพื่อเป็นการบรรเทาภาระภาษีของผู้มีหน้าที่เสียภาษีแต่ละบุคคล”¹⁴⁹

นอกจากนี้ วิทย์ ดันตยกุล ยังได้ให้ความหมายของค่าลดหย่อนในเชิงเปรียบเทียบกับค่าใช้จ่ายไว้ว่า “ค่าลดหย่อนที่กฎหมายยอมให้หักได้อีกหลังจากที่ได้จำนวนเงินที่เป็นเงินได้หักค่าใช้จ่ายแล้วนี้ แตกต่างจากค่าใช้จ่ายในลักษณะประการสำคัญตรงที่ว่า ค่าลดหย่อนนี้ไม่เป็นต้นทุนหรือเงินที่ต้องใช้ไปเพื่อให้ได้มาซึ่งเงินได้ โดยปกติค่าลดหย่อนจึงไม่มีความสัมพันธ์โดยตรงกับจำนวนเงินได้พึงประเมิน หากแต่มีความสัมพันธ์กับสถานภาพหรือพฤติกรรมของผู้เสียภาษีเป็นประการสำคัญ”¹⁵⁰

ชัยสิทธิ์ ตราชูธรรม ให้ความหมายค่าลดหย่อนในเชิงเปรียบเทียบกับค่าใช้จ่ายไว้ว่า “ค่าลดหย่อนแตกต่างกับค่าใช้จ่าย ในข้อที่ว่า ค่าใช้จ่ายเป็นต้นทุนหรือเงินที่จ่ายไปเพื่อให้ได้มาซึ่งเงินได้ แต่ค่าลดหย่อนหาเป็นเช่นนั้นไม่ หากแต่เป็นตัวบรรเทาภาระภาษีให้แก่ผู้เสียภาษี ทำให้ผู้เสียภาษีเสียภาษีน้อยลงหรืออาจจะไม่ต้องเสียภาษีเลยก็ได้”¹⁵¹

ศุภรัตน์ ควณิกกุล ได้ให้ความหมายของค่าลดหย่อนในเชิงวัตถุประสงค์ ตามประเภทของค่าลดหย่อนว่า “ค่าลดหย่อนของไทยนอกจากจะให้ตามสถานะของบุคคลแล้ว ยังครอบคลุมถึง

¹⁴⁸ การนำระบบเครดิตภาษีเงินได้บุคคลธรรมดามาใช้แทนระบบการหักค่าลดหย่อน (น. 25). เล่มเดิม.

¹⁴⁹ แหล่งเดิม.

¹⁵⁰ แหล่งเดิม.

¹⁵¹ แหล่งเดิม.

ค่าลดหย่อนตามรายการบางประเภท... สำหรับค่าลดหย่อนตามสถานภาพของบุคคลมีวัตถุประสงค์ประการแรกเพื่อให้หักรายได้ส่วนที่จำเป็นแก่การครองชีพออกไป เพื่อให้เหลือเฉพาะเงินได้ส่วนที่แสดงออกถึงความสามารถในการเสียภาษีอย่างแท้จริงเท่านั้น... วัตถุประสงค์ประการที่สองก็เพื่อให้มีการบรรเทาภาระภาษีตามขนาดของครอบครัว... วัตถุประสงค์ประการที่สามก็เพื่อเป็นการกำหนดจำนวนผู้เสียภาษีให้อยู่ในข่ายที่เหมาะสมกับอัตราค่าจ้างหน้าที่...”¹⁵²

นอกจากนี้แนวคิดของต่างประเทศ ได้แก่ Kelvin E. Murphy & Mark Higgins ได้อธิบายความหมายของค่าลดหย่อนในส่วนที่เป็นค่าลดหย่อนส่วนตัว (Personal Exemptions) ว่า “...เป็นสิ่งที่แสดงถึงจำนวนค่าใช้จ่ายขั้นพื้นฐานในการดำรงชีพขั้นต่ำของบุคคล ซึ่งได้รับการยกเว้นไม่ต้องเสียภาษี แต่สำหรับคนที่มีรายได้สูงแล้วค่าลดหย่อนประเภทนี้จะต้องถูกลดจำนวนลงตามหลักความสามารถในการเสียภาษี (Ability to Pay Concept)”¹⁵³

Kelvin E. Murphy & Mark Higgins ยังได้ให้ความหมายของค่าลดหย่อนในส่วนที่เป็นค่าใช้จ่ายส่วนตัว (Personal Deductions) ว่า “...เป็นรายจ่ายส่วนตัว (Personal Expenditures) ที่กฎหมายยอมให้นำมาหักจากเงินได้ที่ต้องนำมาเสียภาษี (Reduce the Amount Available to Pay Taxes) โดยมีจำนวนขั้นต่ำที่เรียกว่า ค่าใช้จ่ายเหมา (Standard Deduction) แต่หากมีค่าใช้จ่ายตามรายการ (Itemized Deductions) มากกว่า ก็มีสิทธิเลือกหักได้ตามนั้น”¹⁵⁴

ดังนั้นจึงกล่าวสรุปได้ว่าความหมายของค่าลดหย่อน หมายถึง จำนวนเงินที่กฎหมายอนุญาตให้หักออกจากเงินได้ที่ไม่เกี่ยวกับการหาเงินได้นั้น โดยเพื่อเป็นการบรรเทาภาระภาษีตามสถานภาพของผู้เสียภาษี และความสามารถในการเสียภาษีของแต่ละบุคคล

2.3.10.2 การยกเว้นภาษี (Tax Exemptions)

ประมวลรัษฎากรได้กำหนดการยกเว้นภาษีไว้ตามบทบัญญัติมาตรา 42 ว่าเงินได้พึงประเมินตามที่ระบุไว้ในมาตราดังกล่าว ได้รับการยกเว้นไม่ต้องรวมคำนวณเพื่อเสียภาษีเงินได้¹⁵⁵

การยกเว้นเงินได้ (Income Exclusions)¹⁵⁶

1) การยกเว้นเงินได้ทั่วไป

โดยหลักแล้วเงินได้ทุกประเภทต้องนำมารวมคำนวณเพื่อเสียภาษี แต่อาจมีเงินได้บางประเภทที่ได้รับยกเว้นไม่ต้องนำมารวมคำนวณเพื่อเสียภาษี กล่าวคือ เป็นเงินได้ที่ไม่เข้านิยามของ

¹⁵² แหล่งเดิม.

¹⁵³ แหล่งเดิม.

¹⁵⁴ แหล่งเดิม.

¹⁵⁵ แหล่งเดิม.

¹⁵⁶ ปัญหาการหักค่าลดหย่อนภาษีเงินได้. เล่มเดิม.

คำว่า “เงินได้” หรืออาจเป็นเพราะมีกฎหมายบัญญัติให้ยกเว้นก็ได้เนื่องจากรัฐธรรมนูญกำหนดให้ยกเว้นไว้ หรืออาจยกเว้นเงินได้แตกต่างจากค่าใช้จ่าย ตรงที่ค่าใช้จ่ายจะเกิดขึ้นได้ต่อเมื่อมีกฎหมายบัญญัติไว้เท่านั้น และค่าใช้จ่ายเป็นสิ่งที่นำออกจากเงินได้พึงประเมิน (Assessable Income หรือ Gross Income) เพื่อหาจำนวนเงินได้สุทธิที่ต้องเสียภาษี (Taxable Income)

วัตถุประสงค์ของการยกเว้นเงินได้ (Income Exclusions) มีหลายประการ เช่น เพื่อสร้างแรงจูงใจ (Incentives) ให้ผู้เสียภาษีมียุติกรรมตามที่ปรารถนา หรือเพื่อลดภาระภาษีซ้ำซ้อน (Double Taxation) หรือเพื่อเป็นสวัสดิการให้แก่สังคมในทางอ้อม (Indirect Welfare) เป็นต้น

ดังนั้น การยกเว้นเงินได้จึงสามารถแบ่งเป็นประเภทหลัก 4 ประเภทคือ

(1) การยกเว้นเงินได้เนื่องจากการให้ (Donative Items) ผู้รับให้ไม่ว่าจะเป็น สิ่งของ มรดก หรือได้รับเงินประกันชีวิต หรือทุนการศึกษา เป็นต้น ผู้รับให้จะได้รับยกเว้นเงินได้

(2) การยกเว้นเงินได้เนื่องจากการจ้างแรงงาน (Employment Related Exclusions) เช่น ค่าประกันอุบัติเหตุ ค่าประกันชีวิตกลุ่ม และเงินที่นายจ้างจ่ายสมทบเข้ากองทุนบำนาญเอกชน เป็นต้น

(3) การยกเว้นเงินได้เนื่องจากการชดเชย (Returns of Human Capital) เช่น ค่ารักษาพยาบาล หรือเงินประกันอุบัติเหตุที่ได้รับจากนายจ้าง เป็นต้น

(4) การยกเว้นเงินได้เนื่องจากการลงทุน (Investment-Related Exclusions) เช่น ดอกเบี้ยพันธบัตร เงินปันผล เป็นต้น

2) การยกเว้นเงินได้สุทธิ

การยกเว้นเงินได้สุทธิเป็นการยกเว้นเงินได้เมื่อได้หักค่าใช้จ่ายและค่าลดหย่อนแล้ว หากต้องการยกเว้นเงินได้สุทธิเท่าใด เงินได้สุทธิที่ได้รับยกเว้นนั้นก็ไม่ต้องนำมาคำนวณกับอัตราภาษี การยกเว้นเงินได้สุทธิจึงเป็นวิธีการบรรเทาภาระภาษีวิธีหนึ่งที่ประเทศต่าง ๆ นำมาใช้ นอกเหนือจากค่าลดหย่อน

การยกเว้นเงินได้สุทธิ สามารถแสดงเป็นสมการได้ ดังนี้

$$\text{เงินได้สุทธิ} = (\text{เงินได้พึงประเมิน} - \text{ค่าใช้จ่าย} - \text{ค่าลดหย่อน}) - \text{จำนวนเงินยกเว้น}$$

2.3.10.3 การเครดิตภาษี (Tax Credits)

การเครดิตภาษี หมายความว่า สิทธิหรือประโยชน์อันมีมูลค่าเป็นเงินที่ผู้เสียภาษีได้รับ เนื่องจากได้เสียภาษีล่วงหน้าไว้แล้ว หรือถูกหักภาษี ณ ที่จ่ายไว้แล้ว หรือได้เสียภาษีไว้ในประเทศ ที่ทำสัญญาว่าด้วยการยกเว้นการเก็บภาษีซ้อนกับประเทศไทย หรือได้รับเครดิตภาษีมาเนื่องจากกฎหมายกำหนด (เช่น กรณีได้รับเงินปันผลจากบริษัทที่ตั้งขึ้นตามกฎหมายไทย) และสิทธิในเครดิต

ภาษีดังกล่าว ผู้เสียภาษีมียกเลิกไปหักกลับกับจำนวนเงินภาษีที่ผู้เสียภาษีมียกเลิกที่จะต้องชำระตามกฎหมาย และหากเครดิตภาษีมียกเลิกจำนวนเงินภาษีที่จะต้องชำระแล้ว ผู้เสียภาษีมียกเลิกได้รับคืนเป็นเงินสด เว้นแต่จะถูกจำกัดโดยบทบัญญัติแห่งกฎหมายความตกลงระหว่างประเทศ

โดยวิธีการเครดิตภาษี มีสมการดังนี้

$$\text{เงินได้สุทธิ} \times \text{อัตราภาษี (อัตราก้าวหน้า)} = \text{ภาษีที่ต้องเสีย} - \text{เครดิตภาษี}$$

สำหรับเครดิตภาษีเหลือจากการหักภาษีแล้ว ผู้เสียภาษีจะสามารถขอคืนจากรัฐได้หรือไม่ ขึ้นอยู่กับนโยบายการเครดิตภาษีของแต่ละประเทศ หากเป็นเครดิตภาษีชนิดที่ขอคืนเป็นเงินได้ (Refundable Tax Credits) ผู้เสียภาษีที่มีเครดิตภาษีเหลืออยู่หลังจากนำไปหักภาษีที่ต้องเสียแล้ว มีสิทธิขอคืนเป็นเงินได้ แต่หากเป็นเครดิตภาษีชนิดที่ไม่สามารถขอคืนเงินได้ (Non-Refundable Tax Credits) ผู้เสียภาษีไม่มีสิทธินำเครดิตภาษีส่วนเกินไปขอคืนจากรัฐได้ ซึ่งการเครดิตภาษีที่กล่าวนี้ จะพบเห็นในต่างประเทศเท่านั้น สำหรับในประเทศไทย จะพบเห็นในอนุสัญญาหรือความตกลงเพื่อการเว้นการเก็บภาษีซ้อนในส่วนที่เกี่ยวกับภาษีเก็บจากเงินได้ทั่วไป ข้อ 23 จะกำหนดให้ภาษีที่เสียในประเทศแหล่งเงินได้ สามารถนำมาใช้เป็นเครดิตหักออกจากจำนวนเงินภาษีที่ต้องเสียในประเทศที่ผู้เสียภาษีมียกเลิกที่อยู่ ทั้งนี้เป็นการขจัดปัญหาการเรียกเก็บภาษีซ้ำซ้อน หรือการให้เครดิตภาษีเงินปันผล เงินส่วนแบ่งของกำไร ตามมาตรา 47 ทวิ แห่งประมวลรัษฎากร ที่กำหนดให้ผู้มีเงินได้ตามมาตรา 40 (4)(ข) ที่ได้จากบริษัทหรือห้างหุ้นส่วนนิติบุคคลนั้นต้องเสีย หารด้วยผลต่างของหนึ่งร้อยลบด้วยอัตราก้าวหน้าเงินได้ดังกล่าว นั้น ได้ผลลัพธ์เท่าใดให้คูณด้วยจำนวนเงินปันผลหรือส่วนแบ่งของกำไรที่ได้รับ ผลลัพธ์ที่ได้เป็นเครดิตในการคำนวณภาษี ทั้งนี้ถือเป็นวิธีการที่มุ่งขจัดหรือลดภาระภาษีซ้อนเชิงเศรษฐกิจ (Economic Double Taxation) อย่างหนึ่ง

แสดงเป็นสมการได้ดังนี้

$$\text{จำนวนภาษี} = \frac{\text{อัตราก้าวหน้าเงินได้นิติบุคคล} \times \text{เงินปันผลหรือส่วนแบ่งกำไรที่ได้รับ}}{100 - \text{อัตราก้าวหน้าเงินได้นิติบุคคล}}$$

จากหลักการบรรเทาภาระภาษีเงินได้นิติบุคคลมาตราทั้ง 3 รูปแบบข้างต้น ผู้วิจัยจะได้นำเสนอมาตรการบรรเทาภาระภาษีในกฎหมายของประเทศไทยโดยละเอียด ต่อไป在本ที่ 3

2.4 การออมและการลงทุน

เนื่องจากผู้วิจัยต้องการศึกษาถึงผลประโยชน์ทางด้านภาษีและด้านอื่น ๆ ของการเป็นสมาชิกสหกรณ์เปรียบเทียบกับการลงทุนในกิจการประเภทอื่น ๆ ดังนั้น ผู้วิจัยจึงได้ศึกษาถึงหลักการแนวคิดและทฤษฎีของการลงทุนและการออมเพื่อนำมาวิเคราะห์เปรียบเทียบดังต่อไปนี้

2.4.1 ความหมายของการลงทุน

การลงทุน หมายถึง การใช้ทุนเพื่อก่อให้เกิดผลิตผลหรือบริการใหม่ ๆ เพื่อเพิ่มพูนรายได้ โดยก่อให้เกิดประโยชน์แก่ผู้ลงทุนเอง และหรือประโยชน์ต่อเศรษฐกิจและสังคมเป็นส่วนรวม¹⁵⁷

การลงทุน คือ การใช้เงินจำนวนหนึ่งเพื่อซื้อทรัพย์สินหรือเพื่อกระทำการกิจการอย่างใดอย่างหนึ่งเพื่อให้ได้มาซึ่งผลตอบแทน อาจอยู่ในรูปของเงิน (Financial Return) ทั้งนี้การตัดสินใจต้องกระทำอย่างมีเหตุผล มีการวิเคราะห์ และคาดหวังได้แน่นอน ว่าโอกาสที่จะมีกำไรมากกว่าขาดทุนจึงจะกระทำ หรือความเสี่ยงค่อนข้างต่ำ¹⁵⁸

“การลงทุน” (Investment) หมายถึงการซื้อสินทรัพย์ หรือหลักทรัพย์ของบุคคล หรือสถาบันซึ่งให้ผลตอบแทนเป็นสัดส่วนกับความเสี่ยงตลอดเวลาอันยาวนานประมาณ 10 ปี แต่อย่างต่ำไม่น้อยกว่า 3 ปี¹⁵⁹

ดังนั้น การลงทุน จึงสามารถแบ่งเป็นประเภทใหญ่ ๆ ได้ 3 ประเภท คือ

1) การลงทุนเพื่อการบริโภค (Consumer Investment)

การลงทุนเพื่อการบริโภค ได้แก่การซื้อทรัพย์สิน หรือสินค้าประเภทคงทนถาวร (Durable goods) เพื่อใช้ประโยชน์จากทรัพย์สิน หรือสินค้า โดยมิได้หวังผลตอบแทน เช่น บ้าน หรือรถยนต์ เป็นต้น

2) การลงทุนในธุรกิจ (Business or Economic Investment)

การลงทุนในธุรกิจ คือการนำเงิน ไม่ว่าในรูปของเงินออม (Saving) เงินที่สะสมไว้ (Accumulated Fund) และ/หรือเงินกู้ยืมจากธนาคาร (Bank Credit) มาลงทุนเพื่อจัดสร้างหรือจัดหาสินค้าประเภททุน เพื่อนำมาใช้ประโยชน์ผลิตสินค้าและบริการเพื่อสนองความต้องการของผู้บริโภค ธุรกิจที่ลงทุนในสินทรัพย์เหล่านี้มุ่งหวังกำไรจากการลงทุนเป็นผลตอบแทน เช่น การลงทุนในที่ดิน โรงงาน อาคารสิ่งปลูกสร้าง

¹⁵⁷ จาก คำบรรยาย หลักและนโยบายการลงทุน (น. 13), โดย ประเสริฐ ประภาสะโนบล, 2524, กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต.

¹⁵⁸ จาก หลักการลงทุน (น. 10), โดย กัลยาณี พิริยะพันธุ์, 2531, กรุงเทพฯ: เอดิสันเพลส.

¹⁵⁹ จาก หลักการลงทุน (น.1), โดย เพชร ชุมทรัพย์, 2544, กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

3) การลงทุนในหลักทรัพย์ (Financial or Securities Investment)

การลงทุนในหลักทรัพย์ ในความหมายทางการเงิน หรือการลงทุนในหลักทรัพย์ เป็นการซื้อสินทรัพย์ (Asset) ในรูปของหลักทรัพย์ (Securities) โดยการลงทุนในลักษณะนี้เป็นการลงทุนทางอ้อม โดยผู้ลงทุนจะนำเงินออมไปซื้อหลักทรัพย์ที่เขาพอใจจะลงทุน โดยผู้ลงทุนจะได้รับผลตอบแทนในรูปของดอกเบี้ยหรือเงินปันผลแล้วแต่ประเภทของหลักทรัพย์ที่ลงทุน เช่น พันธบัตร (Bond) หุ้นกู้ หรือหุ้นทุน (Stock)

2.4.2 ปัจจัยชักจูงให้มีการออมและการลงทุน

บุคคลทั่วไปจะมีการออมเพิ่มขึ้น และนำเงินส่วนที่ออมมาลงทุนให้มากที่สุดย่อมขึ้นอยู่กับปัจจัยหลัก 4 ประการดังนี้¹⁶⁰

1) เสถียรภาพทางเศรษฐกิจ ถ้าเศรษฐกิจมีเสถียรภาพอยู่ในระดับปกติ ประชาชนจะมีการออมเพิ่มมาก การลงทุนย่อมเพิ่มขึ้น แต่หากเศรษฐกิจตกต่ำ ราคาสินค้ามีแนวโน้มสูงขึ้นตลอดเวลา ประชาชนออมลดลง การลงทุนย่อมตกต่ำด้วย

2) เสถียรภาพทางการเมือง ถ้าการเมืองของประเทศมีความมั่นคง ประชาชนย่อมกล้าที่จะลงทุน แต่หากเสถียรภาพทางการเมืองไม่แน่นอน มีการเปลี่ยนแปลงบ่อย ประชาชนจะไม่มั่นใจการออมในรูปของทรัพย์สินอื่น เช่น ทองคำ ที่ดิน เป็นต้นย่อมเพิ่มขึ้น แต่การลงทุนจะลดลงเนื่องจากประชาชนไม่กล้าลงทุน

3) ความมั่นคงของสถาบันการเงิน สถาบันการเงินที่ดีต้องสร้างความมั่นคงและความเชื่อถือให้กับประชาชน เพื่อให้ประชาชนมีการออมทรัพย์สินเพิ่มขึ้น แต่อย่างไรก็ตามสถาบันการเงินต่างจะมีความมั่นคงน่าเชื่อถือได้นั้นจะต้องขึ้นอยู่กับมาตรการในการควบคุมดูแลของรัฐบาล

4) ผลตอบแทนที่ได้รับจากการลงทุน และการออม ในรูปดอกเบี้ย เงินปันผล หรือ ผลกำไร ถือว่าเป็นปัจจัยสำคัญปัจจัยหนึ่งที่ส่งเสริมการออมและการลงทุนให้สูงขึ้น กล่าวคือ ถ้าฝากเงินไว้กับธนาคารแล้วได้ดอกเบี้ยสูง ประชาชนก็จะออมมากขึ้น เพราะเงินออมโดยฝากไว้กับธนาคารแล้วได้ดอกเบี้ยสูง ประชาชนก็จะออมมากขึ้น เพราะเงินออมที่ฝากไว้กับธนาคารนอกจากจะปลอดภัยแล้วยังได้ดอกเบี้ยสูงด้วย ดังนั้น ถ้าลงทุนแล้วได้ผลกำไร ผู้ลงทุนก็จะเพิ่มการลงทุนมากขึ้น

นอกจากปัจจัยดังกล่าวข้างต้นแล้วยังมีปัจจัยอื่น ๆ อีกที่มีผลกระหน่ำต่อการออม และการลงทุน ได้แก่ นโยบายเกี่ยวกับภาษีอากรของรัฐบาล และพื้นความรู้หรือการศึกษาของประชาชน เป็นต้น¹⁶¹

¹⁶⁰ หลักการลงทุน (น. 6). เล่มเดิม.

2.4.3 ประเภทของการลงทุนทางการเงิน

การลงทุน สามารถแบ่งรูปแบบการลงทุนทางการเงินออกเป็น 5 รูปแบบดังนี้¹⁶²

1) การฝากเงินไว้กับธนาคารหรือสถาบันการเงิน

การลงทุนในรูปแบบการฝากเงิน ผู้ลงทุนจะฝากเงินไว้ที่สถาบันการเงิน เช่น ธนาคารพาณิชย์ หรือสถาบันการเงินที่ไม่ใช่ธนาคารพาณิชย์ก็ได้ เช่น สหกรณ์ออมทรัพย์ สหกรณ์เครดิตยูเนี่ยน เป็นต้น ซึ่งการฝากเงินดังกล่าวผู้ลงทุนสามารถเลือกรูปแบบการฝากเงินได้ โดยสามารถฝากเงินในรูปแบบเงินฝากเพื่อเรียก เงินฝากออมทรัพย์หรือเงินฝากประจำ ก็ได้ ซึ่งผู้ลงทุนจะหวังผลตอบแทนในรูปแบบของดอกเบี้ยเงินฝาก¹⁶³

2) การซื้อสลากออมสิน

การซื้อสลากออมสิน สลากออมสินเป็นการลงทุนที่ผู้ลงทุนจะได้เสี่ยงโชคไปด้วย ซึ่งสลากออมสินหากไม่ถูกรางวัลก็จะมีสิทธิได้รับเงินค่าสลากคืนเมื่อครบกำหนดเวลาไถ่ถอน พร้อมดอกเบี้ย ซึ่งผู้ลงทุนจะหวังผลตอบแทนในรูปแบบของเงินรางวัลและดอกเบี้ย และตามประมวลรัษฎากร มาตรา 42(8) และ(11) เงินรางวัลและดอกเบี้ยที่ได้รับจากสลากออมสินจะได้รับการยกเว้นภาษีเงินได้บุคคลธรรมดา¹⁶⁴

3) การลงทุนในตราสารหนี้

การลงทุนในตราสารหนี้ ผู้ลงทุนจะลงทุนโดยการซื้อพันธบัตรของรัฐบาล หรือพันธบัตรของรัฐวิสาหกิจ หรือการซื้อหุ้นกู้¹⁶⁵ ซึ่งผู้ลงทุนจะได้รับผลตอบแทนจากการลงทุนในรูปแบบนี้ในรูปแบบของดอกเบี้ย หรือกำไรส่วนเกินทุน(Capital Gain) จากการขายตราสารหนี้ดังกล่าว

4) การลงทุนในตราสารทุน

การลงทุนในตราสารทุน เช่น หุ้นทุน ซึ่งอาจเป็นหุ้นสามัญหรือหุ้นบุริมสิทธิก็ได้ ซึ่งผู้ลงทุนจะหวังผลตอบแทนในรูปแบบของเงินปันผล หรือกำไรส่วนเกินทุน (Capital Gain) จากการขายตราสารทุน¹⁶⁶

¹⁶¹ แหล่งเดิม.

¹⁶² การวางแผนภาษีอากร (น. 150), โดย ชัยสิทธิ์ ตราชูธรรม, 2544, กรุงเทพฯ: สถาบัน T.Training Center.

¹⁶³ แหล่งเดิม.

¹⁶⁴ แหล่งเดิม.

¹⁶⁵ หุ้นกู้ มีลักษณะคล้ายพันธบัตร แต่มีความแตกต่างกันคือ พันธบัตรจะออกโดยภาครัฐ ส่วนหุ้นกู้จะออกโดยภาคเอกชน โดยผู้ถือหุ้นกู้จะมีฐานะเป็นเจ้าหนี้ของบริษัทผู้ออกหุ้นกู้ มิใช่เจ้าของบริษัทเหมือนผู้ถือหุ้นทุน.

¹⁶⁶ แหล่งเดิม.

5) การลงทุนในกองทุนรวม (Mutual Fund)

กองทุนรวมจัดตั้งขึ้นเพื่อเปิดโอกาสให้นักลงทุนรายย่อยที่มีเงินลงทุนน้อย สามารถลงทุนในตราสารบางประเภทที่ต้องใช้เงินลงทุนจำนวนมากได้ ซึ่งการลงทุนในรูปแบบนี้ผู้ลงทุนจะซื้อ-ขายหน่วยลงทุนของกองทุนรวมที่มีการจัดตั้งขึ้น และมีการบริหารงานโดยบริษัทหลักทรัพย์จัดการกองทุนรวม ซึ่งมีคณะกรรมการกำกับหลักทรัพย์และตลาดหลักทรัพย์ เป็นผู้ควบคุมดูแล ผู้ลงทุนในกองทุนรวมจะหวังผลตอบแทนในรูปของเงินส่วนแบ่งกำไรและกำไรส่วนเกินทุน (Capital Gain) จากการขายหน่วยลงทุนในกองทุนรวม¹⁶⁷

2.4.4 จุดมุ่งหมายในการลงทุน¹⁶⁸

ผู้ลงทุนต่างก็มีจุดมุ่งหมายในการลงทุนตามความต้องการและสถานะแวดล้อมของผู้ลงทุน ซึ่งพอจะแบ่งเป็นลักษณะต่าง ๆ ได้ดังนี้

1) ความปลอดภัยของเงินทุน (Security of Principal) นอกจากจะหมายถึงการรักษาเงินทุนเริ่มแรกให้คงไว้แล้ว ยังรวมถึงการป้องกันความเสี่ยงซึ่งเกิดจากอำนาจซื้อลดลงอันเป็นผลจากภาวะเงินเฟ้ออีกด้วย ดังนั้นความหมายดังกล่าวนี้หมายถึง การลงทุนในหลักทรัพย์ที่มีเวลากำหนดคืนเงินต้นจำนวนแน่นอน ซึ่งได้แก่ พันธบัตรรัฐบาล หุ้นกู้ และหุ้นบุริมสิทธิที่มีกำหนดเวลาไถ่ถอนของบริษัทที่มั่นคง

2) เสถียรภาพของรายได้ (Stability of Income) ผู้ลงทุนมักจะลงในหลักทรัพย์ที่ให้รายได้สม่ำเสมอ เช่น ดอกเบี้ยหรือเงินปันผลหุ้นบุริมสิทธิ ซึ่งผู้ลงทุนสามารถวางแผนการใช้เงินทุนเพื่อการบริโภคหรือเพื่อลงทุนใหม่ได้

3) ความงอกเงยของเงินลงทุน (Capital Growth) ตามกฎทั่วไปผู้ลงทุนมักตั้งจุดมุ่งหมายไว้ว่า พยายามจัดการให้เงินทุนของเขาเพิ่มพูนขึ้น

4) ความคล่องตัวในการซื้อขาย (Marketability) หมายถึงหลักทรัพย์ที่สามารถซื้อหรือขายได้ง่ายและรวดเร็ว

5) ความสามารถในการเปลี่ยนเป็นเงินสดได้ทันที (Liquidity) ผู้ลงทุนต้องการลงทุนในหลักทรัพย์ที่ใกล้เคียงกับเงินสด เพราะหากมีการลงทุนที่ดึงดูดความสนใจมาถึงเขาจะได้มีเงินพร้อมที่จะลงทุนได้ทันที

6) การกระจายเงินลงทุน (Diversification) วัตถุประสงค์คือต้องการกระจายความเสี่ยงโดยกระทำได้ 4 วิธีคือ

¹⁶⁷ แหล่งเดิม.

¹⁶⁸ หลักการลงทุน (น. 4). เล่มเดิม.

(1) ลงทุนผสมระหว่างหลักทรัพย์ที่มีหลักประกันในเงินลงทุน และมีรายได้จากการลงทุนแน่นอน กับหลักทรัพย์ที่มีรายได้และราคาเปลี่ยนแปลงขึ้นลงตามภาวะธุรกิจ

(2) ลงทุนในหลักทรัพย์หลาย ๆ อย่างปนกันไป

(3) ลงทุนในหลักทรัพย์ทางธุรกิจที่มีความแตกต่างทางภูมิศาสตร์ เพื่อลดความเสี่ยงเรื่องน้ำท่วมหรือภัยธรรมชาติ เป็นต้น

(4) ลงทุนในหลักทรัพย์ของธุรกิจที่มีลักษณะการผลิตที่ต่างกันแบบ Vertical หรือ Horizontal ถ้าเป็นแบบ Vertical หมายถึง การลงทุนในธุรกิจต่าง ๆ ตั้งแต่วัตถุดิบไปจนถึงสินค้าสำเร็จรูป ถ้าเป็นแบบ Horizontal เป็นการลงทุนในกิจการที่ประกอบธุรกิจในลักษณะเดียวกัน

(5) ความพอใจในด้านภาษี (Favorable Tax Status) ฐานะการจ่ายภาษีของผู้ลงทุนเป็นปัจจัยสำคัญอย่างหนึ่งที่ผู้บริหารเงินลงทุนต้องให้ความสนใจ ผู้ลงทุนจะสนใจลงทุนในหลักทรัพย์ที่ได้รับกำไรและได้รับการยกเว้นภาษี

2.4.5 ปัจจัยที่เป็นตัวกำหนดจุดมุ่งหมายผู้ลงทุน¹⁶⁹

1) อายุของผู้ลงทุน (The Age of The Investor) ผู้ลงทุนที่มีอายุน้อย หรือระหว่าง 25-40 ปี กล้าเสี่ยงและสนใจลงทุนในหลักทรัพย์ แต่ผู้ลงทุนที่มีอายุระหว่าง 40 – 50 ปี อาจสนใจลงทุนในหลักทรัพย์ที่ให้อายุได้ประจำ อาจเนื่องมาจากการะทางครอบครัว และผู้ลงทุนที่มีอายุมากกว่า 60 ปี ยิ่งพอใจลงทุนในหลักทรัพย์ที่ให้อายุได้แน่นอน

2) การมีครอบครัวและความรับผิดชอบที่มีต่อครอบครัว (Marital Status and Family Responsibilities) ผู้ลงทุนที่มีครอบครัวแล้วต้องรับผิดชอบต่อความเป็นอยู่ของครอบครัว ทำให้เกิดความจำเป็นที่ต้องลงทุนในหลักทรัพย์ที่มั่นคง ให้อายุได้ที่แน่นอน ส่วนคนโสดไม่มีภาระผูกพันย่อมลงทุนในหลักทรัพย์ที่มีความเสี่ยงได้

3) สุขภาพของผู้ลงทุน (The Health of The Investor) ปัญหาเรื่องสุขภาพของผู้ลงทุนมีผลต่อการกำหนดนโยบายลงทุนของผู้ลงทุน ผู้ลงทุนที่มีสุขภาพไม่สมบูรณ์ย่อมต้องการรายได้ที่เกิดขึ้นในปัจจุบัน (Current Income) มากกว่าหวังผลประโยชน์ที่เกิดขึ้นในอนาคต

4) อุปนิสัยส่วนตัวของผู้ลงทุน (Personal Habit) ผู้ลงทุนที่มีนิสัยตระหนี่อาจไม่มีความจำเป็นต้องใช้รายได้ที่ได้รับจากการลงทุนในหลักทรัพย์ เขาอาจลงทุนในหลักทรัพย์ของธุรกิจที่มีการขยายตัวในอนาคตก็ได้ ในทางตรงข้าม ผู้ลงทุนที่ใช้จ่ายฟุ่มเฟือยย่อมต้องการได้รายได้ที่แน่นอนเพื่อมาจุนเจือรายจ่ายที่เกิดขึ้น

¹⁶⁹ แหล่งเดิม.

5) ความสมัครใจในการลงทุน (Willingness to Accept Risks of Investment) ผู้ลงทุนบางท่านอาจต้องการลงทุนในหลักทรัพย์ที่มีความเสี่ยง ความเสี่ยงในที่นี้มีหลายลักษณะ เช่น ความเสี่ยงในธุรกิจ ความเสี่ยงในตลาด ความเสี่ยงในอัตราดอกเบี้ย และความเสี่ยงในอำนาจซื้อ เป็นต้น ผู้ลงทุนในลักษณะนี้ได้เตรียมตัวเตรียมใจที่จะเผชิญกับความเสี่ยงที่อาจเกิดขึ้นในอนาคตแล้ว

6) ความจำเป็นของผู้ลงทุน (Investor's Needs) ความจำเป็นของผู้ลงทุนอาจแตกต่างกัน บางท่านอาจมีความจำเป็นทางการเงิน บางท่านอาจมีความจำเป็นในแง่ความรู้สึกและจิตใจแน่นอนที่สุดสิ่งสำคัญที่เร่งให้เกิดการลงทุนคือกำไร ซึ่งอาจเก็บสะสมไว้เพื่อใช้ในยามชราเพื่อการศึกษาหรือเพื่อปรับฐานะการครองชีพของตนให้ดีขึ้น

2.4.6 ความสัมพันธ์ระหว่างการออมและการลงทุน (Savings and Investment Funds)¹⁷⁰

การออมกับการลงทุนมีความสัมพันธ์สอดคล้องกัน เพราะเงินออมเป็นที่มาของเงินทุนประเทศใดที่ประชาชนมีอัตราการออมสูงย่อมส่งผลให้มีเงินทุนมาก กลับกันหากประเทศใดมีการออมน้อย เงินทุนย่อมขาดแคลน อย่างสัมพันธ์กัน ดังนั้นการส่งเสริมให้ประชาชนออมทรัพย์จึงมีผลต่อการพัฒนาประเทศอย่างมีนัยยะสำคัญ

(1) การออมกับการลงทุน ไม่ว่าเอกชน องค์กรธุรกิจหรือรัฐ จำเป็นต้องหารายได้มาใช้ในการกิจการ หรือสิ่งอื่นจำเป็นในการดำรงอยู่ของตนด้วยกันทั้งสิ้น และถ้าสามารถมีรายได้มากกว่ารายจ่าย ก็จะมีส่วนเหลือเป็นเงินออม

(2) การชักจูงเงินออมให้ออกมาเป็นเงินทุน การออมเมื่อเกิดขึ้นแล้วแม้จะมีอัตราสูงก็ตาม แต่ถ้าเป็นเพียงการเก็บเงินไว้เฉย ๆ การออมก็เป็น “เพียงการออม” (Mere Saving) ซึ่งนอกจากจะไม่เกิดประโยชน์ในทางเศรษฐกิจของประเทศแล้ว ยังเกิดผลร้ายแก่สถานะเศรษฐกิจขึ้นได้มาก รัฐจึงต้องหาวิธีชักจูงให้เงินออมถูกนำมาลงทุนให้ได้ ทั้งนี้เพื่อให้เงินออมถูกนำไปลงทุนที่เกิดผล (Effective Supply of Investment Capital) ให้มากที่สุด

การจูงใจให้ประชาชนนำเงินออมไปลงทุน กระทำได้ 2 วิธี คือ

การลงทุนโดยตรง (Directly) ได้แก่การชักจูงให้ประชาชนนำเงินออมไปประกอบธุรกิจเพื่อสร้างผลิตผลหรือบริการใหม่ ๆ ขึ้น หรือซื้อหลักทรัพย์ เช่น ใบหุ้นหรือพันธบัตรต่าง ๆ

การลงทุนโดยทางอ้อม (Indirectly) ได้แก่การชักจูงให้ประชาชนออมทรัพย์ผ่านสื่อกลาง (Media) ซึ่งได้แก่สถาบันการออม (Saving Institutions) เช่น ฝากเงินกับธนาคารพาณิชย์ หรือองค์กรหรือบริษัทการเงินการลงทุนต่าง ๆ

หากประชาชนมีความเข้าใจและเห็นประโยชน์ในเรื่องการลงทุน เป็นอย่างดีและปฏิบัติตามแล้ว ประเทศก็ย่อมจะมีเงินทุนพัฒนาบ้านเมืองได้มากขึ้น

¹⁷⁰ คำอธิบายหลักและนโยบายการลงทุน (น. 40). เล่มเดิม.

(3) ผลเสียของการออมที่ไม่นำไปลงทุน คือ

เป็นการทำลายเศรษฐกิจของบ้านเมือง อันจะเป็นเหตุให้เศรษฐกิจตกต่ำ สินค้าและบริการขายไม่ออก ราคาสินค้าและบริการจะตกต่ำเกิดภาวะเงินฝืด (Deflation) ซึ่งจะทำให้บริษัทธุรกิจอุตสาหกรรมล้มละลายและโยกไปตั้งสถาบันการเงินต่าง ๆ ด้วย

เป็นการทำลายรายได้ประชาชาติ (National Income) และทำให้รายได้ของประชาชนหดตัวด้วย และถ้าถึงจุดเศรษฐกิจตกต่ำ คนว่างงานจะมีมากขึ้นก็จะเป็นสาเหตุแห่งการว่างงานในประเทศได้และหากรัฐแก้ไขโดยไม่ระมัดระวัง โดยวิธีพิมพ์ธนบัตรเพิ่มแล้วนำมาใช้จ่ายมากเกินไป อันจะเป็นเหตุให้เงินออมทะลักออกมา เพราะความตื่นตกใจ ปริมาณเงินในตลาดจะเพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็ว กลายเป็นเหตุให้เกิดภาวะเงินเฟ้อ (Inflation) ขึ้นก็ได้ เห็นว่าเงินฝืด คนว่างงานมาก อาจใช้นโยบายการเงินและการคลัง เข้ามาขยายกิจการของรัฐ

ดังนั้น เรื่องการออมและการลงทุน จึงมีความสัมพันธ์ควบคู่กันอย่างใกล้ชิด อาจส่งผลดีและผลร้ายขึ้นได้อย่างมาก ประเทศที่เจริญแล้วจึงต้องมีการส่งเสริมให้ประชาชนออมทรัพย์ และต้องสนับสนุนหรือแสวงหาวิธีการที่จะทำให้ประชาชนนำเงินออมออกมลงทุนในทางที่ดีมีประสิทธิผลมากที่สุดไปพร้อมกันด้วย

2.5 แนวคิด หลักการจัดตั้งสหกรณ์ และประโยชน์การเข้าเป็นสมาชิกสหกรณ์

2.5.1 แนวคิดและหลักการสหกรณ์

สหกรณ์ในประเทศไทย มีที่มาจากระบบเศรษฐกิจของประเทศไทยเปลี่ยนจากระบบเศรษฐกิจแบบเพื่อเลี้ยงตัวเอง เป็นระบบเศรษฐกิจแบบเพื่อการผลิต ทำให้เกิดความต้องการเงินทุนในการผลิตและการครองชีพเพิ่มขึ้น แต่ชาวนาไม่มีเงินจำนวนมาก จึงไปกู้ยืมเงินจากบุคคลที่ไม่ใช่สถาบันการเงิน ทำให้ต้องเสียดอกเบี้ยในอัตราสูง และถูกเอาเปรียบจากพ่อค้านายทุนอีกด้วย ชาวนาจึงตกเป็นฝ่ายเสียเปรียบอยู่ตลอดเวลา ทำนาได้ข้าวเท่าใด ก็ต้องขายให้หนี้เกือบหมด นอกจากนี้การทำนาอย่างคงมีผลผลิตที่ไม่แน่นอนขึ้นอยู่กับสภาพดินฟ้าอากาศ ถ้าปีไหนผลผลิตเสียหายก็จะทำให้หนี้สินพอกพูนมากขึ้นเรื่อย ๆ จนลูกหนี้บางรายต้องโอนกรรมสิทธิ์ในที่ดินให้แก่เจ้าหนี้ และกลายเป็นผู้เช่านา หรือต้องเปลี่ยนอาชีพใช้แรงงานแทน ดังนั้นเพื่อวิธีช่วยเหลือชาวนา ในสมัยรัชกาลที่ 5 จึงจัดหาเงินทุนมาให้กู้ และคิดดอกเบี้ยในอัตราต่ำ โดยกำหนดวิธีการช่วยเหลือชาวนาในด้านเงินทุนไว้ 2 วิธี คือ

วิธีที่ 1 จัดตั้งธนาคารเกษตรเพื่อให้เงินกู้แก่ชาวนา แต่ขัดข้องในเรื่องเงินทุนและหลักประกันเงินกู้ ความคิดนี้จึงระงับไป

วิธีที่ 2 วิธีการสหกรณ์ประเภทหาทุน วิธีนี้เกิดจากรัฐบาลโดยกระทรวงพระคลังมหาสมบัติ ในปัจจุบันคือกระทรวงการคลัง ได้เชิญเซอร์เบอร์นาร์ด ฮันเตอร์ หัวหน้าธนาคารแห่งมณฑลราช ประเทศอินเดียเข้ามาสำรวจหาช่องทางช่วยเหลือชาวนาได้เสนอว่าควรจัดตั้ง “ธนาคารให้กู้ยืม แห่งชาติ” ดำเนินการให้กู้ยืมแก่ราษฎร โดยมีที่ดินและหลักทรัพย์อื่นเป็นหลักประกันเพื่อป้องกัน มิให้ชาวนาที่กู้ยืมเงินทอดทิ้งที่นาหลบหนีสิน ส่วนการควบคุมเงินกู้และการเรียกเก็บเงินกู้ ท่านได้ แนะนำให้จัดตั้งเป็นสมาคมที่เรียกว่า “โคออปอเรทีฟ โซไซตี้” (Cooperative Society) โดยมีหลักการร่วมมือกันเพื่อช่วยเหลือซึ่งกันและกัน ซึ่งคำนี้พระราชวงศ์เธอ กรมหมื่นพิทยาลงกรณ์ได้ ทรงบัญญัติศัพท์เป็นภาษาไทยว่า “สมาคมสหกรณ์” จึงกล่าวได้ว่าประเทศไทยเริ่มศึกษาวิธีการ สหกรณ์ขึ้นในปี พ.ศ. 2457 แต่ก็ยังมิได้ดำเนินการอย่างไร จนกระทั่งในปี 2458 ได้มีการเปลี่ยนกรม สติติพยากรณ์เป็นกรมพาณิชย์และสถิติพยากรณ์ ประกอบด้วย ส่วนราชการ 3 ส่วนคือ การพาณิชย์ การสถิติพยากรณ์ และการสหกรณ์ ซึ่งการจัดตั้งส่วนราชการสหกรณ์นี้ ก็เพื่อจะให้ให้มีเจ้าหน้าที่ ดำเนินการทดลองจัดตั้งสหกรณ์ขึ้นและพระราชวงศ์เธอ กรมหมื่นพิทยาลงกรณ์ ในฐานะทรงเป็น อธิบดีกรมพาณิชย์และสถิติพยากรณ์ขณะนั้น ได้ทรงพิจารณาเลือกแบบอย่างสหกรณ์เครดิตที่จัดกัน อยู่ในต่างประเทศหลายแบบ ในที่สุดก็ทรงเลือกแบบไรฟ์ไฟเซน (Raiffeisen) และทรงยืนยันไว้ใน รายงานสหกรณ์ฉบับแรกว่า “เมื่อได้พิจารณาละเอียดแล้วได้ตกลงเลือกสหกรณ์ชนิดที่เรียกว่าไรฟ์ ไฟเซน ซึ่งเกิดขึ้นในเยอรมันก่อน และซึ่งมุ่งหมายที่จะอุปถัมภ์คนจน ผู้ประกอบกิจการย่อม เห็นว่าเป็นสหกรณ์ชนิดที่เหมาะสม ที่สุดสำหรับประเทศไทย” จากการที่พระองค์ท่านทรงเป็น ผู้บุกเบิกริเริ่มงานสหกรณ์ขึ้นในประเทศไทย บุคคลทั้งหลายในขบวนการสหกรณ์จึงถือว่าพระองค์ ทรงเป็น “พระบิดาแห่งการสหกรณ์ไทย”

จึงเห็นได้ว่าประเทศไทยเราได้เริ่มจัดสหกรณ์มาแต่ปี พ.ศ. 2459 ซึ่งยังเป็นสมัยที่มีการ ปกครองแบบสมบูรณาญาสิทธิราชย์ ในสมัยนั้นการจัดสหกรณ์ได้ดำเนินไปค่อนข้างช้าเพราะอยู่ใน ระหว่างขั้นตอนทดลองในระยะแรก คงมีสหกรณ์ประเภทหาทุนแต่รูปเดียว¹⁷¹

ปัจจุบันมีสหกรณ์ทั่วประเทศ ณ วันที่ 1 มกราคม 2557 ประมาณ 7,723 สหกรณ์ และ สมาชิก 10,329,036 คน การสหกรณ์ในประเทศไทยจึงมีความสำคัญต่อเศรษฐกิจของประเทศ โดยเฉพาะต่อประชาชนที่ยากจน สหกรณ์จะเป็นสถาบันทางเศรษฐกิจและสังคมที่ช่วยแก้ไขปัญหา ในการประกอบอาชีพ และช่วยยกระดับความเป็นอยู่ของประชาชนให้ดีขึ้น¹⁷²

¹⁷¹ จาก สหกรณ์ (น.5), โดย พิมพ์ในโอกาสงานพระราชทานเพลิงศพนายพลเอก เจ้าพระยาวงษาอนุประพันธ์ (ม.ร.ว. สท้าน สนิทวงศ์), 2548, กรุงเทพฯ: ไสภณพิพรรธนาการ.

¹⁷² กรมส่งเสริมสหกรณ์. (2557). *ความรู้ทั่วไปเกี่ยวกับสหกรณ์*. สืบค้น 20 พฤศจิกายน 2557, จาก http://203.185.148.54/know_coop03.html

2.5.2 ความหมายของสหกรณ์

ผู้มีความเชี่ยวชาญด้านสหกรณ์ทั้งต่างประเทศและในประเทศไทย ได้อธิบายความหมายของคำว่า “สหกรณ์” ไว้ดังต่อไปนี้

นายจอสส์ จากอบี โฮลิโอค (George Jacob Halyoake) ผู้เชี่ยวชาญทางประวัติศาสตร์สหกรณ์อังกฤษ ให้ความหมายคำว่า “สหกรณ์” คือวิธีการของบุคคลซึ่งร่วมในธุรกิจด้วยความสมัครใจทุกคนต้องได้รับส่วนแบ่งจากประโยชน์ของการลงทุนเท่าเทียมกัน และวิธีดำเนินงานต้องมีการบังคับกันเองด้วย

นายเปอร์ซี เรดเฟอร์น (Perey Redfern) นักสหกรณ์ชาวอังกฤษ ให้ความหมายคำว่า สมาคมสหกรณ์ ก็คือชุมนุมซึ่งร่วมงานกันโดยใจสมัคร และโดยวิธีวิธีการประชาธิปไตยเป็นหลัก เพื่อเสนอสิ่งของการรับใช้ให้แก่สมาชิกหรือเพื่อให้สมาชิกผลิตสิ่งของไว้ขาย หรือเพื่อขายสิ่งของที่สมาชิกผลิตขึ้น หรือเพื่อจะหาทุนให้สมาชิก หรือเพื่อรวมวัตถุประสงค์ทั้งปวงให้เป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน และในขณะเดียวกันนั้นเพื่อเฉลี่ยผลได้ตามวิธีซึ่งสมาชิกได้ตกลงกันว่าเป็นวิธีที่ยุติธรรมสำหรับต่างคนและคนทั้งหมด

นายตาลมาคี (SS.Talmaki) นักสหกรณ์ชาวอินเดีย ให้ความหมายคำว่า “สหกรณ์” คือวิธีการจัดงานชนิดหนึ่ง ซึ่งบุคคลหลายคนร่วมกันโดยใจสมัครตามหลักแห่งความเสมอภาค เพื่อส่งเสริมผลประโยชน์ในทางเศรษฐกิจโดยวิธีสุจริต

นายชาร์ลส์ จี๊ด (Charles Gide) นักสหกรณ์ชาวฝรั่งเศส ให้ความหมายคำว่า “สหกรณ์” คือสมาคมที่มุ่งจำกัดเสียซึ่งกำไร

นายฮิวเบอร์ต คัลเวต ผู้ซึ่งเคยเป็นนายทะเบียนสหกรณ์ที่มีชื่อเสียงคนหนึ่งของมณฑลป็นจาปในประเทศอินเดีย ได้ให้บทนิยามว่า “สหกรณ์” เป็นวิธีจัดการรูปหนึ่ง ซึ่งบุคคลหลายคนเข้าร่วมกันโดยใจสมัครของตนเองในฐานะที่มนุษย์เท่ากัน และโดยความมีสิทธิเสมอหน้ากันหมด เพื่อบำรุงตัวเองให้เกิดความจำเริญในทางทรัพย์สิน¹⁷³

ดร.แฮนส์ เกบฮาร์ด (Dr.Hanns Gebhard) นักสหกรณ์ชาวฟินแลนด์ ให้ความหมายคำว่า “สหกรณ์” คือ ที่รวมคน ตั้งขึ้นตามหลักแห่งความเสมอภาค ไม่จำกัดจำนวนสมาชิก และเพื่อวัตถุประสงค์ที่จะดำเนินงานตามหลักเศรษฐกิจ เพื่อส่งเสริมฐานะทางการเงินและการดำเนินอาชีพของสมาชิก ด้วยวิธีช่วยตนเองตามลำพังหรือช่วยตนเองด้วยความสนับสนุนของรัฐบาล โดยมีข้อแม้ว่าผลกำไรจากประโยชน์การกระทำร่วมกัน จะต้องแบ่งตามส่วนของงานที่สมาชิกคนหนึ่ง ๆ กระทำ มิใช่แบ่งตามส่วนแห่งเงินทุน

¹⁷³ จาก หยุตวิฤตต์ชาวกด้วยระบบสหกรณ์ (น. 8), โดย วิทยากร เชียงภู, 2550, กรุงเทพฯ: ตะวันออก.

เซอร์ ฮอเรซ ปลังเกต (Sir Horace Plinnet) นักสหกรณ์ชาวไอริส ให้ความหมายว่า “สหกรณ์” คือ การช่วยเหลือตัวเองซึ่งบังเกิดผลโดยการรวบรวมกันจัดตั้งเป็นองค์กร¹⁷⁴

องค์การสัมพันธภาพสหกรณ์สากล (International Co-operative Alliance: ICA)¹⁷⁵ ได้ให้นิยามคำว่า “สหกรณ์” ซึ่งแปลเป็นภาษาไทยโดยกรมส่งเสริมสหกรณ์ได้ดังนี้ “สหกรณ์” เป็นองค์กรปกครองตนเองของบุคคลซึ่งรวมกลุ่มกันโดยสมัครใจในการดำเนินวิสาหกิจที่พวกเขาเป็นเจ้าของร่วมกัน และควบคุมตามหลักประชาธิปไตยเพื่อสนองความต้องการอันจำเป็นและความหวังร่วมกันทางเศรษฐกิจ สังคมและวัฒนธรรม (A cooperative is an autonomous association of persons united voluntarily to meet their common economic, social and cultural need and aspirations through a jointly owned and democratically controlled enterprise.)¹⁷⁶

คำว่า “สหกรณ์” ปรากฏในกฎหมายครั้งแรก ในพระราชบัญญัติสมาคมเพิ่มเติม พ.ศ. 2459 โดยพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว (รัชกาลที่ 6) ได้ทรงมีพระราชดำริไว้ในกฎหมายดังกล่าวว่า “สหกรณ์” คือ สมาคมชนิดที่ราษฎรผู้ทำการเพาะปลูกแลหาสินค้าด้วยการทำของขายรวบรวมกันตั้งขึ้นเพื่อยังความจำเริญให้เกิดแก่หมู่ด้วยวิธีรวมกำลังกันทำการบำรุงตนเองและประหยัดค่าใช้จ่ายแต่ที่พอควร มิใช่ตั้งขึ้นเพื่อจะหากำไรมาแจกในหมู่สมาชิกนั้น

นอกจากนี้ คำว่า “สหกรณ์” ในภาษาไทยนั้น กรมหมื่นพิทยาลงกรณ์ ซึ่งได้ชื่อว่าเป็นบิดาการสหกรณ์ในประเทศไทยและเป็นนายทะเบียนสหกรณ์พระองค์แรก ได้บัญญัติขึ้นมาจากคำภาษาสันสกฤต 2 คำ “สห” ซึ่งแปลว่า “ร่วมกัน” และ “กรณ์” ซึ่งแปลว่า “การกระทำ” เมื่อรวมศัพท์ทั้งสองเข้าด้วยกัน จึงแปลว่า “การกระทำร่วมกัน” หรือ “การร่วมมือกันทำงาน” ซึ่งตรงกับคำในภาษาอังกฤษทั้งความหมายและในรูปของศัพท์คือ สห=Co และกรณ์=Operation¹⁷⁷

กรมหมื่นพิทยาลงกรณ์ พระบิดาแห่งการสหกรณ์ไทย ประทานคำแปลคำว่า สหกรณ์ ของนายฮิวเบิร์ต คัลเวอร์ต (Hubert Calvert) หมายถึง เป็นวิธีการจัดการรูปหนึ่ง ซึ่งบุคคลหลายคนเข้าร่วมกันโดยความสมัครใจของตนเองในฐานะที่เป็นมนุษย์ โดยความมีสิทธิเสมอหน้ากันหมด เพื่อบำรุงตนเองให้เกิดความจำเริญในทางทรัพย์

¹⁷⁴ แหล่งเดิม.

¹⁷⁵ ICA เป็นองค์กรอิสระที่มีชองักรของรัฐ และเป็นองค์กรที่ไม่แสวงหากำไร ก่อตั้งขึ้นเมื่อปี ค.ศ. 1895 โดยมีสหกรณ์ในระดับประเทศและสหกรณ์ระหว่างประเทศเป็นสมาชิก 251 แห่ง ใน 93 ประเทศ ทุกภูมิภาคทั่วโลก หากจะนับสมาชิกเป็นรายบุคคลจะมีสมาชิกรวมกันถึงกว่า 1,000 ล้านคน.

¹⁷⁶ กรมส่งเสริมสหกรณ์. (2557). คำแถลงเกี่ยวกับสหกรณ์. สืบค้น 27 พฤศจิกายน 2557, จาก <http://www.ica.coop/coop/principles.html>

¹⁷⁷ จาก การบริหารงานสหกรณ์ (น. 15), โดย พสุ สัตถากรณ์, 2533, กรุงเทพฯ: โอ.เอส.พรีนติ้ง เฮาส์.

พระประกาศสหกรณ์ กล่าวว่า การสหกรณ์เป็นวิธีการประกอบเศรษฐกิจแบบหนึ่ง ที่บุคคลผู้อ่อนแอในทางเศรษฐกิจรวมแรง รวมปัญหาและรวมทุนกัน จัดตั้งขึ้นโดยความสมัครใจ ตามหลักการช่วยตัวเอง การช่วยซึ่งกันและกัน และการประหยัด เพื่อให้เกิดความเจริญในทาง เศรษฐกิจและสังคม¹⁷⁸

พสุ สัตถาภรณ์ ได้ให้นิยามของคำว่า “สหกรณ์” ได้ว่า สหกรณ์เป็นองค์การทาง เศรษฐกิจและสังคมหรือเป็นการประกอบการอย่างหนึ่งที่เกิดจากการร่วมมือกันโดยสมัครใจ โดยที่ สมาชิกเป็นเจ้าของเป็นผู้ให้บริการ การดำเนินงานยึดหลักประชาธิปไตย เพื่อสนองความต้องการ (อันจำเป็น) และความหวังร่วมกันทางเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม¹⁷⁹

คำว่า “สหกรณ์” แปลตามศัพท์ว่า การกระทำร่วมกัน¹⁸⁰

“สหกรณ์” คือ “องค์การของบรรดาบุคคล ซึ่งรวมกลุ่มกันโดยสมัครใจการดำเนิน วิสาหกิจที่พวกเขาเป็นเจ้าของร่วมกัน และควบคุมตามหลักประชาธิปไตย เพื่อสนองความต้องการ (อันจำเป็น) และความหวังร่วมกันทางเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม”¹⁸¹

ปัจจุบันราชบัณฑิตยสถาน ได้มีหนังสือที่ รธ0004/800 ลงวันที่ 21 มีนาคม 2550 ให้แก่นิยามคำว่า “สหกรณ์” ใหม่ ดังนี้¹⁸²

“สหกรณ์” น. องค์การทางเศรษฐกิจและสังคมที่สมาชิกร่วมกันจัดตั้งขึ้นด้วยการลงหุ้น ร่วมกัน จัดการร่วมกันในการผลิต การจำหน่ายสินค้า หรือบริการตามความต้องการหรือ ผลประโยชน์อย่างเดียวกันของบรรดาสมาชิก สมาชิกแต่ละคนมีสิทธิออกเสียงได้หนึ่งเสียงในการ บริหารสหกรณ์ โดยไม่ขึ้นกับจำนวนหุ้นที่ถืออยู่ เช่น สหกรณ์ออมทรัพย์ สหกรณ์การเกษตร สหกรณ์โคนม, (กฎ) คณะบุคคลซึ่งร่วมกันดำเนินกิจการเพื่อประโยชน์ทางเศรษฐกิจและสังคม โดยช่วยตนเองและช่วยเหลือซึ่งกันและกันและได้จดทะเบียนตามกฎหมายว่าด้วยสหกรณ์

นอกจากที่กล่าวมาแล้ว “สหกรณ์” ในความหมายตามพระราชบัญญัติสหกรณ์ พ.ศ. 2542 ได้ให้นิยามคำว่า “สหกรณ์” ไว้ว่า หมายถึง คณะบุคคลซึ่งร่วมดำเนินการ เพื่อประโยชน์ทาง

¹⁷⁸ จาก การสหกรณ์ (น. 16), โดย สุริยะ เจียมประจักษ์รากร, 2542, กรุงเทพฯ: ศูนย์ส่งเสริมวิชาการ.

¹⁷⁹ การบริหารงานสหกรณ์ (น. 17), เล่มเดิม.

¹⁸⁰ สหกรณ์ (น.7), เล่มเดิม.

¹⁸¹ กรมส่งเสริมสหกรณ์. (2557). *ความรู้ทั่วไปเกี่ยวกับสหกรณ์*. สืบค้น 20 พฤศจิกายน 2557, จาก http://203.185.148.54/know_coop04.html

¹⁸² นิยามใหม่นี้ ร.ต.สอาด แก้วเกษ อดีตผู้อำนวยการกองฝึกอบรม กรมส่งเสริมสหกรณ์ กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ ได้ขอให้นายกราชบัณฑิตยสถานพิจารณาทบทวนนิยามคำว่า “สหกรณ์” ใหม่ เนื่องจากเห็นว่า สหกรณ์มิใช่องค์กรที่แสวงหากำไร แต่นิยามในพจนานุกรมกลับพบว่ามีความว่า “กำไร” อยู่ในนิยามด้วยทุกฉบับ.

เศรษฐกิจและสังคม โดยช่วยเหลือตนเองและช่วยเหลือซึ่งกันและกัน และได้จดทะเบียนตามพระราชบัญญัติสหกรณ์¹⁸³

จากนิยามความหมายของสหกรณ์ต่าง ๆ ดังที่กล่าวมาแล้ว ผู้วิจัยเห็นว่า “สหกรณ์” คือ การรวมกลุ่มของบุคคลที่มีความต้องการอย่างเดียวกันโดยความสมัครใจ ซึ่งจะมีการลงหุ้นร่วมกันเพื่อร่วมกันดำเนินธุรกิจอย่างเป็นระบบและถาวร บนพื้นฐานของการช่วยเหลือตนเองและช่วยเหลือซึ่งกันและกันโดยมีความมุ่งหวังให้สมาชิกและส่วนรวมมีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้นทั้งด้านเศรษฐกิจและสังคม โดยมีได้มีจุดมุ่งหมายเพื่อแสวงหากำไร

2.5.3 อุดมการณ์ หลักการและวัตถุประสงค์ของการจัดตั้งสหกรณ์

อุดมการณ์ หลักการและวัตถุประสงค์ของการจัดตั้งสหกรณ์ได้เกิดขึ้นตั้งแต่ในยุคสมัยของโรเบิร์ต โอเวน ซึ่งเป็นผู้ริเริ่มการก่อตั้งสหกรณ์เป็นครั้งแรกในโลก และได้ถูกปรับปรุงแก้ไขเป็นหลักการ 6 ประการ โดยสมาคมผู้บุกเบิกที่เที่ยงธรรมแห่งรอชเดล (The Rochdale Society of Equitable Pioneers) และได้มีการปรับปรุงอีกครั้งโดย องค์การสัมพันธภาพสหกรณ์สากล (International Co-operative Alliance: ICA) ในปี พ.ศ. 2538

2.5.3.1 อุดมการณ์ของสหกรณ์ (Cooperative Ideology)

อุดมการณ์สหกรณ์ คือ ความเชื่อร่วมกันที่ว่า การช่วยตนเองและการช่วยเหลือซึ่งกันและกันตามหลักการสหกรณ์จะนำไปสู่การกินดีอยู่ดี มีความเป็นธรรมและสันติสุขในสังคม¹⁸⁴

2.5.3.2 หลักการของสหกรณ์ (Cooperative Principles)

หลักการสหกรณ์ คือ แนวทางที่สหกรณ์ยึดถือปฏิบัติเพื่อให้คุณค่าทางสหกรณ์เกิดผลเป็นรูปธรรม¹⁸⁵

ซึ่งองค์การสัมพันธภาพสหกรณ์ระหว่างประเทศ (International Cooperative Alliance-ICA) ได้ประชุมกันเมื่อวันที่ 23 กันยายน 2538 ณ นครแมนเชสเตอร์ ประเทศอังกฤษ เพื่อกำหนดหลักการของสหกรณ์ทั่วไปขึ้นมาใหม่ เพื่อใช้กับสหกรณ์ทุกประเภทโดยถือเป็นหลักสากลจนถึงปัจจุบัน มีรายละเอียดดังต่อไปนี้¹⁸⁶

¹⁸³ พระราชบัญญัติสหกรณ์ พ.ศ. 2542, มาตรา 4.

¹⁸⁴ กรมส่งเสริมสหกรณ์. (2557). *อุดมการณ์ของสหกรณ์*. สืบค้น 20 พฤศจิกายน 2557, จาก http://203.185.148.54/know_coop08.htm

¹⁸⁵ กรมส่งเสริมสหกรณ์. (2557). *หลักการสหกรณ์*. สืบค้น 20 พฤศจิกายน 2557, จาก http://203.185.148.54/know_coop07.html

¹⁸⁶ จาก *การสหกรณ์ในประเทศไทย* (น. 7-11), โดย กองวิชาการ กรมส่งเสริมสหกรณ์, 2542, กรุงเทพฯ: ชุมนุมสหกรณ์แห่งประเทศไทย.

หลักการที่ 1 การเป็นสมาชิกโดยสมัครใจและเปิดกว้าง (Voluntary and Open Membership) กล่าวคือ สหกรณ์เป็นองค์กรแห่งความสมัครใจที่เปิดรับบุคคลทั้งหลายที่สามารถใช้บริการของสหกรณ์และเต็มใจรับผิดชอบในฐานะสมาชิกเข้าเป็นสมาชิก โดยปราศจากการกีดกันทางเพศ สังคม เชื้อชาติ การเมือง หรือศาสนา

หลักการที่ 2 การควบคุมโดยสมาชิกตามหลักประชาธิปไตย (Democratic Member Control) กล่าวคือ สหกรณ์เป็นองค์กรประชาธิปไตย ที่ควบคุมโดยสมาชิก ซึ่งมีส่วนร่วมในการกำหนดนโยบายและการตัดสินใจ ผู้ที่ได้รับเลือกให้เป็น ผู้แทนสมาชิกต้องรับผิดชอบต่อสมาชิก สมาชิกมีสิทธิในการออกเสียงได้เท่าเทียมกัน สมาชิกหนึ่งคนออกเสียงได้หนึ่งเสียง (One Man One Vote) โดยไม่คำนึงถึง เพศ เชื้อชาติ ศาสนา

หลักการที่ 3 การมีส่วนร่วมทางเศรษฐกิจของสมาชิก (Member Economic Participation) กล่าวคือ สหกรณ์พึงมีความเที่ยงธรรมในการให้ และควบคุมการใช้เงินทุนในสหกรณ์ตามแนวทางประชาธิปไตย เงินของสหกรณ์อย่างน้อยส่วนหนึ่งต้องเป็นทรัพย์สินส่วนรวมของสหกรณ์ สมาชิกจะได้รับผลตอบแทนสำหรับเงินทุนตามเงื่อนไขแห่งสมาชิกภาพในอัตราที่จำกัด (ถ้ามี) สมาชิกเป็นผู้จัดสรรผลประโยชน์ส่วนเกินเพื่อจุดมุ่งหมายประการใดประการหนึ่งหรือทั้งหมด ดังต่อไปนี้ คือ เพื่อการพัฒนาสหกรณ์ของตน โดยจัดให้เป็นทุนของสหกรณ์ ซึ่งส่วนหนึ่งของทุนนี้ต้องไม่นำมาแบ่งปันกัน เพื่อเป็นผลประโยชน์แก่สมาชิกตามส่วนของปริมาณธุรกิจที่ทำกับสหกรณ์ และเพื่อสนับสนุนกิจกรรมอื่นใดที่มวลสมาชิกเห็นชอบ

หลักการที่ 4 การปกครองตนเองและความเป็นอิสระ (Autonomy and Independence) กล่าวคือ สหกรณ์เป็นองค์กรที่พึ่งพาและปกครองตนเอง โดยการควบคุมของสมาชิกในกรณีที่สหกรณ์จำเป็นต้องมีข้อตกลงหรือผูกพันกับองค์กรอื่น ๆ รวมถึงองค์การของรัฐ หรือต้องแสวงหาทุนจากแหล่งภายนอก สหกรณ์ต้องกระทำภายใต้เงื่อนไขอันเป็นที่มั่นใจได้ว่า มวลสมาชิกจะยังคงไว้ซึ่งอำนาจในการควบคุมตามแนวทางประชาธิปไตย และยังคงดำรงความเป็นอิสระของสหกรณ์

หลักการที่ 5 การศึกษา ฝึกอบรม และสารสนเทศ (Education, Training and Information) กล่าวคือ สหกรณ์พึงให้การศึกษและการฝึกอบรมแก่มวลสมาชิก ผู้แทนจากการเลือกตั้ง ผู้จัดการและพนักงาน เพื่อบุคคลเหล่านั้นสามารถมีส่วนช่วยพัฒนาสหกรณ์ของตนได้อย่างมีประสิทธิภาพและสามารถให้ข่าวสารแก่ขบวนการสหกรณ์ได้ โดยเฉพาะอย่างยิ่งแก่เยาวชนและบรรดาผู้นำทางความคิดในเรื่องคุณลักษณะและคุณประโยชน์ของสหกรณ์ได้

หลักการที่ 6 การร่วมมือระหว่างสหกรณ์ (Cooperation among Cooperatives) กล่าวคือ สหกรณ์พึงดำเนินกิจกรรมเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืนของชุมชน ตามนโยบายที่มวลสมาชิกให้ความเห็นชอบ

หลักการที่ 7 การเอื้ออาทรต่อชุมชน (Concern for Community) กล่าวคือ สหกรณ์พึงดำเนินกิจการต่าง ๆ เพื่อการพัฒนาชุมชนให้มีความเจริญยั่งยืนตามนโยบาย ที่มวลสมาชิกเห็นชอบ

2.5.3.3 วัตถุประสงค์ของการจัดตั้งสหกรณ์

ตามพระราชบัญญัติสหกรณ์ พ.ศ. 2542 กำหนดไว้ว่าการจดทะเบียนสหกรณ์ ต้องมีวัตถุประสงค์เพื่อส่งเสริมผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจและสังคมของบรรดาสมาชิกโดยวิธีช่วยตนเองและช่วยเหลือซึ่งกันและกันและช่วยเหลือซึ่งกันและกันตามหลักการสหกรณ์¹⁸⁷ นอกจากนี้ นายประดิษฐ์ มัชฌิมา อดีตผู้อำนวยการสันนิบาตสหกรณ์แห่งประเทศไทย ยังได้กล่าวถึงวัตถุประสงค์ของสหกรณ์ว่า นอกจากจะเพื่อยกมาตรฐานความเป็นอยู่ของสมาชิกและของชุมชนให้สูงขึ้นแล้ว สหกรณ์ยังมีวัตถุประสงค์โดยกว้าง ๆ ดังนี้¹⁸⁸

1. เพื่อร่วมมือกันและผนึกกำลังกันในการดำเนินธุรกิจและเพื่อสร้างอำนาจในการต่อรอง
2. เพื่อช่วยเหลือตนเองและช่วยเหลือซึ่งกันและกันไม่ให้ถูกเอารัดเอาเปรียบ
3. เพื่อส่งเสริมอาชีพ และเพิ่มรายได้ให้แก่สมาชิก
4. เพื่อการประหยัด ลดค่าใช้จ่าย และเพิ่มรายได้
5. เพื่อสร้างความเสมอภาคและความเป็นธรรมในสังคม
6. เพื่อส่งเสริมการศึกษาและพัฒนาคุณภาพชีวิตของสมาชิก
7. เพื่อสร้างสวัสดิการและความอยู่ดีกินดีให้แก่สมาชิก ชุมชน และสังคม
8. เพื่อพัฒนากลไกการบริหารและการปกครองตนเอง และ
9. เพื่อสร้างสันติสุข และสันติภาพอันถาวรให้แก่สังคมและแก่มวลมนุษยชาติ

2.5.4 ประเภทของสหกรณ์ในประเทศไทย

ปัจจุบันได้มีการออกกฎหมาย¹⁸⁹ โดยอาศัยอำนาจตามความในมาตรา 5 และมาตรา 33 วรรคสอง แห่งพระราชบัญญัติสหกรณ์ พ.ศ. 2542 กำหนดประเภทของสหกรณ์ที่จะรับจดทะเบียนจำนวน 7 ประเภท ดังต่อไปนี้

1) สหกรณ์การเกษตร

คือ สหกรณ์ที่จัดตั้งขึ้นในกลุ่มผู้มีอาชีพทางเกษตรกรรม รวมกันจัด ตั้งขึ้น และจดทะเบียนเป็นนิติบุคคลต่อนายทะเบียนสหกรณ์ โดยมีจุดมุ่งหมายเพื่อให้สมาชิกดำเนินกิจการ

¹⁸⁷ พระราชบัญญัติ พ.ศ. 2542, มาตรา 33.

¹⁸⁸ กรมส่งเสริมสหกรณ์. (2557). *ประเภทของสหกรณ์*. สืบค้น 20 พฤศจิกายน 2557, จาก http://clt.or.th/coop_translate/Articles/Coop_policies

¹⁸⁹ กฎกระทรวง กำหนดประเภทของสหกรณ์ที่รับจดทะเบียน พ.ศ. 2548.

ร่วมกันและช่วยเหลือซึ่งกันและกัน เพื่อแก้ไขความเดือดร้อนในการประกอบอาชีพของสมาชิก และช่วยยกฐานะความเป็นอยู่ของสมาชิกให้ดีขึ้น¹⁹⁰ เช่น สหกรณ์โคนม, สหกรณ์ผู้เลี้ยงสัตว์น้ำ, สหกรณ์ผู้ใช้น้ำ, สหกรณ์การเกษตรปฏิรูปที่ดิน, สหกรณ์สมัชชารายย่อย เป็นต้น

2) สหกรณ์ประมง

คือ สหกรณ์ที่จัดตั้งขึ้นในกลุ่มผู้มีอาชีพประมง เพื่อแก้ไขปัญหาและอุปสรรคในการประกอบอาชีพ ซึ่งชาวประมงแต่ละคนไม่สามารถแก้ไขให้ลุล่วงไปได้ตามลำพัง บุคคลเหล่านี้จึงรวมกันโดยยึดหลักการช่วยเหลือตนเองและช่วยเหลือซึ่งกันและกัน¹⁹¹ อันได้แก่ สหกรณ์ประมงที่มีเขตพื้นที่ประกอบอาชีพอยู่ในเขตน้ำจืด และ สหกรณ์ประมงที่มีเขตพื้นที่ประกอบอาชีพอยู่ในเขตพื้นที่ชายฝั่งหรือในทะเล

3) สหกรณ์นิคม

คือ สหกรณ์รูปแบบที่มีการดำเนินการจัดสรรที่ดินทำกินให้ราษฎร ผู้ที่มีอาชีพทางเกษตรกรรมเท่านั้น เพื่อเป็นการจัดสร้างปัจจัยพื้นฐาน และสิ่งอำนวยความสะดวกให้ผู้ที่อยู่อาศัยควบคู่ไปกับการดำเนินการจัดหาสินค้าปัจจัยการผลิตและสิ่งของที่จำเป็น การแปรรูปการเกษตร การส่งเสริมอาชีพ รวมทั้งกิจการให้บริการสาธารณสุขแก่สมาชิก¹⁹² อันได้แก่ สหกรณ์เช่าซื้อที่ดิน, สหกรณ์เช่าที่ดิน และสหกรณ์นิคม

4) สหกรณ์ออมทรัพย์

คือ ที่มีสมาชิกเป็นบุคคลซึ่งมีอาชีพอย่างเดียวกันหรือที่อาศัยอยู่ในชุมชนเดียวกัน มีวัตถุประสงค์เพื่อส่งเสริมให้สมาชิกรู้จักการออมทรัพย์ และให้กู้ยืมเมื่อเกิดความจำเป็นหรือเพื่อก่อให้เกิดประโยชน์นอกวงและได้รับการจดทะเบียนตามพระราชบัญญัติสหกรณ์สามารถกู้ยืมเงินได้ เมื่อเกิดความจำเป็นตาม หลักการช่วยตนเอง และช่วยเหลือซึ่งกันและกัน จึงเป็นองค์กรที่มีลักษณะที่เป็นสถาบันการเงินแบบหนึ่ง¹⁹³ อันได้แก่ สหกรณ์ออมทรัพย์ภาคราชการ สหกรณ์ออมทรัพย์ภาครัฐวิสาหกิจ และสหกรณ์ออมทรัพย์ภาคเอกชน

¹⁹⁰ กรมส่งเสริมสหกรณ์. (2557). *สหกรณ์ภาคการเกษตร*. สืบค้น 20 พฤศจิกายน 2557, จาก http://203.185.148.54/ewt/web_cpd/

¹⁹¹ กรมส่งเสริมสหกรณ์. (2557). *สหกรณ์ประมง*. สืบค้น 20 พฤศจิกายน 2557, จาก http://203.185.148.54/ewt/web_cpd/

¹⁹² กรมส่งเสริมสหกรณ์. (2557). *สหกรณ์นิคม*. สืบค้น 20 พฤศจิกายน 2557, จาก http://203.185.148.54/ewt/web_cpd/

¹⁹³ กรมส่งเสริมสหกรณ์. (2557). *สหกรณ์ออมทรัพย์*. สืบค้น 20 พฤศจิกายน 2557, จาก http://203.185.148.54/ewt/web_cpd/

5) สหกรณ์ร้านค้า หรือสหกรณ์การซื้อของผู้บริโภค

คือ สหกรณ์ที่จัดตั้งขึ้นเพื่อให้ผู้บริโภครวมกันจัดตั้งขึ้นเพื่อจัดหาสินค้า เครื่องอุปโภคบริโภคมาจำหน่ายแก่สมาชิกและบุคคลทั่วไป โดยจดทะเบียนตามกฎหมายสหกรณ์ในประเภท สหกรณ์ร้านค้า มีสภาพเป็นนิติบุคคลซึ่งสมาชิกผู้ถือหุ้นทุกคนเป็นเจ้าของ สมาชิกลงทุนร่วมกันในสหกรณ์ด้วยความสมัครใจเพื่อแก้ไขความเดือดร้อนในการซื้อเครื่องอุปโภคบริโภคและเพื่อผดุงฐานะทางเศรษฐกิจของตนและหมู่คณะ¹⁹⁴

6) สหกรณ์บริการ

สหกรณ์บริการ คือ สหกรณ์ที่จัดตั้งขึ้นตามความต้องการของประชาชนหรือหน่วยงาน และจัดตั้งขึ้นตามพระราชบัญญัติสหกรณ์ โดยมีประชาชนไม่น้อยกว่า 10 คน ที่มีอาชีพอย่างเดียวกัน ได้รับความเดือดร้อนในเรื่องเดียวกันรวมตัวกันโดย ยึดหลักการประหยัด การช่วยตนเองและช่วยเหลือซึ่งกันและกัน เพื่อแก้ปัญหาต่าง ๆ รวมทั้งการส่งเสริมให้เกิดความมั่นคงในอาชีพต่อไป¹⁹⁵ โดยทั่วไปจะแบ่งเป็น 6 กลุ่ม อันได้แก่ สหกรณ์อุตสาหกรรมในครัวเรือน สหกรณ์เดินรถ สหกรณ์เคหสถานและบริการชุมชน สหกรณ์สาธารณูปโภค สหกรณ์สตรี และสหกรณ์บริการอื่น ๆ

7) สหกรณ์เครดิตยูเนียน

สหกรณ์เครดิตยูเนียน คือสหกรณ์อเนกประสงค์ จัดตั้งขึ้นด้วยความสมัครใจของสมาชิกที่อยู่ในวงสัมพันธ์เดียวกัน เช่น อาศัยในชุมชนเดียวกัน ประกอบอาชีพเดียวกัน หรือในสถานที่เดียวกัน หรือมีกิจกรรมร่วมกันเพื่อการรู้จักช่วยเหลือตนเองอย่างต่อเนื่อง โดยมุ่งเน้นให้สมาชิกประหยัดและออม เพื่อการรู้จักช่วยตนเองเป็นเบื้องต้นและเป็นพื้นฐานในการสร้างความมั่นคงแก่ตนเองและครอบครัว¹⁹⁶ สหกรณ์เครดิตยูเนียนนั้น แยกจากสหกรณ์ออมทรัพย์ในปี พ.ศ. 2548

จำนวนสหกรณ์ในประเทศไทยตามทะเบียนสหกรณ์ปี 2556 มีจำนวนทั้งสิ้น 8,038 สหกรณ์ แยกเป็นภาคเกษตร (เกษตร ประมง นิคม) 4,535 สหกรณ์ และนอกภาคเกษตร (ร้านค้า บริการ ออมทรัพย์ เครดิตยูเนียน) 3,503 สหกรณ์ สามารถรวบรวมข้อมูลได้ 6,539 สหกรณ์ คิดเป็นร้อยละ 82.02 ของจำนวนสหกรณ์ทั้งหมด และมีสมาชิกรวมทั้งสิ้น

¹⁹⁴ กรมส่งเสริมสหกรณ์. (2557). *สหกรณ์ร้านค้า*. สืบค้น 21 พฤศจิกายน 2557, จาก http://203.185.148.54/ewt/web_cpd/

¹⁹⁵ กรมส่งเสริมสหกรณ์. (2557). *สหกรณ์บริการ*. สืบค้น 21 พฤศจิกายน 2557, จาก http://203.185.148.54/ewt/web_cpd/

¹⁹⁶ กรมส่งเสริมสหกรณ์. (2557). *สหกรณ์เครดิตยูเนียน*. สืบค้น 21 พฤศจิกายน 2557, จาก http://203.185.148.54/ewt/web_cpd/

ผู้วิจัยขอนำเสนอจำนวนสหกรณ์ และจำนวนสมาชิกสหกรณ์ในประเทศไทยทั้งหมด โดยแยกออกตามประเภทของสหกรณ์ ทั้ง 7 ประเภท ดังนี้

ตารางที่ 2.2 แสดงจำนวนสหกรณ์และสมาชิกสหกรณ์ในประเทศไทย

ประเภทสหกรณ์	จำนวนสหกรณ์ (แห่ง)	สมาชิกสหกรณ์ จำนวน(คน)
การเกษตร	3,481	6,449,261
ประมง	73	14,868
นิคม	85	187,447
ร้านค้า	160	699,962
บริการ	956	367,765
ออมทรัพย์	1,334	2,867,489
เครดิตยูเนียน	504	822,090
รวม	6,593	11,408,882

ที่มา: สารสนเทศน่ารู้ทางการเงิน สหกรณ์ทุกประเภท ประจำปี 2556

2.5.5 สหกรณ์ที่เกี่ยวข้องทางการเงิน

จากการศึกษาสหกรณ์ในประเทศไทย มีทั้งหมด 7 ประเภท จะมีสหกรณ์ที่เกี่ยวข้องกับการเงิน ดังต่อไปนี้ สหกรณ์ประเภทออมทรัพย์ และประเภทเครดิตยูเนียน

จากความหมายสหกรณ์ออมทรัพย์ คือ สถาบันการเงินแบบหนึ่งที่มีสมาชิกเป็นบุคคล ซึ่งมีอาชีพอย่างเดียวกัน โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อส่งเสริมให้สมาชิกรู้จักการออมทรัพย์ และการให้กู้ยืม ในกรณีที่มีความจำเป็น หรือเพื่อให้เกิดประโยชน์นอกวง โดยสหกรณ์ออมทรัพย์ต้องได้รับการจดทะเบียนจัดตั้งสหกรณ์และอยู่ภายใต้พระราชบัญญัติสหกรณ์ พ.ศ. 2542 แก้ไขเพิ่มเติม พ.ศ. 2551¹⁹⁷

¹⁹⁷ จาก การจัดการสหกรณ์ออมทรัพย์ (น. 9), โดย จุฑาทิพย์ ภัทราวาท, 2540, กรุงเทพฯ: ชุมชนสหกรณ์ออมทรัพย์แห่งประเทศไทย จำกัด.

สหกรณ์ประเภทเครดิตยูเนียน คือ สหกรณ์ที่จัดตั้งขึ้นโดยประชาชนทุกสาขาอาชีพ ซึ่งมีภูมิลำเนาหรือประกอบอาชีพหลักหรือมีวงสัมพันธ์อย่างหนึ่งอย่างใดอยู่ในเขตท้องที่ ดำเนินงานของสหกรณ์ที่จัดตั้งขึ้น และบุคคลเหล่านั้น มีความปรารถนาจะช่วยเหลือซึ่งกันและกัน โดยวิธีการนำเงินของตนเองมาสะสมไว้เป็นกองทุน และสมาชิกทุก ๆ คนจะต้องสะสมเงินตามความสามารถของตนเองเป็นประจำและสม่ำเสมอตามที่สหกรณ์กำหนด ซึ่งเงินในกองทุนดังกล่าวนี้ จะให้สมาชิกที่มีความจำเป็นหรือเดือดร้อนทางการเงิน กู้ยืมไปบำบัดปัญหาและความเดือดร้อน เหล่านั้น ดังนั้นวัตถุประสงค์ของสหกรณ์เครดิตยูเนียน จึงเป็นสหกรณ์ที่มุ่งหวังในการให้สมาชิก ช่วยตนเองและช่วยเหลือซึ่งกันและกัน บริหารโดยสมาชิกและการทำกิจการทุกอย่าง เพื่อให้เกิด ประโยชน์สูงสุดกับสมาชิก¹⁹⁸

ดังนั้น สหกรณ์ประเภททางการเงิน จึงแบ่งออกได้เป็น 2 ประเภท โดยเป็นสหกรณ์ออมทรัพย์ที่จัดตั้งขึ้นตามหลักอาชีพ (Thrift and Credit Cooperatives) และอีกกลุ่มหนึ่งคือสหกรณ์เครดิตยูเนียน ที่เป็นสหกรณ์ที่มีบริการทางการเงินที่รูปแบบคล้ายสหกรณ์ออมทรัพย์ แต่จัดตั้งขึ้นตามหลักชุมชน โดยมีสมาชิกเป็นบุคคลที่มีพื้นฐาน อยู่ใกล้เคียงกันโดยไม่จำกัดอาชีพ

จากการศึกษาผู้วิจัยได้ศึกษาถึงบทบาทของสหกรณ์ที่เกี่ยวข้องทางการเงิน ดังนี้¹⁹⁹

1) การระดมเงินออม สหกรณ์ออมทรัพย์และสหกรณ์เครดิตยูเนียน มีบทบาทสำคัญต่อการระดมเงินออมของประชาชนที่เป็นสมาชิก ซึ่งหากสหกรณ์ประเภทนี้มีการขยายตัวมากขึ้น และสามารถรณรงค์ให้ประชาชนที่ยังไม่เป็นสมาชิกเข้ามาเป็นสมาชิกได้มากขึ้น จะทำให้การระดมเงินออมในประเทศโดยเฉพาะผู้ที่มิรายได้ประจำ มีความเด่นชัดมากขึ้น มีผลต่อนโยบายในการพัฒนาเศรษฐกิจของประเทศในด้านอื่น ๆ ต่อไป

2) การกระจายสินเชื่อและการบริการทางการเงิน ให้กับสมาชิกที่เดือดร้อนหรือมีความจำเป็นในการใช้เงิน ซึ่งหากสหกรณ์ออมทรัพย์สามารถระดมเงินออมได้ในจำนวนมาก พอแล้ว สามารถนำเงินดังกล่าวมาให้บริการทางด้านสินเชื่อแก่สมาชิกผู้มีปัญหาทางการเงินได้

3) การส่งเสริมการประกอบอาชีพส่วนตัวขนาดเล็ก ซึ่งสหกรณ์ประเภทออมทรัพย์หรือประเภทเครดิตยูเนียนหลายแห่ง มีเงินทุนในการดำเนินงานที่เพียงพอที่จะขยายในการบริการด้านการให้กู้ยืมเงินเพื่อประโยชน์นอกวง (Productive Credit) ให้แก่สมาชิกและครอบครัวเพื่อสามารถนำไปลงทุนเพื่อประกอบอาชีพส่วนตัวของสมาชิกเพื่อเป็นการส่งเสริมการมีรายได้เสริมของสมาชิกสหกรณ์อีกด้วย

¹⁹⁸ กรมส่งเสริมสหกรณ์. (2557). *สหกรณ์ประเภทเครดิตยูเนียน*. สืบค้น 9 กุมภาพันธ์ 2558, จาก <http://webhost.cpd.go.th/rlo/creditunion.html>.

¹⁹⁹ *การจัดการสหกรณ์ออมทรัพย์* (น. 12). เล่มเดิม.

4) การจัดหาและปรับปรุงที่อยู่อาศัยของสมาชิกสหกรณ์ ให้มีความมั่นคง ปลอดภัย เพื่อให้สมาชิกมีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้นด้วย ซึ่งจากสถิติการให้เงินกู้ยืมแก่สมาชิกสหกรณ์ สมาชิกส่วนใหญ่นำเงินที่ได้กู้ยืมไปเพื่อปรับปรุงและจัดหาที่อยู่อาศัยสูงสุด เมื่อเทียบกับการให้กู้ยืมเงินในวัตถุประสงค์ด้านอื่น ๆ

5) การดำเนินงานในฐานะองค์กรเอกชน ที่มีส่วนร่วมในการแก้ปัญหาความยากจน และเป็นการยกระดับชีวิตของประชาชน สหกรณ์ประเภทออมทรัพย์และสหกรณ์ประเภทเครดิตยูเนี่ยน มีนโยบายหลักในการสร้างหลักประกันความมั่นคงให้แก่สมาชิก โดยการส่งเสริมและสนับสนุนให้สมาชิกมีการออมเงินเป็นประจำ ซึ่งเป็นการสร้างฐานะทางเศรษฐกิจให้แก่สมาชิกและครอบครัวของสมาชิกในอนาคต ซึ่งสมาชิกสามารถใช้เงินออมของตนไปเพื่อประโยชน์ในการลงทุนในการประกอบอาชีพ หรือเพื่อแก้ไขปัญหาทางเศรษฐกิจที่อาจเกิดขึ้นได้ ซึ่งจะเป็นการยกระดับฐานะความเป็นอยู่ของสมาชิกสหกรณ์อีกด้วย

6) การให้การศึกษา และการให้การฝึกอบรมแก่สมาชิก ในประเด็นนี้สหกรณ์ทุกประเภทมีนโยบายในการให้การศึกษาอบรมแก่กรรมการดำเนินการสหกรณ์ ฝ่ายจัดการสหกรณ์ และสมาชิก เพื่อพัฒนาความรู้ความสามารถทั้งด้านธุรกิจ อุดมการณ์ หลักการและวิธีการสหกรณ์ เพื่อให้สมาชิกและบุคลากรของสหกรณ์มีศักยภาพและความสามารถที่เหมาะสมในการเปลี่ยนแปลงและพัฒนาของประเทศในอนาคต

7) การสนับสนุนระบบแรงงานสัมพันธ์แบบทวิภาคี ประเด็นนี้เกี่ยวข้องกับสหกรณ์ออมทรัพย์ที่จัดตั้งขึ้นในกลุ่มสถานประกอบการ พนักงานบริษัท หรือหน่วยงานต่าง ๆ ในปัจจุบัน สหกรณ์ออมทรัพย์เข้าไปมีบทบาทในการสนับสนุนระบบแรงงานสัมพันธ์ และแก้ปัญหาเรื่องความขัดแย้งระหว่างนายจ้างและลูกจ้างในสถานประกอบการต่าง ๆ ได้ด้วย

8) การพัฒนาจิตใจและค่านิยมที่ดีงามแก่ประชาชน โดยหลักการสหกรณ์ที่ได้ศึกษาข้างต้นแล้วสมาชิกของสหกรณ์ต้องยึดมั่นอยู่บนหลักอุดมการณ์และหลักการสหกรณ์ ต้องดำเนินธุรกิจสหกรณ์อยู่บนความร่วมมือ การช่วยเหลือซึ่งกันและกัน ความซื่อสัตย์ ความสามัคคีและความมีน้ำใจต่อกัน เป็นต้น

ดังนั้น สหกรณ์ประเภททางการเงิน จึงมีบทบาทสำคัญทางด้านส่งเสริมการลงทุนให้กับสมาชิกเพื่อ สนับสนุนทางด้านเงินทุนและการสะสมเงินออมเพื่อใช้ในอนาคต ซึ่งผู้วิจัยจะได้ศึกษาวิเคราะห์และเปรียบเทียบกับการลงทุนในประเภทอื่น ๆ ต่อไป

2.5.6 ทุนของสหกรณ์

จากที่กล่าวมาแล้วข้างต้น สหกรณ์ คือ ธุรกิจรูปแบบหนึ่งที่เกิดจากการร่วมมือกันของกลุ่มคน ดำเนินกิจการอย่างใดอย่างหนึ่ง เพื่อแก้ไขปัญหาทางเศรษฐกิจร่วมกัน ดังนั้น การดำเนินงานของสหกรณ์ จึงยึดหลักการช่วยตนเองและร่วมมือช่วยเหลือซึ่งกันและกัน เพื่อแก้ไขปัญหาของตนและปัญหาของกลุ่มสมาชิก ไม่ใช่การรวมตัวเพื่อขอความช่วยเหลือจากบุคคลภายนอกในลักษณะองค์กรการกุศล หรือไม่ใช่เพื่อการแสวงหากำไรจากบุคคลภายนอกมาแบ่งปันกัน

จากการศึกษาผู้วิจัยของแหล่งเงินทุนของสหกรณ์ ออกเป็น 3 ลักษณะ ดังนี้

2.5.6.1 ทุนเรือนหุ้น หรือหุ้นของสมาชิก ถือเป็นทุนของสหกรณ์ ที่ใช้ในการหมุนเวียนดำเนินงาน กฎหมายสหกรณ์กำหนดไว้ดังนี้²⁰⁰

1) ตามมาตรา 33(3) แห่งพระราชบัญญัติสหกรณ์ พ.ศ. 2542 มีสาระสำคัญว่า สหกรณ์จะตั้งขึ้นได้โดยการจดทะเบียนตามพระราชบัญญัตินี้ และต้องมีทุนซึ่งแบ่งเป็นหุ้นมีมูลค่าเท่า ๆ กัน และสมาชิกแต่ละคนจะต้องถือหุ้นอย่างน้อยหนึ่งหุ้นแต่ต้องไม่เกินหนึ่งในห้าของหุ้นที่ชำระแล้วทั้งหมด

2) ตามมาตรา 43(5) แห่งพระราชบัญญัติสหกรณ์ พ.ศ. 2542 มีสาระสำคัญว่า ข้อบังคับของสหกรณ์อย่างน้อยต้องมีรายการทุน ซึ่งแบ่งเป็นหุ้น มูลค่าของหุ้น การชำระค่าหุ้นด้วยเงินหรือทรัพย์สินอื่น การขายและการโอนหุ้น ตลอดจนการจ่ายคืนค่าหุ้น

3) มาตรา 42 วรรคแรก แห่งพระราชบัญญัติสหกรณ์ พ.ศ. 2542 มีสาระสำคัญว่า ในการชำระค่าหุ้น สมาชิกจะนำค่าหุ้นหักกลบลบหนี้กับสหกรณ์ไม่ได้ และสมาชิกมีความรับผิดชอบเพียงไม่เกินจำนวนเงินค่าหุ้นที่ยังส่งใช้ไม่ครบมูลค่าหุ้นที่ตนถือ

4) มาตรา 42 วรรคสอง แห่งพระราชบัญญัติสหกรณ์ พ.ศ. 2542 มีสาระสำคัญว่า ในระหว่างที่สมาชิกภาพของสมาชิกยังไม่สิ้นสุดลง ห้ามมิให้เจ้าหน้าที่ของสมาชิกใช้สิทธิเรียกร้องหรืออายัดค่าหุ้นของสมาชิกผู้นั้น และเมื่อสมาชิกภาพของสมาชิกสิ้นสุดลง สหกรณ์มีสิทธินำเงินตามมูลค่าหุ้นที่สมาชิกมีอยู่มาหักกลบลบหนี้ที่สมาชิกผูกพันต้องชำระหนี้แก่สหกรณ์ได้ และให้สหกรณ์มีฐานะเป็นเจ้าหนี้บุริมสิทธิพิเศษเหนือค่าหุ้นนั้น

²⁰⁰ จาก คำอธิบายพระราชบัญญัติสหกรณ์และฉบับแก้ไขเพิ่มเติม พ.ศ. 2542 (กฎหมายเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน) (น. 56), โดย ปรีชา สุวรรณทัต, 2555, กรุงเทพฯ: จามจุรีโปรดักส์.

จากบทบัญญัติดังกล่าว แสดงให้เห็นถึงลักษณะพิเศษของหุ้นสหกรณ์ดังนี้

1) กฎหมายสหกรณ์ไม่บังคับให้สหกรณ์ต้องกำหนดจำนวนทุนเรือนหุ้นไว้ก่อนที่จะมีการจดทะเบียนสหกรณ์ ทำให้สหกรณ์สามารถออกหุ้นจำหน่ายให้สมาชิกใหม่ได้เสมอตามมูลค่าหุ้นที่ได้กำหนดไว้ในข้อบังคับ

2) การถือหุ้นของสมาชิกสหกรณ์กฎหมายไม่ได้กำหนดขั้นต่ำในการถือหุ้นไว้ แต่จะมีการจำกัดการถือหุ้นไม่ให้สมาชิกคนหนึ่งถือหุ้นเกินกว่า 1 ใน 5 ของหุ้นที่ชำระแล้วทั้งหมด เนื่องจากไม่ต้องการให้สมาชิกคนใดคนหนึ่งครอบงำการดำเนินงานของสหกรณ์

3) หุ้นของสมาชิกสหกรณ์จะไม่อยู่ในการบังคับคดี กล่าวคือ เจ้าหนี้ตามคำพิพากษาของสหกรณ์จะบังคับคดีเอาจากเงินค่าหุ้นของสมาชิกสหกรณ์ในระหว่างที่ยังเป็นสมาชิกอยู่ไม่ได้ ซึ่งในประเด็นนี้เคยมีคำพิพากษาศาลฎีกา ที่ 5593/2534 (ที่ประชุมใหญ่) วางบรรทัดฐานไว้ว่า “เงินค่าหุ้นของจำเลย (สมาชิกสหกรณ์) เป็นของสหกรณ์ไปแล้ว จำเลยมีเพียงสิทธิเรียกร้องในเงินค่าหุ้นเท่านั้น แต่สิทธิเรียกร้องยังไม่เกิดขึ้นจนกว่าจำเลยจะพ้นจากการเป็นสมาชิก เจ้าพนักงานคดีจะบังคับคดีให้กระทบสิทธิของผู้ร้อง (สหกรณ์) ซึ่งเป็นบุคคลภายนอกหาได้ไม่”

4) กฎหมายสหกรณ์ กำหนดให้สหกรณ์มีบุริมสิทธิเหนือค่าหุ้นของสมาชิกที่เป็นลูกหนี้ กล่าวคือสหกรณ์จะได้รับชำระหนี้จากเงินค่าหุ้นก่อนเจ้าหนี้อื่น ซึ่งหมายความว่าสหกรณ์มีสิทธินำเงินตามมูลค่าหุ้นของสมาชิกที่พ้นจากการเป็นสมาชิกของสหกรณ์แล้วมาหักกลบลบหนี้ที่สมาชิกนั้นค้างชำระต่อสหกรณ์ได้

5) มูลค่าของหุ้นสหกรณ์ จะกำหนดลงในข้อบังคับ โดยปกติหุ้นของสหกรณ์จะมีมูลค่าที่ค่อนข้างต่ำ เพื่อเป็นการเปิดโอกาสให้ผู้มีกำลังทรัพย์น้อยสามารถสมัครเข้าเป็นสมาชิกสหกรณ์ได้

6) สมาชิกของสหกรณ์สามารถที่จะซื้อหุ้นเพิ่มได้ตลอดเวลา หรืออาจจะลดส่งค่าหุ้นได้ตามหลักเกณฑ์ที่กำหนดไว้ในข้อบังคับ

7) ผลตอบแทนการถือหุ้นของสมาชิก สหกรณ์จะพิจารณาจ่ายให้เมื่อผลการดำเนินงานมีกำไรสุทธิประจำปีและที่ประชุมใหญ่ของสหกรณ์มีมติจัดสรรกำไรสุทธิประจำปีจ่ายเป็นเงินปันผลตามหุ้นที่ชำระแล้ว แต่ต้องไม่เกินอัตราที่กำหนดในกฎกระทรวงสำหรับสหกรณ์แต่ละประเภท (มาตรา 60(1))

8) การจ่ายเงินค่าหุ้น ให้สหกรณ์กำหนดวิธีการไว้ในข้อบังคับ แต่หากกรณีที่สหกรณ์มีผลขาดทุนเกินทุนสำรอง จะมีวิธีปฏิบัติในการจ่ายเงินค่าหุ้นตามคำสั่งนายทะเบียน

สหกรณ์²⁰¹ โดยกรณีนี้สหกรณ์สามารถจ่ายคืนค่าหุ้นแก่สมาชิกน้อยกว่ามูลค่าหุ้นได้ เมื่อสหกรณ์มียอดขาดทุนเกินทุนสำรองที่มีอยู่ เพราะต้องเป็นไปตามหลักการลงทุนซึ่งเจ้าของทุนต้องรับผิดชอบในส่วนที่ขาดทุนด้วย

2.5.6.2 ทุนสำรองของสหกรณ์²⁰²

ทุนสำรองเป็นส่วนหนึ่งของทุนสหกรณ์ ซึ่งโดยหลักการแล้ว ทุนสำรองจะต้องคงอยู่ไว้และเพิ่มขึ้นจากการจัดสรรกำไรสุทธิประจำปี สหกรณ์จะถอนจากบัญชีทุนสำรองไม่ได้ เว้นแต่เพื่อชดเชยการขาดทุนหรือเมื่อมีกรณีแยกสหกรณ์เท่านั้น เพราะทุนสำรองถือว่าเป็นทุนที่มีความมั่นคงใช้เป็นเครื่องถ่วงดุลที่สำคัญ เนื่องจากทุนเรือนหุ้นของสหกรณ์ สามารถเปลี่ยนแปลงได้จากการเพิ่มขึ้นหรือลดลงของจำนวนสมาชิก

ทุนสำรองมีที่มาดังต่อไปนี้

1) มาตรา 60 วรรคแรก แห่งพระราชบัญญัติสหกรณ์ พ.ศ. 2542 ระบุว่า ในการจัดสรรกำไรสุทธิประจำปีของสหกรณ์ ให้จัดสรรเป็นทุนสำรองไม่น้อยกว่าร้อยละ 10 ของกำไรสุทธิ

2) มาตรา 49 แห่งพระราชบัญญัติสหกรณ์ พ.ศ. 2542 ระบุว่า การรับเงินอุดหนุนหรือทรัพย์สินจากทางราชการ หน่วยงานต่างประเทศ หรือบุคคลอื่นใด ถ้าการยกให้นี้มีได้กำหนดเจตนาให้ใช้เพื่อการใด ก็ให้สหกรณ์จัดสรรเงินอุดหนุนหรือทรัพย์สินนั้นเป็นทุนสำรองของสหกรณ์

นอกจากนี้ มาตรา 61 ยังบัญญัติให้ ทุนสำรองตามมาตรา 60 วรรคหนึ่ง จะถอนจากบัญชีทุนสำรองได้เพื่อชดเชยการขาดทุนหรือเพื่อจัดสรรเข้าบัญชีทุนสำรองให้แก่สหกรณ์ใหม่ที่ได้จดทะเบียนแบ่งแยกจากสหกรณ์เดิมตามมาตรา 100

2.5.6.3 ทุนสะสม

ทุนสะสมเป็นส่วนหนึ่งของทุนสหกรณ์ มีที่มาจากการจัดสรรกำไรสุทธิประจำปีของสหกรณ์ ซึ่งในมาตรา 60 กำหนดไว้ว่า กำไรสุทธิประจำปีที่เหลือจากการจัดสรรเป็นทุนสำรอง และค่าบำรุงสันนิบาตสหกรณ์แห่งประเทศไทยที่ประชุมใหญ่อาจจัดสรรเป็นทุนสะสมได้ เพื่อดำเนินการอย่างใดอย่างหนึ่ง ของสหกรณ์ตามที่กำหนดในข้อบังคับ

²⁰¹ คำสั่งนายทะเบียนสหกรณ์ที่ 278/2549 เรื่อง ให้สหกรณ์และชุมนุมสหกรณ์กำหนดเรื่อง การจ่ายคืนค่าหุ้นในกรณีขาดทุนเกินทุนสำรองที่มีอยู่ไว้ในข้อบังคับ สั่ง ณ วันที่ 21 มีนาคม พ.ศ. 2549.

²⁰² คำอธิบายพระราชบัญญัติสหกรณ์ และฉบับแก้ไขเพิ่มเติม พ.ศ. 2542 (กฎหมายเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน) (น. 58). เล่มเดิม.

ซึ่งข้อบังคับของสหกรณ์โดยทั่วไป กำหนดให้มีการจัดสรรกำไรสุทธิประจำปีเป็นทุนสะสม ดังนี้

- 1) ทุนรักษาระดับอัตราเงินปันผล
- 2) ทุนสาธารณประโยชน์
- 3) ทุนสวัสดิการสมาชิก
- 4) ทุนเพื่อจัดตั้งสำนักงานหรือกองทุนต่าง ๆ เพื่อเสริมความมั่นคงให้แก่สหกรณ์

2.5.7 การจัดสรรกำไรสุทธิประจำปีของสหกรณ์ในประเทศไทย

สหกรณ์จัดตั้งขึ้นมาเพื่อมุ่งหวังให้สมาชิกร่วมมือกันในการช่วยกันแก้ไขปัญหา ด้านเศรษฐกิจ มิได้มุ่งดำเนินกิจการเพื่อแสวงหากำไรมาแบ่งปันกัน ดังนั้นการจัดสรรกำไรสุทธิ จึงต้องเป็นไปตามหลักการมีส่วนร่วมทางเศรษฐกิจโดยสมาชิก และจะต้องคำนึงถึงผลประโยชน์ส่วนรวมและความเป็นธรรมในหมู่สมาชิก²⁰³

ดังนั้น จึงมีการกำหนดแนวทางการจัดสรรกำไรหรือเงินส่วนเกินเพื่อวัตถุประสงค์อย่างหนึ่งอย่างใด ดังนี้

- 1) เพื่อการพัฒนาสหกรณ์ ซึ่งจะกันกำไรสุทธิส่วนหนึ่งไว้เป็นเงินสำรอง
- 2) เพื่อตอบแทนให้แก่สมาชิกตามสัดส่วนปริมาณธุรกิจที่สมาชิกทำต่อสหกรณ์
- 3) เพื่อสนับสนุนกิจกรรมต่าง ๆ ที่สมาชิกเห็นชอบ

การจัดสรรกำไรสุทธิประจำปีของสหกรณ์ปรากฏในมาตรา 60 แห่งพระราชบัญญัติสหกรณ์ พ.ศ. 2542 ซึ่งมีรายละเอียดและเงื่อนไขดังนี้

มาตรา 60 ในการจัดสรรกำไรสุทธิประจำปีของสหกรณ์ ให้จัดสรรเป็นทุนสำรองไม่น้อยกว่าร้อยละสิบของกำไรสุทธิ และเป็นค่าบำรุงสันนิบาตสหกรณ์แห่งประเทศไทยตามอัตราที่กำหนดในกฎกระทรวงแต่ต้องไม่เกินร้อยละห้าของกำไรสุทธิ

กำไรสุทธิประจำปีที่เหลือจากการจัดสรรเป็นทุนสำรองและค่าบำรุงสันนิบาตสหกรณ์แห่งประเทศไทย ที่ประชุมใหญ่อาจจัดสรรได้ภายใต้ข้อบังคับ ดังต่อไปนี้

- (1) จ่ายเป็นเงินปันผลตามหุ้นที่ชำระแล้ว แต่ต้องไม่เกินอัตราที่กำหนดในกฎกระทรวงสำหรับสหกรณ์แต่ละประเภท
- (2) จ่ายเป็นเงินเฉลี่ยคืนให้แก่สมาชิกตามส่วนธุรกิจที่สมาชิกได้ทำไว้กับสหกรณ์ในระหว่างปี
- (3) จ่ายเป็นเงินโบนัสแก่กรรมการและเจ้าหน้าที่ของสหกรณ์ไม่เกินร้อยละสิบของกำไรสุทธิ

²⁰³ แหล่งเดิม.

(4) จ่ายเป็นทุนสะสมไว้ เพื่อดำเนินการอย่างหนึ่งอย่างใดของสหกรณ์ตามที่กำหนดในข้อบังคับ

จากบทบัญญัติมาตราดังกล่าว ผู้วิจัยขอจำแนกการจัดสรรกำไรสุทธิประจำปีของสหกรณ์ได้สองลักษณะ ดังนี้

2.5.7.1 การจัดสรรกำไรสุทธิให้สมาชิก

ในทางทฤษฎี สมาชิกจะได้รับผลประโยชน์จากสหกรณ์เป็น 2 ส่วน คือส่วนแรกเป็นเงินปันผลจากทุนเรือนหุ้น (Share Capital) ในรูปดอกเบี้ย ส่วนที่สองเป็นผลตอบแทนเป็นเงินตามส่วนธุรกิจที่ได้ทำไว้กับสหกรณ์ กล่าวอีกนัยหนึ่งก็คือ ผลกำไรที่สหกรณ์ได้รับนั้น จะจัดการแบ่งให้แก่สมาชิกตามความภักดีของสมาชิกแต่ละคน (Loyalty) มากกว่าจะแบ่งตามจำนวนทุนเรือนหุ้นที่ถือครองไว้ในสหกรณ์²⁰⁴

การจัดสรรกำไรสุทธิให้แก่สมาชิกกฎหมายได้กำหนดไว้ว่า กำไรสุทธิประจำปีที่เหลือจากการจัดสรรเป็นทุนสำรองและค่าบำรุงสันนิบาตสหกรณ์แห่งประเทศไทยที่ประชุมใหญ่อาจจัดสรรได้ภายใต้ข้อบังคับ ดังต่อไปนี้²⁰⁵

1) จัดสรรเป็นเงินปันผลตามหุ้นของสมาชิกที่ชำระแล้ว เป็นการตอบแทนสมาชิกที่ลงทุนถือหุ้นในสหกรณ์ กฎหมายสหกรณ์กำหนดให้สหกรณ์จ่ายเงินปันผลตามหุ้นไม่เกินอัตราที่กำหนดในกฎกระทรวงสำหรับสหกรณ์แต่ละประเภท ซึ่งปัจจุบันมีกฎกระทรวง (พ.ศ. 2543) ออกตามความในพระราชบัญญัติสหกรณ์ พ.ศ. 2542 กำหนดการจ่ายเงินปันผลตามหุ้นที่ชำระแล้วของสหกรณ์แต่ละประเภท ให้จ่ายได้ไม่เกินอัตราร้อยละสิบต่อปี²⁰⁶

2) จัดสรรเป็นเงินเฉลี่ยคืนให้แก่สมาชิกตามสัดส่วนธุรกิจที่สมาชิกได้ทำไว้กับสหกรณ์ในระหว่างปี เป็นการจัดสรรรายได้สุทธิ (กำไร) โดยคำนึงถึงประโยชน์ส่วนรวมและความเป็นธรรมต่อสมาชิก เนื่องจากสมาชิกทำธุรกิจกับสหกรณ์ทำให้สหกรณ์เกิดกำไรหรือเงินส่วนเกินขึ้น ดังนั้น เงินส่วนเกินดังกล่าวสหกรณ์จึงได้จ่ายคืนให้กับสมาชิกตามสัดส่วนปริมาณธุรกิจที่สมาชิกทำไว้กับสหกรณ์²⁰⁷

²⁰⁴ จาก เศรษฐศาสตร์สหกรณ์ (น. 6), โดย ประพันธ์ เสวदनันทน์, 2541 กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

²⁰⁵ พระราชบัญญัติสหกรณ์ พ.ศ. 2542, มาตรา 60 วรรคสอง (1)(2).

²⁰⁶ กฎกระทรวง (พ.ศ. 2543) ออกตามพระราชบัญญัติสหกรณ์ พ.ศ. 2542 ให้ไว้ ณ วันที่ 26 กันยายน พ.ศ. 2543.

²⁰⁷ คำอธิบายพระราชบัญญัติสหกรณ์ และฉบับแก้ไขเพิ่มเติม พ.ศ. 2542 (กฎหมายเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน) (น. 65). เล่มเดิม.

2.5.7.2 การจัดสรรกำไรสุทธิให้บุคคลอื่น

นอกจากสหกรณ์จะต้องจัดสรรกำไรสุทธิประจำปีเป็นค่าบำรุงสันนิบาตสหกรณ์แห่งประเทศไทยแล้ว ที่ประชุมใหญ่อาจจัดสรรให้จ่ายเป็นเงินโบนัสแก่กรรมการและเจ้าหน้าที่ของสหกรณ์ไม่เกินร้อยละสิบของกำไรสุทธิ²⁰⁸

2.5.8 กิจกรรมและผลการดำเนินธุรกิจของสหกรณ์ในประเทศไทย

การดำเนินธุรกิจของสหกรณ์ มีกิจกรรม แหล่งรายได้ รายจ่ายอย่างไรสามารถแบ่งได้ดังนี้

กิจกรรมในการดำเนินธุรกิจของสหกรณ์ในที่นี้ จะพอจะจำแนกกิจกรรมการดำเนินธุรกิจของสหกรณ์ได้ 6 ประเภท ดังนี้

1) กิจกรรมการรับฝากเงิน สหกรณ์ทุกประเภทจะมีกิจกรรมการรับฝากเงินจากสมาชิกหรือจากสหกรณ์อื่น โดยจำแนกประเภทของเงินฝากเป็น 3 ประเภท คือ เงินฝากออมทรัพย์เงินฝากออมทรัพย์พิเศษ และเงินฝากประจำ

2) กิจกรรมการให้กู้เงิน กิจกรรมประเภทนี้มีสัดส่วนการหมุนเวียนของเงินมากที่สุด จากข้อมูลของกรมตรวจบัญชีสหกรณ์²⁰⁹ ณ เดือนมกราคม 2557 พบว่า ปริมาณเงินหมุนเวียนที่อยู่ในธุรกิจสหกรณ์ทุกประเภท คิดเป็นเงินทั้งสิ้น 1,862,649.70 ล้านบาท โดยสัดส่วนปริมาณเงินให้กู้คิดเป็นจำนวนเงินถึง 1,161,052.59 ล้านบาท หรือคิดเป็นร้อยละ 62.33 ของปริมาณเงินหมุนเวียนทั้งหมด สำหรับการให้กู้ของสหกรณ์นั้น จะแบ่งการให้กู้เป็น 3 ประเภท คือ ให้กู้ระยะสั้น ให้กู้ระยะปานกลาง และเงินกู้อื่น ๆ

3) กิจกรรมการจัดหาสินค้ามาจำหน่าย สหกรณ์จะจัดหาสินค้ามาจำหน่ายให้กับสมาชิก และบุคคลภายนอก สินค้าที่สหกรณ์นำมาจำหน่าย ได้แก่ สินค้าเกษตร น้ำมันเชื้อเพลิง สินค้าทั่วไป เครื่องจักรอุปกรณ์ และสินค้าอื่น ๆ

4) กิจกรรมรวบรวมผลผลิต ส่วนใหญ่แล้วสหกรณ์ที่รวบรวมผลผลิตจากสมาชิกจะเป็นสหกรณ์ภาคการเกษตร โดยจะรวบรวมสินค้าเกษตร เช่น ปาล์ม ข้าวเปลือก มันสำปะหลัง ข้าวโพด ถั่ว ลำไย น้ำมันดิบ สัตว์น้ำ เช่น กุ้ง ปู และอื่น ๆ

5) กิจกรรมแปรรูปผลผลิต สหกรณ์จะจัดให้มีการแปรรูปผลผลิตที่สหกรณ์รวบรวมจากสมาชิกและบุคคลภายนอก เช่นการแปรรูปผลผลิตทางการเกษตร สัตว์น้ำ และอื่น ๆ

²⁰⁸ พระราชบัญญัติสหกรณ์ พ.ศ. 2542, มาตรา 60 วรรคสอง(3).

²⁰⁹ จาก สารสนเทศความรู้ทางการเงิน สหกรณ์ทุกประเภท ประจำปี 2556 (น.8), โดย กรมตรวจบัญชีสหกรณ์, กรุงเทพฯ: ตะวันออก.

6) กิจกรรมการให้บริการ สหกรณ์จัดให้มีการบริการแก่สมาชิก และบุคคลภายนอก ได้แก่ ตลาดกลางรถบรรทุก สุบน้ำ ไถไรไถนา ผสมเทียม รักษาสัตว์ และบริการอื่น ๆ

อย่างไรก็ตาม อาจมีสหกรณ์บางประเภท โดยลักษณะหรือประเภทและวัตถุประสงค์ของสหกรณ์ไม่อาจจะมีกิจกรรมได้ครบถ้วนทั้ง 6 ประเภท ก็เป็นไปได้

ตารางที่ 2.3 แสดงผลการดำเนินงานของธุรกิจสหกรณ์ (หน่วย: ล้านบาท)

ประเภท ธุรกิจ ประเภท สหกรณ์	รับฝากเงิน	ให้กู้ยืมเงิน	จัดหาสินค้า มาจำหน่าย	รวบรวม ผลผลิต	แปรรูป ผลผลิต	ให้บริการ และส่งเสริม	รวม
การเกษตร	71,855.54	77,498.50	64,670.62	74,150.81	18,045.82	450.97	306,672.20
ประมง	49.61	189.09	541.11	274.54	0.31	72.24	1,126.90
นิคม	3,475.26	3,089.75	3,046.04	3,765.98	1,429.17	20.35	14,826.55
ร้านค้า	48.55	191.15	6,383.97	1.42	23.51	42.19	6,690.79
บริการ	6,782.98	4,814.07	2,669.31	2,665.43	88.84	1,119.27	18,139.91
ออมทรัพย์	410,787.08	1,054,826.36	35.43	-	-	19.18	1,465,668.05
เครดิตยูเนียน	27,930.74	20,443.72	1,011.03	126.59	2.18	11.04	49,525.30
รวม	520,929.76	1,161,052.59	78,357.51	80,984.77	19,589.83	1,735.25	1,862,649.70

ที่มา: กรมตรวจบัญชีสหกรณ์ สารสนเทศความรู้ทางการเงิน สหกรณ์ทุกประเภท ประจำปี 2556

2.5.9 การเข้าเป็นสมาชิกของสหกรณ์

สมาชิกสหกรณ์ เป็นพื้นฐานที่สำคัญของระบบสหกรณ์ ตามพระราชบัญญัติสหกรณ์ พ.ศ. 2542 กำหนดให้การรับสมาชิกสหกรณ์ สามารถทำได้ใน 2 ลักษณะ ดังนี้

2.5.9.1 สมาชิกปกติ หรือเรียกว่า สมาชิกสามัญ คือ สมาชิกสหกรณ์ที่มีสิทธิหน้าที่ตามกฎหมายและข้อบังคับของสหกรณ์โดยไม่มีข้อจำกัด ซึ่งตามกฎหมายสหกรณ์กำหนดคุณสมบัติไว้ดังนี้²¹⁰

²¹⁰ คำอธิบายพระราชบัญญัติสหกรณ์และฉบับแก้ไขเพิ่มเติม พ.ศ. 2542 (กฎหมายเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน) (น.30). เล่มเดิม.

1) เป็นบุคคลธรรมดาและบรรลุนิติภาวะ²¹¹

2) คุณสมบัติของสมาชิก วิธีการรับสมาชิก การขาดจากสมาชิกภาพตลอดจน สิทธิหน้าที่ของสมาชิก เป็นไปตามที่กำหนดไว้ในข้อบังคับของสหกรณ์²¹²

ข้อบังคับของสหกรณ์จะกำหนดรายละเอียดเกี่ยวกับคุณสมบัติของสมาชิก วิธีการรับ สมาชิก การขาดจากสมาชิกภาพ แยกตามประเภทของสหกรณ์ ซึ่งอาจแตกต่างกันไปตาม วัตถุประสงค์ของแต่ละสหกรณ์ เช่น สมาชิกของสหกรณ์การเกษตรต้องมีอาชีพเกษตรกรรม เป็นต้น

2.5.9.2 สมาชิกสมทบ คือ สมาชิกสหกรณ์ที่ถูกจำกัดสิทธิและหน้าที่บางประการ โดย กฎหมายและข้อบังคับของสหกรณ์ ซึ่งตามกฎหมายสหกรณ์ มาตรา 41 กำหนดลักษณะพิเศษของ สมาชิกสมทบไว้ดังนี้

1) ให้นายทะเบียนสหกรณ์ประกาศกำหนดประเภทของสหกรณ์ที่สามารถรับ สมาชิกสมทบได้ โดยในปัจจุบันได้มีประกาศนายทะเบียนสหกรณ์กำหนดให้สหกรณ์ทุกประเภท สามารถรับสมาชิกสมทบได้²¹³

2) คุณสมบัติ วิธีรับสมัคร และการขาดจากสมาชิกภาพ ตลอดจนสิทธิและ หน้าที่ของสมาชิกสมทบ ให้เป็นไปตามที่กำหนดในข้อบังคับ และ

3) ห้ามมิให้สหกรณ์ให้สิทธิแก่สมาชิกสมทบในการนับชื่อของสมาชิกสมทบ เข้าเป็นองค์ประชุมในการประชุมใหญ่ การออกเสียงในเรื่องใด ๆ หรือเป็นกรรมการดำเนินการ

จากการศึกษาข้างต้นสมาชิกสหกรณ์ทั้ง 2 ประเภท มีความแตกต่างกัน ซึ่งการกำหนด คุณสมบัติการเข้าเป็นสมาชิกสหกรณ์ จะเป็นปัญหาทางกฎหมายประการหนึ่งที่จะเป็นอุปสรรคต่อ การส่งเสริมการเป็นสมาชิกสหกรณ์โดยการยอมให้หักค่าลดหย่อนเงินค่าหุ้นสหกรณ์ในการ คำนวณภาษีเงินได้บุคคลธรรมดา ซึ่งผู้วิจัยจะกล่าวในบทต่อไป

2.5.10 ประโยชน์ของการเป็นสมาชิกสหกรณ์

ประโยชน์ที่สมาชิกจะได้รับจากสหกรณ์นั้น ผู้วิจัยได้แบ่งออกเป็น 3 ลักษณะคือ ประโยชน์ที่ได้รับจากการที่สมาชิกลงทุนกับสหกรณ์,จากการกระทำกิจกรรมหลักของสหกรณ์ และ ผลประโยชน์ที่สมาชิกได้รับเป็นพิเศษ

²¹¹ พระราชบัญญัติสหกรณ์ พ.ศ. 2542, มาตรา 33 (2).

²¹² พระราชบัญญัติสหกรณ์ พ.ศ. 2542, มาตรา 43 (7).

²¹³ ประกาศนายทะเบียนสหกรณ์ เรื่องกำหนดประเภทของสหกรณ์ที่สามารถรับสมาชิกสมทบได้ ประกาศ ณ วันที่ 3 พฤศจิกายน พ.ศ. 2542.

2.5.10.1 ผลประโยชน์ที่สมาชิกได้รับจากการลงทุนกับสหกรณ์ มีรายละเอียดดังนี้

(1) เงินปันผล

โดยหลักทั่วไปในการดำเนินกิจการสหกรณ์จะกำหนดให้สมาชิกต้องถือหุ้นสหกรณ์ซึ่งถือว่าเป็นการลงทุนกับสหกรณ์นั่นเอง เมื่อสหกรณ์มีผลกำไร (Profit) จากการดำเนินกิจการสหกรณ์ซึ่งสหกรณ์เรียกว่าส่วนเกิน (Margin) สหกรณ์ก็จะปันส่วนเกินนี้ให้แก่สมาชิก ในรูปเงินปันผลโดยใช้จำนวนหุ้นเป็นฐานในการคำนวณ (Base on Shares) ซึ่งมีลักษณะเดียวกัน กับปันผลของบริษัทหรือห้างหุ้นส่วนทั่วไป

เงินปันผลจากหุ้นที่ชำระแล้ว คือเงินซึ่งที่ประชุมใหญ่สหกรณ์ มีมติจ่ายให้แก่สมาชิกที่ถือหุ้นที่ชำระแล้วในตอนสิ้นปีบัญชี ทั้งนี้ ในอัตราไม่เกินอัตราสูงสุดที่กำหนดไว้ ปัจจุบันคือร้อยละสิบต่อปี²¹⁴ ซึ่งสมาชิกจะได้รับเงินปันผลตามหุ้นเต็มจำนวนตามสัดส่วนของระยะเวลา

เงินปันผลจากหุ้นที่ชำระแล้ว ถือว่าเป็นเงินได้พึงประเมินประเภทที่หนึ่ง เงินปันผลดังกล่าวปัจจุบันมีพระราชกฤษฎีกากำหนดให้เงินปันผลเป็นเงินได้พึงประเมินที่ได้รับการยกเว้นไม่ต้องนำมารวมคำนวณเป็นเงินได้เพื่อเสียภาษี²¹⁵

(2) ดอกเบี้ยเงินฝาก

ดอกเบี้ยเงินฝากเกิดมาจากการที่สมาชิกของสหกรณ์ นำเงินไปฝากไว้กับสหกรณ์ และสหกรณ์ได้ให้ผลตอบแทนในรูปแบบของดอกเบี้ย ถือว่าเป็นการลงทุนกับสหกรณ์รูปแบบหนึ่ง เนื่องจากสหกรณ์สามารถนำเงินดังกล่าวไปลงทุนต่อ หรือนำไปให้สมาชิกอื่นกู้ต่อได้

โดยทั่วไปสมาชิกสหกรณ์ จะได้รับดอกเบี้ยเงินฝากในอัตราสูงกว่าหรืออย่างน้อยเทียบเท่าอัตราดอกเบี้ยเงินฝากของธนาคารพาณิชย์ ทั้งนี้ หากเป็นดอกเบี้ยเงินฝากออมทรัพย์ จะได้รับการยกเว้นภาษีทั้งจำนวนสำหรับสมาชิกสหกรณ์ที่เป็นบุคคลธรรมดา²¹⁶ แต่หากเป็นเงินฝากประจำจะได้รับการยกเว้นตามเงื่อนไข กล่าวคือ ดอกเบี้ยเงินฝากประจำที่เกิดจากการฝากเงินกับสหกรณ์ออมทรัพย์ตามกฎหมายสหกรณ์ในประเทศไทย เป็นรายเดือนติดต่อกันมีระยะเวลาไม่น้อยกว่า 24 เดือน นับแต่วันที่ฝาก โดยมียอดเงินฝากแต่ละคราวเท่ากันแต่ไม่เกิน 25,000 บาท ต่อเดือน และรวมทั้งหมดแล้วต้องไม่เกิน 600,000 บาท²¹⁷ และสำหรับสมาชิกของชุมนุมสหกรณ์ คือสหกรณ์ทั่วไปที่มีสถานภาพเป็นนิติบุคคล ปัจจุบันไม่ต้องเสียภาษีเงินได้นิติบุคคลจากดอกเบี้ยเงินฝาก

²¹⁴ กฎกระทรวง ออกตามความในพระราชบัญญัติสหกรณ์ พ.ศ. 2542 ลงวันที่ 26 กันยายน 2543.

²¹⁵ พระราชกฤษฎีกา ออกตามความในประมวลรัษฎากร ว่าด้วยการยกเว้นรัษฎากร (ฉบับที่ 40) พ.ศ. 2541.

²¹⁶ พระราชกฤษฎีกา ออกตามความในประมวลรัษฎากร ว่าด้วยการยกเว้นรัษฎากร (ฉบับที่ 40) พ.ศ. 2514.

²¹⁷ พระราชกฤษฎีกา ออกตามความในประมวลรัษฎากร ว่าด้วยการยกเว้นรัษฎากร (ฉบับที่ 301) พ.ศ. 2539.

เพราะเหตุว่าสหกรณ์มิใช่บริษัทหรือห้างหุ้นส่วนนิติบุคคลที่มีหน้าที่ต้องเสียภาษีเงินได้นิติบุคคลตามที่ประมวลรัษฎากรกำหนดไว้

2.5.10.2 ผลประโยชน์ที่สมาชิกได้รับจากการกระทำต่อกิจกรรมหลักของสหกรณ์

(1) เงินเฉลี่ยคืนตามส่วนธุรกิจที่สมาชิกได้ทำไว้กับสหกรณ์ในระหว่างปี (Patronage Refund: เงินเฉลี่ยคืน)

สมาชิกเมื่อได้ทำธุรกิจกับสหกรณ์ เช่น กู้เงินจากสหกรณ์ ซื้อสินค้าจากสหกรณ์ เมื่อถึงเวลาสิ้นปีบัญชี สหกรณ์จะจ่ายเงินเฉลี่ยคืนให้ตามอัตราส่วนจำนวนรวมของดอกเบี้ยเงินกู้ที่ได้ส่งให้แก่สหกรณ์ หรือที่ได้ซื้อสินค้ากับร้านค้าสหกรณ์ ในระหว่างปี ทั้งนี้ต้องเป็นไปตามมติที่ประชุมใหญ่จัดสรรโดยอัตราเงินเฉลี่ยคืนอาจเพิ่มขึ้นหรือลดลงก็ได้ ไม่จำเป็นต้องเท่ากันทุกปี อย่างไรก็ตามสหกรณ์อาจมีเงื่อนไขเพิ่มเติมบางประการที่กำหนดหากผิดเงื่อนไข ก็จะหมดสิทธิได้รับเฉลี่ยคืน เช่น สมาชิกที่ผิดนัดการส่งงวดชำระหนี้ จะไม่ได้รับเฉลี่ยคืนสำหรับปีนั้น เป็นต้น

ทั้งนี้เงินเฉลี่ยคืนดังกล่าว ปัจจุบันได้มีพระราชกฤษฎีกายกเว้นไม่ต้องนำมารวมคำนวณเป็นเงินได้พึงประเมินเพื่อเสียภาษีเงินได้²¹⁸

(2) ดอกเบี้ยเงินกู้ในอัตราที่ต่ำกว่าอัตราดอกเบี้ยเงินกู้จากสถาบันการเงิน
สหกรณ์จัดดอกเบี้ยเงินกู้ในอัตราที่ต่ำกว่า หรือเท่ากับอัตราดอกเบี้ยเงินกู้จากสถาบันการเงินอื่น

(3) การซื้อขายสินค้าจากสหกรณ์ในราคาต่ำกว่าราคาตลาด หรือขายสินค้าให้สหกรณ์ในราคาที่สูงกว่าราคาตลาด

วัตถุประสงค์ประการหนึ่งในการรวมตัวของบุคคลเพื่อจัดตั้งเป็นสหกรณ์ก็เพื่อที่จะช่วยเหลือกันแก้ปัญหาทางเศรษฐกิจ

2.5.10.3 ผลประโยชน์ที่สมาชิกได้รับเป็นพิเศษ

สหกรณ์แต่ละประเภทจะมีสวัสดิการต่าง ๆ ให้แก่สมาชิกที่แตกต่างกันออกไปตามความต้องการส่วนใหญ่ของสมาชิก ซึ่งผู้วิจัยได้รวบรวมสวัสดิการหลักที่สมาชิกสหกรณ์ทุกประเภทจะได้รับจากสหกรณ์ ตัวอย่างเช่น

- (1) พุนช่วยเหลือสมาชิกผู้ประสบภัยพิบัติ
- (2) พุนช่วยเหลือสมาชิกถึงแก่กรรม
- (3) พุนสวัสดิการเพื่อการสงเคราะห์แก่สมาชิกและครอบครัว
- (4) พุนสวัสดิการบำเหน็จสมาชิกที่เกษียณอายุ
- (5) พุนอุดหนุนการศึกษาของบุตรสมาชิก

²¹⁸ พระราชกฤษฎีกา ออกตามความในประมวลรัษฎากร ว่าด้วยการยกเว้นรัษฎากร(ฉบับที่ 40) พ.ศ. 2514.

- (6) ทุนสวัสดิการสมาชิก เพื่อการสงเคราะห์ศพบิดามารดา
- (7) ทุนสวัสดิการสมาชิกเพื่อการรักษาพยาบาล

2.6 กฎหมายแม่บทและกฎหมายภาษาลำดับรอง

ผู้วิจัยทำการศึกษาระบบกฎหมายภาษี ซึ่งประกอบด้วย กฎหมายแม่บท (Parent Act) และกฎหมายภาษาลำดับรอง (Secondary Legislation) โดยเฉพาะเหตุผลในการให้อำนาจองค์กรฝ่ายบริหารออกกฎหมายภาษาลำดับรอง ข้อดีและข้อเสียของกฎหมายภาษาลำดับรองเพื่อนำไปทำการวิเคราะห์และสรุปแนวทางในการแก้ไขเรื่องการหักค่าลดหย่อนในการจัดเก็บภาษีเงินได้บุคคลธรรมดาต่อไป

2.6.1 เหตุผลในการออกกฎหมายภาษาลำดับรอง

กฎหมายภาษีอากร เป็นกฎหมายแม่บทที่ลดความสามารถในการใช้จ่ายเงินของประชาชน เพราะทำให้ประชาชนไม่สามารถใช้เงินที่หามาได้ทั้งหมด แต่จำเป็นต้องเก็บเงินบางส่วนไว้เพื่อเสียภาษีให้แก่รัฐ จึงอาจกล่าวได้ว่า กฎหมายภาษีอากรมีผลกระทบต่อสิทธิของประชาชนในการใช้ทรัพยากรทางเศรษฐกิจ และกระทบต่อเสรีภาพในทางทรัพย์สินของประชาชน กฎหมายภาษีอากรจึงต้องตราเป็นพระราชบัญญัติที่ออกโดยรัฐสภา เนื่องจาก สมาชิกของรัฐสภาประกอบด้วย วุฒิสมาชิกและสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร ซึ่งวุฒิสมาชิกส่วนหนึ่งและสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรมาจากการเลือกตั้งของประชาชน จึงถือว่าเป็นผู้แทนของประชาชน ดังนั้น พระราชบัญญัติภาษีอากรจึงควรออกโดยรัฐสภา หรือเปลี่ยนแปลงแก้ไขโดยรัฐสภา²¹⁹

อย่างไรก็ตาม กฎหมายแม่บทหรือพระราชบัญญัติที่ออกโดยรัฐสภาอาจขาดกฎเกณฑ์ที่เป็นรายละเอียดและกฎเกณฑ์ทางเทคนิคที่จำเป็นเพื่อให้สามารถบังคับใช้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ จึงอาจมีบทบัญญัติในกฎหมายแม่บทให้อำนาจแก่องค์กรฝ่ายบริหารในการออกคำสั่ง หรือระเบียบที่เกี่ยวข้องกับกฎเกณฑ์ที่เป็นรายละเอียดและกฎเกณฑ์ทางเทคนิค โดยรัฐสภาไม่จำเป็นต้องออกพระราชบัญญัติฉบับใหม่ ซึ่งคำสั่งหรือระเบียบที่ออกโดยองค์กรฝ่ายบริหารนี้เรียกว่า กฎหมายลำดับรอง (Secondary Legislation) ซึ่งกฎหมายลำดับรองนี้อยู่ภายใต้หลักขอบวัตถุประสงค์ (Ultra Vires) กล่าวคือ กฎหมายลำดับรองไม่สามารถมีเนื้อหาสาระเกินไปกว่าบทบัญญัติในกฎหมายแม่บทให้อำนาจไว้²²⁰

²¹⁹ ภาษีเงินได้บุคคลธรรมดา หลักการและบทวิเคราะห์ (น. 228). เล่มเดิม.

²²⁰ แหล่งเดิม.

พระราชบัญญัติภาษีของไทย ได้ให้อำนาจองค์กรฝ่ายบริหารออกกฎหมายภาษีลำดับรอง ได้แก่ พระราชกฤษฎีกา กฎกระทรวง ประกาศกระทรวงการคลัง ระเบียบกระทรวงการคลัง ประกาศอธิบดี และคำสั่งกรมฯ (กรมสรรพากร กรมศุลกากร และกรมสรรพสามิต)²²¹

2.6.2 ข้อดีและข้อเสียของกฎหมายภาษีลำดับรอง

2.6.2.1 ข้อดีของกฎหมายลำดับรอง

1) โดยหลักแล้วจะไม่กำหนดระยะเวลาในการตรากฎหมาย เนื่องจากเป็นกฎหมายที่ออกโดยองค์กรฝ่ายบริหาร ที่มีอำนาจออกหรือแก้ไขปรับปรุงได้ตามเหตุการณ์ จึงไม่ต้องคำนึงถึงระยะเวลาในการเปิดปิดสมัยประชุมสภา

2) กฎหมายลำดับรองช่วยให้การทำงานของกฎหมายแม่บทรวดเร็วโดยไม่ต้องรอการออกพระราชบัญญัติฉบับใหม่ ทำให้ระบบภาษีเปลี่ยนแปลงได้ทันตามการเปลี่ยนแปลงของสภาพเศรษฐกิจและสังคม

3) เนื่องจากกฎหมายลำดับรองสามารถเปลี่ยนแปลงกฎหมายแม่บท (ภายใต้ขอบเขตที่ตัวบทบัญญัติในกฎหมายแม่บทได้ให้อำนาจไว้) กฎหมายลำดับรองจึงช่วยแก้ไขความผิดพลาดหรือช่องโหว่ที่ค้นพบในกฎหมายแม่บท สิ่งนี้สามารถขัดขวางการหลบหลีกภาษีที่ไม่สามารถยอมรับได้ (Unacceptable Tax Avoidance) โดยไม่ต้องรอคอยการออกพระราชบัญญัติภาษีโดยรัฐสภา

4) เนื่องจากกฎหมายลำดับรองสามารถกำหนดกฎเกณฑ์ทางเทคนิคและที่เป็นรายละเอียดปลีกย่อยสำหรับการทำงานหรือบังคับใช้ของกฎหมายแม่บท (ภายใต้ขอบเขตที่กฎหมายแม่บทได้ให้อำนาจไว้) กฎหมายภาษีลำดับรองจึงแก้ไขปัญหของกฎหมายแม่บทที่ขาดกฎเกณฑ์ทางเทคนิคและกฎเกณฑ์ที่เป็นรายละเอียดในการทำงาน

2.6.2.2 ข้อเสียของกฎหมายลำดับรอง²²²

1) กฎหมายลำดับรองซึ่งมีจำนวนมากทำให้ระบบกฎหมายภาษีที่ซับซ้อนไม่สอดคล้องกับหลักความง่ายของกฎหมายภาษี

2) การให้อำนาจองค์กรฝ่ายบริหารออกกฎหมายภาษีลำดับรองได้หลายรูปแบบ ทำให้มีกฎหมายภาษีลำดับรองหลายฉบับที่เกี่ยวกับภาษีเรื่องใดเรื่องหนึ่ง สร้างความสับสนให้กับผู้เสียภาษี ซึ่งขัดต่อหลักความแน่นอนชัดเจนของกฎหมายภาษี

3) การขาดการตรวจสอบอย่างละเอียด กฎหมายลำดับรองไม่ถูกตรวจสอบและควบคุมโดยรัฐสภา ซึ่งในกรณีที่กฎหมายภาษีลำดับรองที่ได้ทำออกมาในลักษณะที่เป็น

²²¹ แหล่งเดิม.

²²² แหล่งเดิม.

กฎเกณฑ์ทางเทคนิคเพื่อสนับสนุนการทำงานหรือบังคับใช้กฎหมายภาษีแม่บท ไม่จำเป็นต้องอยู่ภายใต้การตรวจสอบและควบคุมโดยรัฐสภา แต่หากเป็นกฎหมายลำดับรองที่ออกมาในเรื่องโครงสร้างที่สำคัญของภาษี ควรอยู่ภายใต้การตรวจสอบและควบคุมของรัฐสภา แต่ประมวลรัษฎากรให้อำนาจองค์กรฝ่ายบริหารในการออกกฎหมายลำดับรองในเรื่องโครงสร้างที่สำคัญของภาษีเงินได้บุคคลธรรมดา เช่น การลดอัตราหรือการยกเว้นภาษี การกำหนดค่าใช้จ่ายที่ยอมให้หักจากเงินได้ประเภทต่าง ๆ เพื่อวัตถุประสงค์ในการคำนวณภาษีเงินได้บุคคลธรรมดา และการกำหนดการยกเว้นเงินได้จากการจัดเก็บภาษี เป็นต้น

2.6.3 กฎหมายภาษีลำดับรองที่เกี่ยวกับการหักค่าลดหย่อน

จากที่กล่าวมาแล้วว่ากฎหมายภาษีแม่บท อันได้แก่ พระราชบัญญัติภาษีและประมวลรัษฎากรอาจมีบทบัญญัติให้อำนาจองค์กรฝ่ายบริหารออกกฎหมายภาษีลำดับรองในเรื่องใด ๆ ภายใต้ขอบเขตที่ตัวบทบัญญัติในกฎหมายแม่บทได้ให้อำนาจไว้ ซึ่งตามประมวลรัษฎากรก็มีบทบัญญัติให้อำนาจฝ่ายบริหารออกกฎหมายลำดับรอง คือ พระราชกฤษฎีกา กฎกระทรวง ประกาศ อธิบดี

ซึ่งจากการศึกษาข้างต้นเกี่ยวกับการยกเว้นภาษี และการลดหย่อนภาษีเงินได้บุคคลธรรมดา ประมวลรัษฎากรมีบทบัญญัติให้อำนาจฝ่ายบริหารสามารถออกกฎหมายลำดับรองในเรื่องดังกล่าวได้ในลักษณะดังต่อไปนี้

1) มีการให้ฝ่ายบริหารออกกฎกระทรวงยกเว้นภาษีเงินได้บุคคลธรรมดาได้ โดยอาศัยอำนาจตามประมวลรัษฎากร มาตรา 42(7) ออกกฎกระทรวง 126(พ.ศ. 2509) ระบุประเภทเงินได้ที่ได้รับการยกเว้นภาษี มีจำนวน 79 ประเภท

2) ตามมาตรา 3 แห่งประมวลรัษฎากร ให้อำนาจในการตราพระราชกฤษฎีกา ในการลดหรือยกเว้นบรรดารัษฎากรประเภทต่าง ๆ ซึ่งเรียกเก็บตามประมวลรัษฎากรนี้ เช่น พระราชกฤษฎีกา ออกตามความในประมวลรัษฎากร ว่าด้วยการลดอัตรารัษฎากร (ฉบับที่ 576) พ.ศ. 2557

ดังนั้น การออกกฎหมายลำดับรองเกี่ยวกับการหักค่าลดหย่อนและการยกเว้นภาษี จึงสามารถทำได้ เนื่องจากประมวลรัษฎากรได้ให้อำนาจไว้

2.7 ทบทวนงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การศึกษาในประเด็นการส่งเสริมการเป็นสมาชิกสหกรณ์โดยใช้มาตรการทางภาษีเงินได้บุคคลธรรมดา: ศึกษากรณีการหักค่าลดหย่อนจากเงินค่าซื้อหุ้นสหกรณ์ ผู้ศึกษาได้ทำการตรวจเอกสารที่เกี่ยวข้อง จำนวน 2 เรื่อง เพื่อใช้เป็นแนวทางในการวิจัยดังต่อไปนี้

2.7.1 วิจัยนิพนธ์เรื่องปัญหาการจัดเก็บภาษีเงินได้ของสหกรณ์ตามประมวลรัษฎากร

ฤทธิณ วงศ์นวล (2554) ได้ทำการศึกษาปัญหาการจัดเก็บภาษีเงินได้ของสหกรณ์ตามประมวลรัษฎากร โดยใช้วิธีการศึกษาแบบวิจัยเชิงคุณภาพหรือวิจัยเอกสาร (Documentary Research) จากพระราชบัญญัติสหกรณ์ฉบับต่าง ๆ ประมวลรัษฎากร คำพิพากษาศาลฎีกา หนังสือตอบข้อหารือของกรมสรรพากร ตำรา หนังสือทั้งของไทยและของต่างประเทศ บทความ รวมถึงข้อมูลอิเล็กทรอนิกส์ต่าง ๆ

ผลการศึกษาพบว่า ตามพระราชบัญญัติสหกรณ์ พ.ศ. 2542 กำหนดให้สหกรณ์มีฐานะเป็นนิติบุคคล สามารถดำเนินธุรกิจกับสมาชิกและผู้ที่ไม่ใช่สมาชิก และประมวลรัษฎากรมิได้กำหนดให้นิติบุคคลประเภทสหกรณ์มีหน้าที่ชำระภาษีเงินได้นิติบุคคล นอกจากนั้นสมาชิกของสหกรณ์ยังได้รับยกเว้นการจัดเก็บภาษีจากเงินเฉลี่ยคืน เงินปันผล และดอกเบี้ยเงินฝากออมทรัพย์ที่ได้รับจากสหกรณ์อีกด้วย ซึ่งปรากฏว่าในปัจจุบันบางสหกรณ์ได้กระทำการที่ออกไปจากขอบเขตวัตถุประสงค์ที่แท้จริงของสหกรณ์ คือประกอบธุรกิจกับบุคคลภายนอกในลักษณะแข่งขันกับองค์กรธุรกิจทั่วไปซึ่งเป็นการมุ่งเน้นแสวงหากำไรมาแบ่งปันกัน ซึ่งไม่ต่างกับองค์กรเอกชนทั่วไป ดังนั้นการยกเว้นภาษีต่าง ๆ ให้กับสหกรณ์จึงเป็นช่องว่างให้มีการใช้สหกรณ์เป็นเครื่องมือในการหลบเลี่ยงภาษี ก่อให้เกิดความไม่เป็นธรรมและความไม่เป็นกลางต่อธุรกิจเอกชนหรือบุคคลทั่วไป ดังนั้น จึงเสนอแนวทางในการแก้ปัญหาโดยกำหนดให้มีการแบ่งแยกรายได้ที่เกี่ยวข้องกับสหกรณ์ และรายได้ที่ไม่เกี่ยวกับสหกรณ์ เพื่อจัดเก็บภาษีทั้งในระดับของสหกรณ์ และสมาชิกสหกรณ์ แต่จะบรรเทาภาระภาษีให้บางส่วนโดยการลดอัตราภาษีลง เฉพาะในการทำธุรกรรมกับสมาชิกไม่น้อยกว่าร้อยละเก้าสิบ เมื่อเทียบกับปริมาณธุรกิจทั้งหมดในแต่ละปีของสหกรณ์

จากการศึกษางานวิจัยดังกล่าว ผู้ศึกษาได้นำความรู้เกี่ยวกับประเด็นการยกเว้นการจัดเก็บภาษีในระดับสมาชิกของสหกรณ์ ในกรณีการจัดเก็บภาษีเงินได้นิติบุคคลธรรมดาเป็นแนวทางในการศึกษาในครั้งนี้

2.7.2 วิจัยนิพนธ์เรื่องปัญหาการหักค่าใช้จ่ายเป็นการเหมาตามประมวลรัษฎากร: ศึกษากรณีเงินได้นิติบุคคลธรรมดา

ภัทรกร เปี่ยมทองคำ (2555) ได้ทำการศึกษาปัญหาการหักค่าใช้จ่ายเป็นการเหมาตามประมวลรัษฎากร: ศึกษากรณีภาษีเงินได้นิติบุคคลธรรมดา โดยใช้วิธีการศึกษาข้อมูลโดยวิธีวิจัยเอกสาร (Documentary Research) โดยศึกษาค้นคว้าและวิเคราะห์ข้อมูลจากหนังสือ บทบัญญัติของกฎหมาย วิจัยนิพนธ์ บทความ วารสาร เอกสารต่าง ๆ รวมถึงสื่ออิเล็กทรอนิกส์ทั้งที่เป็นภาษาไทยและภาษาต่างประเทศ

ผลการศึกษาพบว่า การหักค่าใช้จ่ายในการเหมาควรมีเพดานในการหัก รวมถึงควรมีหลักเกณฑ์ที่ชัดเจนในการกำหนดอัตราการหักค่าใช้จ่ายเป็นการเหมาและมีการปรับปรุงอัตราการหักค่าใช้จ่ายเป็นการเหมาให้สอดคล้องกับสถานการณ์ทางเศรษฐกิจ และควรกำหนดหลักเกณฑ์ในการหักค่าใช้จ่ายตามความจำเป็นและสมควรว่าค่าใช้จ่ายใดหักได้ ค่าใช้จ่ายใดหักไม่ได้ เพื่อให้การหักค่าใช้จ่ายจากเงินได้พึงประเมินมีความเป็นธรรมและสะท้อนถึงความสามารถในการเสียภาษีมากขึ้น

จากการศึกษาผลงานการวิจัยข้างต้น ผู้ศึกษาได้นำความรู้เกี่ยวกับหลักการจัดเก็บภาษีอากรที่ดี และหลักความมีประสิทธิภาพในทางเศรษฐกิจ มาเป็นแนวทางในการศึกษาครั้งนี้

บทที่ 3

มาตรการทางกฎหมายเกี่ยวกับการหักค่าลดหย่อนภาษีเงินได้บุคคลธรรมดา ของประเทศไทยและต่างประเทศ

จากการศึกษาหลักการจัดเก็บภาษีเงินได้บุคคลธรรมดา และหลักการจัดเก็บภาษีอากรที่ดี ทำให้ทราบว่า การคำนวณภาษีเงินได้บุคคลธรรมดา คิดจากฐานภาษี “เงินได้สุทธิ” ที่ได้มาจากเงินได้พึงประเมิน หักด้วยค่าใช้จ่ายที่ก่อให้เกิดรายได้ หักด้วยค่าลดหย่อน ซึ่งค่าลดหย่อนภาษีจะถูกกำหนดโดยบทบัญญัติเกี่ยวกับเงินได้ที่ไม่ถูกเก็บภาษี หรืออาจเรียกว่า “ตัวบรรเทาภาระภาษี” ซึ่งมีขึ้นเพื่อสนับสนุนหลักความเป็นธรรมในการจัดเก็บภาษี และเพื่อความเป็นธรรมในการกระจายรายได้ครั้งใหม่ และมีวัตถุประสงค์หลักอีกอย่างหนึ่งคือ เพื่อประโยชน์ของบุคคล หรือเพื่อสนับสนุนการทำความดีกิจกรรมหนึ่งเป็นการเฉพาะ ดังนั้น ในบทนี้ผู้วิจัยจะได้ทำการศึกษาถึงมาตรการทางกฎหมายเกี่ยวกับการหักค่าลดหย่อนภาษีเงินได้บุคคลธรรมดาของประเทศไทยและต่างประเทศ เพื่อจะได้นำไปใช้ในการวิเคราะห์เปรียบเทียบในบทที่ 4 ต่อไป

3.1 กฎหมายการหักค่าลดหย่อนภาษีเงินได้บุคคลธรรมดาในประเทศไทย

ประเภทของมาตรการทางภาษีเพื่อบรรเทาภาระภาษีเงินได้บุคคลธรรมดาของประเทศไทย¹

มาตรการทางภาษีเพื่อบรรเทาภาระภาษีตามประมวลรัษฎากร จำแนกได้ 2 ประเภท คือ การหักค่าลดหย่อน และการยกเว้นภาษี

3.1.1 การหักค่าลดหย่อน (Personal Deductions)

เงินได้พึงประเมินที่ได้มีการหักค่าใช้จ่ายแล้ว ประมวลรัษฎากรได้มีการกำหนดให้สามารถหักค่าลดหย่อนได้อีก

ซึ่งค่าลดหย่อนมีความแตกต่างจากค่าใช้จ่าย คือ ค่าใช้จ่ายเป็นต้นทุนหรือเงินที่จ่ายไปเพื่อให้มาซึ่งเงินได้ ในขณะที่ค่าลดหย่อนเป็นตัวบรรเทาภาระภาษีให้แก่ผู้เสียภาษี ทำให้ผู้เสียภาษีเสียภาษีน้อยลงหรืออาจจะไม่ต้องเสียภาษีเลยก็ได้ ซึ่งเมื่อใดที่รัฐบาลเห็นว่าประชาชนต้องเผชิญกับ

¹ จาก การนำระบบเครดิตภาษีเงินได้บุคคลธรรมดามาใช้แทนระบบการหักค่าลดหย่อน (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ) (น. 48-58), โดย วาสนา สุขสมัย, 2555, กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

ปัญหาทางเศรษฐกิจรายได้ไม่พอกับรายจ่ายที่เพิ่มขึ้น รัฐบาลก็จะเสนอแก้กฎหมายให้เพิ่มค่าลดหย่อนมากขึ้น เพราะเมื่อค่าลดหย่อนเพิ่มขึ้น เงินได้สุทธิที่จะนำไปคำนวณภาษีก็ลดน้อยลงด้วย หรืออาจไม่ต้องเสียภาษีเลยก็ได้

ประเภทของค่าลดหย่อนตามประมวลรัษฎากร แบ่งเป็น

3.1.1.1 ค่าลดหย่อนส่วนบุคคลและค่าลดหย่อนเพื่อการศึกษา ค่าลดหย่อนประเภทนี้กำหนดขึ้นเพื่อช่วยบรรเทาภาระภาษีให้แก่ผู้มีเงินได้ซึ่งต้องรับภาระให้การศึกษาแก่บุตร

1) กรณีผู้มีเงินได้เป็นบุคคลธรรมดา นอกจากจะหักค่าลดหย่อนสำหรับตนเองได้แล้ว ยังหักค่าลดหย่อนสำหรับครอบครัวได้อีกด้วย ตามที่กำหนดไว้ในมาตรา 47(1) แห่งประมวลรัษฎากร กล่าวคือ

(ก) ผู้มีเงินได้เองสามารถหักค่าลดหย่อนได้ 30,000 บาท ตามมาตรา 47 (1)(ก)

(ข) คู่สมรสหักค่าลดหย่อนได้อีก 30,000 บาท ตามมาตรา 47(1) (ข)

(ค) หากผู้มีเงินได้หรือคู่สมรสมีบุตรชอบด้วยกฎหมายหรือบุตรบุญธรรม

(1) เกิดก่อนหรือในปี พ.ศ. 2522 จะได้รับค่าลดหย่อนสำหรับบุตรดังกล่าวคนละ 15,000 บาท

(2) เกิดหลัง ปี พ.ศ. 2522 จะได้รับลดหย่อนคนละ 15,000 บาท แต่รวมกันไม่เกินสามคน

ถ้าผู้มีเงินได้มีทั้งบุตรเก่า (เกิดก่อนหรือในปี พ.ศ. 2522) และบุตรใหม่ (เกิดหลังปี พ.ศ. 2522)ให้นำบุตรเก่าทั้งหมดมาหักก่อน แล้วจึงนำบุตรใหม่มาหัก เว้นแต่ในกรณีที่ผู้มีเงินได้มีบุตรเก่าที่มีชีวิตอยู่รวมกันเป็นจำนวนตั้งแต่ 3 คนขึ้นไป จะนำบุตรใหม่มาหักไม่ได้ แต่ถ้าบุตรเก่ามีจำนวนไม่ถึง 3 คนให้นำบุตรใหม่มาหักได้ โดยเมื่อรวมกับบุตรเก่าแล้วต้องไม่เกิน 3 คน (ตามมาตรา 47(1)(ค) วรรคสอง)

และให้หักได้เฉพาะบุตรชอบด้วยกฎหมาย หรือบุตรบุญธรรม ซึ่งมีอายุไม่เกิน 25 ปี และยังศึกษาอยู่ในระดับมหาวิทยาลัยหรือชั้นอุดมศึกษา หรือซึ่งเป็นผู้เยาว์หรือศาลสั่งให้เป็นคนไร้ความสามารถหรือเสมือนไร้ความสามารถอันอยู่ในความอุปการะเลี้ยงดู แต่มิให้หักค่าลดหย่อนสำหรับบุตรดังกล่าวที่มีเงินได้พึงประเมินในปีภาษีที่ล่วงมาแล้วตั้งแต่ 15,000 บาท ขึ้นไป โดยมีเงินได้พึงประเมินนั้นไม่เข้าลักษณะตามมาตรา 42

หากบุตรดังกล่าวยังเป็นบุตรที่ยังศึกษาอยู่ในสถานศึกษาของทางราชการสถานศึกษาตามกฎหมายว่าด้วยสถานศึกษาเอกชนหรือโรงเรียนราษฎร์ตามกฎหมายว่าด้วยโรงเรียนราษฎร์ ก็ให้หักค่าลดหย่อนเพื่อการศึกษาได้อีกคนละ 2,000 บาท ตามมาตรา 47(ฉ)

คำว่า “บุตร” ตามมาตรา 47(1)(ก) ที่เป็นคนอายุไม่เกิน 25 ปี และยังศึกษาอยู่ในมหาวิทยาลัยหรือชั้นอุดมศึกษา หรือกรณีเป็นผู้เยาว์ บุตรนั้นอาจเป็นคนปกติหรือคนพิการก็ได้ แต่ถ้าบุตรที่บรรลุนิติภาวะแล้วยังมิได้ศึกษาต่อในระดับอุดมศึกษา บิดามารดาผู้มีเงินได้จะหักลดหย่อนสำหรับบุตรดังกล่าวได้ต่อเมื่อบุตรนั้นศาลได้สั่งให้เป็นคนไร้ความสามารถหรือคนเสมือนไร้ความสามารถแล้วเท่านั้น ซึ่งโดยทั่วไปก็ได้แก่บุตรที่พิการ

กรณีที่สามีภรรยาต่างฝ่ายต่างมีเงินได้และความเป็นสามีหรือภริยาได้มีอยู่ตลอดปีภาษี การหักค่าลดหย่อนสำหรับตัวเองและคู่สมรส หักรวมกันได้ 60,000 บาท แต่ถ้าความเป็นสามีภริยาได้มีอยู่ตลอดปีภาษี ก็ให้ต่างฝ่ายต่างหักค่าลดหย่อนสำหรับตัวเองและสำหรับบุตรนั้นได้คนละครึ่ง ทั้งนี้ ตามที่กำหนดไว้ในมาตรา 47(2) แห่งประมวลรัษฎากร

กรณีผู้มีเงินได้มิได้เป็นผู้อยู่ในประเทศไทย การหักค่าลดหย่อนสำหรับคู่สมรสและบุตรของผู้มีเงินได้ ให้หักได้เฉพาะคู่สมรสและบุตรที่อยู่ในประเทศไทยเท่านั้น โดยถือระยะเวลา 180 วัน ตามมาตรา 41 วรรคท้ายเป็นเกณฑ์ กล่าวคือ ในปีใดถ้าผู้มีเงินได้อยู่ในประเทศไทยไม่ถึง 180 วัน ตามมาตรา 41 วรรคท้ายเป็นเกณฑ์ กล่าวคือ ในปีใดถ้าผู้มีเงินได้อยู่ในประเทศไทยไม่ถึง 180 วัน ก็ถือว่าผู้นั้นมิได้อยู่ในประเทศไทย อยู่ถึง 180 วัน แม้จะไม่ได้อยู่เป็นระยะเวลาติดต่อกันไป ก็ถือเป็นผู้อยู่ในประเทศไทย

ในการเก็บภาษีเงินได้จากสามีหรือภริยานั้น ถ้าสามีและภริยาอยู่ร่วมกันตลอดปีภาษี เงินได้ของภริยาให้ถือเป็นเงินได้ของสามี และสามีมีหน้าที่และความรับผิดชอบในการยื่นรายการและเสียภาษี แต่ถ้ามีค่าภาษีค้างชำระและภริยาได้รับแจ้งล่วงหน้าไม่น้อยกว่า 7 วันแล้ว ภริยาจะต้องร่วมรับผิดชอบในการเสียภาษีที่ค้างชำระนั้นด้วย (มาตรา 57 ตร.)

ถ้าภริยามีเงินได้พึงประเมินตามมาตรา 40(1) หรือเงินได้เนื่องจากการจ้างแรงงาน เช่น เป็นลูกจ้าง พนักงาน หรือข้าราชการ ภริยาจะแยกยื่นรายการและเสียภาษีต่างหากจากสามีเฉพาะส่วนที่เป็นเงินได้พึงประเมินตามมาตรา 40(1) โดยมีให้ถือว่าเป็นเงินได้ของสามีก็ได้ ทั้งนี้ ตามมาตรา 57 เบญจ และในกรณีนี้ต่างฝ่ายต่างหักค่าลดหย่อนสำหรับตนเองได้ 30,000 บาท ส่วนบุตรนั้นหักได้คนละครึ่ง คือ 8,500 บาท ต่อบุตรหนึ่งคน (บุตรที่กำลังศึกษา)

การแยกยื่นรายการและเสียภาษีต่างหากจากสามีนั้น มีผลดีกว่าการไม่แยกยื่น เพราะจะทำให้ครอบครัวเสียภาษีน้อยลง เพราะอัตราภาษีเงินได้บุคคลธรรมดาของประเทศไทยเป็นแบบอัตราก้าวหน้า เงินได้ยิ่งมาก ยิ่งต้องเสียภาษีในอัตราสูง ถ้าไม่แยกยื่นก็ต้องนำเงินได้ของภริยาไปรวมกับเงินได้ของสามี ซึ่งจะทำให้เงินเพิ่มมากขึ้น ภาษีที่จะต้องเสียก็มากขึ้นตามไปด้วย แต่ภริยาจะมีสิทธิแยกยื่นรายการและชำระภาษีต่างหากจากสามีได้นั้นจำกัดเฉพาะภริยาที่มีเงินได้พึงประเมิน

ตามมาตรา 40(1) คือเงินได้เนื่องจากการจ้างแรงงานเท่านั้น และเงินได้ประเภทอื่นไม่สามารถแยกยื่นได้

2) กรณีผู้มีเงินได้ถึงแก่ความตายในระหว่างปีภาษี

ความตายของบุคคลมิได้เป็นสาเหตุให้รัฐไม่มีสิทธิเรียกเก็บภาษีจากเงินได้ที่บุคคลนั้นได้รับก่อนหรือหลังตายไม่ เงินได้ของบุคคลนั้นไม่ว่าจะได้รับก่อนหรือหลังตายต้องเสียภาษี (เว้นแต่จะได้รับการยกเว้น) ทั้งนี้โดยผู้จัดการมรดก หรือทายาท หรือผู้ครอบครองทรัพย์สินมรดกแล้วแต่กรณี มีหน้าที่ต้องยื่นแบบแสดงรายการและชำระภาษีแทนในนามของผู้ตาย ทั้งนี้ มาตรา 47(4) ยอมให้หักค่าลดหย่อนได้เสมือนผู้ตายมีชีวิตอยู่ตลอดปีภาษีที่ผู้นั้นถึงแก่ความตาย กล่าวคือ หักได้เต็มจำนวนแม้จะมีชีวิตอยู่ไม่ครบปีภาษีนั่นก็ตาม

3) กรณีผู้มีเงินได้เป็นกองมรดก

บุคคลที่ถึงแก่ความตาย ทรัพย์สินมรดกของบุคคลนั้นอาจมีดอกผลกองมรดกหรือประโยชน์อื่นใดเพิ่มขึ้น เช่น เงินฝากธนาคารมีดอกเบี้ย ที่ดินหรือตึกแถวมีค่าเช่า หรือหุ้นที่ถือไว้ในบริษัทหรือห้างหุ้นส่วนมีเงินปันผลหรือส่วนแบ่งกำไร ดอกผลหรือประโยชน์กองมรดกเพิ่มขึ้นนี้ถือเป็นเงินได้ที่ต้องเสียภาษี เงินได้ดังกล่าวนี้หากมีขึ้นในปีภาษีที่ผู้นั้นถึงแก่ความตายก็ต้องเสียภาษีในนามของผู้ตาย แต่หากเกิดขึ้นในปีภาษีถัดจากปีที่ผู้นั้นตาย ก็ต้องเสียภาษีในนามกองมรดกของผู้ตาย โดยสามารถหักค่าลดหย่อนได้ 30,000 บาท ตามมาตรา 47(5) แต่อย่างไรก็ตาม การหักค่าลดหย่อนในกรณีนี้จะนำสมาชิกในครอบครัวของผู้ตาย ซึ่งได้แก่ภริยาและบุตรมาหักค่าลดหย่อนไม่ได้ เพราะกองมรดกมีเงินได้ มิใช่ผู้ตายมีเงินได้

4) กรณีผู้มีเงินได้เป็นห้างหุ้นส่วนสามัญหรือคณะบุคคลที่มีโชติบุคคล

ห้างหุ้นส่วนและคณะบุคคลที่มีโชติบุคคลต้องเสียภาษีเงินได้บุคคลธรรมดา โดยมีสิทธิหักค่าใช้จ่ายและค่าลดหย่อนได้ ซึ่งค่าลดหย่อนนั้น มาตรา 47(6) ถือเอาตัวผู้เป็นหุ้นส่วนหรือบุคคลในคณะบุคคลเป็นเกณฑ์ กล่าวคือ ยอมให้หักลดหย่อนสำหรับตัวผู้เป็นหุ้นส่วนหรือบุคคลในคณะบุคคลได้คนละ 30,000 บาท แต่รวมกันไม่เกิน 60,000 บาท และผู้เป็นหุ้นส่วนหรือบุคคลในคณะบุคคลที่จะหักลดหย่อนได้ต้องเป็นผู้อยู่ในประเทศไทย

ห้างหุ้นส่วนสามัญหรือคณะบุคคลที่มีโชติบุคคลมีหน้าที่ยื่นแบบแสดงรายการเสียภาษี เมื่อมีเงินได้พึงประเมินในปีภาษีที่ล่วงมาแล้วเกินกว่า 30,000 บาท โดยให้ผู้أำนวยการหรือผู้จัดการเป็นผู้มีหน้าที่ยื่นแบบแสดงรายการและเสียภาษีในนามห้างหุ้นส่วนหรือคณะบุคคลนั้น ผู้เป็นหุ้นส่วนหรือบุคคลในคณะบุคคลแต่ละคนไม่ต้องยื่นรายการเพื่อเสียภาษีอีก แต่ถ้าห้างหุ้นส่วนหรือคณะบุคคลมีภาษีค้างชำระ ผู้เป็นหุ้นส่วนหรือบุคคลในคณะบุคคลจะต้องร่วมกันรับผิดชอบเงินภาษีที่ค้างชำระ ตามมาตรา 56 วรรคสอง

3.1.1.2 ค่าลดหย่อนเบี้ยประกันชีวิต

เบี้ยประกันชีวิตของผู้มีเงินได้ที่จ่ายไประหว่างปีภาษี หักค่าลดหย่อนได้ตามจำนวนที่จ่ายจริง แต่ไม่เกิน 100,000 บาท คู่สมรสของผู้มีเงินได้ที่ไม่มีเงินได้ หักค่าลดหย่อนได้ตามที่จ่ายจริง แต่ไม่เกิน 10,000 บาท ทั้งนี้ ธรรมเนียมประกันชีวิตนั้นต้องมีกำหนดเวลาตั้งแต่ 10 ปีขึ้นไป และการประกันชีวิตนั้นได้เอาประกันไว้กับผู้รับประกันภัยที่ประกอบกิจการในประเทศไทย การฝากเงินออมเงินประเภทสงเคราะห์ชีวิตและครอบครัวก็อยู่ในข่ายที่จะขอหักค่าลดหย่อนตามเกณฑ์นี้ด้วย

นอกจากนี้ยังมีกรณี ค่าเบี้ยประกันชีวิตแบบบำนาญ ซึ่งเป็นการสนับสนุนการออมในรูปแบบที่ให้ประชาชนออมไว้ใช้จ่ายภายหลังเกษียณอายุการทำงาน โดยเพิ่มเติมค่าลดหย่อนเบี้ยประกันชีวิตที่มีอยู่แล้วตามปกติอีก 200,000 บาท เฉพาะประกันชีวิตแบบบำนาญซึ่งวงเงินที่เพิ่มขึ้นนี้ ต้องไม่เกินร้อยละ 15 ของเงินได้ และต้องไม่เกินยอดหักลดหย่อนในภาพรวมเมื่อผนวกกับกองทุนสำรองเลี้ยงชีพ กองทุนบำเหน็จบำนาญข้าราชการ (กบข.) หรือกองทุนสงเคราะห์ตามกฎหมายว่าด้วยโรงเรียนเอกชน และค่าซื้อหน่วยลงทุนในกองทุนเพื่อการเลี้ยงชีพตามกฎหมายว่าด้วยหลักทรัพย์และตลาดหลักทรัพย์ แต่ไม่เกิน 500,000 บาทด้วย ทั้งนี้ เป็นไปตามหลักเกณฑ์ผู้มีสิทธิหักค่าลดหย่อนค่าเบี้ยประกันชีวิตแบบบำนาญ²

3.1.1.3 ค่าลดหย่อนเงินสะสมที่จ่ายเข้ากองทุนสำรองเลี้ยงชีพ

กองทุนสำรองเลี้ยงชีพเป็นกองทุนสวัสดิการแบบสมัครใจ ซึ่งในระบบสากลถือว่าเป็นสวัสดิการอย่างหนึ่งที่นายจ้างให้แก่พนักงานเพื่อเป็นแรงจูงใจให้ทำงานอย่างมีประสิทธิภาพและทำงานให้นายจ้างยาวนานขึ้น และยังถือเป็นแหล่งระดมเงินออมที่สำคัญอีกแหล่งหนึ่งของรัฐบาลเพื่อใช้ในการพัฒนาเศรษฐกิจของประเทศ

พระราชบัญญัติกองทุนสำรองเลี้ยงชีพ พ.ศ. 2530 มาตรา 10 กำหนดให้ลูกจ้างและนายจ้างจะต้องจ่ายเงินสะสมและเงินสมทบเข้ากองทุนสำรองเลี้ยงชีพ โดยทุกครั้งที่มีการจ่ายค่าจ้าง ลูกจ้างจะต้องจ่ายเงินสะสมเข้ากองทุน โดยให้นายจ้างหักจากค่าจ้างและให้นายจ้างจ่ายเงินสมทบเข้ากองทุนตามอัตราที่กำหนดในข้อบังคับของกองทุน แต่ข้อบังคับนั้นจะต้องกำหนดไว้ในอัตราไม่ต่ำกว่าร้อยละ 2 และไม่เกินร้อยละ 15 ของค่าจ้าง และกำหนดให้นายจ้างต้องจ่ายเงินสมทบเข้ากองทุนตามจำนวนลูกจ้าง ในอัตราไม่ต่ำกว่าเงินสะสมของลูกจ้าง แต่อย่างไรก็ดี ลูกจ้างและนายจ้างอาจตกลงกันให้จ่ายเงินสะสมและเงินสมทบเข้ากองทุนในอัตราที่สูงกว่าที่กำหนดโดยรัฐมนตรีอนุวัติก็ได้

เพื่อให้การจัดตั้งกองทุนสำรองเลี้ยงชีพบรรลุวัตถุประสงค์ รัฐบาลจึงได้กำหนดมาตรการทางภาษีให้แก่ นายจ้างและลูกจ้างที่ร่วมกันจัดตั้งกองทุนสำรองเลี้ยงชีพซึ่งจดทะเบียนแล้วนั้น

² จาก ภาษีอากรธุรกิจ, โดย สมคิด บางโม, 2557, กรุงเทพฯ: วิทพัฒน์.

โดยในส่วนของผู้จ้างที่จ่ายเงินสมทบเข้ากองทุน ได้รับสิทธิลดหย่อนโดยในการคำนวณภาษีเงินได้บุคคลธรรมดา เมื่อได้หักค่าใช้จ่ายตามที่กำหนดในมาตรา 42 ทวิ ถึงมาตรา 46 แห่งประมวลรัษฎากรแล้ว ผู้มีเงินได้สามารถนำเงินที่จ่ายสะสมเข้ากองทุนสำรองเลี้ยงชีพซึ่งเป็นไปตามหลักเกณฑ์ วิธีการ และเงื่อนไขที่กำหนดโดยกฎกระทรวงตามมาตรา 65 ตรี (2) ตามจำนวนที่จ่ายจริงไม่เกิน 10,000 บาท มาหักลดหย่อนเพื่อเป็นการบรรเทาภาระภาษีได้ และหากสามีสามีหรือภริยาของผู้จ้างดังกล่าวจ่ายเงินสะสมเข้ากองทุนสำรองเลี้ยงชีพด้วย และความเป็นสามีสามีหรือภริยาได้มีอยู่ตลอดปีภาษีแล้ว ให้หักลดหย่อนได้ด้วยสำหรับเงินสะสมของสามีสามีหรือภริยาที่จ่ายเข้ากองทุนสำรองเลี้ยงชีพนั้น ตามหลักเกณฑ์เช่นเดียวกัน (มาตรา 47(1)(ข))

3.1.1.4 ค่าลดหย่อนดอกเบี้ยเงินกู้ยืมเพื่อการเช่าซื้อ หรือการสร้างที่อยู่อาศัย

ดอกเบี้ยเงินกู้ยืมเพื่อซื้อ เช่าซื้อ หรือสร้างที่อยู่อาศัย เป็นดอกเบี้ยเงินกู้ยืมตามสัญญา กู้ยืมเงินเพื่อเช่าซื้อ เช่าซื้ออาคาร อาคารพร้อมที่ดิน หรือห้องชุดในอาคาร หรือเพื่อสร้างอาคารใช้อยู่อาศัยบนที่ดินของตนเองหรือบนที่ดินที่ตนเองมีสิทธิครอบครอง

ประมวลรัษฎากร มาตรา 47 (1) (ข) ประกอบข้อ 2 (53) ของกฎกระทรวง ฉบับที่ 264 (พ.ศ. 2550) กำหนดให้ ผู้มีเงินได้นำดอกเบี้ยเงินกู้ยืมที่ผู้มีเงินได้ได้จ่ายไปให้แก่ธนาคารหรือสถาบันการเงินอื่น บริษัทประกันชีวิต สหกรณ์ หรือนายจ้าง สำหรับการกู้ยืมเงินเพื่อซื้อ เช่าซื้อ หรือสร้างอาคารที่อยู่อาศัย โดยจ้างนองอาคารที่ซื้อหรือสร้าง เป็นประกันการกู้ยืมนั้น มาหักลดหย่อนได้ตามจำนวนที่จ่ายจริงแต่ไม่เกิน 100,000 บาท ทั้งนี้ ตามหลักเกณฑ์และวิธีการที่อธิบดีกำหนดโดยอนุมัติรัฐมนตรีและประกาศในราชกิจจานุเบกษา อาคารดังกล่าวให้หมายความรวมถึงอาคารพร้อมที่ดินด้วย

3.1.1.5 ค่าลดหย่อนเงินบริจาค

เมื่อได้หักค่าลดหย่อนตามมาตรา 47(1) ถึง (6) แล้วเหลือเท่าใดให้หักลดหย่อนได้อีกสำหรับเงินบริจาค (ก) เงินที่บริจาคแก่สถานพยาบาลและสถานศึกษาของทางราชการ หรือ (ข) เงินที่บริจาคเป็นสาธารณประโยชน์แก่องค์กร หรือสถานสาธารณกุศล หรือสถานพยาบาล และสถานศึกษาอื่นนอกจากที่กล่าวใน (ก) ทั้งนี้ ตามที่รัฐมนตรีประกาศกำหนดในราชกิจจานุเบกษา โดยให้หักได้เท่าจำนวนที่บริจาค แต่ต้องไม่เกินร้อยละ 10 ของเงินที่เหลือ ตามมาตรา 47(7) แห่งประมวลรัษฎากร

ข้อสังเกต³

- 1) การบริจาคที่ดินหรือทรัพย์สินอื่น ๆ ที่มีเงินจะนำมาตีราคาเพื่อหักค่าลดหย่อนไม่ได้
- 2) คู่สมรสที่ไม่มีเงินได้จะนำเงินที่ตนบริจาคมาหักค่าลดหย่อนไม่ได้
- 3) กรณีบริจาคเงินร่วมกันโดยระบุชื่อทั้งผู้มีเงินได้และสามีหรือภริยา แต่ไม่ได้แยกจำนวนเงินไว้ ให้ถือว่าบริจาคคนละครึ่ง
- 4) กรณีบริจาคเงินร่วมกันโดยระบุชื่อบุคคลหลายคนในใบรับบริจาค แต่ไม่ได้แยกจำนวนไว้ ให้ถือว่าบริจาคคนละเท่า ๆ กัน
- 5) สามีภริยาที่แยกคำนวณภาษี ให้หักค่าลดหย่อนสำหรับเงินบริจาคได้เฉพาะตน
- 6) รายชื่อองค์กรที่ประกาศมีเพิ่มขึ้นเรื่อย ๆ

3.1.1.6 การลดหย่อนค่าอุปการะบิดามารดา

กรณีผู้มีเงินได้ ใ้ค่าอุปการะเลี้ยงดูบิดามารดา มาตรา 47(1)(ญ) ได้กำหนดให้ผู้มีเงินได้มีสิทธิหักค่าลดหย่อนได้สำหรับค่าอุปการะเลี้ยงดูบิดามารดาของผู้มีเงินได้ รวมทั้งบิดามารดาของสามีหรือภริยาของผู้มีเงินได้ ได้คนละ 30,000 บาท โดยบุคคลดังกล่าวต้องมีอายุ 60 ปีขึ้นไป มีรายได้ไม่เพียงพอแก่การยังชีพ และอยู่ในความอุปการะเลี้ยงดูของผู้มีเงินได้ ทั้งนี้ ตามหลักเกณฑ์ วิธีการ และเงื่อนไขที่อธิบดีประกาศ กำหนด ซึ่งมีประกาศอธิบดีกรมสรรพากร เกี่ยวกับภาษีเงินได้ (ฉบับที่ 136) เรื่องกำหนดหลักเกณฑ์ วิธีการ และเงื่อนไขการหักค่าลดหย่อนอุปการะเลี้ยงดูบิดามารดาของผู้มีเงินได้ รวมทั้งบิดามารดาของสามีหรือภริยาของผู้มีเงินได้ ตามมาตรา 47 (1)(ญ) แห่งประมวลรัษฎากร ประกาศ ณ วันที่ 14 มกราคม พ.ศ. 2548 ได้กำหนดสาระสำคัญไว้ว่า การหักลดหย่อนค่าอุปการะเลี้ยงดูบิดามารดาของผู้มีเงินได้ รวมทั้งบิดามารดาของสามีหรือภริยาของผู้มีเงินได้ ให้หักค่าลดหย่อนได้คนละ 30,000 บาท สำหรับบิดามารดาที่มีอายุหกสิบปีขึ้นไปและอยู่ในความอุปการะเลี้ยงดูของผู้มีเงินได้ แต่มิให้หักลดหย่อนสำหรับบิดามารดาดังกล่าวที่มีเงินได้พึงประเมินในปีภาษีที่ขอหักลดหย่อนเกิน 30,000 บาท ขึ้นไป โดยที่ผู้มีเงินได้หรือสามีหรือภริยาของผู้มีเงินได้จะต้องเป็นบุตรชอบด้วยกฎหมายของบิดามารดาที่ผู้มีเงินได้ใช้สิทธิหักลดหย่อนค่าอุปการะเลี้ยงดู กรณีที่ผู้มีเงินได้หลายคนอุปการะเลี้ยงดูบิดามารดาคนเดียวกัน ให้ผู้มีเงินได้คนใดคนหนึ่งเพียงคนเดียวที่มีหลักฐานรับรองการอุปการะเลี้ยงดูจากบิดามารดาดังกล่าว เป็นผู้ที่มีสิทธิหักลดหย่อนค่าอุปการะเลี้ยงดูบิดามารดาดังกล่าวนั้นในแต่ละปีภาษี แต่หากเป็นกรณีสามีหรือภริยาเป็นผู้มีเงินได้ฝ่ายเดียว ให้ผู้มีเงินได้หักลดหย่อนค่าอุปการะเลี้ยงดูบิดามารดาของสามีหรือภริยาของผู้มีเงินได้คนละ 30,000 บาท

³ แหล่งเดิม.

3.1.2 การยกเว้นภาษี (Tax Exemptions)

กรณีการยกเว้นภาษีเงินได้ของประเทศไทย ผู้วิจัยจะกล่าวถึงเฉพาะเนื้อหาการยกเว้นภาษีเงินได้ที่นำไปหักเสมือนค่าลดหย่อน

การยกเว้นภาษีเงินได้ที่นำไปหักเสมือนเป็นค่าลดหย่อน แตกต่างจากการยกเว้นภาษีเงินได้ และการลดหย่อนภาษีเงินได้ดังนี้⁴

การยกเว้นภาษีเงินได้ หมายถึง การที่ไม่ต้องนำเงินได้จำนวนที่ได้รับยกเว้นมารวมกับเงินได้พึงประเมินเลย

การลดหย่อนภาษีเงินได้ หมายถึง การนำจำนวนเงินค่าลดหย่อนไปหักออกจากเงินได้พึงประเมินภายหลังหักค่าใช้จ่ายแล้ว

การยกเว้นภาษีเงินได้ที่นำไปหักเสมือนเป็นค่าลดหย่อน หมายถึง การนำจำนวนเงินที่ยกเว้นไปหักออกจากเงินได้พึงประเมิน ภายหลัง หักค่าใช้จ่ายและค่าลดหย่อนตามปกติแล้ว อย่างไรก็ตาม มีบางกรณีที่เป็นการยกเว้นเงินได้ก่อนหักค่าใช้จ่าย(คือ การให้นำเงินได้ที่ได้รับการยกเว้นไปหักออกจากเงินได้พึงประเมิน)

การยกเว้นภาษีเงินได้ที่นำไปหักเสมือนค่าลดหย่อน มีดังนี้

3.1.2.1 การยกเว้นค่าซื้อหน่วยลงทุนในกองทุนรวมเพื่อการเลี้ยงชีพตามกฎหมายว่าด้วยหลักทรัพย์และตลาดหลักทรัพย์ (Retirement Mutual Fund: RMF)

กองทุนรวมเพื่อการเลี้ยงชีพ มีวัตถุประสงค์ในการจัดตั้งเพื่อให้บุคคลที่มีเงินได้มีช่องทางที่จะทำการออมระยะยาวแบบผูกพันไว้ใช้เมื่อสูงอายุหรือชราภาพ โดยกองทุนรวมเพื่อการเลี้ยงชีพ(RMF) จะต้องจดทะเบียนจัดตั้งเป็นกองทุนตามพระราชบัญญัติหลักทรัพย์และตลาดหลักทรัพย์ พ.ศ. 2535 และจะต้องเป็นกองทุนรวมประเภทรับซื้อคืนหน่วยลงทุนที่จัดตั้งและจัดการโดยบริษัทจัดการ และมีวัตถุประสงค์ในการส่งเสริมการออมระยะยาวเพื่อการเลี้ยงชีพของผู้ถือหน่วยลงทุน

การยกเว้นภาษีกรณีการลงทุนในกองทุนรวมเพื่อการเลี้ยงชีพ (RMF) แบ่งเป็น 2 ลักษณะ

1) เงินค่าซื้อหน่วยลงทุน

การยกเว้นภาษีเงินได้ สำหรับเงินได้ที่จ่ายเป็นค่าซื้อหน่วยลงทุน ให้ยกเว้นเท่าที่ได้จ่ายเป็นค่าซื้อหน่วยลงทุนในกองทุนรวมเพื่อการเลี้ยงชีพ ตามกฎหมายว่าด้วยหลักทรัพย์และ

⁴ ปิ่น อ้นนอภบุตร. (2555). การปฏิรูประบบภาษีเพื่อสังคมไทยเสมอหน้า. สืบค้น 30 พฤศจิกายน 2557, จาก <http://v-reform.org/u-knowledges/taxreform/>

ตลาดหลักทรัพย์ในอัตราไม่เกินร้อยละ 15 ของเงินได้พึงประเมินที่ได้รับซึ่งต้องเสียภาษีเงินได้ในปี ภาษีนั้น ทั้งนี้ เฉพาะส่วนที่ไม่เกิน 500,000 บาท สำหรับปีภาษีนั้น

กรณีผู้มีเงินได้จ่ายเงินสะสมเข้ากองทุนสำรองเลี้ยงชีพตามกฎหมายว่าด้วยกองทุนสำรองเลี้ยงชีพ กองทุนบำเหน็จบำนาญข้าราชการตามกฎหมายว่าด้วยกองทุนบำเหน็จบำนาญข้าราชการ หรือกองทุนสงเคราะห์ตามกฎหมายว่าด้วยโรงเรียนเอกชน เงินได้ที่ได้รับการยกเว้น เมื่อรวมกับเงินสะสมที่จ่ายเข้ากองทุนสำรองเลี้ยงชีพ กองทุนบำเหน็จบำนาญข้าราชการ หรือ กองทุนสงเคราะห์ ต้องไม่เกิน 500,000 บาท

หลักเกณฑ์ วิธีการ และเงื่อนไข เพื่อยกเว้นภาษีเงินได้สำหรับเงินได้เท่าที่ได้จ่ายเป็น ค่าซื้อหน่วยลงทุนและการถือหน่วยลงทุนในกองทุนรวมเพื่อการเลี้ยงชีพ (RMF) นั้น เป็นไปตาม กฎกระทรวง ฉบับที่ 266 (พ.ศ. 2551) และประกาศอธิบดีกรมสรรพากร เกี่ยวกับภาษีเงินได้ (ฉบับที่ 259) สรุปสาระสำคัญ ได้ดังนี้

(1) ผู้มีเงินได้ต้องซื้อหน่วยลงทุนในกองทุนรวมเพื่อการเลี้ยงชีพไม่น้อยกว่าปีละ 1 ครั้งและต้องไม่ระงับการซื้อหน่วยลงทุนเป็นเวลาเกินกว่า 1 ปีติดต่อกัน การซื้อหน่วยลงทุนใน กองทุนรวมเพื่อการเลี้ยงชีพ ต้องมีจำนวนรวมกันไม่น้อยกว่าร้อยละ 3 ของเงินได้พึงประเมินที่ ได้รับซึ่งต้องเสียภาษีเงินได้ในแต่ละปี หรือมีจำนวนไม่น้อยกว่า 5,000 บาทต่อปี

(2) ผู้มีเงินได้จะต้องถือหน่วยลงทุนในกองทุนรวมเพื่อการเลี้ยงชีพไว้ไม่น้อยกว่า 5 ปี นับแต่วันซื้อหน่วยลงทุนครั้งแรก และไถ่ถอนหน่วยลงทุนดังกล่าวเมื่อผู้มีเงินได้นั้นมีอายุไม่ต่ำกว่า 55 ปีบริบูรณ์ เว้นแต่กรณีผู้มีเงินได้ไถ่ถอนหน่วยลงทุนในกองทุนรวมเพื่อการเลี้ยงชีพ เพราะเหตุ ทุพพลภาพหรือตาย

(3) ผู้มีเงินได้ต้องไม่ได้รับเงินปันผลหรือเงินอื่นใดจากกองทุนรวมเพื่อการเลี้ยงชีพ ในระหว่างการลงทุน และต้องได้รับคืนเงินลงทุนและผลประโยชน์จากกองทุนรวมเพื่อการเลี้ยงชีพ เมื่อมีการไถ่ถอนหน่วยลงทุนเท่านั้น

(4) ผู้มีเงินได้ต้องไม่กู้ยืมเงินหรือเบิกเงินจากกองทุนรวมเพื่อการเลี้ยงชีพที่ผู้มีเงินได้ ได้ซื้อหน่วยลงทุนไว้

กรณีผู้มีเงินได้ ได้ซื้อหน่วยลงทุนในกองทุนรวมเพื่อการเลี้ยงชีพ เกินกว่าหนึ่งกองทุน เงินได้ที่จ่ายเป็นค่าซื้อหน่วยลงทุนในกองทุนรวมเพื่อการเลี้ยงชีพในแต่ละกองทุน ที่จะได้รับการ ยกเว้นไม่ต้องนำมาคำนวณเพื่อเสียภาษีเงินได้บุคคลธรรมดา ต้องเป็นไปตามหลักเกณฑ์ วิธีการ และเงื่อนไขที่กำหนด

(5) กรณีผู้มีเงินได้ ได้ซื้อหน่วยลงทุนในกองทุนรวมเพื่อการเลี้ยงชีพ และได้ใช้สิทธิยกเว้นภาษีเงินได้ตามข้อ 7 แล้ว และต่อมาก็ได้ปฏิบัติตามหลักเกณฑ์ที่กำหนด ผู้มีเงินได้นั้นหมดสิทธิที่จะนำจำนวนเงินค่าซื้อหน่วยลงทุนนั้นไปยกเว้นภาษีเงินได้ และต้องเสียภาษีเงินได้สำหรับปีภาษีที่ได้นำเงินค่าซื้อหน่วยลงทุนไปหักออกจากเงินได้เพื่อยกเว้นภาษีเงินได้มาแล้วที่อยู่ในช่วงระยะเวลาไม่เกิน 5 ปี นับตั้งแต่วันที่ได้อื่นแบบแสดงรายการภาษีเงินได้ของปีนั้น ๆ จนถึงวันที่ได้อื่นแบบแสดงรายการภาษีเงินได้บุคคลธรรมดาเพิ่มเติมเพื่อเสียภาษีเงินได้เพิ่มเติมของปีภาษีดังกล่าว พร้อมเงินเพิ่มตามมาตรา 27 แห่งประมวลรัษฎากร

(6) การได้รับยกเว้นภาษีเงินได้กรณีการซื้อหน่วยลงทุนในกองทุนรวมเพื่อการเลี้ยงชีพ ให้ผู้มีเงินได้นำเงินได้ที่ได้รับยกเว้นภาษีไปคำนวณหักจากเงินได้พึงประเมินตามมาตรา 40 แห่งประมวลรัษฎากร เมื่อได้หักตามมาตรา 42 ทวิ ถึงมาตรา 46 แห่งประมวลรัษฎากรแล้ว (หักเสมือนเป็นค่าลดหย่อน)

2) เงินได้จากไถ่ถอนหรือการขายหน่วยลงทุนคืนให้กองทุน

เงื่อนไขในการยกเว้นภาษีสำหรับเงินได้จากไถ่ถอนหรือการขายหน่วยลงทุนคืนให้กองทุนรวมเพื่อการเลี้ยงชีพ (RMF) แบ่งเป็น 2 กรณี คือ

(1) กรณีไถ่ถอนเพราะเหตุสูงอายุ ทูพพลภาพ หรือตาย

กฎกระทรวง ฉบับที่ 126 ข้อ 2 (56) กำหนดให้เงินหรือประโยชน์ใด ๆ ที่ผู้ถือหน่วยลงทุนในกองทุนรวมเพื่อการเลี้ยงชีพ (RMF) ได้รับจากกองทุนรวมดังกล่าว เพราะเหตุสูงอายุ ทูพพลภาพ หรือตาย เป็นเงินได้ที่ได้รับการยกเว้นภาษีเงินได้โดยจะต้องเป็นไปตามหลักเกณฑ์ วิธีการ และเงื่อนไขที่อธิบดีกรมสรรพากรกำหนดไว้ ตามประกาศอธิบดีกรมสรรพากร เกี่ยวกับภาษีเงินได้ (ฉบับที่ 91) ดังนี้

1. กรณีเหตุสูงอายุ ผู้ถือหน่วยลงทุนต้องมีอายุไม่ต่ำกว่า 55 ปีบริบูรณ์ และถือหน่วยลงทุนในกองทุนรวมเพื่อการเลี้ยงชีพ (RMF) มาแล้วไม่น้อยกว่า 5 ปี นับตั้งแต่วันที่ซื้อหน่วยลงทุนครั้งแรก ซึ่งในการนับระยะเวลาการถือหน่วยลงทุนในกองทุนรวมเพื่อการเลี้ยงชีพ (RMF) นั้นให้นับเฉพาะปี que ผู้ถือหน่วยลงทุนได้ซื้อหน่วยลงทุน และได้รับสิทธิยกเว้นภาษีเงินได้สำหรับเงินค่าซื้อหน่วยลงทุนเท่านั้น

2. กรณีทุพพลภาพ ต้องเป็นกรณีที่แพทย์ที่ทางราชการรับรอง ได้ตรวจและแสดงความเห็นว่า ผู้ถือหน่วยลงทุนทุพพลภาพจนไม่สามารถประกอบอาชีพซึ่งก่อให้เกิดเงินได้ที่จะนำมาซื้อหน่วยลงทุนในกองทุนรวมเพื่อการเลี้ยงชีพ (RMF) ได้อีกต่อไป

3. กรณีตาย ต้องเป็นกรณีที่ผู้ถือหน่วยลงทุนถึงแก่ความตายในระหว่างการถือหน่วยลงทุนในกองทุนรวมเพื่อการเลี้ยงชีพ (RMF)

ซึ่งในการคำนวณเงินได้ที่ได้รับยกเว้นข้างต้น จะต้องคำนวณจากเงินได้พึงประเมินที่ได้จ่ายเป็นค่าซื้อหน่วยลงทุนในกองทุนรวมเพื่อการเลี้ยงชีพ (RMF) และได้รับสิทธิยกเว้นภาษีเงินได้จากการซื้อหน่วยลงทุนแล้ว

(2) กรณีการขายหน่วยลงทุนคืนให้กองทุน

ประกาศอธิบดีกรมสรรพากรเกี่ยวกับภาษีเงินได้ (ฉบับที่ 258) ได้กำหนดหลักเกณฑ์วิธีการ และเงื่อนไขเพื่อการยกเว้นภาษีเงินได้ สำหรับเงินได้หรือผลประโยชน์ใด ๆ ที่ได้รับเนื่องจากการขายหน่วยลงทุนคืนให้กองทุนรวมเพื่อการเลี้ยงชีพ (RMF) ดังนี้

กรณีเงินหรือผลประโยชน์ใด ๆ ที่ได้รับเนื่องจากการขายหน่วยลงทุนคืนให้แก่กองทุนรวมเพื่อการเลี้ยงชีพตามกฎหมายว่าด้วยหลักทรัพย์และตลาดหลักทรัพย์ ที่จะได้รับยกเว้นไม่ต้องคำนวณเพื่อเสียภาษีเงินได้บุคคลธรรมดาต้องเป็นไปตามหลักเกณฑ์ วิธีการ และเงื่อนไข ดังนี้

1) ผู้มีเงินได้ต้องซื้อหน่วยลงทุนในกองทุนรวมเพื่อการเลี้ยงชีพไม่น้อยกว่าปีละ 1 ครั้ง และต้องไม่ระงับการซื้อหน่วยลงทุนเป็นเวลาเกินกว่า 1 ปีติดต่อกัน โดยการซื้อหน่วยลงทุนในกองทุนรวมเพื่อการเลี้ยงชีพดังกล่าว ต้องมีจำนวนไม่น้อยกว่าร้อยละ 3 ของเงินได้พึงประเมินที่ได้รับซึ่งต้องเสียภาษีเงินได้ในแต่ละปี หรือมีจำนวนไม่น้อยกว่า 5,000 บาทต่อปี

2) ผู้มีเงินได้จะต้องถือหน่วยลงทุนในกองทุนรวมเพื่อการเลี้ยงชีพไว้ไม่น้อยกว่า 5 ปี นับตั้งแต่วันที่ซื้อหน่วยลงทุนครั้งแรก โดยการนับระยะเวลาการถือหน่วยลงทุนในกองทุนรวมเพื่อการเลี้ยงชีพ ให้นับเฉพาะปีที่ผู้ถือหน่วยลงทุนได้ซื้อหน่วยลงทุนเฉพาะที่เป็นไปตามหลักเกณฑ์

3) ผู้มีเงินได้ต้องไม่ได้รับเงินปันผลหรือเงินอื่นใดจากกองทุนรวมเพื่อการเลี้ยงชีพ ในระหว่างการลงทุน และต้องได้รับคืนเงินลงทุนและผลประโยชน์จากกองทุนรวมเพื่อการเลี้ยงชีพ เมื่อมีการไถ่ถอนหน่วยลงทุนเท่านั้น

4) ผู้มีเงินได้ต้องไม่กู้ยืมเงินหรือเบิกเงินจากกองทุนรวมเพื่อการเลี้ยงชีพ ที่ผู้มีเงินได้ได้ซื้อหน่วยลงทุนไว้

กรณีผู้มีเงินได้ได้ซื้อหน่วยลงทุนในกองทุนรวมเพื่อการเลี้ยงชีพ เกินกว่าหนึ่งกองทุน เงินได้ที่ได้จ่ายเป็นค่าซื้อหน่วยลงทุนในกองทุนรวมเพื่อการเลี้ยงชีพในแต่ละกองทุนที่ได้รับการยกเว้นไม่ต้องรวมคำนวณเพื่อเสียภาษีเงินได้บุคคลธรรมดาต้องเป็นไปตามหลักเกณฑ์ วิธีการ และเงื่อนไขข้างต้น

กรณีผู้มีเงินได้ได้ซื้อหน่วยลงทุนในกองทุนรวมเพื่อการเลี้ยงชีพ ได้ปฏิบัติไม่เป็นไปตามหลักเกณฑ์ในปีใด เมื่อผู้มีเงินได้ได้ยื่นแบบแสดงรายการภาษีเงินได้บุคคลธรรมดาเพิ่มเติมสำหรับปีภาษีที่ได้นำเงินค่าซื้อหน่วยลงทุนในกองทุนรวมเพื่อการเลี้ยงชีพไปหักออกจากเงินได้พึงประเมินเพื่อการยกเว้นภาษีเงินได้แล้ว และได้ถือหน่วยลงทุนในกองทุนรวมเพื่อการเลี้ยงชีพ

ที่ยังคงเหลืออยู่ เมื่อผู้มีเงินได้ได้ซื้อหน่วยลงทุนในกองทุนรวมเพื่อการเลี้ยงชีพต่อไป โดยได้ปฏิบัติตามหลักเกณฑ์ข้างต้น นับแต่ปีที่ได้ยื่นแบบแสดงรายการภาษีเงินได้บุคคลธรรมดาเพิ่มเติมการนับระยะเวลาการถือหน่วยลงทุนในกองทุนรวมเพื่อการเลี้ยงชีพ ให้นับระยะเวลาที่ได้ถือหน่วยลงทุนในกองทุนรวมเพื่อการเลี้ยงชีพก่อนปีที่ได้ยื่นแบบแสดงรายการภาษีเงินได้บุคคลธรรมดาเพิ่มเติมรวมเข้าด้วย

กรณีผู้มีเงินได้ ได้โอนการลงทุนในหน่วยลงทุนในกองทุนรวมเพื่อการเลี้ยงชีพ ไม่ว่าจะเป็นทั้งหมดหรือบางส่วนไปยังกองทุนรวมเพื่อการเลี้ยงชีพอื่น ไม่ว่าจะเป็นโอนไปยังกองทุนใดกองทุนหนึ่ง หรือหลายกองทุนรวม ผู้มีเงินได้จะต้องโอนการลงทุนไปยังกองทุนรวมเพื่อการเลี้ยงชีพอื่นภายใน 5 วันทำการ นับตั้งแต่วันถัดจากวันที่กองทุนรวมเพื่อการเลี้ยงชีพที่โอนได้รับคำสั่งโอนจากผู้มีเงินได้

การยกเว้นภาษีเงินได้สำหรับเงินหรือผลประโยชน์ใด ๆ ที่ได้รับเนื่องจากการขายหน่วยลงทุน ให้ยกเว้นสำหรับเงินหรือผลประโยชน์ดังกล่าวที่คำนวณมาจากเงินได้พึงประเมินที่ซื้อหน่วยลงทุนดังกล่าวได้ในอัตราไม่เกินร้อยละ 15 ของเงินได้พึงประเมินที่ได้รับซึ่งต้องเสียภาษีเงินได้ และจะต้องมีจำนวนไม่เกิน 500,000 บาท ในแต่ละปีภาษี

กรณีการขายหน่วยลงทุนที่ได้ซื้อมาในปีภาษี 2551 หากผู้มีเงินได้เริ่มซื้อหน่วยลงทุนหรือซื้อหน่วยลงทุนเพิ่มเติม ระหว่างวันที่ 1 ตุลาคม พ.ศ. 2551 ถึงวันที่ 31 ธันวาคม พ.ศ. 2551 ให้ยกเว้นภาษีเงินได้สำหรับเงินหรือผลประโยชน์ใด ๆ ที่ได้รับเนื่องจากการขายหน่วยลงทุนที่ซื้อมาในปีภาษี 2551 ที่คำนวณมาจากเงินได้พึงประเมินที่ซื้อหน่วยลงทุนดังกล่าวได้ในอัตราไม่เกินร้อยละ 15 ของเงินได้แต่ไม่เกิน 700,000 บาท ในปีภาษี 2551

การได้รับการยกเว้นภาษีเงินได้ดังกล่าวนี้ ผู้มีเงินได้ต้องมีหลักฐานจากกองทุนรวมเพื่อการเลี้ยงชีพ ที่แสดงจำนวนเงินได้จากการขายหน่วยลงทุนคืนให้แก่กองทุนรวมเพื่อการเลี้ยงชีพ

ผู้มีเงินได้มีสิทธินำเงินได้ที่ได้รับยกเว้นภาษีไปคำนวณหักจากเงินได้พึงประเมินตามมาตรา 40 แห่งประมวลรัษฎากร เมื่อได้หักตามมาตรา 42 ทวิ ถึงมาตรา 46 แห่งประมวลรัษฎากร

3.1.2.2 การยกเว้นค่าซื้อหน่วยลงทุนในกองทุนรวมหุ้นระยะยาว (Long Term Equity Fund: LTF)

กองทุนรวมหุ้นระยะยาว (LTF) ย่อมาจาก Long Term Equity Fund หรือ กองทุนรวมหุ้นระยะยาว เป็นกองทุนรวมแบบพิเศษที่ให้สิทธิผู้ลงทุนนำเงินลงทุนในแต่ละปีมาใช้ลดหย่อนภาษีได้

กองทุนรวมหุ้นระยะยาว (LTF) มีที่มาจากแผนพัฒนาตลาดทุนไทย ที่มีเป้าหมายเพิ่มจำนวนผู้ลงทุนสถาบันในประเทศ เพราะเชื่อว่าหากต้องการให้ตลาดหุ้นของไทยมีเสถียรภาพมากขึ้น

จำเป็นต้องมีสัดส่วนผู้ลงทุนสถาบันในประเทศที่มีคุณภาพ (ที่เรียกกันโดยทั่วไปว่ากองทุนรวม) มากกว่าปัจจุบัน จึงจะทำให้ดัชนีตลาดหลักทรัพย์ไทยไม่ผันผวนตามแรงซื้อขายของนักลงทุนต่างประเทศและนักลงทุนรายย่อยมากเกินไป และทำให้เกิดเสถียรภาพในระบบตลาดทุนไทย ในที่สุด

ด้วยเหตุนี้เมื่อคณะรัฐมนตรีเมื่อวันที่ 27 เมษายน 2547 จึงกำหนดให้มีการจัดตั้งกองทุนรวมหุ้นระยะยาวขึ้น โดยให้สิทธิประโยชน์ทางภาษีแก่ผู้ลงทุนเพื่อจูงใจให้เกิดการลงทุนในกองทุนรวมหุ้นระยะยาว (LTF)⁵

มีวัตถุประสงค์เพื่อระดมเงินทุนเพื่อนำมาลงทุนในตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย อันจะเป็นการทำให้ตลาดหลักทรัพย์ฯ มีการเจริญเติบโตอย่างมีเสถียรภาพ และเป็นการสนับสนุนผู้ลงทุนรายย่อยที่เป็นบุคคลธรรมดาให้สามารถลงทุนระยะยาวโดยมีผลตอบแทนสูง โดยกองทุนรวมหุ้นระยะยาว (LTF) จะต้องจดทะเบียนกองทรัสต์สินเป็นกองทุน ตามพระราชบัญญัติหลักทรัพย์และตลาดหลักทรัพย์ พ.ศ. 2535 โดยต้องจดทะเบียนกองทรัสต์สินเป็นกองทุนรวม ภายในวันที่ 30 มิถุนายน 2550 และจะต้องเป็นกองทุนรวมตราสารแห่งทุนที่นำเงินที่ได้จากการจำหน่ายหน่วยลงทุนไปลงทุนในหุ้นสามัญของบริษัทจดทะเบียนไม่ต่ำกว่าร้อยละ 65 ของมูลค่าทรัสต์สินสุทธิของกองทุนรวม

การยกเว้นภาษีกรณีการลงทุนในกองทุนรวมหุ้นระยะยาว (LTF) แบ่งเป็น 2 ลักษณะ คือ

1) เงินค่าซื้อหน่วยลงทุน

หลักเกณฑ์ วิธีการ และเงื่อนไขเพื่อการยกเว้นภาษีเงินได้สำหรับเงินได้เท่าที่ได้จ่ายเป็นค่าซื้อหน่วยลงทุนในกองทุนรวมหุ้นระยะยาวและการถือหน่วยลงทุนในกองทุนรวมหุ้นระยะยาว (LTF) เป็นไปตามประกาศอธิบดีกรมสรรพากร เกี่ยวกับภาษีเงินได้ (ฉบับที่ 257) มีสาระสำคัญดังนี้

เงินได้เท่าที่ได้จ่ายเป็นค่าซื้อหน่วยลงทุนในกองทุนรวมหุ้นระยะยาวตามกฎหมายว่าด้วยหลักทรัพย์และตลาดหลักทรัพย์ที่จะได้รับยกเว้นไม่ต้องรวมคำนวณเพื่อเสียภาษีเงินได้บุคคลธรรมดา ต้องเป็นไปตามหลักเกณฑ์ วิธีการ และเงื่อนไข ดังนี้

1. ผู้มีเงินได้ต้องซื้อหน่วยลงทุนในกองทุนรวมหุ้นระยะยาวมีจำนวนรวมกันไม่เกินร้อยละ 15 ของเงินได้พึงประเมินที่ได้รับซึ่งต้องเสียภาษีเงินได้ในปีภาษีนั้น ทั้งนี้ เฉพาะส่วนที่ไม่เกิน 500,000 บาท สำหรับปีภาษีนั้น

⁵ ตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย. (2557). กองทุนรวม. สืบค้น 20 ตุลาคม 2557, จาก <http://www.set.or.th/Ltf/education/whatisltf.html>

2. ผู้มีเงินได้จะต้องถือหน่วยลงทุนในกองทุนรวมหุ้นระยะยาวต่อเนื่องกันเป็นระยะเวลาไม่น้อยกว่า 5 ปีปฏิทิน แต่ไม่รวมถึงกรณีผู้มีเงินได้ไถ่ถอนหน่วยลงทุนในกองทุนรวมหุ้นระยะยาว เพราะเหตุพหุผลภาพหรือตาย

กรณีพหุผลภาพ ต้องเป็นกรณีแพทย์ที่ทางราชการรับรองได้ตรวจและแสดงความเห็นว่าผู้ถือหน่วยลงทุนพหุผลภาพจนไม่สามารถประกอบอาชีพซึ่งก่อให้เกิดเงินได้ที่จะนำมาซื้อหน่วยลงทุนในกองทุนรวมหุ้นระยะยาวได้อีกต่อไป

การยกเว้นภาษีเงินได้สำหรับเงินได้เท่าที่จ่ายเป็นค่าซื้อหน่วยลงทุนข้างต้น ให้ยกเว้นเท่าที่ได้จ่ายเป็นค่าซื้อหน่วยลงทุนในกองทุนรวมหุ้นระยะยาวตามกฎหมายว่าด้วยหลักทรัพย์และตลาดหลักทรัพย์ในอัตราไม่เกินร้อยละ 15 ของเงินได้พึงประเมิน ทั้งนี้ จะต้องมิมีจำนวนไม่เกิน 500,000 บาท สำหรับปีภาษีนั้น และผู้มีเงินได้ดังกล่าวต้องเป็นบุคคลธรรมดา แต่ไม่รวมถึงห้างหุ้นส่วนสามัญหรือคณะบุคคลที่มีโชตินิติบุคคล และกองมรดกที่ยังไม่ได้แบ่ง

การได้รับการยกเว้นภาษีเงินได้ดังกล่าวนี้ ผู้มีเงินได้ต้องมีหนังสือรับรองการซื้อหน่วยลงทุนในกองทุนรวมหุ้นระยะยาวจากบริษัทหลักทรัพย์จัดการกองทุนรวมที่แสดงได้ว่ามีการจ่ายเงินเข้ากองทุนรวมหุ้นระยะยาวดังกล่าว

กรณีผู้มีเงินได้ได้ซื้อหน่วยลงทุนในกองทุนรวมหุ้นระยะยาว และได้ใช้สิทธิยกเว้นภาษีเงินได้ตามหลักเกณฑ์แล้ว และต่อมาได้ปฏิบัติไม่เป็นไปตามหลักเกณฑ์ที่กำหนด ผู้มีเงินได้หมดสิทธิได้รับการยกเว้นภาษีเงินได้ แต่ไม่รวมถึงกรณีที่ผู้มีเงินได้ไถ่ถอนหน่วยลงทุนในกองทุนรวมหุ้นระยะยาวเพราะเหตุพหุผลภาพหรือตาย ผู้มีเงินได้ต้องเสียภาษีเงินได้สำหรับปีภาษีที่ได้นำเงินค่าซื้อหน่วยลงทุนไปหักออกจากเงินได้เพื่อยกเว้นภาษีเงินได้มาแล้วที่อยู่ในช่วงระยะเวลาไม่เกิน 5 ปี นับตั้งแต่วันที่ได้อื่นแบบแสดงรายการภาษีเงินได้ของปีภาษีนั้น ๆ จนถึงวันที่ได้อื่นแบบแสดงรายการภาษีเงินได้บุคคลธรรมดาเพิ่มเติมเพื่อเสียภาษีเงินได้เพิ่มเติมของปีภาษีดังกล่าว พร้อมเงินเพิ่มตามมาตรา 27 แห่งประมวลรัษฎากร

กรณีที่มีการขายหน่วยลงทุนคืนให้แก่กองทุนรวมหุ้นระยะยาวซึ่งไม่เป็นไปตามหลักเกณฑ์ที่กำหนด การคำนวณต้นทุนผลประโยชน์ที่ได้จากการโอนหน่วยลงทุน (Capital Gain) เพื่อเสียภาษี ในกรณีดังกล่าวให้คำนวณโดยวิธีเข้าก่อนออก (FIFO)

การได้รับการยกเว้นภาษีเงินได้ในกรณีนี้ ให้ผู้มีเงินได้นำเงินได้ที่ได้รับการยกเว้นภาษีไปคำนวณหักจากเงินได้พึงประเมินตามมาตรา 40 แห่งประมวลรัษฎากร เมื่อได้หักตามมาตรา 42 ทวิ ถึงมาตรา 46 แห่งประมวลรัษฎากรแล้ว

2) เงินได้จากการขายหน่วยลงทุนคืนให้กองทุน

ยกเว้นภาษีเงินได้สำหรับเงินหรือผลประโยชน์ใด ๆ ที่ได้รับเนื่องจากการขายหน่วยลงทุนคืนให้แก่กองทุนรวมหุ้นระยะยาวตามกฎหมายว่าด้วยหลักทรัพย์และตลาดหลักทรัพย์ ทั้งนี้ เฉพาะกรณีที่ผู้มีเงินได้ถือหน่วยลงทุนดังกล่าวมาแล้วไม่น้อยกว่าห้าปีปฏิทินแต่ไม่รวมถึงกรณีทุพพลภาพหรือตายและเงินหรือผลประโยชน์ดังกล่าวคำนวณมาจากเงินได้พึงประเมินที่ได้รับสิทธิยกเว้นภาษีเงินได้ตามกฎกระทรวงฉบับที่ 126 (พ.ศ. 2509) ข้อ 2(66)58

3.1.2.3 การยกเว้นเงินได้ที่ได้จ่ายเข้ากองทุนสำรองเลี้ยงชีพ

ตาม ข้อ 1(35) ของกฎกระทรวง ฉบับที่ 266 พ.ศ. 2551 ออกตามความมาตรา 42 (17) แห่งประมวลรัษฎากร การหักค่าลดหย่อนกรณีจ่ายเงินสะสมและสมทบเข้ากองทุนสำรองเลี้ยงชีพของลูกจ้างและนายจ้าง นอกจากจะได้รับสิทธิในการลดหย่อนแล้ว เงินได้เท่าที่ลูกจ้างจ่ายเป็นเงินสะสมเข้ากองทุนสำรองเลี้ยงชีพตามกฎหมายว่าด้วยกองทุนสำรองเลี้ยงชีพในอัตราไม่เกินร้อยละ 15 ของค่าจ้างเฉพาะส่วนที่เกิน 10,000 บาท แต่ไม่เกิน 490,000 บาท สำหรับปีภาษีนั้น เป็นเงินได้ที่ได้รับการยกเว้นภาษีเงินได้บุคคลธรรมดาอีกด้วย

3.1.2.4 การยกเว้นเงินได้กรณีรายจ่ายสำหรับสนับสนุนการศึกษา

การยกเว้นภาษีกรณีนี้เป็นไปตามพระราชกฤษฎีกา ออกตามความในประมวลรัษฎากร ว่าด้วยการยกเว้นภาษี (ฉบับที่ 420) พ.ศ. 2547 เป็นการยกเว้นภาษีเงินได้ให้แก่บุคคลธรรมดาและบริษัทหรือห้างหุ้นส่วนนิติบุคคลซึ่งได้สนับสนุนการศึกษาแก่สถานศึกษาของทางราชการ สถานศึกษาขององค์การของรัฐบาล โรงเรียนเอกชนซึ่งตั้งตามกฎหมายว่าด้วยโรงเรียนเอกชน โดยบุคคลธรรมดาที่บริจาคเงินเพื่อสนับสนุนการศึกษาในกรณีนี้จะได้รับการยกเว้นภาษีเงินได้สำหรับเงินได้พึงประเมินเป็น 2 เท่าของรายจ่ายที่จ่ายไปเป็นค่าใช้จ่ายเพื่อสนับสนุนการศึกษา โดยนำไปหักออกจากเงินได้พึงประเมินหลังจากหักค่าใช้จ่ายและค่าลดหย่อนอื่น ๆ แล้ว (หักเสมือนเป็นค่าลดหย่อน) แต่ต้องไม่เกินร้อยละสิบของเงินได้พึงประเมินหลังจากหักค่าใช้จ่ายและค่าลดหย่อนอื่น ๆ แล้ว และต้องไม่นำไปหักเป็นค่าลดหย่อนสำหรับเงินบริจาคตามมาตรา 47(7) แห่งประมวลรัษฎากรอีก

3.1.2.5 การยกเว้นเงินได้ที่บริจาคให้กองทุนฟื้นฟูสมรรถภาพคนพิการ กองทุนส่งเสริมการจัดสวัสดิการสังคม กองทุนคุ้มครองเด็ก หรือกองทุนพัฒนากีฬาแห่งชาติ

การยกเว้นภาษีในกรณีนี้เป็นไปตามพระราชกฤษฎีกา ออกตามความในประมวลรัษฎากรว่าด้วยการยกเว้นรัษฎากร (ฉบับที่ 428) พ.ศ. 2548 เป็นกรณีการได้สิทธิยกเว้นภาษีสำหรับการบริจาคให้แก่

- 1) กองทุนฟื้นฟูสมรรถภาพคนพิการ ตามกฎหมายว่าด้วยการฟื้นฟูสมรรถภาพคนพิการ
- 2) กองทุนส่งเสริมการจัดสวัสดิการสังคม ตามกฎหมายว่าด้วยการส่งเสริมการจัดสวัสดิการสังคม
- 3) กองทุนคุ้มครองเด็กตามกฎหมายว่าด้วยการคุ้มครองเด็ก หรือ
- 4) กองทุนพัฒนากีฬาแห่งชาติที่จัดตั้งขึ้นตามมติคณะรัฐมนตรี เมื่อวันที่ 16 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2542

โดยบุคคลธรรมดาที่บริจาคเงิน จะได้รับสิทธิยกเว้นภาษีเงินได้สำหรับเงินได้พึงประเมินหลังจากหักค่าใช้จ่ายและหักค่าลดหย่อนตามมาตรา 47(1) ถึง(6) แห่งประมวลรัษฎากร (หักเสมือนค่าลดหย่อน) เท่าจำนวนเงินที่บริจาค แต่เมื่อรวมกับเงินบริจาคตามมาตรา 47(7) แห่งประมวลรัษฎากรแล้ว ต้องไม่เกินร้อยละ 10 ของเงินได้พึงประเมินหลังจากหักค่าใช้จ่ายและหักค่าลดหย่อน

3.1.2.6 การยกเว้นภาษีสำหรับดอกเบี้ยเงินกู้ยืมเพื่อซื้อ เช่าซื้อ หรือสร้างที่อยู่อาศัย

ตามมาตรา 47(1)(ข) แห่งประมวลรัษฎากร ได้บัญญัติให้ดอกเบี้ยเงินกู้ยืมที่ผู้มีเงินได้จ่ายให้แก่ธนาคาร หรือสถาบันการเงินอื่น บริษัทประกันชีวิต สหกรณ์หรือนายจ้างสำหรับการกู้ยืมเงินเพื่อซื้อ เช่าซื้อ หรือสร้างอาคาร อยู่อาศัยโดยจำนองอาคารที่ซื้อหรือสร้างเป็นประกันการกู้ยืม นั้น ตามจำนวนที่จ่ายจริงแต่ไม่เกิน 10,000 บาท (อาคารดังกล่าวให้หมายความรวมถึงอาคารพร้อมที่ดินด้วย) ต่อมาเมื่อกระทรวงฉบับที่ 264 (พ.ศ. 2550) ข้อ 2 (53) กำหนดให้การยกเว้นภาษีในกรณีนี้ มีการเพิ่มจำนวนเงินที่จ่ายเป็นดอกเบี้ยเงินกู้ยืมให้แก่ธนาคาร หรือสถาบันการเงินอื่น บริษัทประกันชีวิต สหกรณ์ หรือนายจ้าง สำหรับการกู้ยืมเงิน เพิ่มให้อีก 90,000 บาท ซึ่งจะเป็นจำนวนเงินได้รับการยกเว้นภาษีถึง 100,000 บาท

3.1.2.7 การยกเว้นเงินได้สำหรับเงินได้เท่าที่ผู้มีเงินได้จ่ายเป็นเบี้ยประกันภัย สำหรับการประกันสุขภาพบิดามารดาของผู้มีเงินได้ รวมทั้งบิดามารดาของสามีหรือภริยาของผู้มีเงินได้

ตามประกาศอธิบดีกรมสรรพากร เกี่ยวกับภาษีเงินได้ (ฉบับที่ 162) อาศัยอำนาจตามความในข้อ 2 (76) แห่งกฎกระทรวง ฉบับที่ 126 (พ.ศ. 2509) แก้ไขเพิ่มเติมโดยกฎกระทรวง ฉบับที่ 263 (พ.ศ. 2549) ได้ให้สิทธิยกเว้นภาษีเงินได้บุคคลธรรมดาสำหรับเงินได้เท่าที่ผู้มีเงินได้จ่ายเป็นเบี้ยประกันภัยสำหรับการประกันสุขภาพ ให้แก่บริษัทประกันชีวิตหรือบริษัทประกันวินาศภัยที่ประกอบกิจการในราชอาณาจักร เพื่อเอาประกันภัยสำหรับบิดามารดาของผู้มีเงินได้ รวมทั้งบิดามารดาของกลุ่มสมรสของผู้มีเงินได้ ทั้งนี้ ตามจำนวนเบี้ยประกันที่จ่ายจริงแต่ไม่เกิน 15,000 บาท โดยบิดามารดาของผู้มีเงินได้ หรือบิดามารดาของกลุ่มสมรส แต่ละคนจะต้องมีเงินได้พึงประเมินในปี

ภาษีที่ขอยกเว้นไม่เกิน 30,000 บาท และผู้มีเงินได้หรือคู่สมรสต้องเป็นบุตรโดยชอบด้วยกฎหมายของบิดามารดาที่ตนใช้สิทธิยกเว้น ในกรณีที่ผู้มีเงินได้หลายคนร่วมกันทำประกันสุขภาพสำหรับบิดามารดาดังกล่าว ผู้มีเงินได้ทุกคนจะได้รับการยกเว้นภาษีเงินได้โดยเฉลี่ยเบี้ยประกันภัยที่ผู้มีเงินได้ร่วมกันจ่ายจริงไม่เกิน 15,000 บาท ตามส่วนจำนวนผู้มีเงินได้

3.1.2.8 การยกเว้นเบี้ยประกันชีวิต

ตามข้อ 5(61) ของกฎกระทรวงฉบับที่ 266 (พ.ศ. 2551) ออกตามความในประมวลรัษฎากร ว่าด้วยการยกเว้นรัษฎากร ได้บัญญัติไว้ว่า เงินได้เท่าที่ผู้มีเงินได้จ่ายเป็นเบี้ยประกันภัยในภาษี สำหรับการประกันชีวิตของผู้มีเงินได้ตามจำนวนที่จ่ายจริง เฉพาะส่วนที่เกินหนึ่งหมื่นบาทแต่ไม่เกินเก้าหมื่นบาท โดยกรมธรรม์ประกันชีวิตต้องมีกำหนดเวลาตั้งแต่สิบปีขึ้นไป และการประกันชีวิตนั้นได้เอาประกันไว้กับผู้รับประกันภัยที่ประกอบกิจการประกันชีวิตในราชอาณาจักร สำหรับเบี้ยประกันภัยที่ได้จ่ายตั้งแต่วันที่ 1 มกราคม พ.ศ. 2551 เป็นต้นไป

3.2 กฎหมายการหักค่าลดหย่อนภาษีเงินได้บุคคลธรรมดาในต่างประเทศ

3.2.1 การหักค่าลดหย่อนในภาษีเงินได้บุคคลธรรมดาของสหรัฐอเมริกา

ฐานภาษีเงินได้บุคคลธรรมดาของสหรัฐอเมริกา คือเงินได้ ซึ่งศาสตราจารย์เฮก(Haig) และศาสตราจารย์ไซมอน (Simons) ได้ให้คำนิยามคำว่า “เงินได้” คือ มูลค่าของการเพิ่มขึ้นสุทธิของอำนาจการบริโภคของบุคคลหนึ่งในระยะเวลาใดเวลาหนึ่ง ซึ่งจะเท่ากับปริมาณการบริโภคของบุคคลนั้นในระยเวลานั้นบวกกับการเพิ่มขึ้นสุทธิของทรัพย์สิน”⁶

3.2.1.1 ประเภทเงินได้

ประมวลรัษฎากรประเทศสหรัฐอเมริกา ได้กำหนดประเภทเงินได้ที่ใช้ในการจัดเก็บภาษีไว้เป็นตัวอย่าง อย่างน้อย 15 ประเภท⁷ ดังนี้

⁶ จาก แนวคิดในการจัดเก็บภาษีเงินได้บุคคลธรรมดาสำหรับหัวหน้าครัวเรือน: ศึกษากรณีสหรัฐอเมริกา (สารนิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ), โดย มลิษฐ์ ดวงสินธนากุล, 2557, กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

⁷ Section 61 of the US Internal Revenue Code.

“a) General definition

Except as otherwise provided in this subtitle, gross income means all income from whatever source derived, including (but not limited to) the following items:

- (1) Compensation for services, including fees, commissions, fringe benefits, and similar items;
- (2) Gross income derived from business;
- (3) Gains derived from dealings in property;
- (4) Interest;

(1) ค่าชดเชยจากการให้บริการ รวมทั้งค่าธรรมเนียม ค่าตอบแทน และผลประโยชน์ในลักษณะเดียวกัน (Compensation for services, including fees, commissions, fringe benefits, and similar items)

(2) เงินได้จากธุรกิจ (Gross income derived from business)

(3) ผลได้จากการขายทรัพย์สิน (Gains derived from dealings in property)

(4) ดอกเบี้ย (Interest)

(5) ค่าเช่า (Rents)

(6) ค่าสิทธิ (Royalties)

(7) เงินปันผล (Dividends)

(8) เงินได้จากค่าเลี้ยงดูกรณีหย่าร้างตามกฎหมายหรือตามสัญญา (Alimony and separate maintenance payments)

(9) เงินปี (Annuities)

(10) เงินได้จากการประกันชีวิตและประกันชีวิตแบบสะสมทรัพย์ (Income from life insurance and endowment contracts)

(11) เงินบำนาญ (Pensions)

(12) เงินได้จากการปลดหนี้ (Income from discharge of indebtedness)

(13) เงินส่วนแบ่งกำไรจากห้างหุ้นส่วน (Distributive share of partnership gross income)

(14) เงินได้ของผู้ถึงแก่ความตาย (Income in respect of a decedent)

(15) เงินได้อันเป็นดอกผลจากกองมรดกหรือทรัสต์ (Income from an interest in an estate or trust)

(5) Rents;

(6) Royalties;

(7) Dividends;

(8) Alimony and separate maintenance payments;

(9) Annuities;

(10) Income from life insurance and endowment contracts;

(11) Pensions;

(12) Income from discharge of indebtedness;

(13) Distributive share of partnership gross income;

(14) Income in respect of a decedent; and

(15) Income from an interest in an estate or trust.

3.2.1.2 การหักค่าลดหย่อน

การหักค่าลดหย่อนตามที่กฎหมายกำหนด มี 2 กรณี โดยกฎหมายของประเทศสหรัฐอเมริกาจะให้สิทธิผู้เสียภาษีในแต่ละปีภาษีสามารถเลือกได้ว่า ค่าลดหย่อนกลุ่มใดดีกว่ากัน⁸ โดยค่าลดหย่อน 2 กลุ่มใหญ่ มีดังนี้

1) ค่าลดหย่อนมาตรฐาน (Standard Deduction)

ค่าลดหย่อนกรณีนี้เป็นค่าลดหย่อนเนื่องมาจากตัวผู้เสียภาษี เช่น หักค่าลดหย่อนส่วนตัวผู้เสียภาษี หรือคู่สมรสของผู้เสียภาษี ผู้เสียภาษีที่มีอายุตั้งแต่ 65 ปีจะได้เพิ่มการหักค่าลดหย่อน หรือผู้เสียภาษีหรือคู่สมรสที่ตาบอดหรือพิการ สามารถหักค่าลดหย่อนได้เพิ่มเติมตามที่กฎหมายกำหนด

ตารางที่ 3.1 แสดงอัตราค่าลดหย่อนมาตรฐานของประเทศสหรัฐอเมริกา ปี 2014

ผู้เสียภาษี	อัตราค่าลดหย่อน
คนโสด	\$ 6,200
หัวหน้าครัวเรือน	\$ 9,100
คู่สมรสแยกยื่นรายการ	\$ 6,200
คู่สมรสรวมยื่นรายการ	\$ 12,400
ผู้เป็นหม้าย (Widow/widower)	\$12,400

ที่มา: US Internal Revenue Service Site: <http://www.irs.gov>

2) ค่าลดหย่อนตามรายการ (Itemized Deduction)

การหักค่าลดหย่อนตามรายการจะมีรายละเอียด หลักเกณฑ์ต่าง ๆ ที่ผู้เสียภาษีต้องพิจารณาก่อนนำไปใช้ในการลดหย่อน ซึ่งค่าลดหย่อนตามรายการ ส่วนใหญ่จะเป็นค่าลดหย่อนที่มีความจำเป็นในด้านปัจจัยการดำรงชีพ และมีความจำเป็นทางด้านกฎหมาย เช่น ค่ารักษาพยาบาล ค่าดอกเบี้ยสำหรับที่อยู่อาศัย เป็นต้น

⁸ Section 63 of the US Internal Revenue Code.

“(a) In general

Except as provided in subsection (b), for purposes of this subtitle, the term “taxable income” means gross income minus the deductions allowed by this chapter (other than the standard deduction)”

การหักค่าลดหย่อนในกรณีที่ผู้เสียภาษีมียกหักค่าลดหย่อนตามรายการมากกว่าค่าลดหย่อนมาตรฐาน ผู้เสียภาษียังมีสิทธิเลือกหักค่าลดหย่อนตามรายการ ซึ่งหากผู้เสียภาษีเลือกหักค่าลดหย่อนมาตรฐานไปแล้ว ซึ่งต่อมาต้องการเปลี่ยนเป็นหักค่าลดหย่อนตามรายการก็สามารถทำได้⁹

ค่าลดหย่อนตามรายการประเภทต่าง ๆ จะเป็นไปตามหลักเกณฑ์ที่กฎหมายกำหนด มีดังนี้

(1) ค่าใช้จ่ายทางการแพทย์และทันตกรรม (Medical and Dental Expenses)

โดยทั่วไปสามารถหักลดหย่อนค่าใช้จ่ายทางการแพทย์หรือทันตกรรมได้มากกว่าร้อยละ 10 ของเงินได้ทั้งหมด แต่ถ้าหากผู้เสียภาษีหรือคู่สมรสที่เกิดก่อนวันที่ 2 มกราคม 1950 ก็สามารถหักค่าลดหย่อนได้เฉพาะส่วนที่เกินกว่าร้อยละ 7.5 ของเงินได้¹⁰

ตัวอย่างของค่าใช้จ่ายทางการแพทย์และทันตกรรมที่สามารถนำมาหักค่าลดหย่อนได้ เช่น ยาตามใบสั่งแพทย์ การตรวจสอบทางการแพทย์ เช่น การเอกซเรย์ การวินิจฉัยโรค เช่น การตรวจน้ำตาลในเลือด การตรวจการตั้งครรภ์ เป็นต้น¹¹

ตัวอย่างของค่าใช้จ่ายทางการแพทย์และทันตกรรมที่ไม่สามารถนำมาหักเป็นค่าลดหย่อนได้ เช่น โปรแกรมสำหรับการลดน้ำหนัก, การศัลยกรรมเสริมความงาม เป็นต้น¹²

(2) ค่าภาษีที่ผู้เสียภาษีได้จ่ายให้แก่รัฐ หรือจ่ายภาษีให้แก่ท้องถิ่น (Taxes You Paid)

ค่าภาษีที่ผู้เสียภาษีได้ชำระให้แก่รัฐและที่ชำระให้แก่ท้องถิ่นในปีหรือปีก่อน สามารถนำมาหักเป็นค่าลดหย่อนได้ การลดหย่อนในกรณีนี้เป็นการบรรเทาภาระภาษีซ้อน เนื่องจากเป็นการเก็บภาษีจากรายได้ก้อนเดียวกัน เพราะอำนาจในการเก็บภาษีจากหลายแหล่ง (Several Jurisdictions)¹³ ค่าภาษีที่สามารถนำมาหักค่าลดหย่อนได้ดังกล่าว ไม่ได้คำนึงว่าจะเป็นค่าใช้จ่ายที่เกี่ยวข้องกับธุรกิจหรือการลงทุนหรือไม่ก็ได้¹⁴ เช่น ภาษีมลรัฐ ภาษีท้องถิ่น

⁹ From *The RIA Tax Course: Individual Income Tax* (p. 62), By Richard D, 1987, New York: The Research Institute of America

¹⁰ The Internal Revenue Service. *2014 Instructions for Schedule A (Form 1040)*. Retrieved January 19, 2015, from <http://www.irs.gov>

¹¹ Ibid.

¹² Ibid.

¹³ *The RIA Tax Course: Individual Income Tax* (p. 417). Op.cit

¹⁴ From *Federal Income Taxation*. (p. 505), By William A. Klein, 1987, Boston: Little, Brown and Company.

ภาษีทรัพย์สิน และภาษีสิ่งแวดล้อม แต่ภาษีที่ไม่สามารถนำมาหักเป็นค่าลดหย่อนได้ ได้แก่ ภาษีรัฐบาลกลาง, ภาษีสรรพสามิต และภาษีศุลกากร¹⁵

(3) ภาษีอสังหาริมทรัพย์ (Real Estate Taxes)

เป็นการให้หักค่าลดหย่อนภาษีในกรณีที่ เป็นค่าใช้จ่ายที่ผู้เสียภาษีได้จ่ายไปในอสังหาริมทรัพย์ของผู้เสียภาษีเอง รวมถึงภาษีมลรัฐ ภาษีท้องถิ่นและภาษีที่ได้จ่ายไปในต่างประเทศด้วย แต่การลดหย่อนดังกล่าวนี้ไม่รวมค่าใช้จ่ายที่ได้ใช้จ่ายในทางธุรกิจ เช่น ค่าใช้จ่ายในการปรับปรุงเพื่อเพิ่มมูลค่าของอสังหาริมทรัพย์ เป็นต้น¹⁶

(4) ภาษีทรัพย์สินส่วนบุคคล (Personal Property Taxes)

กรณีดังกล่าวนี้ค่าใช้จ่ายที่สามารถนำมาหักเป็นค่าลดหย่อนได้ เฉพาะค่าใช้จ่ายที่ได้จ่ายไปในมูลค่าของทรัพย์สินในแต่ละปีเท่านั้น เช่น ค่าใช้จ่ายเกี่ยวกับการต่อทะเบียนรายปีของรถยนต์ สามารถนำมาหักค่าลดหย่อนภาษีได้เฉพาะแต่ฐานของมูลค่าของรถยนต์ดังกล่าว ส่วนค่าธรรมเนียมอื่นไม่สามารถนำมาหักเป็นค่าลดหย่อนได้¹⁷

(5) ค่าดอกเบี้ย (Interest)

ดอกเบี้ยที่สามารถนำมาหักเป็นค่าลดหย่อนรายการได้นั้น จะต้องไม่ใช่ดอกเบี้ยที่เกิดจากค่าใช้จ่ายส่วนบุคคล (Personal Interest) เช่น การใช้บัตรเครดิตหรือเงินกู้ยืมเฉพาะบุคคล ดอกเบี้ยที่สามารถนำมาหักเป็นค่าลดหย่อนได้นั้น ต้องเป็นดอกเบี้ยที่เกิดจากการจำนองที่อยู่อาศัย (Home Mortgage Interest) และดอกเบี้ยที่เกิดจากการลงทุน (Investment Interest) เท่านั้น¹⁸

1. ดอกเบี้ยที่เกิดจากการจำนองที่อยู่อาศัย (Home Mortgage Interest)

ดอกเบี้ยที่เกิดจากการจำนองที่อยู่อาศัย กฎหมายอนุญาตให้หักค่าลดหย่อนได้เฉพาะดอกเบี้ยที่เกิดจากการจำนองที่อยู่อาศัยหลักและที่อยู่อาศัยแหล่งอื่นอีกแห่งเท่านั้น และที่อยู่อาศัยแห่งนั้นต้องไม่ให้ผู้ใดเช่าตลอดปีภาษี¹⁹

¹⁵ The Internal Revenue Service (n.d.). 2014 Instructions for Schedule A (Form 1040). Retrieved January 19, 2015, from <http://www.irs.gov>

¹⁶ Ibid.

¹⁷ Ibid.

¹⁸ From *Concepts in Federal Taxation* (p. 321), By Kelvin E. Murphy and Mark Higgins, 1999, Ohio: South-Western College Publishing.

¹⁹ Ibid.

ที่อยู่อาศัยตามความหมายในข้อนี้ รวมถึงที่อยู่อาศัยที่เป็นคอนโดมิเนียม ห้องชุด รถเคลื่อนที่ เรือ หรืออสังหาริมทรัพย์อื่นที่มีลักษณะคล้ายคลึงกัน โดยจะต้องมีสิ่งอำนวยความสะดวกพื้นฐานเป็นห้องนอน ห้องน้ำและห้องครัว เป็นต้น²⁰

ดอกเบี้ยที่เกิดจากการจำนองที่อยู่อาศัย แบ่งเป็น 2 ประเภท คือ Acquisition Debt (ดอกเบี้ยที่เกิดจากการจำนองเพื่อซื้อ ก่อสร้างหรือปรับปรุงที่อยู่อาศัยของผู้เสียภาษี) และ Home Equity Debt (ดอกเบี้ยที่เกิดจากการเป็นหนี้จากการนำที่อยู่อาศัยไปเป็นหลักประกันหนี้ดังกล่าว)²¹

2. ดอกเบี้ยที่เกิดจากการลงทุน (Investment Interest)

ค่าใช้จ่ายที่เกิดจากดอกเบี้ยจากการลงทุน สามารถนำมาหักเป็นค่าลดหย่อนได้ โดยมีข้อกำหนดว่า ดอกเบี้ยดังกล่าวต้องไม่เกินกว่าเงินได้สุทธิที่เกิดจากการลงทุนในปีภาษีนั้น และผู้เสียภาษีต้องไม่ได้รับการยกเว้นภาษีอย่างอื่นในค่าใช้จ่ายในการลงทุนอีกด้วย²²

(6) การบริจาคเพื่อการกุศล (Gift to Charity)

บุคคลธรรมดาที่มีสิทธิหักค่าลดหย่อน จากการบริจาคให้กับองค์กรทางศาสนา องค์กรการกุศล สถานศึกษา องค์กรที่มีวัตถุประสงค์เพื่อวิทยาศาสตร์หรือวรรณคดี²³

ตัวอย่างองค์กรการกุศลที่สามารถนำเงินบริจาคมูลลดหย่อนภาษีได้ เช่น ลูกเสือ เนตรนารี โรงพยาบาล องค์กรทหารผ่านศึก กลุ่มทางวัฒนธรรม เป็นต้น²⁴

(7) ความเสียหายจากอุบัติเหตุ และความสูญเสียจากการโจรกรรม (Casualty and Theft Losses)

ผู้เสียภาษีสามารถนำค่าใช้จ่ายที่เกิดจากความเสียหายอันเนื่องมาจากอุบัติเหตุมาหักเป็นค่าลดหย่อนภาษีเงินได้บุคคลธรรมดา ความเสียหายดังกล่าวต้องเป็นความเสียหายทางกายภาพที่เกิดขึ้นกับทรัพย์สินไม่ว่าจะทั้งหมดหรือบางส่วน ซึ่งอุบัติเหตุดังกล่าวนี้ต้องเกิดขึ้นโดยไม่คาดคิดหรือเกิดขึ้นโดยพิสดารธรรมชาติ เช่น ไฟไหม้, พายุ, อุบัติเหตุทางรถยนต์ หรือเรือ เป็นต้น ซึ่งความเสียหายดังกล่าวรวมถึงการรื้อถอนสิ่งปลูกสร้างในบริเวณที่เกิดภัยพิบัติด้วย²⁵

²⁰ The Internal Revenue Service. (n.d.). *2014 Instructions for Schedule A (Form 1040)*. Retrieved January 19, 2015, from <http://www.irs.gov>

²¹ *Concepts in Federal Taxation* (p. 321). Op.cit.

²² The Internal Revenue Service. (n.d.). *2014 Instructions for Schedule A (Form 1040)*. Retrieved January 19, 2015, from <http://www.irs.gov>

²³ Ibid.

²⁴ Ibid.

²⁵ The Internal Revenue Service. (n.d.). *2014 Instructions for Schedule A (Form 1040)*. Retrieved January 19, 2015, from <http://www.irs.gov>

กรณีความเสียหายที่เกิดจากการถูกลักทรัพย์ (Theft Losses) ที่ผู้เสียหายสามารถนำมาหักเป็นค่าลดหย่อนได้นั้น ต้องเป็นความเสียหายที่เกิดจากการกระทำความผิดทางอาญาโดยผู้กระทำความผิดนั้น โดยมีความเสียหายรวมทั้งทรัพย์สินหรือตัวเงิน ซึ่งความผิดดังกล่าวรวมถึงความผิดฐานแบล็คเมล, ฉ้อโกง, กรรโชก, ลักพาตัวเพื่อเรียกค่าไถ่ และการโจรกรรม ด้วย²⁶

(8) ค่าใช้จ่ายแยกตามรายการประเภทอื่น ๆ (Miscellaneous Deductions)

นอกจากค่าใช้จ่ายที่กล่าวข้างต้นแล้ว ยังมีค่าใช้จ่ายประเภทอื่น ๆ อีก เช่น ค่าใช้จ่ายในการลงทุน (ยกเว้นดอกเบี้ยจากการลงทุน), ค่าใช้จ่ายทางธุรกิจ, การขาดทุนจากการพนัน เป็นต้น ค่าใช้จ่ายดังกล่าวนี้บางประเภทสามารถนำไปหักค่าลดหย่อนได้เต็มจำนวน และบางประเภทหักได้เฉพาะส่วนที่เกินร้อยละ 2 ของเงินได้ที่ปรับปรุงแล้ว²⁷

ค่าใช้จ่ายประเภทที่หักได้เต็มจำนวน ได้แก่ การขาดทุนจากการพนัน, ค่าใช้จ่ายเกี่ยวกับการทำงานของคนพิการ และค่าเสียหายจากการลงทุนตามสัญญารายปีกรณีสัญญาสิ้นสุดลงเนื่องจากความตาย ซึ่งในกรณีดังกล่าวนี้สามารถหักค่าใช้จ่ายได้โดยไม่ต้องคำนึงถึงค่าใช้จ่ายประเภทอื่น ๆ²⁸

ค่าใช้จ่ายประเภทที่หักได้เพียงบางส่วน เช่น ค่าใช้จ่ายเกี่ยวกับงานอดิเรก ค่าใช้จ่ายในการจ้างงานทางธุรกิจที่ไม่ได้รับคืน ค่าใช้จ่ายในการลงทุน (ยกเว้นดอกเบี้ยจากการลงทุน) และค่าใช้จ่ายที่เกี่ยวข้องกับการเป็นที่ปรึกษาทางภาษี เป็นต้น โดยค่าใช้จ่ายประเภทต่าง ๆ เหล่านี้สามารถนำมาหักได้เฉพาะส่วนที่เกินร้อยละ 2 ของเงินได้ที่ปรับปรุงแล้ว²⁹

3.2.2 การหักค่าลดหย่อนในการจัดเก็บภาษีเงินได้บุคคลธรรมดาของประเทศไทย

3.2.2.1 ลักษณะทั่วไปของภาษีเงินได้ของประเทศไทย

ภาษีเงินได้บุคคลธรรมดาและภาษีเงินได้นิติบุคคลของประเทศไทย อยู่ภายใต้กฎหมายภาษีเงินได้และกฎหมายภาษีนิติบุคคล โดยการจัดเก็บภาษีเงินได้บุคคลธรรมดาและภาษีเงินได้นิติบุคคลมีความแตกต่างกัน โดยภาษีเงินได้บุคคลธรรมดาจะจัดเก็บบนฐานการคำนวณรายได้ประจำปีปฏิทิน ซึ่งเริ่มนับจากวันที่ 1 มกราคม ถึงวันที่ 30 ธันวาคมของทุกปี³⁰

²⁶ The Internal Revenue Service. (n.d.). *Tax Guide 2014 for Individuals*. Retrieved January 19, 2015, from <http://www.irs.gov/pub/irs-pdf/p17.pdf>

²⁷ Ibid.

²⁸ *Concepts in Federal Taxation* (p. 325). Op.cit.

²⁹ Ibid.

³⁰ Ministry of Finance Japan. (n.d.). *Comprehensive Handbook of Japanese Taxes 2010*. Retrieved January 21 2015, from <http://www.mof.go.jp>

ภายใต้กฎหมายภาษีเงินได้ของประเทศญี่ปุ่น เงินได้ที่จะนำมาคิดคำนวณในการเสียภาษีจึงต้องมีการแยกประเภท ตามวัตถุประสงค์เพื่อความสะดวกในการคำนวณภาษี³¹

3.2.2.2 ประเภทของเงินได้ที่ใช้ในการคำนวณภาษีของประเทศญี่ปุ่น³²

- 1) เงินได้จากดอกเบี้ย (Interest Income) เช่น เงินได้จากพันธบัตร ตราสารหนี้ หรือดอกเบี้ยเงินฝากในประเทศ ดอกเบี้ยเงินฝากธนาคารในต่างประเทศ
- 2) เงินได้จากเงินปันผล (Dividend Income) เช่น เงินได้จากเงินปันผลที่ได้รับจากบริษัทหรือเงินส่วนแบ่งที่ได้รับจากทรัสต์สาธารณะ เงินส่วนแบ่งที่ได้รับจากทรัสต์เอกชน
- 3) เงินได้จากอสังหาริมทรัพย์ (Real property Income) เช่น เงินได้จากค่าเช่าที่ดิน อาคาร เรือเดินสมุทร เครื่องบิน เป็นต้น
- 4) เงินได้จากธุรกิจ (Business Income) เช่น เงินได้ที่ได้รับการอุดหนุน การประมง การพาณิชย์ การเกษตร ธุรกิจอิสระ หรือเงินได้จากการบริการวิชาชีพ เช่น นักกีฬา ทางการแพทย์ เป็นต้น
- 5) เงินได้จากการจ้างแรงงาน (Employment Income) เช่น เงินเดือน ค่าจ้าง โบนัส สวัสดิการต่าง ๆ ซึ่งได้รับการจ้างแรงงาน
- 6) เงินได้จากการเกษียณอายุ (Retirement Income) เช่น เงินได้ที่ได้รับการเกษียณอายุ บำเหน็จหมาจ้าย เงินบำเหน็จหรือบำนาญที่จ่ายในครั้งเดียว
- 7) เงินได้จากการทำป่าไม้ (Timber Income) เช่น เงินได้จากการขายผลผลิตจากป่าไม้
- 8) กำไรส่วนทุน (Capital Gains) เช่น เงินได้ที่ได้รับการขายสินทรัพย์ รวมถึงเครื่องจักร และ สมาชิกสนามกอล์ฟ เงินได้จากการขายที่ดิน อาคาร สิทธิการเช่าที่ดิน หลักทรัพย์ หรือหุ้น (เฉพาะส่วนที่เป็นผลได้จากทุน)
- 9) เงินได้เป็นครั้งคราว (Occasional Income) เช่น เงินได้จากการเล่นการพนัน สลากกินแบ่งรัฐบาล เป็นต้น
- 10) เงินได้อื่น (Miscellaneous Income) เงินได้ที่ไม่เข้าลักษณะเงินได้ประเภทใดประเภทหนึ่ง เช่น เงินได้จากกำไรจากการไถ่ถอนหรือซื้อคืนพันธบัตร ตราสารหนี้ หรือกำไรจากการซื้อลดพันธบัตร

³¹ Ibid.

³² From *An Outline of Japanese Taxes 1986* (pp. 28-31), By Tax Bureau, 1986, Tokyo: Ministry of Finance.

เงินได้ที่จะนำมาคำนวณในการการเสียภาษีบุคคลธรรมดาของประเทศญี่ปุ่นนั้น ต้องนำเงินได้ที่กฎหมายให้มารวมกันนำไปหักค่าใช้จ่ายโดยตรงและจำเป็นก่อน หลังจากนั้นจึงนำไปหักค่าลดหย่อน แล้วจึงนำมาคำนวณภาษีตามตารางอัตราการคำนวณภาษี เมื่อได้ผลรวมเท่าไรจึงค่อยนำเครดิตภาษีไปลบ เพื่อจะได้ยอดรวมจำนวนภาษีที่ต้องจ่ายให้กับรัฐ

3.2.2.3 ตัวอย่างการหักค่าลดหย่อนภาษีเงินได้บุคคลธรรมดาของประเทศญี่ปุ่น³³

ประเภทที่ 1 ค่าลดหย่อนจากความสูญเสียจากวินาศภัย (Deduction for Casualty Losses)

กรณีที่ผู้เสียภาษีที่มีถิ่นที่อยู่ในญี่ปุ่นได้รับความเสียหายจากภัยพิบัติ ซึ่งต้องมีค่าใช้จ่ายต่อทรัพย์สินของตนเองและครอบครัวที่เกิดจากความเสียหายจากภัยพิบัติ เช่น ค่าใช้จ่ายที่เกิดจากการเกิดเหตุแผ่นดินไหว, พายุ, ไฟไหม้ รวมถึงการลักขโมยหรือการบุกรุกในพื้นที่ดังกล่าวและความสูญเสียและเสียหายดังกล่าวบางส่วนไม่สามารถเรียกร้องจากเงินค่าประกันภัยได้ ผู้เสียภาษีสามารถนำค่าใช้จ่ายดังกล่าวไปหักเป็นค่าลดหย่อนภาษีเงินได้บุคคลธรรมดา เท่าที่ได้จ่ายจริงตามใบเสร็จรับเงิน

ประเภทที่ 2 ค่าลดหย่อนสำหรับค่าใช้จ่ายทางการแพทย์ (Deduction for Medical Expenses)

กรณีที่ผู้เสียภาษีจ่ายค่ารักษาพยาบาลหรือการตรวจสุขภาพประจำปี ของตัวผู้เสียภาษีเอง คู่สมรสที่อยู่ด้วยกัน ซึ่งค่าใช้จ่ายทางการแพทย์ดังกล่าวได้แก่ ค่าตรวจหรือรักษาโรคโดยแพทย์หรือทันตแพทย์ ค่ายา ค่าบริการโรงพยาบาล ค่าพยาบาล แต่ไม่รวมค่าใช้จ่ายทางการแพทย์เพื่อสัลยกรรมความงามหรือเพื่อการบำรุงสุขภาพ ซึ่งค่าใช้จ่ายทางการแพทย์ดังกล่าวนี้ สามารถนำมาหักเป็นค่าลดหย่อนได้เท่าที่จ่ายจริง แต่ไม่เกิน 100,000 เยน หรือ ร้อยละ 5 ของเงินได้จากการจ้างแรงงาน เงินได้จากการเกษียณอายุ หรือเงินได้ที่ได้รับการทำป้าไม่รวมกัน แล้วแต่อย่างใดจะต่ำกว่า

ประเภทที่ 3 ค่าลดหย่อนสำหรับเบี้ยประกันสังคม (Deduction for Social Insurance Premiums)

กรณีที่ผู้เสียภาษีจ่ายค่าเบี้ยประกันสังคม สำหรับตนเอง หรือคู่สมรสที่อยู่อาศัยด้วย หรือบุคคลที่มีความสัมพันธ์เกี่ยวข้องกัน สามารถนำไปหักเป็นค่าลดหย่อนได้

ประเภทที่ 4 ค่าลดหย่อนสำหรับเงินค่าธรรมเนียมเพื่อการช่วยเหลือธุรกิจขนาดเล็กร่วมกัน (Deduction for Small-Scale Enterprise Mutual Aid Premiums, etc.)

³³ Ministry of Finance Japan. (n.d.). *Comprehensive Handbook of Japanese Taxes 2010*. Retrieved January 21 2015, from <http://www.mof.go.jp>

กรณีดังกล่าวนี้เป็นเงินที่ต้องส่งตามสัญญา กับ Small Business Mutual Aid Corporation หรือโครงการ Physically Handicapped or Mentally Retarded Persons Mutual Aid Programs ที่ดำเนินงานโดยรัฐบาลญี่ปุ่น

ประเภทที่ 5 ค่าลดหย่อนสำหรับเบี้ยประกันชีวิต (Deduction for Life Insurance Premiums)

กรณีที่ผู้เสียภาษีได้จ่ายค่าเบี้ยประกันชีวิตของตนเอง หรือครอบครัว หรือในกรณีการจ่ายเงินสะสมในกองทุนเพื่อการเกษียณส่วนบุคคล สามารถนำมาหักค่าลดหย่อนได้

ประเภทที่ 6 ค่าลดหย่อนสำหรับเบี้ยประกันภัยจากแผ่นดินไหว (Deduction for Earthquake Insurance Premiums)

กรณีที่ผู้เสียภาษีได้จ่ายค่าเบี้ยประกันภัยกรณีความเสียหายที่เกิดจากเหตุแผ่นดินไหว ผู้เสียภาษีสามารถนำมาหักเป็นค่าลดหย่อนภาษีเงินได้บุคคลธรรมดา ได้ไม่เกิน 50,000 บาทต่อปี

ประเภทที่ 7 ค่าลดหย่อนสำหรับเงินบริจาค (Deduction for Contributions or Donation)

กรณีการจ่ายเงินสมทบหรือเงินบริจาค เพื่อการกุศล หรือเพื่อองค์กรพัฒนาสังคม สามารถนำมาหักค่าลดหย่อนภาษีเงินได้บุคคลธรรมดา

ประเภทที่ 8 ค่าลดหย่อนสำหรับผู้พิการ (Exemption for the Handicapped)

ในกรณีที่ผู้เสียภาษี เป็นผู้พิการ หรือคู่สมรสของผู้เสียภาษีเป็นผู้พิการ กฎหมายให้ผู้เสียภาษีสามารถหักค่าลดหย่อนได้ ดังนี้

1) ผู้พิการกรณีทั่วไป หมายถึง ผู้พิการทางร่างกาย หรือทุพพลภาพ วิกลจริตทางจิต ผู้ที่ศาลสั่งให้เป็นคนไร้ความสามารถ ผู้สูงอายุที่มีอายุเกินกว่า 65 ปี เป็นต้น กรณีดังกล่าวนี้หักค่าลดหย่อนได้ 270,000 บาท

2) ผู้พิการในกรณีพิเศษ หมายถึง ผู้พิการในระดับที่ไม่สามารถช่วยเหลือตัวเองได้ หรือผู้ที่มีความผิดปกติทางจิตใจ ที่อาจต้องได้รับการรักษาพยาบาลอย่างต่อเนื่องเป็นระยะเวลานาน กรณีนี้ให้หักค่าลดหย่อนได้ 400,000 บาท

ประเภทที่ 9 ค่าลดหย่อนสำหรับผู้เป็นหม้าย และค่าลดหย่อนสำหรับนักเรียนที่ทำงาน (Exemption for Widows, Widowers or Working Students)

ในกรณีที่ผู้เสียภาษีเป็นผู้เป็นหม้าย มีสิทธิหักค่าลดหย่อนได้ตามกฎหมาย ซึ่งคำนิยามตามกฎหมายในกรณีนี้หมายถึง ชายหรือหญิงซึ่งมีเงินได้ไม่เกิน 5,000,000 บาท ต่อปี และหย่าร้างกับคู่สมรสโดยยังไม่ได้แต่งงานใหม่ หรือคู่สมรสเสียชีวิต หรือหายสาบสูญ และมีบุตรหรือผู้ที่ต้องอยู่ในอุปการะที่มีเงินได้ไม่เกิน 380,000 บาท ต่อปี จึงจะมีสิทธิลดหย่อนได้เป็นจำนวน 270,000 บาท

กรณีที่นักเรียนทำงานระหว่างเรียนและมีเงินได้จากการจ้างแรงงานเกินกว่า 650,000 บาท ต่อปี หรือเงินได้อื่นนอกจากการจ้างแรงงานเกินกว่า 100,000 บาทต่อปี จะสามารถหักค่าลดหย่อน ได้ 270,000 บาท

ประเภทที่ 10 ค่าลดหย่อนสำหรับคู่สมรส กรณีคู่สมรสไม่มีเงินได้ (Exemption for Spouses)

กรณีนี้ผู้เสียภาษีสามารถหักค่าลดหย่อนของคู่สมรสที่อาศัยอยู่ร่วมกันและไม่ได้ทำงาน หรือทำงานแต่มีเงินได้ไม่เกิน 380,000 บาท ต่อปี กรณีนี้ผู้เสียภาษีสามารถหักค่าลดหย่อนได้ดังนี้

- 1) กรณีคู่สมรสอายุไม่เกิน 70 ปี หักค่าลดหย่อนได้ 380,000 บาท
- 2) กรณีคู่สมรสอายุตั้งแต่ 70 ปีขึ้นไป หักค่าลดหย่อนได้ 480,000 บาท

ประเภทที่ 11 ค่าลดหย่อนกรณีพิเศษสำหรับคู่สมรส กรณีคู่สมรสมีเงินได้ (Special Exemption for Spouses)

การหักค่าลดหย่อนพิเศษของคู่สมรสในกรณีนี้ หมายถึง การหักค่าลดหย่อนกรณีคู่สมรส อีกฝ่ายทำงานมีเงินได้ กฎหมายจะกำหนดช่วงเงินได้ไว้ตั้งแต่ 380,000 บาท จนถึง 760,000 บาท

ประเภทที่ 12 ค่าลดหย่อนสำหรับผู้อยู่ในอุปการะ (Exemption for Dependents)

ค่าลดหย่อนในกรณีนี้หมายถึง ผู้เสียภาษีต้องดูแลเด็กหรือคนชราที่อาศัยอยู่ด้วยกัน และมีเงินได้ไม่เกิน 380,000 บาท ซึ่งสามารถหักค่าลดหย่อนได้ตามหลักเกณฑ์

ประเภทที่ 13 การหักค่าลดหย่อนทั่วไป (Basic Exemption)

ผู้เสียภาษีมีสิทธิหักค่าลดหย่อนทั่วไปได้ 380,000 บาท

3.2.2.4 การเครดิตภาษีเงินได้ของประเทศญี่ปุ่น

การเครดิตภาษีเงินได้ของญี่ปุ่น เป็นการบรรเทาภาระภาษีที่จำเป็นเพิ่มขึ้น โดยเงินได้ที่ หลังจากหักค่าใช้จ่ายที่จำเป็นและค่าลดหย่อนส่วนบุคคลแล้วอาจนำมาหักเป็นเครดิตภาษีได้อีก

ประเภทของการเครดิตภาษีเงินได้ของประเทศญี่ปุ่น³⁴

1) ประเภท เงินปันผล กรณีเงินปันผลที่ได้รับจากบริษัทที่มีสำนักงานใหญ่ในประเทศ ญี่ปุ่น กฎหมายกำหนดให้หักเป็นเครดิตภาษีได้ ร้อยละ 10 ของเงินได้

2) ประเภท เงินกู้ยืมเพื่อที่อยู่อาศัย กรณีเงินกู้ยืมเพื่อที่อยู่อาศัย สามารถนำมาเป็น เครดิตภาษีได้ โดยมีข้อกำหนดว่าผู้เสียภาษีต้องมีเงินได้ไม่เกิน 30,000,000 บาท

3) ประเภท เงินอุดหนุนพรรคการเมือง เป็นกรณีเงินบริจาคเพื่อสนับสนุนพรรค การเมือง หรือองค์กรทางการเมือง

³⁴ แนวคิดในการจัดเก็บภาษีเงินได้บุคคลธรรมดาสำหรับหัวหน้าครัวเรือน: ศึกษากรณีสหรัฐอเมริกา (น. 79). เล่มเดิม.

4) ประเภท เงินสำหรับปรับปรุงบ้านเพื่อป้องกันแผ่นดินไหว กรณีนี้กฎหมายกำหนดให้หักเป็นเครดิตภาษีได้สูงสุด 5,000 เยน

5) ประเภท เครดิตภาษีจากการลงทุนในต่างประเทศ กรณีนี้หากเป็นการลงทุนในต่างประเทศแล้วเสียภาษี กฎหมายกำหนดให้หักเป็นเครดิตภาษีได้สูงสุด 5,000 เยน

6) ประเภท เครดิตภาษีหัก ณ ที่จ่าย กรณีนี้เมื่อมีการหักภาษี ณ ที่จ่าย สามารถนำมาเป็นเครดิตภาษีได้

จากการศึกษากฎหมายการหักค่าลดหย่อนภาษีเงินได้บุคคลธรรมดาทั้งของไทยและของต่างประเทศ พบว่าการกำหนดตัวบรรเทาภาระทางภาษีของแต่ละประเทศมีความแตกต่างกัน ซึ่งขึ้นอยู่กับประเภทเงินได้ของแต่ละประเทศ และนโยบายในการบริหารของแต่ละประเทศ ว่ารัฐมีความต้องการส่งเสริมหรือสนับสนุนกิจกรรมหรือให้ความช่วยเหลือแก่ประชากรรัฐในรูปแบบใด ซึ่งผู้วิจัยจะได้วิเคราะห์และเปรียบเทียบความเหมือนและความแตกต่างระหว่างการหักค่าลดหย่อนภาษีเงินได้บุคคลธรรมดาตามกฎหมายไทยและกฎหมายต่างประเทศ เพื่อนำมาปรับใช้กับการวิเคราะห์ความเป็นไปได้ในการนำเงินค่าหุ้นสหกรณ์มาคำนวณเป็นค่าลดหย่อนในการเสียภาษีเงินได้บุคคลธรรมดาในประเทศไทยต่อไปในบทที่ 4

บทที่ 4

บทวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างการลดหย่อนภาษีอากร กับการส่งเสริมการเป็นสมาชิกสหกรณ์

ในบทนี้ผู้วิจัยจะได้วิเคราะห์การหักลดหย่อนเงินค่าซื้อหุ้นสหกรณ์ในการคำนวณภาษีเงินได้บุคคลธรรมดาตามหลักการจัดเก็บภาษีอากรที่ดี และการส่งเสริมการเป็นสมาชิกสหกรณ์ เพื่อที่จะนำมาเป็นแนวทางในการส่งเสริมการเป็นสมาชิกสหกรณ์ ในการนี้ผู้วิจัยได้แยกประเด็นในการวิเคราะห์ ดังต่อไปนี้

ประเด็นที่หนึ่ง วิเคราะห์การนำเงินค่าซื้อหุ้นสหกรณ์ มาเป็นค่าลดหย่อนในการคำนวณภาษีเงินได้บุคคลธรรมดา ตามหลักการจัดเก็บภาษีอากรที่ดี

ประเด็นที่สอง วิเคราะห์เปรียบเทียบประโยชน์ทางภาษีอากรและประโยชน์ด้านอื่น ๆ ที่บุคคลธรรมดาจะได้รับจากการเป็นสมาชิกสหกรณ์ กับการลงทุนประเภทอื่น

ประเด็นที่สาม วิเคราะห์ปัญหาข้อจำกัดการสมัครเข้าเป็นสมาชิกสหกรณ์ โดยการซื้อหุ้นสหกรณ์

ประเด็นที่สี่ วิเคราะห์การนำเงินค่าซื้อหุ้นสหกรณ์ มาเป็นค่าลดหย่อนในการคำนวณภาษีเงินได้บุคคลธรรมดาตามกฎหมายภาษีอากรของไทยและต่างประเทศ

4.1 วิเคราะห์การนำเงินค่าซื้อหุ้นสหกรณ์ มาเป็นค่าลดหย่อนในการคำนวณภาษีเงินได้บุคคลธรรมดา ตามหลักการจัดเก็บภาษีอากรที่ดี

ดังที่ได้กล่าวไว้ในบทที่ 2 เรื่องหลักการจัดเก็บภาษีอากรที่ดี เป็นหลักการที่ใช้ในการวิเคราะห์ว่าการจัดเก็บภาษีอากรที่ใช้บังคับอยู่ หรือที่จะนำมาใช้บังคับต่อไปในอนาคตนั้น มีความเหมาะสมหรือมีข้อบกพร่องประการใดหรือไม่ ซึ่งหลักการจัดเก็บภาษีอากรที่ดีนั้น มีอยู่หลายประการ

จากการศึกษาหลักการจัดเก็บภาษีที่ดี สามารถนำมาสรุปเปรียบเทียบได้ดังนี้

4.1.1 ศึกษาเปรียบเทียบจากหลักความเป็นธรรม และความเสมอภาค

ผู้มีหน้าที่เสียภาษีควรจ่ายภาษีตามสัดส่วนความสามารถของแต่ละคน โดยคนที่มีฐานะต่างกันควรเสียภาษีต่างกัน และคนที่มีฐานะเท่ากัน ควรเสียภาษีเท่ากัน

กรณีการนำเงินค่าหุ้นสหกรณ์มาคำนวณเป็นค่าลดหย่อนในการเสียภาษีเงินได้บุคคลธรรมดา นั้น เป็นการให้สิทธิผู้ที่เป็นสมาชิกสหกรณ์ ซึ่งสามารถนำเงินค่าหุ้นสหกรณ์ที่ได้ซื้อในแต่ละปีมาหักเป็นค่าลดหย่อนภาษีเงินได้บุคคลธรรมดา ซึ่งจะทำให้สมาชิกสหกรณ์ดังกล่าวมีสิทธิพิเศษทางภาษีที่แตกต่างจากคนที่มีเงินได้เท่ากันแต่ไม่ได้เป็นสมาชิกสหกรณ์ ซึ่งหากพิจารณาตามหลักความเป็นธรรมและความเสมอภาคแล้ว ก็จะขัดกับหลักการดังกล่าว แต่การนำเงินค่าหุ้นสหกรณ์มาหักเป็นค่าลดหย่อนภาษีเงินได้บุคคลธรรมดา จะมีประโยชน์ในอีกหลาย ๆ ด้าน ซึ่งสามารถแยกออกได้เป็น 2 ด้านคือ

ด้านส่วนรวม เนื่องจากสหกรณ์ คือ การที่คณะบุคคลร่วมกันดำเนินกิจการเพื่อประโยชน์ทางเศรษฐกิจและสังคม โดยการช่วยเหลือตนเองและช่วยเหลือซึ่งกันและกัน ดังนั้น หากมีนโยบายจากภาครัฐสนับสนุนส่งเสริมให้ประชาชนในประเทศเข้าร่วมเป็นสมาชิกสหกรณ์ ก็จะเป็นการช่วยให้ระบบเศรษฐกิจของประเทศมีความยั่งยืนยิ่งขึ้น เนื่องจากจากความหมายของสหกรณ์แล้ว สหกรณ์มิได้มุ่งทำธุรกิจเพื่อให้ได้รับผลกำไรมากที่สุด แต่สหกรณ์ จัดตั้งขึ้นเพื่อให้สมาชิกสามารถช่วยเหลือตนเองในการทำธุรกิจ และให้สมาชิกช่วยเหลือซึ่งกันและกัน เมื่อประสบปัญหาต่าง ๆ

ด้านส่วนตัว การนำเงินค่าหุ้นสหกรณ์มาคำนวณเป็นค่าลดหย่อนในการเสียภาษีเงินได้บุคคลธรรมดา นั้น มีประโยชน์ต่อสมาชิกสหกรณ์เนื่องจากจะได้รับการลดหย่อนภาษีเงินได้จากเงินค่าซื้อหุ้นของสหกรณ์ในแต่ละปีภาษี และการเข้าเป็นสมาชิกสหกรณ์นั้น บุคคลดังกล่าวก็จะได้รับประโยชน์ต่าง ๆ ที่สหกรณ์ได้จัดเป็นสวัสดิการให้ รวมถึงการซื้อหุ้นสหกรณ์เป็นช่องทางหนึ่งในการออมเงินเพื่อใช้ในอนาคตได้อีกด้วย

จากการศึกษาในบทที่ 2 เรื่องหลักความเป็นธรรมในการจัดเก็บภาษี จะมี 2 ลักษณะ คือ หลักความเป็นธรรมในแนวตั้ง (Vertical Equity) และหลักความเป็นธรรมในแนวนอน (Horizontal Equity)

การลดหย่อนภาษีเงินได้บุคคลธรรมดา โดยการนำค่าซื้อหุ้นสหกรณ์มาหักเป็นค่าลดหย่อนในการคำนวณภาษีเงินได้ดังกล่าวนี้ อาจก่อให้เกิดความไม่เป็นธรรมในแนวนอน (Horizontal Equity) คนที่มีฐานะเท่ากันควรเสียภาษีในอัตราที่เท่าเทียมกัน แต่หากกำหนดให้นำค่าหุ้นมาหักเป็นค่าลดหย่อนภาษี จะทำให้คนที่มีเงินได้เท่ากันแต่ไม่ได้เป็นสมาชิกสหกรณ์ จะเสียภาษีในจำนวนที่มากกว่าคนที่เป็นสมาชิกสหกรณ์

จากการศึกษาพบว่า หลักความเป็นธรรมในการจัดเก็บภาษี กับนโยบายทางภาษี เป็นไปในลักษณะที่สวนทางกัน โดยมีคำกล่าวสนับสนุนจาก เดอะ มุสเกรฟส์ (The Musgraves) ว่า “นโยบายทางภาษีต้องเลือกระหว่างความเป็นธรรมในการจัดเก็บภาษี ซึ่งต้องออกกฎหมายภาษีที่ซับซ้อน ในขณะที่การลดต้นทุนในการปฏิบัติต้องการความง่าย”¹ นอกจากนี้แล้ว จีรศักดิ์ รอดจันทร์ นักวิชาการทางภาษีอากร เห็นพ้องในทำนองเดียวกันว่า “หากผู้กำหนดนโยบายภาษีให้ความสำคัญกับหลักความเป็นธรรมมากเกินไป จะก่อให้เกิดการไม่พอใจในการทำกิจกรรมทางเศรษฐกิจ และก่อให้เกิดแรงจูงใจในการหลบหลีกหรือหนีภาษีอากรได้”²

จากที่กล่าวมาข้างต้น จะเห็นได้ว่า นโยบายทางภาษีอากร มักจะสวนทางกับหลักความเป็นธรรมในการจัดเก็บภาษี ซึ่งผู้กำหนดนโยบายทางภาษีอากร จำเป็นต้องเลือกระหว่างหลักความเป็นธรรมในการจัดเก็บภาษีหรือนโยบายทางภาษีอากรที่จะส่งผลดีแก่บุคคลบางกลุ่ม

ผู้วิจัยมีความเห็นว่า กรณีผู้ซื้อหุ้นสหกรณ์ได้รับการยกเว้นภาษีเงินได้บุคคลธรรมดาจากเงินค่าซื้อหุ้นสหกรณ์ ทำให้ผู้ซื้อหุ้นสหกรณ์ได้เปรียบบุคคลธรรมดาที่ไม่ได้เป็นสมาชิกสหกรณ์ แต่เนื่องจากรัฐบาลซึ่งเป็นผู้กำหนดนโยบายทางภาษีอากร ต้องการส่งเสริมการสหกรณ์ จึงมีการให้สิทธิพิเศษทางภาษีในการเป็นสมาชิกสหกรณ์

ผู้วิจัยจะนำเสนอแนวทางการปรับปรุงการจัดเก็บภาษีเงินได้บุคคลธรรมดาในกรณีสมาชิกสหกรณ์ซื้อหุ้นสหกรณ์ต่อไปในบทที่ 5

4.1.2 ศึกษาเปรียบเทียบกับหลักความแน่นอนชัดเจน

จากการศึกษาเปรียบเทียบกับหลักความแน่นอนชัดเจน ซึ่งหลักการดังกล่าวนี้หมายถึง การบริหารการจัดเก็บภาษีที่มีความโปร่งใส ซึ่งมีการกำหนดชัดเจนเกี่ยวกับผู้มีหน้าที่เสียภาษีฐานภาษี อัตราภาษี และระยะเวลาในการจัดเก็บภาษี ซึ่งจะทำให้ผู้เสียภาษีสามารถวางแผนภาษีได้

ถ้ามีการนำเงินค่าหุ้นสหกรณ์มาคำนวณเป็นค่าลดหย่อนในการเสียภาษีเงินได้บุคคลธรรมดา จะก่อให้เกิดหลักเกณฑ์ และรายละเอียดต่าง ๆ มากขึ้น ซึ่งอาจจะเป็นการเพิ่มภาระหน้าที่และขั้นตอนการทำงานของเจ้าหน้าที่ แต่อย่างไรก็ตามเพื่อให้สอดคล้องกับหลักความแน่นอนชัดเจน ผู้วิจัยจะนำเสนอหลักเกณฑ์ ขั้นตอน และวิธีการ เพื่อนำเงินค่าหุ้นสหกรณ์มาคำนวณเป็นค่าลดหย่อนในการเสียภาษีเงินได้บุคคลธรรมดา ต่อไปในบทที่ 5

¹ จาก ภาษีเงินได้บุคคลธรรมดา หลักการและบทวิเคราะห์ (น. 60), โดย จีรศักดิ์ รอดจันทร์, 2556, กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. ลิขสิทธิ์ 2556 โดย สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

² แหล่งเดิม.

4.1.3 ศึกษาเปรียบเทียบจากหลักความสะดวกในการเสียภาษี

จากการศึกษาเปรียบเทียบหลักความสะดวกในการเสียภาษี ซึ่งความสะดวกในการเสียภาษี จะมีผลทำให้ผู้เสียภาษียินดีที่จะเสียภาษียิ่งมากขึ้น ความสะดวกในการเสียภาษีนั้น เช่น การใช้แบบฟอร์มที่ไม่ยุ่งยาก การมีทางเลือกที่สะดวกให้ผู้เสียภาษีมีช่องทางในการชำระภาษีได้ง่ายขึ้น เป็นต้น

ถ้ามีการนำเงินค่าหุ้นสหกรณ์มาคำนวณเป็นค่าลดหย่อนในการเสียภาษีเงินได้บุคคลธรรมดา อาจจะต้องมีหลักฐานต่าง ๆ มาแสดงให้เจ้าหน้าที่ทราบเพื่อประกอบการหักค่าลดหย่อน ซึ่งประเด็นนี้ก็อาจจะเป็นการเพิ่มภาระทั้งตัวผู้เสียภาษีเองที่จะต้องมีการเก็บหลักฐานให้ครบถ้วน และเป็นการเพิ่มภาระเจ้าหน้าที่ที่จะต้องตรวจสอบเอกสารต่าง ๆ ให้เป็นไปตามกฎหมาย แต่อย่างไรก็ตามเพื่อให้สอดคล้องกับหลักความสะดวกในการเสียภาษี ผู้วิจัยจะนำเสนอเกี่ยวกับเอกสารต่าง ๆ ที่จะใช้ประกอบในการนำเงินค่าหุ้นสหกรณ์มาคำนวณเป็นค่าลดหย่อนในการเสียภาษีเงินได้บุคคลธรรมดา ต่อไปในปีที่ 5

4.1.4 ศึกษาเปรียบเทียบจากหลักความมีประสิทธิภาพในการจัดเก็บภาษี

จากการศึกษาเปรียบเทียบกับหลักความมีประสิทธิภาพในการจัดเก็บภาษี มีหลักว่าค่าใช้จ่ายในการบริหารจัดการเก็บภาษีของเจ้าหน้าที่และค่าใช้จ่ายในการให้ความร่วมมือในการปฏิบัติตามกฎหมายของผู้เสียภาษีควรต้องต่ำที่สุด³

กรณีการจ่ายเงินค่าซื้อหุ้นสหกรณ์นำมาหักเป็นค่าลดหย่อนในการเสียภาษีเงินได้บุคคลธรรมดานั้น อาจมีค่าใช้จ่ายเพิ่มขึ้นในส่วนของการบริหารจัดการเก็บภาษีของเจ้าหน้าที่ เนื่องจากการเพิ่มต้นทุนในการบริหารจัดการเก็บ เจ้าหน้าที่ต้องพิจารณาหลักฐานประกอบเพิ่มขึ้นในการนำค่าหุ้นมาหักเป็นค่าลดหย่อน และเรื่องสหกรณ์เป็นเรื่องเฉพาะที่จำเป็นต้องใช้ความรู้และความเข้าใจที่เพิ่มขึ้น รวมถึงหากมีการนำเงินค่าซื้อหุ้นสหกรณ์มาหักเป็นค่าลดหย่อนในการเสียภาษีเงินได้บุคคลธรรมดา จำเป็นต้องมีการออกกฎหมายเพิ่มเติมซึ่งมีรายละเอียดที่เพิ่มขึ้น เพื่อเป็นการป้องกันการหลบหลีกภาษีที่ยอมรับไม่ได้และหนีภาษีของบุคคลบางประเภทที่จะใช้ช่องโหว่ในทางกฎหมายเพื่อที่จะไม่จ่ายภาษีอากร ซึ่งมีผลทำให้เกิดความซับซ้อนของกฎหมายภาษีและแนววิธีปฏิบัติในการบริหารเพิ่มขึ้น แต่อย่างไรก็ตาม หากมีการออกกฎหมายที่ซับซ้อนดังกล่าวให้มีความแน่นอนชัดเจน ก็สามารถจะทำให้ผู้เสียภาษีสามารถที่จะทราบหลักเกณฑ์การชำระภาษีและสามารถคำนวณจำนวนเงินที่แน่นอนที่จะต้องชำระภาษีได้

ผู้วิจัยจะได้นำเสนอหลักเกณฑ์การนำเงินค่าหุ้นสหกรณ์มาหักเป็นค่าลดหย่อนในการเสียภาษีเงินได้บุคคลธรรมดา ในปีที่ 5 ต่อไป

³ ภาษีเงินได้บุคคลธรรมดา หลักการและบทวิเคราะห์ (น. 34). เล่มเดิม.

4.1.5 ศึกษาเปรียบเทียบจากหลักความมีประสิทธิภาพในทางเศรษฐกิจ

เนื่องจากภาษีอากรอาจเข้าไปมีผลกระทบต่อการตัดสินใจทางเศรษฐกิจของผู้เสียภาษี เนื่องจากผู้เสียภาษีอาจจะไม่ประกอบกิจกรรมทางเศรษฐกิจที่ตนเองชอบหรือที่ตนเองถนัด เพราะกิจกรรมทางเศรษฐกิจดังกล่าวอาจถูกจัดเก็บภาษี ซึ่งอาจมีผลให้ผู้เสียภาษีเลือกทำกิจกรรมทางเศรษฐกิจที่ไม่ถูกจัดเก็บภาษี เป็นต้น⁴

การใช้เงินค่าหุ้นสหกรณ์มาหักเป็นค่าลดหย่อนในการเสียภาษีเงินได้บุคคลธรรมดา นั้น เป็นการส่งเสริมให้ผู้เสียภาษีอากรเลือกทำกิจกรรมทางเศรษฐกิจที่เขาชอบหรือถนัด เนื่องจากที่กล่าวไว้ข้างต้นว่าการรวมกลุ่มการจัดตั้งเป็นสหกรณ์ สามารถเลือกในการรวมกลุ่มจัดตั้งได้หลากหลาย และการจัดตั้งสหกรณ์แต่ละประเภทจะมีสวัสดิการต่าง ๆ เพื่อส่งเสริมการประกอบอาชีพของสมาชิกอีกด้วย ดังนั้นการเป็นสมาชิกสหกรณ์จึงเป็นการส่งเสริมให้ประชาชนเลือกประกอบอาชีพที่ตนชอบหรือถนัด และยังได้รับประโยชน์ทางด้านภาษีอีกด้วย อย่างไรก็ตามการใช้เงินค่าหุ้นสหกรณ์มาหักเป็นค่าลดหย่อนในการเสียภาษีเงินได้บุคคลธรรมดา อาจส่งผลให้บุคคลไม่เลือกทำกิจกรรมทางเศรษฐกิจที่ชอบหรือถนัดก็ได้ เช่น นาย ก เลือกซื้อหุ้นสหกรณ์ แทนที่จะเลือกซื้อหน่วยลงทุนในกองทุนรวมเพื่อการเลี้ยงชีพ เพราะการซื้อหุ้นสหกรณ์มีความเสี่ยงน้อยกว่าการซื้อหน่วยลงทุนในกองทุนรวมเพื่อการเลี้ยงชีพ ถึงแม้ว่านาย ก จะไม่ชอบระบบสหกรณ์ก็ตาม เป็นต้น

อาจจะกล่าวได้ว่าภาษีอากรไม่ได้เป็นเพียงเครื่องมือในการหารายได้ของรัฐที่จะนำมาใช้จ่ายในการบริหารและพัฒนาประเทศเท่านั้น แต่ภาษีอากรยังเป็นเครื่องมือของรัฐที่ใช้ในการแก้ปัญหาและพัฒนาเศรษฐกิจ สังคม การเมืองและการปกครองตลอดจนวัฒนธรรมของประเทศด้วย⁵

จากที่ได้ศึกษาและวิเคราะห์หลักการจัดเก็บภาษีอากรที่ดี พบว่า หากมีการใช้เงินค่าซื้อหุ้นสหกรณ์มาหักเป็นค่าลดหย่อนในการเสียภาษีเงินได้บุคคลธรรมดา มีทั้งข้อดีและข้อเสีย ซึ่งเป็นไปตามหลักการจัดเก็บภาษีอากรที่ดี ซึ่งข้อเสียที่จะต้องมีการปรับปรุงและแก้ไขต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นไปเพื่อความสะดวกหรือความประหยัดในการจัดเก็บภาษีอากรที่ดี ผู้วิจัยจะได้กล่าวต่อไปในบทที่ 5

⁴ แหล่งเดิม.

⁵ จาก การวางแผนภาษีอากร Tax Planning (น. 149), โดย ชัยสิทธิ์ ตราชูธรรม, 2553, กรุงเทพฯ: สถาบันที่ทีเรนนิ่ง เซนเตอร์.

4.2 วิเคราะห์เปรียบเทียบประโยชน์ทางภาษีอากรและประโยชน์ด้านอื่น ๆ ที่บุคคลธรรมดาจะได้รับจากการเป็นสมาชิกสหกรณ์ กับการลงทุนประเภทอื่น

ในหัวข้อต่อไปนี้ ผู้วิจัยขอเสนอเปรียบเทียบประโยชน์ทางภาษีอากรและประโยชน์ทางด้านอื่น ๆ ที่บุคคลธรรมดาจะได้รับจากการเป็นสมาชิกสหกรณ์ โดยการซื้อหุ้นสหกรณ์ และการลงทุนในประเภทอื่น ๆ

4.2.1 วิเคราะห์ประโยชน์ที่สมาชิกจะได้รับจากสหกรณ์โดยการซื้อหุ้นสหกรณ์ โดยผู้วิจัยแยกประโยชน์ที่สมาชิกสหกรณ์จะได้รับจากสหกรณ์ออกเป็น 2 ลักษณะ คือ ประโยชน์ทางด้านการเงิน และประโยชน์ทางด้านสวัสดิการทั่วไป

4.2.1.1 วิเคราะห์ประโยชน์ที่สมาชิกจะได้รับจากสหกรณ์ในด้านการเงิน

จากที่ได้กล่าวมาแล้วในบทที่ 2 เกี่ยวกับการให้บริการทางการเงินของสหกรณ์ ซึ่งมีบริการหลักอยู่ 3 ประเภท

ประเภทที่ 1 การระดมหุ้น การระดมหุ้นนอกจากจะเป็นการเพิ่มทุนให้กับสหกรณ์แล้ว การระดมหุ้นยังมีประโยชน์แก่สมาชิกสหกรณ์ในด้านการออมเงินอีกทางหนึ่งด้วย เนื่องจากโดยปกติแล้วสหกรณ์เกือบทุกสหกรณ์ จะมีการกำหนดมูลค่าหุ้นที่สมาชิกจะต้องส่งรายเดือนทุกเดือน ตั้งแต่แรกเข้าเป็นสมาชิก เพื่อให้สมาชิกได้มีเงินออมในส่วนนี้ รวมถึงเงินค่าหุ้นที่สมาชิกส่งรายเดือนทุกเดือนตามกฎหมายแล้วสมาชิกไม่สามารถถอนเงินดังกล่าวมาใช้ได้นอกจากต้องลาออกจากการเป็นสมาชิกสหกรณ์ ซึ่งถือว่าเป็นการออมเงินโดยบังคับอีกด้วย

ประเภทที่ 2 เงินฝาก จากที่กล่าวมาข้างต้นแล้ว เงินฝากในระบบสหกรณ์ส่วนใหญ่จะมีด้วยกัน 3 ประเภท ซึ่งสมาชิกสหกรณ์ สามารถจะเลือกฝากเงินได้ตามความสมัครใจ ซึ่งถือว่าเป็นการออมเงินภาคสมัครใจให้แก่สมาชิกอีกเช่นกัน เงินฝากทั้ง 3 ประเภทจะมีผลประโยชน์ที่แตกต่างกัน ดังจะกล่าวต่อไปนี้

1) เงินฝากประเภทออมทรัพย์ เงินฝากประเภทออมทรัพย์มีลักษณะที่สมาชิกสามารถจะฝากหรือถอนได้ตลอดเวลา อัตราดอกเบี้ยจะอยู่ในอัตราที่ไม่สูงมากนัก แต่ดอกเบี้ยเงินฝากประเภทออมทรัพย์จะได้รับการยกเว้นภาษีเงินได้บุคคลธรรมดา

2) เงินฝากประเภทออมทรัพย์พิเศษ เงินฝากประเภทนี้จะมีพิเศษกว่าเงินฝากออมทรัพย์เนื่องจากเงินฝากประเภทออมทรัพย์พิเศษ สมาชิกสหกรณ์ที่ฝากเงินจะได้รับดอกเบี้ยในอัตราที่สูงกว่าเงินฝากออมทรัพย์ธรรมดา แต่เงินฝากออมทรัพย์พิเศษ จะจำกัดการเบิกถอนจำนวนครั้งในแต่ละเดือน โดยหากมีการเบิกถอนเกินจำนวนที่ระบุไว้ สมาชิกสหกรณ์จะต้องเสียค่าธรรมเนียม และข้อดีอีกประการหนึ่งของเงินฝากออมทรัพย์พิเศษนอกเหนือจากการได้รับดอกเบี้ยในอัตราที่

สูงกว่าเงินฝากออมทรัพย์ธรรมดาแล้ว คือดอกเบี้ยเงินฝากออมทรัพย์พิเศษจะได้รับการยกเว้นภาษีเงินได้บุคคลธรรมดาอีกด้วย

3) เงินฝากประเภทประจำ เงินฝากประจำจะมีลักษณะเหมือนเงินฝากประจำในธนาคารพาณิชย์ทั่วไป แต่จะมีข้อที่แตกต่างกันคือ เงินฝากประจำในระบบสหกรณ์ สมาชิกสหกรณ์ที่ได้ฝากเงินไว้จะได้รับดอกเบี้ยในอัตราที่สูงกว่าเงินฝากประจำในธนาคารพาณิชย์ทั่วไป แต่ดอกเบี้ยเงินฝากประจำในระบบสหกรณ์ยังคงต้องเสียภาษีเช่นเดียวกับดอกเบี้ยเงินฝากประจำในระบบธนาคารพาณิชย์ทั่วไป

ประเภทที่ 3 เงินกู้ การให้บริการเงินกู้แก่สมาชิกของสหกรณ์ ถือว่าเป็นการช่วยเหลือแก้ไขปัญหาทางเศรษฐกิจของสมาชิกสหกรณ์ และถือว่าเป็นสวัสดิการพื้นฐานให้กับสมาชิกสหกรณ์อีกด้วย โดยสหกรณ์ประเภทต่าง ๆ จะมีการให้บริการเงินกู้หลัก ๆ 3 ประเภท

1) เงินกู้เพื่อเหตุฉุกเฉิน เป็นสวัสดิการเงินกู้ยืมระยะสั้นให้กับสมาชิก ซึ่งโดยส่วนใหญ่สหกรณ์จะกำหนดวงเงินกู้ให้กับสมาชิกในแต่ละราย โดยหลักแล้วจะไม่เกินครึ่งหนึ่งของรายได้ในแต่ละเดือน และจะมีการกำหนดระยะเวลาการชำระหนี้คืนได้ด้วย ซึ่งเงินกู้เพื่อเหตุฉุกเฉินดังกล่าวนี้จะมีประโยชน์ต่อสมาชิกสหกรณ์เป็นอันมาก เนื่องจากเมื่อสมาชิกมีเหตุจำเป็นฉุกเฉินที่จะต้องใช้จ่ายอย่างเร่งด่วน เงินกู้ในส่วนนี้จะมีความสะดวกและรวดเร็วในการนำเงินมาใช้ได้ เนื่องจากเงินกู้ฉุกเฉินนี้ไม่ต้องใช้เอกสารหลักฐานที่ยุ่งยากในการกู้ยืม รวมถึงไม่จำเป็นต้องมีผู้ค้ำประกันอีกด้วย รวมทั้งอัตราดอกเบี้ยการกู้ยืมเงินฉุกเฉินนั้นมีอัตราดอกเบี้ยที่ค่อนข้างต่ำกว่าการกู้ยืมเงินในระบบธนาคารพาณิชย์ และการกู้ยืมเงินนอกระบบอีกด้วย

2) เงินกู้สามัญ เป็นสวัสดิการเงินกู้ระยะปานกลาง ซึ่งมีวัตถุประสงค์เพื่อให้สมาชิกสหกรณ์กู้ยืมเพื่อนำไปใช้ในกิจการต่าง ๆ ที่จำเป็นและมีประโยชน์ เนื่องจากจำนวนวงเงินกู้สามัญของสหกรณ์ในแต่ละแห่งจะมีจำนวนเงินค่อนข้างสูง ดังนั้นเงินกู้ประเภทนี้จำเป็นจะต้องมีการกำหนดให้มีการค้ำประกัน ไม่ว่าจะเป็นการใช้นักลค้ำประกันหรือใช้หลักทรัพย์อย่างอื่นค้ำประกัน แต่เงินกู้ประเภทสามัญในระบบสหกรณ์ จะมีความได้เปรียบการกู้ยืมเงินจากธนาคารพาณิชย์ต่าง ๆ เนื่องจากอัตราดอกเบี้ยการกู้ยืมเงินจากระบบสหกรณ์จะมีอัตราต่ำกว่าการกู้ยืมเงินในระบบธนาคารพาณิชย์ และข้อดีอีกประการหนึ่งคือการอนุมัติในการกู้ยืมเงินในระบบสหกรณ์จะได้รับอนุมัติการกู้ยืมเงินที่ง่ายกว่าการขอกู้ยืมเงินในระบบธนาคารพาณิชย์ เนื่องจากการพิจารณาเงินกู้ในระบบสหกรณ์นั้นมีหลักพิจารณาหลักให้เป็นที่ไปตามระเบียบและข้อบังคับทางกฎหมายเป็นหลัก และเนื่องจากการกู้ยืมเงินในระบบสหกรณ์นั้นผู้กู้ยืมคือสมาชิกของแต่ละสหกรณ์ ดังนั้นกลุ่มบุคคลที่กู้ยืมเงินก็จะเป็นกลุ่มบุคคลที่อยู่แวดวงเดียวกัน ซึ่งหากมีปัญหาติดขัดประการใดก็สามารถจะติดตามทวงถามได้ง่ายกว่าการกู้ยืมเงินในระบบธนาคารพาณิชย์ทั่วไป

3) เงินกู้พิเศษ เป็นเงินกู้ระยะยาวเพื่อช่วยเหลือสมาชิกสหกรณ์ในกรณีเพื่อส่งเสริมฐานะและความมั่นคงของสมาชิกหรือเพื่อให้เกิดประโยชน์ที่เพิ่มเติมให้แก่สมาชิกต่อไป โดยเงินกู้ประเภทฉุกเฉินดังกล่าวนี้จะมีการกำหนดวงเงินกู้ไว้สูงกว่าเงินกู้สามัญ ซึ่งวงเงินที่สหกรณ์ให้แก่สมาชิกกู้ยืมพิเศษนั้น จะขึ้นอยู่กับทุนดำเนินงานของสหกรณ์ในแต่ละแห่ง ซึ่งหากเป็นสหกรณ์ขนาดใหญ่ มีผลประกอบการจำนวนมาก อาจจะมีการกำหนดวงเงินกู้พิเศษให้กับสมาชิกสหกรณ์ในวงเงินที่ค่อนข้างสูง ซึ่งเงินกู้พิเศษดังกล่าวนี้ จะมีประโยชน์ต่อสมาชิกสหกรณ์ค่อนข้างมาก เนื่องจากการให้กู้ยืมเงินแก่สมาชิกจะให้อัตราสูง เพื่อส่งเสริมให้สมาชิกสามารถสร้างคุณภาพชีวิตที่ดีแก่สมาชิกต่อไป เช่นการกู้ยืมเงินเพื่อที่อยู่อาศัย เป็นต้น ซึ่งการกู้ยืมเงินในระบบสหกรณ์นั้น จากที่กล่าวมาข้างต้นการอนุมัติเงินกู้ในระบบสหกรณ์ค่อนข้างจะง่ายกว่าการอนุมัติเงินกู้จากระบบธนาคารพาณิชย์ทั่วไป รวมถึงอัตราดอกเบี้ยการกู้ยืมเงินที่ค่อนข้างต่ำกว่าดอกเบี้ยเงินฝากในระบบธนาคารทั่วไป รวมถึงระยะเวลาในการผ่อนชำระในส่วน of สหกรณ์จะให้ระยะเวลาที่ยาวกว่าระบบธนาคารพาณิชย์ทั่วไปอีกด้วย

4.2.1.2 วิเคราะห์ประโยชน์ที่สมาชิกจะได้รับจากสหกรณ์หากซื้อหุ้นสหกรณ์ ในด้านสวัสดิการทั่วไป

จากที่ได้กล่าวมาแล้วข้างต้นว่า สหกรณ์มีความแตกต่างจากองค์กรธุรกิจอื่นอย่างเด่นชัด โดยเฉพาะในแง่การให้สวัสดิการแก่สมาชิก ซึ่งสวัสดิการต่าง ๆ ของสหกรณ์จะมีไปเพื่อส่งเสริมความเป็นอยู่ของสมาชิกสหกรณ์ให้มีความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น

จากการศึกษาจะพบว่าสวัสดิการต่าง ๆ ของสหกรณ์ จะจัดขึ้นตามความเหมาะสมในแต่ละสหกรณ์ โดยจะขึ้นอยู่กับความต้องการของสมาชิกในแต่ละสหกรณ์เป็นหลัก และต้องคำนึงถึงขนาดและฐานะทางเศรษฐกิจของแต่ละสหกรณ์ ซึ่งหากสหกรณ์ใดสามารถจัดการบริหารให้ได้กำไรสุทธิได้มาก ก็จะสามารถนำมาจัดสรรเป็นสวัสดิการแก่สมาชิกได้เพิ่มมากขึ้นเช่นกัน

ดังนั้นการที่ผู้วิจัยต้องการศึกษาเพื่อเป็นการส่งเสริมการเป็นสมาชิกสหกรณ์ เพื่อให้สหกรณ์มีความก้าวหน้ามากขึ้น ซึ่งจะเป็นประโยชน์แก่สมาชิกในส่วนรวมได้มากขึ้นด้วยเช่นกัน

4.2.1.3 วิเคราะห์ในส่วนจุดแข็งและจุดอ่อน ของระบบสหกรณ์ ในกรณีการดึงดูดใจให้บุคคลทั่วไปสมัครเป็นสมาชิกสหกรณ์

ถ้ายังมิได้นำเรื่องการใช้เงินค่าซื้อหุ้นสหกรณ์นำมาหักเป็นค่าลดหย่อนในการเสียภาษีเงินได้บุคคลธรรมดา ระบบสหกรณ์จะมีจุดแข็งในการดึงดูดใจในการเป็นสมาชิกสหกรณ์ดังต่อไปนี้

เนื่องจากระบบสหกรณ์ จะให้สมาชิกซื้อหุ้นเป็นรายเดือน ซึ่งการบังคับให้สมาชิกการซื้อหุ้นในทุกเดือนดังกล่าว จะทำให้สหกรณ์มีเงินทุนเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่องและเพียงพอในการ

บริหารในทุกเดือน โดยเงินทุนดังกล่าวนี้เป็นเงินทุนที่เกิดจากสมาชิกสหกรณ์ ส่งผลให้ต้นทุนในการดำเนินงานของสหกรณ์ในแต่ละแห่งมีจำนวนที่ต่ำลง ทำให้สมาชิกสหกรณ์จะได้รับประโยชน์จากการบริหารและผลตอบแทนได้จำนวนมากยิ่งขึ้น

ในประการต่อมาจากการที่สหกรณ์มีเงินทุนในการบริหารงานที่มีจำนวนมากย่อมส่งผลให้การดำเนินธุรกิจของสหกรณ์เป็นไปโดยสะดวกยิ่งขึ้น โดยเฉพาะในเรื่องของการปล่อยสินเชื่อให้กับสมาชิกของสหกรณ์ เนื่องจากสหกรณ์อยู่ในระบบที่สมาชิกส่วนใหญ่เป็นคนในแวดวงเดียวกัน ประกอบอาชีพในลักษณะเดียวกัน ดังนั้นการปล่อยสินเชื่อการให้กู้ยืมแก่สมาชิกสหกรณ์จึงสามารถทำได้ง่าย และสามารถจะติดตามและทวงถามเงินกู้ยืมจากสมาชิกสหกรณ์ได้ง่ายเช่นกัน ดังนั้นจึงส่งผลให้คุณภาพสินทรัพย์ของสหกรณ์อยู่ในระดับที่ดีขึ้นด้วยเช่นกัน

ในประเด็นสุดท้ายด้านการบริหารจัดการภายในสหกรณ์ ก็ถือเป็นจุดแข็งที่สำคัญอย่างหนึ่งในระบบสหกรณ์ เนื่องจากการบริหารงานภายในสหกรณ์ นั้น สมาชิกทุกคนมีสิทธิในการออกเสียงเลือกกรรมการหรือประธานกรรมการดำเนินงานสหกรณ์ คนละ 1 เสียงเท่ากัน โดยไม่จำกัดว่าจะมีทุนเรือนหุ้นจำนวนเท่าใด ส่งผลให้การดำเนินงานของคณะกรรมการบริหารสหกรณ์มีความโปร่งใส เนื่องจากจะไม่มีการครอบงำจากผู้ถือหุ้นส่วนใหญ่ของสหกรณ์ และเนื่องจากกฎหมายสหกรณ์ มีการกำหนดกรอบการดำเนินธุรกิจของสหกรณ์ในแต่ละประเภทไว้ว่าสามารถจะลงทุนหรือดำเนินธุรกิจประเภทใดได้บ้าง จึงส่งผลให้เกิดความเสี่ยงในการดำเนินกิจการน้อยลง

อย่างไรก็ตามมิใช่ว่าสหกรณ์จะมีเพียงแค่จุดแข็งดังกล่าวเท่านั้น ระบบสหกรณ์ในปัจจุบันมีจุดอ่อนที่สำคัญ คือการควบคุมและกำกับดูแลการดำเนินธุรกิจหรือดำเนินงานของสหกรณ์จากหน่วยงานภาครัฐ เนื่องจากที่กล่าวมาแล้วข้างต้น สหกรณ์สามารถแบ่งออกได้เป็น 7 ประเภท ซึ่งในแต่ละประเภทจำเป็นต้องมีเจ้าหน้าที่หรือบุคลากรที่มีความเชี่ยวชาญโดยเฉพาะ ซึ่งในปัจจุบันจะเห็นได้ว่าจะเกิดปัญหากับสหกรณ์ทางการเงิน ที่ไม่มีเจ้าหน้าที่ควบคุมดูแลที่มีความเชี่ยวชาญ โดยเฉพาะ ซึ่งในปัจจุบันการดูแล และกำกับสหกรณ์ทุกประเภทอยู่ในความดูแลของกรมส่งเสริมสหกรณ์ ซึ่งเจ้าหน้าที่จากกรมส่งเสริมสหกรณ์ก็ไม่มี ความเชี่ยวชาญทางการเงินที่เพียงพอ

ดังนั้น เพื่อจูงใจให้บุคคลทั่วไปมาเป็นสมาชิกสหกรณ์ การหักค่าลดหย่อนจากเงินค่าซื้อหุ้นสหกรณ์ ก็จะช่วยเป็นแรงจูงใจอีกทางหนึ่งให้บุคคลทั่วไปสมัครเข้าเป็นสมาชิกสหกรณ์

4.2.2 วิเคราะห์และเปรียบเทียบประโยชน์ด้านการลงทุนและด้านภาษี ของการเป็นสมาชิกสหกรณ์

จากการศึกษาเรื่องการลงทุน สามารถแบ่งรูปแบบการลงทุนได้ออกเป็นหลายประเภท ดังที่ได้กล่าวไว้แล้วในบทที่ 2 ซึ่งในหัวข้อดังต่อไปนี้ผู้วิจัยขอนำเสนอ การวิเคราะห์เปรียบเทียบประโยชน์ที่สมาชิกสหกรณ์จะได้รับ เปรียบเทียบกับการลงทุนประเภทต่าง ๆ ดังต่อไปนี้

4.2.2.1 เปรียบเทียบรูปแบบการลงทุน ประเภทการฝากเงิน โดยเปรียบเทียบจากการฝากเงินกับธนาคารพาณิชย์ และฝากเงินกับสหกรณ์

จากการศึกษาข้างต้น จะเห็นได้ว่าสหกรณ์จะมีการให้บริการทางการเงินแก่สมาชิกสหกรณ์ โดยการรับฝากเงินเป็นบริการส่วนหนึ่งของสหกรณ์ โดยในหัวข้อต่อไปนี้จะผู้วิจัยขอนำเสนอการเปรียบเทียบผลประโยชน์จากการฝากเงินของสมาชิกสหกรณ์ในระบบสหกรณ์เปรียบเทียบกับฝากเงินในธนาคารพาณิชย์ทั่วไปดังนี้

ประเด็นแรก เรื่องประเภทของเงินฝาก ประเภทของเงินฝากในระบบสหกรณ์สามารถแยกออกได้เป็น 3 ประเภทหลัก คือ เงินฝากออมทรัพย์ เงินฝากออมทรัพย์พิเศษ และเงินฝากประจำ ซึ่งทั้งสามประเภทจะมีข้อที่แตกต่างกันออกไป ซึ่งจะมีความคล้ายคลึงกับเงินฝากในระบบธนาคารพาณิชย์ ซึ่งธนาคารพาณิชย์จะมีประเภทเงินฝากหลากหลายประเภทดังกล่าวด้วย แต่ธนาคารพาณิชย์จะมีข้อแตกต่างเนื่องจากธนาคารพาณิชย์จะไม่มีเงินฝากในรูปแบบเงินฝากออมทรัพย์พิเศษ แต่ธนาคารพาณิชย์จะมีเงินฝากประเภทฝากประจำ 24 เดือน ซึ่งในระบบสหกรณ์ไม่มี

ประเด็นที่สอง เรื่องอัตราดอกเบี้ยเงินฝาก จากที่ได้กล่าวมาแล้วข้างต้นว่า อัตราดอกเบี้ยเงินฝากในระบบสหกรณ์จะมีจำนวนสูงกว่า อัตราดอกเบี้ยเงินฝากในระบบธนาคารพาณิชย์ เนื่องจากการกำหนดอัตราดอกเบี้ยเงินฝากของสหกรณ์ จะต้องเป็นไปตามระเบียบของสหกรณ์ในแต่ละแห่ง และต้องอยู่ภายใต้ ประกาศนายทะเบียนสหกรณ์ เรื่อง กำหนดอัตราดอกเบี้ยเงินรับฝากของสหกรณ์ ประกาศ ณ วันที่ 24 มกราคม 2543 โดยประกาศดังกล่าว กำหนดให้สหกรณ์ทุกประเภทกำหนดอัตราดอกเบี้ยเงินฝากได้ไม่เกินร้อยละ 7 ต่อปี ดังนั้น การกำหนดอัตราดอกเบี้ยเงินฝากของสหกรณ์ จะขึ้นอยู่กับระเบียบของสหกรณ์แต่ละแห่งว่ามีความสามารถในการจ่ายดอกเบี้ยเงินฝากให้กับสมาชิกได้ในจำนวนเท่าไร และต้องอยู่ภายใต้ข้อกำหนดของกฎหมายว่าไม่เกินอัตราร้อยละ 7 ต่อปี ซึ่งมีผลให้สหกรณ์ในแต่ละแห่งสามารถกำหนดอัตราดอกเบี้ยเงินฝากได้ตามความต้องการของสมาชิกและตามผลประโยชน์ที่สหกรณ์แต่ละแห่งสามารถทำได้ ซึ่งมีผลเป็นการชักจูงใจให้สมาชิกของสหกรณ์มาฝากเงินเพื่อใช้ในการหมุนเวียนภายในสหกรณ์ได้อีกทางหนึ่ง

ประเด็นที่สาม เรื่องประโยชน์ทางด้านภาษีเงินได้บุคคลธรรมดา จากที่ได้กล่าวข้างต้นว่าดอกเบี้ยจากการฝากเงินในระบบสหกรณ์ ประเภทออมทรัพย์และออมทรัพย์พิเศษ จะได้รับการยกเว้นภาษีเงินได้บุคคลธรรมดา เช่นเดียวกับดอกเบี้ยการฝากเงินในธนาคารพาณิชย์ แต่มีข้อแตกต่างกันตรงที่ว่า ดอกเบี้ยการฝากเงินในระบบสหกรณ์ จะได้รับการยกเว้นภาษีเงินได้บุคคลธรรมดาทั้งจำนวน แต่ดอกเบี้ยการฝากเงินประเภทออมทรัพย์ในธนาคารพาณิชย์ จะได้รับการยกเว้นภาษีเงินได้บุคคลธรรมดาเฉพาะดอกเบี้ยเงินฝาก ไม่เกิน 20,000 บาท และในกรณีได้รับ

ดอกเบี้ยเกิน 10,000 บาท ผู้ฝากเงินต้องแจ้งเลขประจำตัวผู้เสียภาษีอากรต่อธนาคาร⁶ ส่วนกรณีดอกเบี้ยเงินฝากประจำ ดอกเบี้ยทั้งระบบสหกรณ์และระบบธนาคารพาณิชย์จะไม่ได้รับการยกเว้นภาษีเงินได้บุคคลธรรมดาเช่นเดียวกัน

ดังนั้นผู้วิจัยขอนำเสนอสรุปเปรียบเทียบอัตราดอกเบี้ยและประโยชน์ด้านภาษีอากรในรูปแบบตารางเปรียบเทียบ ดังต่อไปนี้

ตารางที่ 4.1 แสดงประโยชน์ทางด้านภาษีเงินได้บุคคลธรรมดากรณีการรับฝากเงิน

ประเภทเงินฝาก	อัตราดอกเบี้ย ⁷ (ต่อปี)		ประโยชน์ทางด้านภาษีเงินได้บุคคลธรรมดา	
	สหกรณ์ ⁸	ธนาคารพาณิชย์	สหกรณ์	ธนาคารพาณิชย์
1.ออมทรัพย์	1.75	0.50	ดอกเบี้ยได้รับการยกเว้นภาษี ⁹	ดอกเบี้ยเงินฝากไม่เกิน 20,000 บาทได้รับการยกเว้นภาษี ¹⁰
2.ออมทรัพย์พิเศษ	3.00	-	ดอกเบี้ยได้รับการยกเว้นภาษี	-
3.ประจำ (3-12 เดือน)	3.50	3 เดือน 1.25 6 เดือน 1.55 12 เดือน 1.75	ดอกเบี้ยต้องเสียภาษี โดยถูกหักภาษี ณ ที่จ่าย ร้อยละ 1.5 ต่อเดือน ¹¹	ดอกเบี้ยต้องเสียภาษี โดยถูกหักภาษี ณ ที่จ่าย ร้อยละ 1.5 ต่อเดือน

⁶ ประกาศอธิบดีกรมสรรพากรเกี่ยวกับภาษีเงินได้ (ฉบับที่ 55) เรื่องกำหนดหลักเกณฑ์ วิธีการ และเงื่อนไข เพื่อการยกเว้น ภาษีเงินได้สำหรับดอกเบี้ยเงินฝากธนาคารในราชอาณาจักร ที่ต้องจ่ายคืนเมื่อทวงถามประเภทออมทรัพย์.

⁷ อัตราดอกเบี้ยเทียบเคียงจากดอกเบี้ยเงินฝากของสหกรณ์ข้าราชการสหกรณ์ จำกัด เปรียบเทียบกับดอกเบี้ยเงินฝากของ ธนาคารกรุงไทย ณ วันที่ 17 กุมภาพันธ์ 2558.

⁸ การกำหนดอัตราดอกเบี้ยเงินรับฝากของสหกรณ์นั้น เป็นไปตามระเบียบของแต่ละสหกรณ์ แต่อย่างไรก็ตามระเบียบของแต่ละสหกรณ์ ก็ต้องปฏิบัติตาม “ประกาศนายทะเบียนสหกรณ์ เรื่อง กำหนดอัตราดอกเบี้ยเงินรับฝากของสหกรณ์ ประกาศ ณ วันที่ 24 มกราคม 2543” ซึ่งกำหนดให้สหกรณ์ทุกประเภทกำหนดอัตราดอกเบี้ยเงินฝากได้ไม่เกินร้อยละ 7 ต่อปี.

⁹ ประมวลรัษฎากร, มาตรา 42(8)(ข).

¹⁰ ประกาศอธิบดีกรมสรรพากรเกี่ยวกับภาษีเงินได้ (ฉบับที่ 177) เรื่องกำหนดหลักเกณฑ์ วิธีการ และเงื่อนไข เพื่อการยกเว้นภาษีเงินได้สำหรับดอกเบี้ยเงินฝากธนาคารในราชอาณาจักร ที่ต้องจ่ายคืนเมื่อทวงถามประเภทออมทรัพย์.

¹¹ พระราชกฤษฎีกาออกตามความในประมวลรัษฎากรว่าด้วยการยกเว้นรัษฎากร (ฉบับที่ 301) พ.ศ. 2539.

จากการวิเคราะห์และเปรียบเทียบในประเด็นอัตราดอกเบี้ยและประโยชน์ด้านภาษีอากรดังกล่าวข้างต้น จะเห็นได้ว่า การฝากเงินในสหกรณ์ สมาชิกสหกรณ์จะได้รับดอกเบี้ยในอัตราที่สูงกว่าการฝากเงินในธนาคารพาณิชย์ และการฝากเงินในสหกรณ์ ยังได้รับประโยชน์ทางด้านภาษีอากร โดยดอกเบี้ยเงินฝากยังได้รับการยกเว้นภาษีเงินได้บุคคลธรรมดาในอีกประการหนึ่งด้วย ดังนั้น การฝากเงินในสหกรณ์จึงเป็นทางเลือกหนึ่งที่จะทำให้สมาชิกได้รับผลประโยชน์ทางการลงทุนและทางด้านภาษีอากร

4.2.2.2 วิเคราะห์เปรียบเทียบในกรณีบุคคลธรรมดา นำเงินมาลงทุนในกองทุนรวมหุ้นระยะยาว (LTF) และกองทุนรวมเพื่อการเลี้ยงชีพ (RMF) กับกรณีการนำเงินมาซื้อหุ้นสหกรณ์

กรณีดังกล่าวนี้ผู้วิจัยต้องการนำเสนอให้เห็นความเหมือนและความแตกต่างในกรณีที่บุคคลธรรมดานำเงินไปลงทุนในกองทุนรวมหุ้นระยะยาว (LTF) และ กองทุนรวมเพื่อการเลี้ยงชีพ (RMF) เปรียบเทียบกับกรณีที่บุคคลธรรมดานำเงินมาซื้อหุ้นสหกรณ์ เพื่อจะนำเสนอให้เห็นผลประโยชน์ที่บุคคลดังกล่าวจะได้รับ และเพื่อนำไปสู่การวิเคราะห์ในกรณีการนำเงินมาซื้อหุ้นสหกรณ์มาคำนวณเป็นค่าลดหย่อนภาษีเงินได้บุคคลธรรมดาที่เหมาะสมต่อไป

จากการศึกษา ผู้วิจัยพบว่า มีประเด็นที่เกี่ยวข้องที่สามารถนำมาวิเคราะห์เปรียบเทียบความเหมือนและความแตกต่างของการลงทุนในกรณีดังกล่าวนี้ได้ 5 ประเด็นหลัก ดังต่อไปนี้

ประเด็นการซื้อหน่วยลงทุน เนื่องจากการซื้อหน่วยลงทุนในกองทุนรวมหุ้นระยะยาว (LTF) และ กองทุนรวมเพื่อการเลี้ยงชีพ (RMF) ผู้ลงทุนส่วนใหญ่ต้องการซื้อหน่วยลงทุนเพื่อใช้ในการลดหย่อนภาษีเป็นหลัก และเพื่อการออมเงินเพื่อใช้ในอนาคตเป็นประเด็นรอง เนื่องจากการซื้อหน่วยลงทุน กองทุนรวมหุ้นระยะยาว (LTF) และกองทุนเพื่อการเลี้ยงชีพ (RMF) เป็นนโยบายอย่างหนึ่งของรัฐบาลที่ต้องการให้ประชาชนมีการออมที่มากขึ้น จึงให้มีบทบัญญัติทางกฎหมายเฉพาะที่ให้อำนาจเงินค่าซื้อหน่วยลงทุนมาใช้เป็นค่าลดหย่อนภาษีเงินได้บุคคลธรรมดา แต่ทั้งสองกองทุนมีเงื่อนไขในการซื้อหน่วยลงทุนที่แตกต่างกัน คือ กองทุนรวมหุ้นระยะยาว (LTF) เป็นกองทุนที่เปิดโอกาสให้ผู้ลงทุนสามารถซื้อหน่วยลงทุนในปีที่ต้องการนำเงินมาลดหย่อนภาษีได้เลย โดยไม่จำเป็นต้องมีการซื้อหน่วยลงทุนที่ต่อเนื่องกันหลายปี ซึ่งแตกต่างจากการซื้อหน่วยลงทุนในกองทุนรวมเพื่อการเลี้ยงชีพ (RMF) ซึ่งจะมีเงื่อนไขที่ค่อนข้างมาก โดยการซื้อหน่วยลงทุนในกองทุนรวมเพื่อการเลี้ยงชีพ (RMF) ต้องมีการซื้อหน่วยลงทุนต่อเนื่องทุกปีจนผู้ลงทุนมีอายุ 55 ปี และมีข้อห้ามหยุดซื้อหน่วยลงทุนเกินกว่า 1 ปีติดต่อกัน จึงได้มีสิทธิในการนำเงินที่ซื้อหน่วยลงทุนดังกล่าวมาใช้ในการลดหย่อนภาษี

ประเด็นจำนวนเงินขั้นต่ำที่ลงทุน จากที่ได้กล่าวไว้แล้วว่ากองทุนรวมหุ้นระยะยาว (LTF) และ กองทุนรวมเพื่อการเลี้ยงชีพ(RMF) มีวัตถุประสงค์เพื่อให้ประชาชนมีการออมที่เพิ่มขึ้น แต่จำนวนเงินขั้นต่ำในการออมในแต่ละกองทุนมีความแตกต่างกัน โดยกองทุนรวมหุ้นระยะยาว (LTF) จะไม่มีจำนวนเงินขั้นต่ำในการซื้อ ผู้ลงทุนจะลงทุนในจำนวนเงินมากน้อยเพียงใดก็ได้ แต่การลงทุนในกองทุนรวมหุ้นเพื่อการเลี้ยงชีพ (RMF) จะมีข้อกำหนดเป็นเงื่อนไขในการลงทุนที่จะสามารถนำมาลดหย่อนภาษีเงินได้บุคคลธรรมดา โดยในแต่ละปีผู้ลงทุนต้องซื้อหน่วยลงทุนไม่น้อยกว่าร้อยละ 3 ของเงินได้ หรือน้อยกว่า 5,000 บาท ซึ่งขึ้นอยู่กับว่าเงินจำนวนใดต่ำกว่า

ประเด็นการขายหน่วยลงทุน เงื่อนไขในการนำเงินค่าซื้อหน่วยลงทุนมาหักเป็นค่าลดหย่อนภาษีเงินได้บุคคลธรรมดา จำเป็นต้องมีเงื่อนไขในการขายหน่วยลงทุน เนื่องจากการที่รัฐออกกฎหมายกีดกันการเสียภาษีในบุคคลในกลุ่มนี้เนื่องจากต้องการให้เกิดการออมเงินเพิ่มมากขึ้น ดังนั้นจึงจำเป็นต้องกำหนดเงื่อนไขในการขายหน่วยลงทุน ซึ่งทั้งสองกองทุนรวมดังกล่าว มีความเหมือนกันตรงที่ผู้ลงทุนสามารถขายหน่วยลงทุนได้ต่อเมื่อผู้ลงทุนถือหน่วยลงทุนนั้นมาแล้วไม่น้อยกว่า 5 ปี แต่มีข้อแตกต่างตรงที่ ในกองทุนรวมเพื่อการเลี้ยงชีพ (RMF) จะมีเงื่อนไขเพิ่มขึ้นอีกประเด็นคือผู้ถือหน่วยลงทุนที่ต้องการนำเงินค่าซื้อหน่วยลงทุนรวมเพื่อการเลี้ยงชีพ (RMF) ไปใช้ในการลดหย่อนภาษี จะสามารถขายหน่วยลงทุนได้ต่อเมื่อผู้ลงทุนดังกล่าวมีอายุไม่ต่ำกว่า 55 ปี และลงทุนมาแล้วไม่น้อยกว่า 5 ปี

ประเด็นเรื่องการลดหย่อนภาษีได้สูงสุด ทั้งกองทุนรวมหุ้นระยะยาว(LTF) และกองทุนรวมเพื่อการเลี้ยงชีพ (RMF) สามารถนำมาลดหย่อนภาษีเงินได้บุคคลธรรมดาได้ไม่เกินร้อยละ 15 ของเงินได้ และต้องไม่เกิน 500,000 บาท เมื่อรวมกับเงินสะสมเข้ากองทุนสำรองเลี้ยงชีพ กองทุนบำเหน็จบำนาญข้าราชการ (กบข.) และเงินที่ซื้อประกันแบบบำนาญแล้ว

ประเด็นเรื่องเป้าหมายการลงทุน ทั้งสองกองทุนมีเป้าหมายหลักในการลงทุนที่เหมือนกัน คือเพื่อประโยชน์ในการลดหย่อนภาษี แต่ทั้งสองกองทุนมีเป้าหมายที่แตกต่างกันเพียงเล็กน้อย คือในการลงทุนในกองทุนรวมเพื่อการเลี้ยงชีพ (RMF) ผู้ลงทุนส่วนใหญ่นอกจากจะต้องการลดหย่อนภาษีแล้ว ยังต้องการที่จะออมเงินไว้ใช้ยามเกษียณอีกทางหนึ่งด้วย

ในประเด็นต่อไปผู้วิจัยจะนำเสนอเปรียบเทียบการนำเงินค่าซื้อหุ้นสหกรณ์มาเปรียบเทียบกับการนำเงินไปลงทุนในกองทุนรวมหุ้นระยะยาว (LTF) และกองทุนรวมเพื่อการเลี้ยงชีพ (RMF) ตามเงื่อนไขหลักทั้ง 5 ประการที่ได้นำเสนอมาแล้วข้างต้น

ประเด็นการซื้อหน่วยลงทุน กรณีการซื้อหุ้นสหกรณ์นั้น ตามข้อบังคับของแต่ละสหกรณ์ จะมีจำนวนเงินขั้นต่ำในการซื้อหุ้นครั้งแรก และในสหกรณ์ประเภทออมทรัพย์จะมีการ

บังคับให้มีการซื้อหุ้นสหกรณ์อย่างสม่ำเสมอในจำนวนเงินที่ระบุในทุก ๆ เดือน เป็นการบังคับให้ออมในทางอ้อม เพื่อให้สมาชิกมีเงินออมไว้ใช้ในอนาคต

ประเด็นจำนวนเงินขั้นต่ำในการซื้อหุ้นสหกรณ์ ในแต่ละสหกรณ์จะมีการกำหนดจำนวนเงินขั้นต่ำในการซื้อหุ้นครั้งแรก และในข้อบังคับของสหกรณ์จะมีการระบุจำนวนเงินขั้นต่ำที่สมาชิกต้องเสียเป็นรายเดือน เช่น ในสหกรณ์ออมทรัพย์จะมีการเรียกชำระเงินค่าหุ้นไม่น้อยกว่าร้อยละ 5 ของรายได้สมาชิก

ประเด็นการขายหุ้นสหกรณ์ เทียบเคียงกับประเด็นการขายหน่วยลงทุน กรณีหุ้นของสหกรณ์จะมีความแตกต่างกับการลงทุนในประเภทอื่น กล่าวคือ หุ้นของสหกรณ์ตามเจตนารมณ์ของกฎหมายสหกรณ์แล้ว จะไม่มีการให้โอนหรือขายหรือถอนเงินค่าหุ้นสหกรณ์ เนื่องจากหุ้นของสหกรณ์ ถือเป็นทุนของสหกรณ์ ซึ่งเป็นหลักประกันเสถียรภาพทางการเงินของสหกรณ์ ดังนั้นหุ้นของสหกรณ์จึงไม่สามารถโอนขายหรือถอนได้ในระหว่างที่สมาชิกยังคงเป็นสมาชิกสหกรณ์อยู่¹² ซึ่งประเด็นดังกล่าวนี้ ผู้วิจัยจะได้นำเสนอโดยละเอียดในหัวข้อปัญหาทางกฎหมายต่อไป

ประเด็นเป้าหมายการลงทุน จากที่กล่าวมาแล้วข้างต้นว่าหุ้นของสหกรณ์ ถือว่าเป็นทุนของสหกรณ์ ดังนั้นเป้าหมายในการซื้อหุ้นสหกรณ์ เพื่อนำเงินมาใช้ในการดำเนินงานของสหกรณ์ และยังเป็นการส่งเสริมการออมเงินของสมาชิก และสมาชิกยังได้รับประโยชน์ในด้านสวัสดิการต่าง ๆ ของสหกรณ์อีกด้วย

ประเด็นการนำมรดกหย่อนภาษีได้ ในปัจจุบันยังไม่มีบทบัญญัติเรื่องการนำเงินค่าหุ้นไปหักเป็นค่าลดหย่อนภาษีเงินได้บุคคลธรรมดา ในประเด็นนี้ผู้วิจัยจะนำเสนอแนวทางที่จะนำเงินค่าหุ้นไปหักเป็นค่าลดหย่อนภาษีเงินได้บุคคลธรรมดา โดยจะแสดงให้เห็นถึงประโยชน์ที่บุคคลหนึ่งจะได้รับหากมีการสนับสนุนให้มีการนำเงินค่าซื้อหุ้นสหกรณ์หักเป็นค่าลดหย่อนภาษีเงินได้บุคคลธรรมดาได้ ในหัวข้อถัดไป

ดังนั้น จากการที่ผู้วิจัยได้วิเคราะห์มาข้างต้น จึงขอนำเสนอผลสรุปในรูปแบบตารางเปรียบเทียบ เพื่อให้เห็นเงื่อนไขแต่ละประการอย่างชัดเจน ดังนี้

¹² หนังสือกรมส่งเสริมสหกรณ์ ที่ กษ 1108/11410 ลงวันที่ 17 ตุลาคม 2549 เรื่อง วิธีปฏิบัติเกี่ยวกับหุ้นชนิดที่ถอนได้.

ตารางที่ 4.2 เปรียบเทียบกรณีที่บุคคลธรรมดาจ่ายเงินมาซื้อหุ้นสหกรณ์เทียบกับนำไปลงทุน
ในกองทุนรวมหุ้นระยะยาว (LTF) และกองทุนรวมเพื่อการเลี้ยงชีพ (RMF)

เงื่อนไขการลงทุน	กองทุนรวมหุ้นระยะยาว (LTF)	กองทุนรวมเพื่อการเลี้ยงชีพ (RMF)	หุ้นสหกรณ์
1. การซื้อหน่วยลงทุน (เทียบเคียงกับการซื้อหุ้นสหกรณ์)	ไม่จำเป็นต้องซื้อหน่วยลงทุนต่อเนื่องทุกปี หากผู้ลงทุนต้องการลดหย่อนภาษีปีใดก็สามารถซื้อหน่วยลงทุนในปีนั้นได้	เมื่อซื้อหน่วยลงทุนแล้วต้องซื้อหน่วยลงทุนต่อเนื่องทุกปีจนถึงอายุ 55 ปีและห้ามหยุดซื้อหน่วยลงทุนเกิน 1 ปีติดต่อกัน	มีขั้นต่ำในการซื้อหุ้นสหกรณ์ในครั้งแรกเป็นไปตามข้อบังคับของสหกรณ์ โดยหากเป็นสหกรณ์ออมทรัพย์จะบังคับให้มีการซื้อหุ้นสหกรณ์ทุกเดือนอย่างสม่ำเสมอ
2. จำนวนขั้นต่ำที่ลงทุน(เทียบเคียงขั้นต่ำการซื้อหุ้นสหกรณ์)	ไม่มีจำนวนซื้อขั้นต่ำ	แต่ละปีต้องซื้อไม่น้อยกว่าร้อยละ 3 ของเงินได้พึงประเมินที่ได้รับซึ่งต้องเสียภาษีเงินได้ หรือ ไม่น้อยกว่า 5,000 บาท (แล้วแต่จำนวนใดต่ำกว่า)	กรณีสหกรณ์ออมทรัพย์กำหนดจำนวนเงินที่สมาชิกจะต้องจ่ายค่าหุ้นในข้อบังคับของสหกรณ์ เช่น เรียกชำระเงินค่าหุ้นไม่น้อยกว่าร้อยละ 5 ของรายได้ต่อเดือนของสมาชิก
3. การขายหน่วยลงทุน (เทียบเคียงการขายหุ้นสหกรณ์)	สามารถขายหน่วยลงทุนได้ต่อเมื่อผู้ลงทุนถือหน่วยลงทุนนั้นมาแล้วไม่น้อยกว่า 5 ปี ปฏิทิน	จะขายหน่วยลงทุนได้ต่อเมื่ออายุไม่ต่ำกว่า 55 ปี และลงทุนมาแล้วไม่น้อยกว่า 5 ปี	กรณีหุ้นของสหกรณ์ตามเจตนารมณ์ของสหกรณ์ไม่ให้มีการโอนหรือขายหรือถอนเงินค่าหุ้นสหกรณ์ เนื่องจากหุ้นถือเป็นทุนของสหกรณ์ ซึ่งเป็นหลักประกันเสถียรภาพทางการเงินของสหกรณ์ ดังนั้นจึงไม่อาจโอนขายหรือถอนได้ในระหว่างที่สมาชิกยังคงเป็นสมาชิกสหกรณ์อยู่

ตารางที่ 4.2 (ต่อ)

เงื่อนไขการลงทุน	กองทุนรวมหุ้นระยะยาว (LTF)	กองทุนรวมเพื่อการเลี้ยงชีพ (RMF)	หุ้นสหกรณ์
4. ลดหย่อนภาษีได้สูงสุด	ไม่เกินร้อยละ 15 ของเงินได้พึงประเมินที่ได้รับซึ่งต้องเสียภาษีเงินได้ และต้องไม่เกิน 500,000 บาท	ไม่เกินร้อยละ 15 ของเงินได้พึงประเมินที่ได้รับซึ่งต้องเสียภาษีเงินได้ และเมื่อรวมกับเงินสะสมเข้ากองทุนสำรองเลี้ยงชีพ กองทุนบำเหน็จบำนาญข้าราชการ (กบข.) และเงินที่ซื้อประกันแบบบำนาญแล้วไม่เกิน 500,000 บาท	ยังไม่มีบทบัญญัติเรื่องนำเงินค่าหุ้นไปหักเป็นค่าลดหย่อนภาษี
5. เป้าหมายการลงทุน	ลดหย่อนภาษีและต้องการผลตอบแทนจากการลงทุน	ลดหย่อนภาษีและต้องการออมเงินไว้ใช้ยามเกษียณ	- เพื่อเป็นทุนในการดำเนินงานของสหกรณ์ - เพื่อส่งเสริมการเป็นสมาชิกสหกรณ์และสนับสนุนระบบสหกรณ์ - เพื่อออมเงินไว้ใช้ยามจำเป็น - เพื่อสวัสดิการต่าง ๆ

จากการวิเคราะห์เปรียบเทียบผลประโยชน์ที่สมาชิกสหกรณ์จะได้รับ เปรียบเทียบกับการลงทุนประเภทต่าง ๆ โดยใช้หลักทฤษฎีการลงทุนมาวิเคราะห์ ผู้วิจัยพบว่าแรงจูงใจในการลงทุนของผู้ลงทุน นอกจากจะสนใจด้านผลตอบแทนที่จะได้รับจากการลงทุนแล้ว ผู้ลงทุนยังให้ความสนใจกับผลประโยชน์ทางด้านภาษี ซึ่งหากการลงทุนใด ๆ ไม่มีภาระทางภาษีที่สูงเกินไป ก็จะทำให้การตัดสินใจในการลงทุนมีมากกว่าการลงทุนที่มีภาระทางภาษีที่สูง นอกจากนี้ยังมีปัจจัยด้านอื่น ๆ ที่เป็นตัวกำหนดจุดมุ่งหมายของการลงทุน ไม่ว่าจะเป็นประเด็นเรื่องอายุ สุขภาพ ภาระความรับผิดชอบต่าง ๆ ของผู้ลงทุน รวมถึงความจำเป็นของผู้ลงทุน จากที่กล่าวมาแล้วข้างต้นแม้ว่ากำไรจากการลงทุนจะเป็นจุดมุ่งหมายที่สำคัญที่สุด แต่ผู้ลงทุนส่วนใหญ่ก็ยังคำนึงถึงการลงทุนที่เป็นการเก็บสะสมเงินไว้ใช้ในอนาคตได้อีกด้วย และเพื่อเป็นทางเลือกอีกทางหนึ่งให้กับบุคคลทั่วไปที่ยังมิได้เป็นสมาชิกสหกรณ์ การสมัครเข้าเป็นสมาชิกสหกรณ์และการซื้อหุ้นสหกรณ์ ก็สามารถถือได้ว่าเป็นการลงทุนอีกรูปแบบหนึ่ง ซึ่งนอกจากบุคคลนั้นจะได้รับผลประโยชน์ตอบแทนในรูปแบบ

ทางการเงิน เช่น เงินปันผล เงินเฉลี่ยคืน หรือดอกเบี้ยจากเงินฝากแล้ว การซื้อหุ้นสหกรณ์ยังเป็นการสะสมเงินไว้ใช้ในอนาคตได้อีกทางหนึ่งด้วย

ดังนั้น การสนับสนุนให้บุคคลทั่วไปที่ยังมิได้เข้าเป็นสมาชิกสหกรณ์ เข้าเป็นสมาชิกสหกรณ์ โดยการซื้อหุ้นสหกรณ์ ก็อาจถือได้ว่าเป็นการนำเงินมาลงทุนในรูปแบบหนึ่ง ซึ่งจะก่อประโยชน์ส่วนตัวให้กับบุคคลนั้นเอง รวมถึงยังเป็นประโยชน์ให้กับเพื่อนสมาชิกสหกรณ์ และระบบสหกรณ์โดยรวม ในการเพิ่มทุนเพื่อดำเนินกิจการสหกรณ์ ต่อไป

4.3 วิเคราะห์ปัญหาข้อจำกัดการสมัครเข้าเป็นสมาชิกสหกรณ์ โดยการซื้อหุ้นสหกรณ์

จากการศึกษา ผู้วิจัยได้พบว่ามีปัญหาทางด้านกฎหมาย ซึ่งเป็นข้อจำกัดในการนำเงินค่าหุ้นสหกรณ์มาคำนวณเป็นค่าลดหย่อนในการเสียภาษีเงินได้บุคคลธรรมดา อยู่ 2 ประการคือ ปัญหาเกี่ยวกับการตีความหมายของหุ้นตามกฎหมายสหกรณ์และตามกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ ส่วนอีกประเด็นคือ ปัญหาเกี่ยวกับข้อจำกัดในการสมัครเข้าเป็นสมาชิกสหกรณ์ ซึ่งผู้วิจัยจะได้นำเสนอโดยละเอียดดังต่อไปนี้

4.3.1 ปัญหาเกี่ยวกับการตีความหมายของหุ้นตามกฎหมายสหกรณ์และตามกฎหมายแพ่งและพาณิชย์

จากบทที่ 2 ซึ่งผู้วิจัยได้ศึกษาความหมายและลักษณะสำคัญของหุ้นของสหกรณ์แล้วนั้น ในประเด็นต่อไปนี้ ผู้วิจัยขอเสนอการวิเคราะห์และเปรียบเทียบลักษณะและความหมายของหุ้นสหกรณ์ ที่มีความแตกต่างจากหุ้นตามความหมายในประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ จากการศึกษาค้นคว้าพบมีความแตกต่างกันหลายประการ ซึ่งผู้วิจัยจะแยกให้เห็นเป็น 8 ประเด็นหลักดังต่อไปนี้

ประเด็นมูลค่าหุ้น จากการศึกษาพระราชบัญญัติสหกรณ์ พ.ศ. 2542¹³ จะเห็นได้ว่าหุ้นของสหกรณ์จะมีมูลค่าคงที่ โดยราคาค่าหุ้นสหกรณ์จะไม่มีการผันผวนขึ้นลงตามภาวะเศรษฐกิจ ซึ่งแตกต่างจากหุ้นของบริษัท ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์¹⁴ จะกำหนดมูลค่าของหุ้นบริษัทไม่ต่ำกว่า 5 บาท และหุ้นของบริษัทจะมีมูลค่าเพิ่มขึ้นหรือลดลงได้ตามภาวะเศรษฐกิจหรือผลประกอบการขององค์กร

¹³ พระราชบัญญัติสหกรณ์ พ.ศ. 2542, มาตรา 43 “ ข้อบังคับของสหกรณ์อย่างน้อยต้องมีรายการดังต่อไปนี้ (5) ทุนซึ่ง แบ่งเป็นหุ้น มูลค่าของหุ้น การชำระค่าหุ้นด้วยเงินหรือทรัพย์สินอื่น การขายหรือการโอนหุ้น ตลอดจนการจ่ายเงินค่าหุ้น.”

¹⁴ ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์, มาตรา 1117.

ประเด็นการจดทะเบียน การจดทะเบียนจัดตั้งเป็นสหกรณ์ ไม่ได้จำกัดจำนวนเงินค่าหุ้นเอาไว้ กฎหมายสหกรณ์บอกเพียงแต่ว่าสหกรณ์ต้องมีทุนซึ่งแบ่งเป็นหุ้น มีมูลค่าเท่า ๆ กัน และสมาชิกทุกคนต้องถือหุ้นอย่างน้อยคนละหนึ่งหุ้น¹⁵ ในส่วนหุ้นของบริษัท จะมีการจำกัดจำนวนหุ้นตามที่ได้มีการจดทะเบียนเอาไว้¹⁶ และหากมีการเพิ่มหรือลดจำนวนหุ้นที่ได้มีการจดทะเบียนเอาไว้แล้วต้องมีการจดทะเบียนเพื่อเปลี่ยนแปลงอีกครั้ง¹⁷

ประเด็นการโอน ขาย หรือถอนหุ้น ตามเจตนารมณ์ของ พ.ร.บ.สหกรณ์ พ.ศ. 2542 หุ้นของสหกรณ์ไม่สามารถโอนหรือขายให้แก่กันได้¹⁸ ซึ่งหากสมาชิกต้องการเงินค่าหุ้นสหกรณ์คืน สมาชิกต้องลาออกจากการเป็นสมาชิกสหกรณ์ ส่วนกรณีหุ้นของบริษัทตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์¹⁹ ตามกฎหมายสามารถที่จะโอน ซื้อขายหรือถอนหุ้นได้ตามความต้องการของผู้ลงทุน

ประเด็นคุณสมบัติของผู้ถือหุ้น กรณีของสหกรณ์นั้น สมาชิกสหกรณ์จะต้องมีคุณสมบัติที่แตกต่างกันตามแต่ละประเภทของสหกรณ์ ซึ่งคุณสมบัติของสมาชิกสหกรณ์จะมีระบุไว้ในข้อบังคับของแต่ละสหกรณ์²⁰ ส่วนกรณีการซื้อหุ้นบริษัทตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ ไม่ได้จำกัดคุณสมบัติเฉพาะของผู้ซื้อหุ้นเอาไว้

ประเด็นการส่งใช้เงินค่าหุ้น ในส่วนของสหกรณ์นั้นสามารถแยกได้เป็น 2 กรณี คือ กรณีแรกจะมีการเรียกเก็บครั้งเดียวเต็มตามจำนวนมูลค่าหุ้นที่กำหนด และกรณีที่สอง หากเป็นสหกรณ์ประเภทออมทรัพย์และประเภทเครดิตยูเนียน จะมีการกำหนดในข้อบังคับให้สมาชิกต้องซื้อหุ้นสหกรณ์เป็นรายเดือนอย่างสม่ำเสมอ หากเปรียบเทียบกับ การซื้อหุ้นบริษัทตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ จะให้มีการใช้เงินค่าหุ้นจนเต็มมูลค่า เว้นแต่ หุ้นที่ออกตามมาตรา 1108(5) หรือมาตรา 1221²¹

ประเด็นเรื่องการจำกัดการถือหุ้น กรณีหุ้นสหกรณ์ จะมีการจำกัดให้สมาชิกคนหนึ่งถือหุ้นได้ไม่เกินหนึ่งในห้าของหุ้นที่ชำระแล้วทั้งหมด²² เนื่องจากระบบสหกรณ์ไม่ต้องการให้บุคคลใดครอบงำสหกรณ์และยังเป็นการป้องกันการถอนหุ้นซึ่งหากมีการให้บุคคลใดถือหุ้นได้

¹⁵ พระราชบัญญัติสหกรณ์ พ.ศ. 2542, มาตรา 33.

¹⁶ ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์, มาตรา 1104.

¹⁷ ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์, มาตรา 1145.

¹⁸ พระราชบัญญัติสหกรณ์ พ.ศ. 2542, มาตรา 33(3) และมาตรา 42.

¹⁹ ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์, มาตรา 1129.

²⁰ พระราชบัญญัติสหกรณ์ พ.ศ. 2542, มาตรา 43(7).

²¹ ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์, มาตรา 1119.

²² พระราชบัญญัติสหกรณ์ พ.ศ. 2542, มาตรา 33(3).

เกินครึ่งหนึ่งหากมีการถอนหุ้นทั้งหมดจะกระทบต่อทุนของสหกรณ์ได้ ส่วนหุ้นของบริษัทตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์นั้นมิได้มีบทบัญญัติจำกัดการถือหุ้นเอาไว้

ประเด็นเรื่องการออกเสียงในที่ประชุมผู้ถือหุ้น ในกรณีสหกรณ์นั้น สมาชิกสหกรณ์หรือผู้แทนสมาชิกสหกรณ์มีเสียงในการลงคะแนนเสียงในที่ประชุมใหญ่หนึ่งเสียงเท่ากันหมดทุกคน²³ ไม่ว่าจะเป็นหุ้นจำนวนมากน้อยเท่าไร ซึ่งแตกต่างจากการออกเสียงในที่ประชุมของผู้ถือหุ้นบริษัท ซึ่งจะแบ่งออกเป็น 2 กรณี คือ กรณีแรกการลงคะแนนเสียงแบบชুমือ ซึ่งผู้ถือหุ้นทุกคนมีคะแนนเสียง 1 คนต่อ 1 เสียงเท่ากันและกรณีที่สองคือการลงคะแนนลับ ซึ่งผู้ถือหุ้นจะมีคะแนนเสียงตามจำนวนหุ้นที่ถือ²⁴

ประเด็นสุดท้ายเรื่องการจ่ายเงินปันผลให้กับผู้ถือหุ้น ในกรณีการจ่ายเงินปันผลของสหกรณ์ จะจ่ายได้ตามจำนวนหุ้นที่ชำระแล้ว แต่ต้องไม่เกินอัตราที่ได้กำหนดไว้ในกฎกระทรวงสำหรับสหกรณ์ในแต่ละประเภท²⁵ ซึ่งในปัจจุบันมีกฎกระทรวงให้จ่ายเงินปันผลได้ในอัตราไม่เกินร้อยละสิบต่อปี²⁶ ส่วนกรณีการจ่ายเงินปันผลของบริษัท จะคิดตามสัดส่วนที่ผู้ถือหุ้นได้ส่งเงินแล้วในหุ้นหนึ่ง ๆ²⁷

จากประเด็นในการวิเคราะห์ดังกล่าวข้างต้น ผู้วิจัยได้สรุปผลการศึกษาออกมาในรูปแบบตารางดังต่อไปนี้

²³ พระราชบัญญัติสหกรณ์ พ.ศ. 2542, มาตรา 59.

²⁴ ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์, มาตรา 1182.

²⁵ พระราชบัญญัติสหกรณ์ พ.ศ. 2542, มาตรา 60.

²⁶ กฎกระทรวง (พ.ศ. 2543) ออกตามความในพระราชบัญญัติสหกรณ์ พ.ศ. 2542 ให้ไว้ ณ วันที่ 26 กันยายน 2543.

²⁷ ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์, มาตรา 1200.

ตารางที่ 4.3 เปรียบเทียบหุ้นของสหกรณ์ และหุ้นตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์

ลักษณะ	หุ้นสหกรณ์	หุ้นของบริษัทตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์
1. มูลค่าหุ้น	มูลค่าคงที่ตามที่กำหนดในข้อบังคับ	มูลค่าหุ้นสามารถเพิ่มขึ้นหรือลดลงได้ตามผลประกอบการ
2. การจดทะเบียน	ไม่จำกัดเงินค่าหุ้น	- มีการจำกัดจำนวนหุ้นตามที่จดทะเบียนไว้ - หากมีการเปลี่ยนแปลงจำนวนหุ้นต้องมีการจดทะเบียนทุกครั้ง
3. การโอน/ขาย/ถอนหุ้น	ไม่สามารถโอน/ขาย/ถอนหุ้นได้ หากยังมีสมาชิกภาพ	สามารถที่จะโอน/ซื้อขาย/ถอนหุ้นได้ตามความต้องการ
4. คุณสมบัติผู้ถือหุ้น	ต้องมีคุณสมบัติตามข้อบังคับของแต่ละสหกรณ์	มิได้จำกัดคุณสมบัติเฉพาะของผู้ถือหุ้นไว้
5. การส่งใช้ค่าหุ้น	มี 2 กรณี - กรณีเรียกเก็บคราวเดียวเต็มมูลค่าหุ้น - กรณีมีการกำหนดในข้อบังคับให้สมาชิกต้องซื้อหุ้นของสหกรณ์เป็นรายเดือนอย่างสม่ำเสมอ	ให้ใช้เงินค่าหุ้นจนเต็มค่า เว้นแต่ หุ้นที่ออกตามมาตรา 1108 (5) หรือมาตรา 1221
6. การจำกัดการถือหุ้น	จำกัดให้สมาชิกสหกรณ์คนหนึ่งถือหุ้นได้ไม่เกินหนึ่งในห้าของหุ้นที่ชำระแล้วทั้งหมด	มิได้กำหนดให้จำกัดการถือหุ้นเอาไว้
7. การออกเสียงในที่ประชุมของผู้ถือหุ้น	หนึ่งเสียงเท่ากันทุกคน โดยไม่คำนึงถึงจำนวนหุ้นที่ถือ	แบ่งออกเป็น 2 กรณี 1. กรณีลงคะแนน แบบชูมือ ผู้ถือหุ้นทุกคนมีคะแนน 1 คนต่อ 1 คะแนนเท่ากัน 2. กรณีการลงคะแนนลับ ผู้ถือหุ้นมีคะแนนเสียงตามจำนวนหุ้นที่ถือ ²⁸
8. การจ่ายเงินปันผล	จ่ายตามหุ้นที่ชำระแล้ว แต่ไม่เกินร้อยละ 10 ต่อปี	คิดตามสัดส่วนจำนวนซึ่งผู้ถือหุ้นได้ส่งเงินแล้วในหุ้นหนึ่ง ๆ ²⁹

²⁸ ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์, มาตรา 1182.

²⁹ ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์, มาตรา 1200.

ดังนั้น จากการการศึกษาความหมายทางกฎหมายของหุ้นสหกรณ์ และหุ้นของบริษัท ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ พบว่า หุ้นทั้งสองประเภทมีลักษณะที่แตกต่างกัน โดยความแตกต่างทั้ง 8 ประเด็นดังกล่าวเป็นกรณีที่ถูกกฎหมายบัญญัติมาเพื่อเป็นการป้องกันความเสียหายให้แก่สหกรณ์และสมาชิกสหกรณ์ไม่ว่าจะเป็นการจำกัดการซื้อหุ้นไม่ให้สมาชิกคนหนึ่งถือหุ้นเกินหนึ่งในห้าของหุ้นที่ชำระแล้วทั้งหมด เพื่อป้องกันการครอบงำของบุคคลใดบุคคลหนึ่งหรือของกลุ่มบุคคลใด การเทขายหุ้นที่อาจทำให้สหกรณ์ต้องได้รับความเสียหายได้ เป็นต้น

4.3.2 ปัญหาเกี่ยวกับข้อจำกัดในการสมัครเข้าเป็นสมาชิกสหกรณ์

สมาชิกสหกรณ์เป็นพื้นฐานที่สำคัญของระบบสหกรณ์ ดังนั้น การสมัครเข้าเป็นสมาชิกสหกรณ์จึงจำเป็นต้องมีลักษณะพิเศษด้านคุณสมบัติ สิทธิ หน้าที่ และความรับผิดชอบ³⁰ ซึ่งตามพระราชบัญญัติสหกรณ์ พ.ศ. 2542 กำหนดให้สหกรณ์สามารถรับสมัครสมาชิกได้ 2 ประเภท คือสมาชิกสามัญทั่วไป และสมาชิกสมทบ

1) สมาชิกสามัญ หรือสมาชิกปกติ คือ สมาชิกสหกรณ์ที่มีสิทธิหน้าที่ตามกฎหมาย และข้อบังคับของสหกรณ์โดยไม่มีข้อจำกัด ซึ่งตามกฎหมายสหกรณ์ กำหนดคุณสมบัติไว้ คือ ต้องเป็นบุคคลธรรมดาและบรรลุนิติภาวะ³¹ ส่วนกรณีคุณสมบัติของสมาชิก วิธีการรับสมาชิก การขาดจากสมาชิกภาพตลอดจนสิทธิหน้าที่ของสมาชิกต้องเป็นไปตามข้อบังคับของสหกรณ์³²

ซึ่งคุณสมบัติของสมาชิกสหกรณ์ดังกล่าว สหกรณ์ต้องกำหนดรายละเอียดเกี่ยวกับคุณสมบัติ วิธีการรับสมัคร และการขาดจากสมาชิกภาพไว้ในข้อบังคับ โดยแยกตามประเภทและวัตถุประสงค์ของแต่ละสหกรณ์เป็นสำคัญ³³ ดังนั้นคุณสมบัติของสมาชิกจึงอาจแตกต่างกันได้

ผู้วิจัยเคยกล่าวถึงประเภทของสหกรณ์ในประเทศไทย ซึ่งเป็นไปตามพระราชบัญญัติสหกรณ์ พ.ศ. 2542 ซึ่งกำหนดประเภทของสหกรณ์ที่จะรับจดทะเบียนไว้ 7 ประเภท ซึ่งมีวัตถุประสงค์เพื่อให้ประชาชนได้เลือกประเภทของสหกรณ์ได้ตรงกับความต้องการ และเหมาะสมกับกลุ่มอาชีพของประชาชนที่ต้องการจัดตั้งสหกรณ์ และมีประโยชน์ในส่วนภาครัฐที่จะวางแผนในการส่งเสริมพัฒนาสหกรณ์ได้อย่างเหมาะสมและมีประสิทธิภาพ³⁴

³⁰ จาก คำอธิบายพระราชบัญญัติสหกรณ์ พ.ศ. 2542 และฉบับแก้ไขเพิ่มเติม (กฎหมายเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน) (น.30), โดย ปรีชา สุวรรณทัต, 2555, กรุงเทพฯ: จามจุรีโปรดักชั่น.

³¹ พระราชบัญญัติสหกรณ์ พ.ศ. 2542, มาตรา 33(2).

³² พระราชบัญญัติสหกรณ์ พ.ศ. 2542, มาตรา 43(7).

³³ คำอธิบายพระราชบัญญัติสหกรณ์ พ.ศ. 2542 และฉบับแก้ไขเพิ่มเติม (กฎหมายเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน) (น.30). เล่มเดิม.

³⁴ แหล่งเดิม.

ดังนั้นการแบ่งประเภทของสหกรณ์ทั้ง 7 ประเภท ดังกล่าวจึงเป็นข้อจำกัดอย่างหนึ่งในการสมัครเป็นสมาชิกสหกรณ์ของบุคคลทั่วไป เนื่องจากสหกรณ์แต่ละประเภท ต้องมีการกำหนดให้บุคคลที่ประกอบอาชีพในลักษณะเดียวกันหรือใกล้เคียงที่มีความต้องการร่วมกัน เข้าร่วมกลุ่มกันเพื่อจัดตั้งสหกรณ์ตามประเภทที่กฎหมายได้กำหนดไว้

2) สมาชิกสมทบ คือ สมาชิกสหกรณ์ที่ถูกจำกัดสิทธิและหน้าที่บางประการโดยกฎหมายและข้อบังคับของสหกรณ์ ซึ่งตามมาตรา 41 พระราชบัญญัติสหกรณ์ พ.ศ. 2542 ได้กำหนดลักษณะพิเศษของสมาชิกสมทบไว้ ดังนี้

(1) ให้นายทะเบียนประกาศกำหนดประเภทของสหกรณ์ที่สามารถรับสมาชิกสมทบได้ ซึ่งในปัจจุบัน ได้มีประกาศนายทะเบียนสหกรณ์กำหนดให้สหกรณ์ทุกประเภทสามารถรับสมาชิกสมทบได้ โดยให้สหกรณ์กำหนดคุณสมบัติ วิธีการรับสมัคร การขาดจากสมาชิกภาพ สิทธิหน้าที่ ตลอดจนเงื่อนไขอื่น ๆ ที่จำเป็นในการรับสมาชิกสมทบไว้ในข้อบังคับ³⁵

(2) คุณสมบัติ วิธีการสมัคร และการขาดจากสมาชิกภาพ ตลอดจนสิทธิและหน้าที่ของสมาชิกสมทบ ให้เป็นไปตามที่กำหนดในข้อบังคับ ในปัจจุบัน คณะกรรมการกฤษฎีกามีความเห็นว่ “สมาชิกสมทบ เป็นสมาชิกประเภทหนึ่งของสหกรณ์ ดังนั้นการกำหนดคุณสมบัติของสมาชิกสมทบตามมาตรา 41 วรรคสอง แห่งพระราชบัญญัติสหกรณ์ พ.ศ. 2542 ยังต้องคำนึงถึงลักษณะสำคัญอันเป็นองค์ประกอบของสหกรณ์ ตามมาตรา 33(2) แห่งพระราชบัญญัติสหกรณ์ พ.ศ. 2542 ก็ต้องเป็นบุคคลธรรมดาบรรลุนิติภาวะด้วย ส่วนคุณสมบัติอื่นของสมาชิกสมทบนั้น อาจกำหนดตามมาตรา 41 วรรคสอง ให้แตกต่างไปจากคุณสมบัติของสมาชิก ตามมาตรา 43(7) ได้ สำหรับกรณีนักเรียนหรือนักศึกษาซึ่งยังไม่บรรลุนิติภาวะที่อยู่ในสถานศึกษา หากประสงค์จะฝึกหัดเรียนรู้กระบวนการสหกรณ์ ก็สามารถดำเนินการในรูปแบบอื่นทำนองเดียวกับสหกรณ์ได้”³⁶

ดังนั้น การกำหนดคุณสมบัติ วิธีการรับสมัคร และการขาดจากสมาชิกภาพของสมาชิกสมทบ จะกำหนดในข้อบังคับของสหกรณ์ แต่ต้องเป็นไปตามการตอบข้อหารือของคณะกรรมการกฤษฎีกา กล่าวคือ สมาชิกสมทบต้องเป็นบุคคลธรรมดา และต้องเป็นบุคคลที่ต้องบรรลุนิติภาวะ ส่วนคุณสมบัติอื่นสหกรณ์อาจกำหนดให้แตกต่างจากคุณสมบัติของสมาชิกสามัญได้ แต่ต้องกำหนดไว้ในข้อบังคับของแต่ละสหกรณ์

³⁵ ประกาศนายทะเบียนสหกรณ์ เรื่อง กำหนดประเภทของสหกรณ์ที่สามารถรับสมาชิกสมทบได้ ประกาศ ณ วันที่ 3 พฤศจิกายน 2542.

³⁶ หนังสือสำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา ที่ นร 0901/0833 ลงวันที่ 10 สิงหาคม 2552 เรื่อง ขอบทวนการหาหรือคุณสมบัติของสมาชิกสมทบตามมาตรา 41 แห่งพระราชบัญญัติสหกรณ์ พ.ศ. 2542.

จากการศึกษาข้างต้น จะเห็นได้ว่าการสมัครเข้าเป็นสมาชิกสหกรณ์ จะมีข้อจำกัด ซึ่งเป็นการจำกัดนั้นเพื่อก่อให้เกิดประโยชน์แก่สมาชิกสหกรณ์แต่ละประเภท และเพื่อเอื้อประโยชน์แก่หน่วยงานรัฐที่จะส่งเสริมสหกรณ์ได้ตรงตามวัตถุประสงค์ของสหกรณ์แต่ละประเภท ซึ่งการมีข้อจำกัดดังกล่าวจะมีผลต่อการซื้อหุ้นสหกรณ์ กล่าวคือจะเป็นอุปสรรคแก่บุคคลทั่วไปที่ต้องการเป็นสมาชิกสหกรณ์แต่ไม่มีความเกี่ยวข้องกับสมาชิกสามัญ หรือไม่มีคุณสมบัติที่กำหนดไว้ในข้อบังคับของสหกรณ์ ก็ไม่สามารถที่จะซื้อหุ้นสหกรณ์ เพื่อที่จะลงทุนในสหกรณ์ และนำมาหักเป็นค่าลดหย่อนภาษีได้ ซึ่งข้อจำกัดดังกล่าวมีทั้งผลดีและผลเสียของการสมัครเข้าเป็นสมาชิกสหกรณ์โดยการซื้อหุ้นสหกรณ์ ผู้วิจัยจะได้นำเสนอแนวทางการปรับปรุงเพื่อเป็นการลดข้อจำกัดการสมัครเข้าเป็นสมาชิกสหกรณ์โดยการซื้อหุ้น ในบทที่ 5 ต่อไป

4.4 วิเคราะห์ การนำเงินค่าซื้อหุ้นสหกรณ์ มาเป็นค่าลดหย่อนในการคำนวณภาษีเงินได้บุคคลธรรมดาตามกฎหมายภาษีอากรของประเทศไทยและต่างประเทศ

จากการศึกษาแนวคิดในการใช้ตัวบรรเทาภาระภาษี พบว่า ตัวบรรเทาภาระภาษี หมายถึงวิธีการทุกชนิดที่ทำให้เกิดการลดลงของภาระภาษีเงินได้ ซึ่งตัวบรรเทาภาระภาษีมีวัตถุประสงค์ เพื่อสนับสนุนความเป็นธรรมในการจัดเก็บภาษี และความเป็นธรรมในการกระจายรายได้ครั้งใหม่ รวมถึงเพื่อประโยชน์ต่อบุคคลหรือกิจกรรมใดโดยเฉพาะ โดยตัวบรรเทาภาษีสามารถแบ่งออกได้เป็น 2 ประเภท คือ ตัวบรรเทาภาษีในเชิงโครงสร้าง (Structural Reliefs) และตัวบรรเทาภาระภาษีที่ไม่ใช่โครงสร้างภาษี (Non-Structural Reliefs)³⁷

การลดหย่อนภาษีเงินได้บุคคลธรรมดาในประเทศไทย มีทั้งตัวบรรเทาภาระภาษีในเชิงโครงสร้าง เช่น การหักค่าใช้จ่ายส่วนบุคคล การหักค่าใช้จ่ายคู่สมรส และบุตร เป็นต้น และมีตัวบรรเทาภาระภาษีที่ไม่ใช่โครงสร้างภาษี เช่น การหักค่าลดหย่อนสำหรับเงินได้ที่จ่ายเป็นดอกเบี้ยเงินกู้ยืมให้แก่ธนาคารหรือสถาบันการเงินสำหรับการกู้ยืมเพื่อซื้ออาคารที่อยู่อาศัย หรือการยกเว้นภาษีเงินได้สำหรับเงินได้เท่าที่ได้จ่ายเป็นค่าซื้อหน่วยลงทุนในกองทุนรวมเพื่อการเลี้ยงชีพ เป็นต้น

ประเทศสหรัฐอเมริกา และประเทศญี่ปุ่น ญี่ปุ่น มีการลดหย่อนภาษีเงินได้บุคคลธรรมดา มีทั้งการบรรเทาภาระภาษี ทั้งในรูปแบบเชิงโครงสร้าง และในรูปแบบไม่ใช่โครงสร้าง ซึ่งตัวบรรเทาภาระภาษีที่ไม่ใช่โครงสร้างในของแต่ละประเทศจะมีความแตกต่างกัน ขึ้นอยู่กับการกำหนดประเภทของเงินได้ในแต่ละประเทศ และนโยบายในการบริหารประเทศของรัฐในแต่ละ

³⁷ ภาษีเงินได้บุคคลธรรมดา หลักการและบทวิเคราะห์ (น. 113). เล่มเดิม.

ประเทศด้วย ว่าต้องการจะสนับสนุนหรือส่งเสริมในกิจการหรือจะช่วยเหลือประชากรของรัฐในรูปแบบใด

กรณีค่าลดหย่อนของประเทศสหรัฐอเมริกา ซึ่งมีทั้งค่าลดหย่อนมาตรฐานและค่าลดหย่อนแยกตามรายการ ซึ่งให้สิทธิ์ผู้เสียภาษีเลือกว่าจะหักค่าลดหย่อนประเภทใดที่ทำให้ผู้เสียภาษี เสียภาษีน้อยที่สุด ซึ่งค่าลดหย่อนมาตรฐานของประเทศสหรัฐอเมริกา เข้าลักษณะตัวบรรเทาภาระภาษีในเชิงโครงสร้าง เช่น ค่าลดหย่อนคนโสด ค่าลดหย่อนคู่สมรส และค่าลดหย่อนผู้ที่อยู่ในความดูแล เป็นต้น ซึ่งมีคล้ายคลึงกับมาตรา 47 แห่งประมวลรัษฎากร ในกรณีเงินได้พึงประเมินตามมาตรา 40 ผู้เสียภาษีสามารถหักค่าลดหย่อนได้ เช่น หักค่าลดหย่อนส่วนตัวได้อีก 30,000 บาท หักค่าลดหย่อนในกรณีคู่สมรสที่ไม่มีรายได้อีก 30,000 บาท เป็นต้น

ส่วนในกรณีตัวบรรเทาภาระภาษีที่มีใช้โครงสร้างนั้น จะเทียบได้กับ การหักค่าลดหย่อนแยกรายการของประเทศสหรัฐอเมริกา ค่าลดหย่อนแยกรายการของประเทศสหรัฐอเมริกา สามารถแยกได้หลายประเภท ซึ่งในแต่ละประเภทจะมีหลักเกณฑ์และรายละเอียดแตกต่างกัน แต่โดยภาพรวมแล้วการหักค่าลดหย่อนแยกรายการของการเก็บภาษีเงินได้บุคคลธรรมดาของประเทศสหรัฐอเมริกา ล้วนแล้วเป็นค่าลดหย่อนที่ผู้เสียภาษีจำเป็นต้องจ่ายเพื่อปัจจัยในการดำรงชีวิตและตามที่กฎหมายกำหนดทั้งสิ้น เช่น ค่ารักษาพยาบาล ค่าดอกเบี้ยสำหรับที่อยู่อาศัย เป็นต้น ซึ่งในส่วนนี้จะมีความคล้ายคลึงกับการให้หักค่าลดหย่อนตามประมวลรัษฎากรของประเทศไทย แต่อาจมีส่วนที่แตกต่างเช่น กรณีของประเทศสหรัฐอเมริกากำหนดให้ค่าภาษีอากรที่ผู้เสียภาษีจ่ายให้ท้องถิ่น สามารถนำมาหักเป็นค่าลดหย่อนได้ ในประเทศไทยไม่ได้มีบทบัญญัติในเรื่องนี้

กรณีค่าลดหย่อนของประเทศญี่ปุ่น จากการศึกษาของผู้วิจัย พบว่า การจัดเก็บภาษีเงินได้ของประเทศญี่ปุ่นจะใช้วิธีการลดหย่อนตามรายการต่าง ๆ ที่ผู้เสียภาษีได้มีค่าใช้จ่ายเพื่อบุคคลอื่น เช่น กรณีค่าใช้จ่ายทางการแพทย์ กฎหมายให้ผู้เสียภาษีสามารถนำค่าใช้จ่ายทางการแพทย์ที่ผู้เสียภาษีได้จ่ายไปเพื่อตัวเอง และคู่สมรส ที่อาศัยด้วยกัน สามารถนำมาหักค่าลดหย่อนได้ เป็นต้น

กรณีค่าลดหย่อนที่มีใช้ตัวโครงสร้างที่เห็นได้ชัดในการกำหนดประเภทของค่าลดหย่อนของประเทศญี่ปุ่นที่แตกต่างจากของประเทศไทย คือ การกำหนดให้ค่าลดหย่อนในกรณีการซื้อเบี้ยประกันภัยแผ่นดินไหวสามารถนำมาหักเป็นค่าลดหย่อนในการเสียภาษีได้ และยังสามารถนำเงินสำหรับปรับปรุงบ้านเพื่อป้องกันแผ่นดินไหวมาเป็นเครดิตภาษีเงินได้ ได้อีกด้วย เนื่องจากประเทศญี่ปุ่นต้องประสบปัญหาภัยพิบัติจากแผ่นดินไหวเป็นประจำ ดังนั้นในส่วนค่าใช้จ่ายดังกล่าวนี้รัฐบาลจึงได้กำหนดให้สามารถนำมาหักเป็นค่าลดหย่อนภาษีได้ด้วย

จากการศึกษา พบว่า การกำหนดตัวบรรเทาภาระภาษีในการจัดเก็บภาษีเงินได้บุคคลธรรมดาของแต่ละประเทศ จะต้องดูถึงสภาพเศรษฐกิจ สภาพแวดล้อม และปัจจัยสำคัญในการ

ดำรงชีวิตของคนแต่ละประเทศ ซึ่งการศึกษาเปรียบเทียบทั้งสองประเทศดังกล่าว ยังไม่พบว่าประเทศใด ใช้เงินค่าหุ้นสหกรณ์มาใช้เป็นค่าลดหย่อนในการเสียภาษีเงินได้บุคคลธรรมดา

หากประเทศไทยนำเงินค่าซื้อหุ้นสหกรณ์มาใช้เป็นค่าลดหย่อนในการเสียภาษีเงินได้บุคคลธรรมดา กรณีดังกล่าวนี้จะนำไปตามแนวคิดเรื่องตัวบรรเทาภาระภาษีที่ไม่ใช่โครงสร้างภาษีจากที่ได้กล่าวมาแล้วข้างต้นว่า วัตถุประสงค์ประการหนึ่งของตัวบรรเทาภาระภาษี คือเพื่อใช้ในการสนับสนุนบุคคลหรือกิจกรรมบางประเภท ซึ่งหากรัฐบาลสนับสนุนให้มีการนำเงินค่าซื้อหุ้นสหกรณ์มาใช้เป็นค่าลดหย่อนในการเสียภาษีเงินได้บุคคลธรรมดา จะเป็นการช่วยลดภาระของรัฐในการจ่ายเงินสดเพื่อช่วยเหลือกิจกรรมสหกรณ์ แต่เปลี่ยนเป็นกำหนดให้สมาชิกสหกรณ์ได้รับค่าลดหย่อนจากการซื้อหุ้นสหกรณ์เพื่อลดภาระทางภาษีแทน จึงเสมือนว่าสมาชิกสหกรณ์ด้วยตนเองได้ช่วยเหลือซึ่งกันและกันผ่านการสนับสนุนของรัฐบาลโดยใช้นโยบายทางด้านภาษีอากร

นอกจากมาตรการทางด้านภาษีที่ได้กล่าวข้างต้นจะช่วยส่งเสริมกิจกรรมสหกรณ์แล้ว มาตรการทางด้านภาษียังกล่าวอาจช่วยให้รัฐบาลไทยบรรลุเป้าหมายทางสังคมและเศรษฐกิจบางประการ กล่าวคือ การรวมตัวกันเป็นสหกรณ์ เป็นการเพิ่มอำนาจการต่อรองในการดำเนินธุรกิจของสหกรณ์กับธุรกิจในรูปแบบบริษัทขนาดใหญ่ ซึ่งหากสหกรณ์มีจำนวนทุนที่มากขึ้น ก็จะเพิ่มความแข็งแกร่งให้กับสหกรณ์และสมาชิกสหกรณ์ สหกรณ์สามารถดำเนินธุรกิจได้อย่างดี จะส่งผลต่อความเป็นอยู่ที่ดีของสมาชิกสหกรณ์โดยรวมด้วย ทำให้ระบบเศรษฐกิจของประเทศมีการขยายตัวมากขึ้น ประชาชนก็จะมีชีวิตความเป็นอยู่ที่ดีขึ้นด้วยเช่นกัน

อาจสรุปได้ว่า การนำเงินค่าหุ้นสหกรณ์มาใช้เป็นค่าลดหย่อนในการเสียภาษีเงินได้บุคคลธรรมดา เป็นการบรรเทาภาระภาษี โดยเป็นตัวบรรเทาภาระภาษีที่ไม่ใช่โครงสร้างทางภาษี ซึ่งมีวัตถุประสงค์หลักเพื่อให้รัฐใช้สนับสนุนบุคคลหรือกิจกรรมบางประเภท การหักค่าลดหย่อนในกรณีดังกล่าวนี้เป็นการเพิ่มความซับซ้อนของกฎหมายหรือกฎเกณฑ์ทางภาษี ซึ่งมีผลให้เกิดความเป็นธรรมในการจัดเก็บภาษีมากขึ้น แต่จะขัดต่อหลักความมีประสิทธิภาพในการจัดเก็บภาษีอากรที่ดี กล่าวคือ เมื่อกฎหมายภาษีมียความซับซ้อนจะทำให้ผู้เสียภาษีเข้าใจในหลักการและปฏิบัติตามกฎหมายได้ยาก ประกอบกับการบริหารจัดการเก็บภาษีจะเป็นไปได้ยากเช่นกัน ส่งผลให้ต้นทุนในการบริหารจัดการเก็บภาษีและเกิดค่าใช้จ่ายในการปฏิบัติตามกฎหมายภาษีที่สูงขึ้น รวมทั้งกฎหมายภาษีที่ซับซ้อนดังกล่าว จะนำไปสู่การหลบหลีกและหนีภาษี และการเรียกรับสินบน การใช้อำนาจตามอำเภอใจของเจ้าหน้าที่ผู้จัดเก็บภาษีได้ด้วย

จากปัญหาดังกล่าว อาจจะแก้ไขได้โดยการใช้หลักความชัดเจนและแน่นอน โดยการกำหนดหลักเกณฑ์การนำเงินค่าหุ้นสหกรณ์มาใช้เป็นค่าลดหย่อนในการเสียภาษีเงินได้บุคคลธรรมดา ให้ชัดเจน ซึ่งจะสามารถทำให้ผู้เสียภาษีสามารถกำหนดจำนวนภาษีที่ต้องชำระได้อย่าง

แน่นอน ซึ่งจะช่วยสนับสนุนความมีประสิทธิภาพในการจัดเก็บภาษี และการให้ความร่วมมือในการปฏิบัติตามกฎหมายของผู้เสียภาษี ได้อีกทางหนึ่งด้วย กรณีดังกล่าวนี้ผู้วิจัย จะได้นำเสนอหลักเกณฑ์การนำเงินค่าหุ้นสหกรณ์มาใช้เป็นค่าลดหย่อนในการเสียภาษีเงินได้บุคคลธรรมดาในบทที่ 5

ดังนั้น ประเทศไทยสมควรนำแนวคิดในเรื่องการนำเงินค่าซื้อหุ้นสหกรณ์มาใช้เป็นค่าลดหย่อนในการเสียภาษีเงินได้บุคคลธรรมดา ตามเหตุผลที่ได้เสนอไปแล้วข้างต้น

บทที่ 5

บทสรุปและข้อเสนอแนะ

จากการศึกษาหลักการและแนวความคิดหักค่าลดหย่อนในการเสียภาษีเงินได้บุคคลธรรมดา ตามประมวลรัษฎากรของไทยและตามกฎหมายต่างประเทศ รวมถึงการวิเคราะห์ข้อดีและข้อเสียและปัญหาต่าง ๆ ของการนำเงินค่าหุ้นสหกรณ์มาหักเป็นค่าลดหย่อนในการเสียภาษีเงินได้บุคคลธรรมดา เพื่อส่งเสริมการเป็นสมาชิกสหกรณ์ผู้วิจัยขอสรุปผลของการศึกษาพร้อมทั้งให้ข้อเสนอแนะ ดังต่อไปนี้

5.1 บทสรุป

ผู้วิจัยขอสรุปหลักการแนวคิด และวัตถุประสงค์ในการบรรเทาภาระภาษีโดยใช้ค่าลดหย่อนภาษีหลักการและแนวคิด หลักการสหกรณ์ ประโยชน์การเป็นสมาชิกสหกรณ์ โดยเทียบเคียงกับการลงทุนในประเภทอื่น ๆ และการหักค่าลดหย่อนในการคำนวณภาษีเงินได้บุคคลธรรมดาตามประมวลรัษฎากรของไทย และตามกฎหมายต่างประเทศ ตลอดจนข้อดี ข้อเสียและปัญหาของการนำเงินค่าหุ้นสหกรณ์มาหักเป็นค่าลดหย่อนในการเสียภาษีเงินได้บุคคลธรรมดา เพื่อส่งเสริมการเป็นสมาชิกสหกรณ์ ดังต่อไปนี้

5.1.1 หลักการ แนวคิด วัตถุประสงค์ของการบรรเทาภาระภาษีโดยใช้ค่าลดหย่อนภาษี และแนวคิด หลักการสหกรณ์ ประโยชน์การเข้าเป็นสมาชิกสหกรณ์โดยเทียบเคียงกับแนวคิดการลงทุนในประเภทอื่น ๆ

5.1.1.1 ภาษีเงินได้บุคคลธรรมดา เป็นภาษีที่เก็บจากรายได้ตามหลักความสามารถในการเสียภาษี (Ability to Pay) ซึ่งตามหลักการจัดเก็บภาษีเงินได้บุคคลธรรมดาของประเทศไทยคิดคำนวณจากฐานเงินได้สุทธิ ซึ่งได้มาจาก เงินได้พึงประเมิน หักด้วยค่าใช้จ่าย หักด้วยค่าลดหย่อน และนำเงินได้สุทธิดังกล่าวมาคิดคำนวณตามอัตราที่กฎหมายกำหนด

จากหลักการคิดคำนวณภาษีเงินได้บุคคลธรรมดา จะเห็นได้ว่า ก่อนที่จะนำเงินได้พึงประเมินมาคิดคำนวณภาษี กฎหมายได้มีการกำหนดให้มี “ตัวบรรเทาภาระภาษี” โดยมีวัตถุประสงค์หลักเพื่อสนับสนุนความเป็นธรรมในการจัดเก็บภาษี และความเป็นธรรมในการ

กระจายรายได้ครั้งใหม่ รวมถึงเพื่อประโยชน์ต่อบุคคลหรือกิจกรรมอย่างใดอย่างหนึ่งเป็นการเฉพาะ

ตัวบรรเทาภาระภาษี มีหลากหลายวิธี เช่น การเครดิตภาษี การยกเว้นภาษี การหักค่าต่าง ๆ เช่น ค่าลดหย่อนภาษี และการหักค่าใช้จ่าย เป็นต้น

ตัวบรรเทาภาระภาษี สามารถแบ่งออกได้เป็น 2 ประเภท คือ ตัวบรรเทาภาระภาษีเชิงโครงสร้าง และตัวบรรเทาภาระภาษีที่ไม่ใช่โครงสร้างทางภาษี

ตัวบรรเทาภาระภาษีในเชิงโครงสร้าง จะถูกใช้เพื่อวัตถุประสงค์ในการหักเป็นค่าใช้จ่ายที่ก่อให้เกิดเงินได้ หรือเพื่อสะท้อนถึงวัตถุประสงค์อย่างกว้าง ๆ ของภาษี เช่น เพื่อให้เกิดความเป็นธรรมในการจัดเก็บภาษี หรือเพื่อให้การปฏิบัติตามกฎหมายภาษี หรือการบริหารจัดเก็บภาษีได้ง่ายขึ้น ตัวอย่างของตัวบรรเทาภาระภาษีในเชิงโครงสร้าง ได้แก่ ค่าใช้จ่ายที่ก่อให้เกิดเงินได้ และค่าลดหย่อนภาษีส่วนบุคคล เป็นต้น

ตัวบรรเทาภาระภาษีที่ไม่ใช่โครงสร้างภาษี มีวัตถุประสงค์ที่สำคัญคือ เพื่อลดภาระภาษีของบุคคลหรือกิจกรรมทางธุรกิจบางกลุ่ม หรือเพื่อประโยชน์ต่อบุคคลหรือกิจกรรมบางประเภทที่รัฐบาลให้ความสำคัญเป็นพิเศษ ดังนั้น ตัวบรรเทาภาระภาษีที่ไม่ใช่โครงสร้างภาษี จึงได้แก่ การยกเว้นภาษีเงินได้ และการหักค่าใช้จ่ายบางอย่างที่ไม่ใช่ค่าใช้จ่ายที่ก่อให้เกิดเงินได้ หรือเรียกอีกอย่างว่า “การหักค่าลดหย่อนตามรายการ”

5.1.1.2 สหกรณ์ หมายถึง การรวมกลุ่มของบุคคลที่มีความต้องการอย่างเดียวกัน โดยความสมัครใจ ซึ่งจะมีการลงหุ้นร่วมกัน เพื่อร่วมกันดำเนินธุรกิจอย่างเป็นระบบและถาวร บนพื้นฐานของการช่วยเหลือซึ่งกันและกัน โดยมีความมุ่งหวังให้สมาชิกและส่วนรวมมีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้นทั้งด้านเศรษฐกิจ และสังคม โดยมีได้มีจุดมุ่งหมายเพื่อแสวงหากำไร

ประโยชน์ของการเป็นสมาชิกสหกรณ์ แบ่งออกได้เป็น 3 ลักษณะ คือ ประโยชน์ที่ได้รับจากการที่สมาชิกลงทุนกับสหกรณ์ จากการทำกิจกรรมหลักของสหกรณ์ และผลประโยชน์ที่สมาชิกได้รับเป็นพิเศษ

ประโยชน์ที่สมาชิกได้รับจากการลงทุนกับสหกรณ์ แบ่งออกได้เป็น 2 รูปแบบ คือ เงินปันผล ซึ่งสมาชิกจะได้รับจากสหกรณ์ต่อเมื่อสหกรณ์มีผลการดำเนินการที่มีกำไร โดยเงินปันผลดังกล่าวสมาชิกสหกรณ์จะได้รับตามจำนวนหุ้นและระยะเวลาการถือหุ้นในสหกรณ์ โดยจ่ายในอัตราตามมติของที่ประชุมใหญ่สหกรณ์ แต่ไม่เกินร้อยละสิบต่อปี และในอีกรูปแบบหนึ่ง คือ ดอกเบี้ยเงินฝาก เกิดจากการที่สมาชิกได้นำเงินไปฝากไว้กับสหกรณ์ และสหกรณ์ได้ให้ผลตอบแทนแก่สมาชิกในรูปดอกเบี้ย ซึ่งโดยทั่วไปสมาชิกสหกรณ์ จะได้รับดอกเบี้ยเงินฝากในอัตราที่สูงกว่าธนาคารพาณิชย์ทั่วไป

ประโยชน์ที่สมาชิกจะได้รับจากการทำกิจกรรมหลักของสหกรณ์ แบ่งออกได้เป็น 3 รูปแบบ คือเงินเฉลี่ยคืนตามส่วนธุรกิจที่สมาชิกได้ทำไว้กับสหกรณ์ในระหว่างปี ซึ่งการจัดสรรอัตราเงินเฉลี่ยคืนจะเป็นไปตามมติของที่ประชุมใหญ่ รูปแบบที่สอง คือดอกเบี้ยเงินกู้ที่สมาชิกสามารถกู้ได้ในอัตราที่ต่ำกว่าดอกเบี้ยเงินกู้จากสถาบันการเงิน และรูปแบบที่สาม คือ การซื้อขายสินค้าจากสหกรณ์ในราคาที่ต่ำกว่าท้องตลาด โดยการรวมตัวการในรูปแบบสหกรณ์ ทำให้เกิดอัตราต่อรองต่อบุคคลภายนอกที่ดีกว่า จึงทำให้สามารถซื้อสินค้าได้ในราคาที่ต่ำกว่าราคาตลาด และสามารถขายสินค้าได้ในราคาที่สูงกว่าท้องตลาด

ประโยชน์ที่สมาชิกจะได้รับเป็นพิเศษเนื่องจากการเป็นสมาชิกสหกรณ์ ซึ่งในสหกรณ์แต่ละแห่งจะมีสวัสดิการให้แก่สมาชิกที่แตกต่างกันออกไปตามความต้องการส่วนใหญ่ของสมาชิก ซึ่งสวัสดิการหลัก ๆ ที่สมาชิกสหกรณ์จะได้รับ เช่น ทุนอุดหนุนการศึกษาแก่นุตรสมาชิก ทุนช่วยเหลือสมาชิกผู้ประสบภัยพิบัติ ทุนสวัสดิการเพื่อรักษาพยาบาล ทุนสวัสดิการเพื่อสงเคราะห์แก่สมาชิกและครอบครัว

5.1.1.3 การลงทุน หมายถึง การใช้ทุนเพื่อกระทำการอย่างใดอย่างหนึ่ง ให้ได้มาซึ่งผลตอบแทนแก่ผู้ลงทุนเอง และหรือเพื่อประโยชน์ต่อเศรษฐกิจและสังคมส่วนรวม

ผู้ลงทุนมีจุดมุ่งหมายในการลงทุนตามความต้องการและสภาวะแวดล้อมของผู้ลงทุน และประเด็นที่สำคัญอย่างหนึ่งที่ผู้ลงทุนให้ความสนใจ คือ ความพอใจในด้านภาษี ซึ่งหากการลงทุนได้รับการยกเว้นภาษี หรือสามารถบรรเทาภาระภาษีของผู้ลงทุนได้ จะเป็นแรงจูงใจให้ผู้ลงทุนสนใจในการเข้าร่วมลงทุนมากยิ่งขึ้น

5.1.2 การหักค่าลดหย่อนในการคำนวณภาษีเงินได้บุคคลธรรมดาตามกฎหมายต่างประเทศ

5.1.2.1 ประเทศสหรัฐอเมริกา

การหักค่าลดหย่อนตามกฎหมายในประเทศสหรัฐอเมริกา มี 2 กรณี คือ ค่าลดหย่อนมาตรฐาน และค่าลดหย่อนตามรายการ โดยจะให้สิทธิผู้เสียภาษีในแต่ละปี สามารถเลือกได้ว่าค่าลดหย่อนกลุ่มใดดีกว่ากัน

ค่าลดหย่อนมาตรฐาน เป็นค่าลดหย่อนเนื่องจากตัวผู้เสียภาษี เช่น หักค่าลดหย่อนส่วนตัวผู้เสียภาษี หรือคู่สมรสผู้เสียภาษี เป็นต้น ส่วนกรณีค่าลดหย่อนตามรายการ ส่วนใหญ่จะเป็นค่าลดหย่อนที่มีความจำเป็นในปัจจัยด้านการดำรงชีพ และมีความจำเป็นทางด้านกฎหมาย เช่น ค่ารักษาพยาบาล เป็นต้น โดยค่าลดหย่อนตามรายการในแต่ละประเภทจะเป็นไปตามหลักเกณฑ์ตามที่กฎหมายกำหนด

5.1.2.2 ประเทศญี่ปุ่น

เงินได้ที่จะนำมาคำนวณในการเสียภาษีเงินได้บุคคลธรรมดาของประเทศญี่ปุ่น กฎหมายกำหนดให้นำเงินได้ที่ได้รับแต่ละประเภทไปหักค่าใช้จ่ายโดยตรงและจำเป็นก่อน หลังจากนั้นก็นำไปหักค่าลดหย่อน แล้วจึงนำมาคำนวณภาษีตามตารางอัตราการคำนวณภาษี เมื่อได้ผลรวมแล้วจึงนำเครดิตภาษีไปลบออกเพื่อจะได้ยอดรวมจำนวนภาษีที่ต้องจ่ายให้แก่รัฐ

ตัวอย่างการหักค่าลดหย่อนภาษีเงินได้บุคคลธรรมดาของประเทศญี่ปุ่น เช่น ค่าลดหย่อนจากความเสี่ยงจากความสูญเสียจากวินาศภัย ค่าลดหย่อนสำหรับเบี้ยประกันภัยจากแผ่นดินไหว ค่าลดหย่อนสำหรับเงินค่าธรรมเนียมเพื่อการช่วยเหลือธุรกิจขนาดเล็กร่วมกัน เป็นต้น

5.1.3 ข้อดีและข้อเสียของการนำเงินค่าหุ้นสหกรณ์มาหักเป็นค่าลดหย่อนในการเสียภาษีเงินได้บุคคลธรรมดา เพื่อส่งเสริมการเป็นสมาชิกสหกรณ์

จากการศึกษาหลักการ แนวคิด วัตถุประสงค์ของการบรรเทาภาระภาษีโดยใช้ค่าลดหย่อนภาษี และแนวคิด หลักการสหกรณ์ รวมถึงประโยชน์การเข้าเป็นสมาชิกสหกรณ์โดยเทียบเคียงกับแนวคิดการลงทุนในประเภทอื่น ๆ ในบทที่ 2 และบทที่ 3 ผู้วิจัยได้ทำการวิเคราะห์ในบทที่ 4 ถึงข้อดี ข้อเสียและปัญหาที่เกิดจากการนำเงินค่าหุ้นสหกรณ์มาใช้หักเป็นค่าลดหย่อนในการเสียภาษีเงินได้บุคคลธรรมดา

5.1.3.1 ข้อดีของการนำเงินค่าหุ้นสหกรณ์มาหักเป็นค่าลดหย่อนในการเสียภาษีเงินได้บุคคลธรรมดา

(1) การนำเงินค่าหุ้นสหกรณ์มาหักเป็นค่าลดหย่อนในการเสียภาษีเงินได้บุคคลธรรมดา เป็นการส่งเสริมให้ผู้เสียภาษีอากรเลือกทำกิจกรรมทางเศรษฐกิจที่เขาชอบหรือถนัด เนื่องจากการรวมตัวกันเป็นสหกรณ์ เพื่อพัฒนาอาชีพหรือกิจกรรมที่ตนเองถนัดให้มีการพัฒนาที่ดียิ่งขึ้น ซึ่งเป็นไปตามหลักความมีประสิทธิภาพในทางเศรษฐกิจ

(2) การใช้เงินค่าหุ้นสหกรณ์มาหักเป็นค่าลดหย่อนในการเสียภาษีเงินได้บุคคลธรรมดา รัฐสามารถนำมาใช้เป็นเครื่องมือในการแก้ปัญหาและพัฒนาเศรษฐกิจ สังคมของประเทศได้ เนื่องจาก การหักค่าลดหย่อนในการเสียภาษีเงินได้บุคคลธรรมดา ถือว่าเป็นรายจ่ายอย่างหนึ่งของรัฐ แทนที่รัฐจะจ่ายเป็นเงินสดเพื่อแก้ปัญหาค่าความยากจนให้กับประชาชนในรัฐ รัฐสามารถออกกฎหมายการหักค่าลดหย่อนภาษีเพื่อสนับสนุนส่งเสริมการสหกรณ์ เพื่อให้สมาชิกสหกรณ์ ซื้อหุ้นในสหกรณ์ร่วมลงทุนในกิจกรรมสหกรณ์ ซึ่งเป็นการช่วยเหลือซึ่งกันและกันระหว่างสมาชิกกันเอง โดยมีรัฐให้การสนับสนุนทางอ้อมโดยวิธีทางภาษี

(3) การนำเงินค่าหุ้นสหกรณ์มาหักเป็นค่าลดหย่อนในการเสียภาษีเงินได้บุคคลธรรมดา จะมีประโยชน์แก่สหกรณ์ในการเพิ่มทุนในการดำเนินกิจกรรมของสหกรณ์เพิ่มขึ้น และยังมีประโยชน์ในทางอ้อมแก่สมาชิกสหกรณ์ในการออมเงินเพื่อไว้ใช้ในอนาคตรอีกด้วย เนื่องจากการซื้อหุ้นสหกรณ์ สมาชิกสามารถจะถอนเงินค่าหุ้นสหกรณ์ออกมาใช้ได้ต่อเมื่อขาดจากสมาชิกภาพ ดังนั้นหากสมาชิกยังคงมีสถานภาพเป็นสมาชิกอยู่และมีการซื้อหุ้นสหกรณ์เพิ่มขึ้นเรื่อย ๆ อย่างสม่ำเสมอ ก็ถือว่าเป็นการออมเงินภาคบังคับในอีกทางหนึ่ง

(4) การเป็นสมาชิกสหกรณ์สามารถจะฝากเงินในระบบสหกรณ์ ซึ่งเป็นการออมเงินภาคสมัครใจได้อีกทางหนึ่งด้วยและการฝากเงินระบบสหกรณ์ การคิดคำนวณดอกเบี้ยเงินฝากสมาชิกสหกรณ์จะได้รับดอกเบี้ยเงินฝากในอัตราที่สูงกว่าการฝากเงินในธนาคารพาณิชย์ทั่วไป รวมถึงยังได้รับผลประโยชน์ทางด้านภาษีเนื่องจากดอกเบี้ยเงินฝากออมทรัพย์จะได้รับการยกเว้นภาษีเงินได้บุคคลธรรมดาอีกด้วย

(5) การเป็นสมาชิกสหกรณ์ นอกจากจะเป็นการส่งเสริมการออมแล้ว จะมีการให้บริการเงินกู้แก่สมาชิกสหกรณ์ เพื่อเป็นการช่วยเหลือและแก้ไขปัญหาทางเศรษฐกิจของสมาชิกสหกรณ์ และยังถือว่าเป็นสวัสดิการพื้นฐานให้กับสมาชิกอีกด้วย ซึ่งการกู้ยืมเงินจากสหกรณ์จะได้รับความสะดวกรวดเร็วกว่าการกู้ยืมเงินในระบบธนาคารพาณิชย์อื่น ๆ และยังมีอัตราดอกเบี้ยการกู้ยืมเงินที่ต่ำกว่าธนาคารพาณิชย์หรือการกู้ยืมเงินนอกระบบทั่วไป

(6) นอกจากประโยชน์ทางการเงินที่สมาชิกจะได้รับจากการซื้อหุ้นสหกรณ์แล้ว การเข้าเป็นสมาชิกสหกรณ์จะได้รับประโยชน์ทางด้านสวัสดิการทั่วไป ที่สหกรณ์ได้จัดสรรให้กับสมาชิกสหกรณ์ ซึ่งจะจัดสวัสดิการตามความเหมาะสมและความต้องการของสมาชิกในแต่ละสหกรณ์ โดยหากสหกรณ์ใดสามารถบริหารจัดการได้กำไรสุทธิมาก ก็สามารถนำมาจัดสรรเป็นสวัสดิการให้กับสมาชิกได้มากยิ่งขึ้นเช่นกัน

(7) นอกจากประโยชน์ด้านต่าง ๆ แล้ว การเป็นสมาชิกสหกรณ์ ยังเป็นการส่งเสริมความเป็นประชาธิปไตยในองค์กร โดยสมาชิกสหกรณ์จะมีส่วนร่วมในการบริหารงานสหกรณ์ กฎหมายสหกรณ์จะมีการกำหนดให้การเลือกคณะกรรมการบริหารงานภายในสหกรณ์ ให้สมาชิกทุกคนมีสิทธิในการออกเสียงคนละ 1 เสียงเท่ากันทุกคน โดยไม่มีการจำกัดว่าจะมีทุนเรือนหุ้นจำนวนเท่าใด ส่งผลให้การดำเนินงานของสหกรณ์ปราศจากการครอบงำจากผู้ถือหุ้นส่วนใหญ่ของสหกรณ์

5.1.3.2 ข้อเสียและปัญหาที่เกิดขึ้น หากมีการนำเงินค่าหุ้นสหกรณ์มาหักเป็นค่าลดหย่อนในการเสียภาษีเงินได้บุคคลธรรมดา

(1) การนำเงินค่าหุ้นสหกรณ์ มาหักเป็นค่าลดหย่อนในการคำนวณภาษีเงินได้บุคคลธรรมดา อาจก่อให้เกิดความไม่เป็นธรรมในแนวนอน (Horizontal Equity) โดยหลักแล้วคนที่มิฐานะเท่ากันควรเสียภาษีในอัตราที่เท่าเทียมกัน หากมีการกำหนดให้นำเงินค่าหุ้นมาหักเป็นค่าลดหย่อนภาษี จะทำให้คนที่มิเงินได้เท่ากันแต่ไม่ได้เป็นสมาชิกสหกรณ์ จะเสียภาษีในจำนวนที่มากกว่าคนที่มิเป็นสมาชิกสหกรณ์

(2) การนำเงินค่าหุ้นสหกรณ์ มาหักเป็นค่าลดหย่อนในการคำนวณภาษีเงินได้บุคคลธรรมดา ขัดต่อหลักความมีประสิทธิภาพในการจัดเก็บภาษี เนื่องจากอาจมีค่าใช้จ่ายเพิ่มขึ้นในส่วนของการบริหารจัดการเก็บภาษีของเจ้าหน้าที่ จำเป็นต้องเพิ่มต้นทุนในการบริหารจัดการเก็บเจ้าหน้าที่ต้องพิจารณาหลักฐานประกอบเพิ่มขึ้นในการนำค่าหุ้นมาหักเป็นค่าลดหย่อน รวมถึงหากมีการนำเงินค่าซื้อหุ้นสหกรณ์มาหักเป็นค่าลดหย่อนในการเสียภาษีเงินได้บุคคลธรรมดา จำเป็นต้องมีการออกกฎหมายเพิ่มเติมซึ่งมีรายละเอียดที่เพิ่มขึ้น เพื่อเป็นการป้องกันการหลบหลีกและหนีภาษีของบุคคลบางประเภทที่จะใช้ช่องโหว่ในทางกฎหมายเพื่อที่จะไม่จ่ายภาษีอากร ซึ่งมีผลทำให้เกิดความซับซ้อนของกฎหมายภาษีและแนววิธีปฏิบัติในการบริหารเพิ่มขึ้น

(3) ปัญหาทางด้านกฎหมาย เนื่องจากหุ้นของสหกรณ์มีลักษณะพิเศษที่แตกต่างจากหุ้นในความหมายของประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ในหลายประการ เช่น มูลค่าของหุ้นสหกรณ์จะไม่มีการผันผวนตามภาวะเศรษฐกิจ จะมีราคาที่สูงที่ หรือการที่หุ้นของสหกรณ์ไม่สามารถโอน ขาย หรือถอนหุ้นได้ ซึ่งหากสมาชิกต้องการเงินค่าหุ้นสหกรณ์คืน สมาชิกต้องลาออกจากการเป็นสมาชิกสหกรณ์เท่านั้น และประเด็นการจำกัดการถือหุ้น เนื่องจากหุ้นของสหกรณ์จะมีการจำกัดให้สมาชิกคนหนึ่งถือหุ้นได้ไม่เกินหนึ่งในห้าของหุ้นที่ชำระแล้วทั้งหมด เป็นต้น

(4) ปัญหาเกี่ยวกับข้อจำกัดในการสมัครเข้าเป็นสมาชิกสหกรณ์เนื่องจากการสมัครเข้าเป็นสมาชิกสหกรณ์ จำเป็นต้องมีลักษณะพิเศษทางด้านคุณสมบัติ สิทธิหน้าที่ และความรับผิดชอบ โดยต้องเป็นไปตามพระราชบัญญัติสหกรณ์ พ.ศ.2542 ซึ่งสมาชิกสหกรณ์ แบ่งออกเป็น 2 ประเภทคือ สมาชิกสามัญหรือสมาชิกปกติ และสมาชิกสมทบ นอกจากนี้แล้วการสมัครเป็นสมาชิกสหกรณ์แต่ละประเภทมีการกำหนดให้บุคคลที่ประกอบอาชีพในลักษณะเดียวกัน หรือมีความต้องการที่จะทำกิจกรรมอย่างใดอย่างหนึ่งร่วมกันสมัครเข้าเป็นสมาชิกในสหกรณ์ตามที่กฎหมายกำหนดให้มีในแต่ละประเภท ข้อจำกัดดังกล่าวจึงอาจเป็นอุปสรรคแก่บุคคลทั่วไปที่ต้องการเป็นสมาชิกสหกรณ์แต่ไม่มีความเกี่ยวข้องกับสมาชิกสามัญ หรือไม่มีคุณสมบัติตามที่

กำหนดไว้ในข้อบังคับของสหกรณ์ ก็จะไม่สามารถที่จะซื้อหุ้นสหกรณ์เพื่อที่จะลงทุนในสหกรณ์ และนำมาหักเป็นค่าลดหย่อนภาษีได้

จากที่ได้กล่าวไปทั้งหมด จึงอาจสรุปได้ว่า การนำเงินค่าหุ้นสหกรณ์มาหักเป็นค่าลดหย่อนในการเสียภาษีเงินได้บุคคลธรรมดา มีข้อเสียหลายประการ โดยเฉพาะเรื่องปัญหาความเป็นธรรมในการจัดเก็บภาษี ความมีประสิทธิภาพในการจัดเก็บภาษี และข้อจำกัดในการสมัครเข้าเป็นสมาชิกสหกรณ์ อย่างไรก็ตาม การนำเงินค่าหุ้นสหกรณ์มาหักเป็นค่าลดหย่อนในการเสียภาษีเงินได้บุคคลธรรมดา ก็มีข้อดีตรงที่กรณีดังกล่าวนี้รัฐบาลสามารถใช้นโยบายทางด้านภาษีมาสนับสนุนกิจกรรมที่ก่อให้เกิดประโยชน์ส่วนตัวแก่สมาชิก และเกิดประโยชน์ต่อส่วนรวม สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ในการกำหนดตัวบรรเทาภาระภาษี ในกรณีนี้เป็นตัวบรรเทาภาระภาษีที่ไม่ใช่โครงสร้างภาษี กล่าวคือเป็นกรณีที่รัฐสามารถนำวิธีการทางภาษีมามาดำเนินการส่งเสริมกิจการสหกรณ์ได้โดยไม่ต้องจ่ายเงินออกมาช่วยเหลือกิจการสหกรณ์โดยตรง แต่เป็นการกำหนดให้ผู้เสียภาษีที่เป็นสมาชิกสหกรณ์สามารถหักค่าลดหย่อนได้จากเงินค่าซื้อหุ้นสหกรณ์ ด้วยข้อสรุปดังกล่าว ผู้วิจัยจึงขอเสนอแนะหลักเกณฑ์ และวิธีการที่เหมาะสมในการนำเงินค่าหุ้นสหกรณ์มาหักเป็นค่าลดหย่อนในการเสียภาษีเงินได้บุคคลธรรมดาเพื่อส่งเสริมการเป็นสมาชิกสหกรณ์ ในหัวข้อถัดไป

5.2 ข้อเสนอแนะ

เมื่อได้ศึกษาและวิเคราะห์ข้อดี และข้อเสีย ปัญหาที่เกิดจากการนำเงินค่าหุ้นสหกรณ์มาหักเป็นค่าลดหย่อนในการเสียภาษีเงินได้บุคคลธรรมดา เพื่อส่งเสริมการเป็นสมาชิกสหกรณ์ ตามรายละเอียดข้างต้นแล้ว ผู้วิจัยจึงขอเสนอแนะแนวทางในการนำเงินค่าหุ้นสหกรณ์มาหักเป็นค่าลดหย่อนในการเสียภาษีเงินได้บุคคลธรรมดา เพื่อส่งเสริมการเป็นสมาชิกสหกรณ์ ดังนี้

5.2.1 ข้อเสนอแนะขั้นตอนการสมัครเข้าเป็นสมาชิกสหกรณ์ เพื่อให้ได้มาซึ่งสิทธิในการซื้อหุ้นสหกรณ์ และสิทธิประโยชน์ด้านอื่น ๆ

อันดับแรกผู้วิจัยขอเสนอขั้นตอนตั้งแต่เริ่มสมัครเข้าเป็นสมาชิกสหกรณ์ เนื่องจาก การสมัครเป็นสมาชิกสหกรณ์ คือการซื้อหุ้นสหกรณ์ เพื่อเข้าร่วมทุนกับสหกรณ์นั่นเอง

จากการวิเคราะห์ปัญหาเกี่ยวกับข้อจำกัดในการสมัครเข้าเป็นสมาชิกสหกรณ์ในบทที่ 4 นั้น เนื่องจากสหกรณ์มีลักษณะพิเศษประการหนึ่ง คือการสมัครเข้าเป็นสมาชิกสหกรณ์ ผู้สมัครเข้าเป็นสมาชิกสหกรณ์สามารถเป็นสมาชิกได้ใน 2 ลักษณะ คือ สมาชิกสามัญ และสมาชิกสมทบ ซึ่งสมาชิกทั้งสองประเภทจะมีการกำหนดคุณสมบัติ วิธีการรับสมัคร และการขาดจากสมาชิกภาพ ตลอดจนสิทธิและหน้าที่ของสมาชิกไว้ในข้อบังคับของสหกรณ์ จะเห็นได้ว่าสมาชิกสามัญของ

สหกรณ์จะมีคุณสมบัติเฉพาะเป็นไปตามข้อบังคับของสหกรณ์แต่ละประเภท เช่นหากเป็นสหกรณ์ประเภทการเกษตร ผู้จะสมัครเป็นสมาชิกสหกรณ์ได้นั้น จำเป็นต้องเป็นผู้ที่มีความเกี่ยวข้องในด้านเกษตรกรรม หรือหากสมัครเป็นสมาชิกสหกรณ์ประเภทออมทรัพย์ภายในหน่วยงานใดหน่วยงานหนึ่งผู้เป็นสมาชิกก็จำเป็นต้องทำงานอยู่ในหน่วยงานดังกล่าว เป็นต้น

ในประเด็นปัญหาข้อจำกัดด้านการเป็นสมาชิกสหกรณ์ ผู้วิจัยมีความเห็นว่า ข้อจำกัดดังกล่าวจะมีผลดีต่อสมาชิกสหกรณ์ในด้านการจัดการบริหารสหกรณ์ และมีประโยชน์ต่อหน่วยงานของรัฐในการจะส่งเสริมสนับสนุนกิจกรรมของสหกรณ์ได้ตรงตามวัตถุประสงค์ของสหกรณ์แต่ละประเภท

ในส่วนอุปสรรคแก่บุคคลทั่วไปที่ต้องการเป็นสมาชิกสหกรณ์ที่ต้องการซื้อหุ้นสหกรณ์นั้น ผู้วิจัยมีความเห็นว่า บุคคลทั่วไปที่ต้องการสมัครเข้าเป็นสมาชิกสหกรณ์โดยการซื้อหุ้นสหกรณ์เพื่อใช้เป็นค้ำลดหย่อนในการเสียภาษีเงินได้บุคคลธรรมดา นั้น บุคคลทั่วไปสามารถสมัครเข้ามาเป็นสมาชิกสหกรณ์ในรูปแบบสมาชิกสมทบของสหกรณ์ได้ ซึ่งสหกรณ์แต่ละประเภทก็จะมีกำหนดคุณสมบัติ วิธีการรับสมัคร สิทธิประโยชน์ต่าง ๆ ตลอดจนการขาดจากการเป็นสมาชิกภาพของสมาชิกสมทบไว้ในข้อบังคับของสหกรณ์แต่ละประเภทแล้ว ซึ่งสหกรณ์แต่ละแห่งสามารถกำหนดคุณสมบัติของสมาชิกสมทบที่ต้องการได้ และผู้สนใจที่จะเข้าร่วมในสหกรณ์ก็สามารถจะตรวจสอบคุณสมบัติส่วนตัวของตนเองว่ามีสิทธิในการสมัครเป็นสมาชิกสหกรณ์แต่ละแห่งได้หรือไม่ และเหตุผลอีกประการหนึ่งคือ สหกรณ์ที่จัดตั้งขึ้นในประเทศไทยนั้นมีความหลากหลาย การที่บุคคลใดจะสมัครเข้าเป็นสมาชิกสหกรณ์ใดก็สามารถจะกระทำได้ตามความถนัดและความต้องการของตนเอง หรือหากไม่มีสหกรณ์ใดที่ตรงตามความต้องการก็สามารถรวมกลุ่มกันจัดตั้งเป็นสหกรณ์ที่ตนเองสนใจหรือมีความถนัดขึ้นใหม่ได้อีกทางหนึ่งด้วย

ดังนั้น ในส่วนนี้ผู้วิจัยขอเสนอขั้นตอนการสมัครเป็นสมาชิกสหกรณ์ ซึ่งจะมีผลต่อหลักฐานประกอบในการนำเงินค่าหุ้นสหกรณ์มาหักเป็นค่าลดหย่อนในการเสียภาษีเงินได้บุคคลธรรมดา ซึ่งมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

ขั้นตอนแรก สถานที่ในการสมัครเข้าเป็นสมาชิก และเอกสารประกอบการสมัคร สมาชิกผู้ต้องการซื้อหุ้นสหกรณ์ ต้องไปที่สำนักงานสหกรณ์ที่ตนต้องการจะสมัครเป็นสมาชิก ในวันและเวลาที่เปิดทำการ โดยจะมีเอกสารที่จะใช้ในการสมัครเป็นสมาชิกที่หลักคือ ใบคำขอเป็นสมาชิกสหกรณ์ สำเนาบัตรประชาชนหรือสำเนาบัตรข้าราชการ หนังสือยินยอมให้หักเงินค่าหุ้นจากเงินเดือน (เป็นหนังสือรับรองที่ออกจากหน่วยงานต้นสังกัด)

ขั้นตอนการชำระเงิน ซึ่งจะแบ่งออกเป็น 2 กรณี คือ กรณีการชำระเงินแรกเริ่มเข้าเป็นสมาชิก และกรณีการซื้อหุ้นเป็นรายเดือน ซึ่งมีรายละเอียดดังนี้

กรณีการจ่ายเงินแรกเข้าเป็นสมาชิก ซึ่งสหกรณ์ในแต่ละแห่งจะมีข้อบังคับจำนวนเงินขั้นต่ำในการซื้อหุ้นสหกรณ์แรกเข้า ซึ่งส่วนมากจำนวนเงินขั้นต่ำในการซื้อหุ้นเพื่อสมัครเป็นสมาชิกสหกรณ์ขั้นต่ำจะกำหนดวงเงินไม่สูงมากนัก

กรณีสมาชิกต้องการซื้อหุ้นรายเดือนทุกเดือนอย่างต่อเนื่อง มีวิธีการหลัก 3 ข้อ ดังนี้

1. กรณีสมาชิกต้องการให้มีการหักเงินเดือน เพื่อจ่ายค่าหุ้นให้กับสหกรณ์ ทางสหกรณ์จะต้องให้สมาชิกรับหนังสือรับรองการยอมให้สหกรณ์หักเงินเดือนจากที่ทำงานของสมาชิกเพื่อเป็นหลักฐานในการหักเงินค่าหุ้นเป็นรายเดือน

2. กรณีสมาชิกจ่ายด้วยตนเองที่สำนักงานสหกรณ์ โดยอาจเป็นกรณีที่สมาชิกไม่ได้มีเงินเดือนที่แน่นอนทุกเดือน สมาชิกอาจจะจ่ายเงินค่าหุ้นด้วยตนเองที่สำนักงานสหกรณ์

3. โอนผ่านทางบัญชีธนาคาร ที่ทางสหกรณ์ได้ให้ไว้กับสมาชิก เพื่อความสะดวกหากสมาชิกไม่สามารถเดินทางเข้ามาที่สำนักงานสหกรณ์ได้ สมาชิกสามารถโอนเงินค่าหุ้นชำระแก่สหกรณ์ผ่านทางธนาคาร โดยสมาชิกอาจจะต้องส่งเอกสารยืนยันการโอนเงินให้กับสหกรณ์ เพื่อเป็นหลักฐานในการออกใบเสร็จ

ขั้นตอนหลักฐานที่สมาชิกสหกรณ์จะได้รับจากการซื้อหุ้นสหกรณ์ เมื่อสหกรณ์อนุมัติให้บุคคลดังกล่าวเข้าเป็นสมาชิกสหกรณ์ ซึ่งในขั้นตอนการอนุมัติให้เข้าเป็นสมาชิกสหกรณ์จะใช้เวลาแตกต่างกันในแต่ละสหกรณ์ เนื่องจากต้องมีการพิจารณาคุณสมบัติของบุคคลที่สมัคร และต้องได้การเห็นชอบจากที่ประชุมคณะกรรมการสหกรณ์ เพื่ออนุมัติการเข้าเป็นสมาชิกใหม่ของสหกรณ์ ซึ่งโดยปกติก็มีการประชุมคณะกรรมการสหกรณ์กันอย่างน้อยเดือนละ 1 ครั้ง ดังนั้นการรอการอนุมัติเข้าเป็นสมาชิกสหกรณ์จะใช้เวลาไม่เกิน 1 เดือน และเมื่อบุคคลดังกล่าวได้อนุมัติเข้าเป็นสมาชิกสหกรณ์แล้ว ทางเจ้าหน้าที่ของสหกรณ์ก็จะติดต่อให้ผู้สมัครเข้ามาชำระค่าหุ้นขั้นต้นหรือค่าหุ้นตามความสมัครใจที่สมาชิกต้องการซื้อ และในขั้นตอนนี้ทางสหกรณ์จะออกใบเสร็จรับเงินให้กับสมาชิกสหกรณ์ ซึ่งเป็นใบเสร็จรับรองการซื้อหุ้น กรณีดังกล่าวนี้

ผู้วิจัยมีความเห็นว่า เอกสารหลักฐานในการซื้อหุ้นและการรับรองการซื้อหุ้นในแต่ละครั้งของสมาชิกสหกรณ์ สหกรณ์จำเป็นต้องออกเอกสารหลักฐานที่มีความน่าเชื่อถือมากกว่าการออกเพียงใบเสร็จรับเงินเท่านั้น ผู้วิจัยมีความเห็นว่าทางสหกรณ์ควรต้องออกเป็นสมุดคู่ฝากซื้อหุ้นสหกรณ์ ในลักษณะสมุดคู่ฝากของเงินฝากธนาคาร และต้องมีการออกหนังสือรับรองการซื้อหุ้นที่แสดงจำนวนหุ้นและจำนวนเงินสะสมที่มีอยู่ให้ชัดเจน และควรจะมีการออกหนังสือแสดงให้เห็นถึงจำนวนเงินค่าหุ้นที่สมาชิกสหกรณ์ได้จ่ายไปในแต่ละปี เพื่อใช้ในการรับรองการใช้ในการลดหย่อนภาษีเงินได้บุคคลธรรมดาที่จะนำเสนอต่อไป เนื่องจากการลดหย่อนภาษีจำเป็นต้องมีหลักฐานที่น่าเชื่อถือได้ และเพื่อเป็นไปตามหลักความสะดวกในจัดเก็บภาษีที่ดี ทางสหกรณ์จึงควร

ออกหนังสือรับรองการซื้อหุ้นเป็นรายปีให้กับสมาชิกเพื่อจะได้ใช้ประโยชน์ทางด้านภาษีอากรต่อไป

5.2.2 ข้อเสนอแนะในส่วนหลักเกณฑ์วิธีการที่เหมาะสมในการนำเงินค่าหุ้นสหกรณ์มาใช้เป็นค่าลดหย่อนในการเสียภาษีเงินได้บุคคลธรรมดา

เนื่องจากการนำเงินค่าซื้อหุ้นสหกรณ์มาใช้เป็นค่าลดหย่อนในการเสียภาษีเงินได้บุคคลธรรมดาขัดต่อหลักความมีประสิทธิภาพในการจัดเก็บภาษีอากร ตามที่ได้วิเคราะห์ไว้แล้วในบทที่ 4 ดังนั้นการที่จะแก้ปัญหาดังกล่าว จึงจำเป็นต้องกำหนดหลักเกณฑ์ในการนำเงินค่าหุ้นสหกรณ์มาใช้เป็นค่าลดหย่อนในการเสียภาษีเงินได้บุคคลธรรมดา เพื่อให้ผู้เสียภาษีสามารถกำหนดจำนวนจำนวนภาษีที่ต้องชำระได้อย่างแน่นอน และหลักเกณฑ์ที่มีความชัดเจนและแน่นอนจะช่วยให้ผู้เสียภาษีให้ความร่วมมือในการปฏิบัติตามกฎหมายได้อีกทางหนึ่งด้วย อันจะเป็นการปฏิบัติที่เป็นไปตามหลักความมีประสิทธิภาพในการจัดเก็บภาษีอากร

ดังนั้น วิจัยขอเสนอ โดยนำแนวคิดมาจากหลักเกณฑ์การหักค่าลดหย่อนภาษีกรณีการซื้อหน่วยลงทุนในกองทุนรวมเพื่อการเลี้ยงชีพ (RMF) และการซื้อหน่วยลงทุนในกองทุนรวมหุ้นระยะยาว (LTF) เนื่องจากการหักค่าลดหย่อนภาษีกรณีการซื้อหน่วยลงทุนรวมเพื่อการเลี้ยงชีพ (RMF) และการซื้อหน่วยลงทุนในกองทุนรวมหุ้นระยะยาว (LTF) เป็นกรณีที่ใกล้เคียงกับการนำเงินค่าหุ้นสหกรณ์มาใช้เป็นค่าลดหย่อน เพราะเป็นการส่งเสริมให้มีการลงทุนในกิจการใดกิจการหนึ่งโดยเฉพาะ โดยการใช้นโยบายทางด้านภาษีอากร ซึ่งเป็นไปตามแนวคิดการบรรเทาภาระภาษีที่ไม่ใช่โครงสร้างทางภาษี

หลักเกณฑ์การนำเงินค่าหุ้นสหกรณ์มาคำนวณเป็นค่าลดหย่อนในการเสียภาษีเงินได้บุคคลธรรมดา ผู้วิจัยขอเสนอดังต่อไปนี้

1) การนำเงินค่าหุ้นสหกรณ์มาคำนวณเป็นค่าลดหย่อนในการเสียภาษีเงินได้บุคคลธรรมดานั้น สมาชิกสหกรณ์ผู้ซื้อหุ้นจะต้องซื้อหุ้นติดต่อกันอย่างน้อย 5 ปี และผู้ซื้อหุ้นที่ต้องการนำเงินค่าหุ้นมาใช้เป็นค่าลดหย่อนภาษีเงินได้บุคคลธรรมดานั้นต้องมีการส่งเงินค่าหุ้นอย่างสม่ำเสมอทุกเดือนในจำนวนเงินขั้นต่ำตามข้อบังคับของสหกรณ์ในแต่ละที่

เหตุผลที่ต้องการให้มีการซื้อหุ้นสหกรณ์ติดต่อกันอย่างน้อย 5 ปีถึงจะนำเงินค่าหุ้นสหกรณ์ในปีภาษีนั้นมาใช้เป็นค่าลดหย่อนได้ เนื่องจากการซื้อหุ้นสหกรณ์เป็นการเพิ่มทุนให้กับสหกรณ์ที่ตนเองเป็นสมาชิกอยู่ ดังนั้น หากต้องการให้สหกรณ์มีทุนที่ยั่งยืนและเพียงพอ สมาชิกสหกรณ์จำเป็นต้องลงทุนในสหกรณ์อย่างสม่ำเสมอในระยะเวลาที่พอสมควร

2) ในแต่ละปี สมาชิกสหกรณ์ที่ต้องการนำเงินค่าหุ้นมาคำนวณเป็นค่าลดหย่อนในการเสียภาษีเงินได้บุคคลธรรมดา สามารถนำเงินค่าหุ้นมาหักเป็นค่าลดหย่อนได้ตามจำนวนที่จ่ายไปจริงแต่ไม่เกิน 150,000 บาท

เหตุผลที่ต้องจำกัดจำนวนเงินขึ้นสูงสุดไว้ เนื่องจาก กฎหมายสหกรณ์ยังมีข้อจำกัดในการนำเงินทุนเรือนหุ้นของสหกรณ์ไปลงทุนในกิจการประเภทอื่น ๆ ที่กฎหมายไม่ได้ระบุไว้ ดังนั้น หากสหกรณ์ใดมีเงินทุนเรือนหุ้นที่มากเกินไป จะส่งผลให้สหกรณ์นั้นมีเงินต้นระบบ ซึ่งอาจจะก่อให้เกิดปัญหาอื่น ๆ ต่อไปได้

การกำหนดจำนวนเงินขึ้นสูงสุดดังกล่าวนี้ ผู้วิจัยได้อ้างอิงมาจากผลงานการวิจัยเรื่อง “การปฏิรูประบบภาษีเพื่อคนไทยเสมอหน้า”¹ โดย ดร.ปัทม์ อนันต์อภิบุตร ซึ่งในผลงานการวิจัยดังกล่าวได้มีการเสนอแนวทางในการปรับปรุงค่าลดหย่อนว่า “ค่าลดหย่อนที่เหมาะสมที่รัฐบาลจะใช้เพื่อเป็นเครื่องมือในการดำเนินนโยบายเพื่อส่งเสริมภาคเศรษฐกิจหรือภาคสังคม ควรอยู่ในขอบเขตที่เหมาะสม ควรเน้นการลดหย่อนผู้ที่มีเงินได้สุทธิไม่เกิน 1 ล้านบาทต่อปี” ดังนั้น ผู้วิจัยจึงมีความเห็นว่าการกำหนดให้นำเงินค่าหุ้นสหกรณ์มาคำนวณเป็นค่าลดหย่อนในการเสียภาษีเงินได้บุคคลธรรมดา ควรมีจำนวนที่จำกัด เป็นการกำหนดจำนวนเงินที่แน่นอน เพื่อความชัดเจนในการคิดคำนวณภาษี และเป็นการป้องกันการหลบหลีกภาษีได้ในอีกทางหนึ่งด้วย

3) หลักฐานในการการนำเงินค่าหุ้นสหกรณ์มาคำนวณเป็นค่าลดหย่อนในการเสียภาษีเงินได้บุคคลธรรมดา นั้น สหกรณ์ที่สามารถให้สมาชิกนำเงินค่าซื้อหุ้นมาหักเป็นค่าลดหย่อนภาษีเงินได้บุคคลธรรมดาได้นั้นต้องเป็นสหกรณ์ที่ได้จดทะเบียนถูกต้องตามพระราชบัญญัติสหกรณ์ และต้องเป็นสหกรณ์ที่ได้ลงทะเบียนไว้กับกรมสรรพากรและสหกรณ์ดังกล่าวต้องมีการออกใบรับรองการซื้อหุ้นสหกรณ์ให้กับสมาชิกเพื่อให้สมาชิกรับมาเป็นหลักฐานในการหักค่าลดหย่อนภาษีเงินได้บุคคลธรรมดา เหตุผลที่จำเป็นต้องให้สหกรณ์มีการลงทะเบียนกับกรมสรรพากรเนื่องจากการป้องกันการจัดตั้งสหกรณ์เพื่อนำเงินไปใช้ในทางที่ผิดวัตถุประสงค์ และเพื่อป้องกันการสร้างหลักฐานเท็จเพื่อใช้ในการลดหย่อนภาษีเป็นการป้องกันปัญหาการหลบหลีกภาษี

ปัจจุบันสหกรณ์ที่ถูกต้องตามกฎหมายจะต้องจดทะเบียนตามพระราชบัญญัติสหกรณ์ โดยมีนายทะเบียนสหกรณ์เป็นผู้ควบคุมและดูแล ดังนั้น กรณีที่จะมีการกำหนดให้สหกรณ์ที่สมาชิกสามารถนำเงินค่าซื้อหุ้นสหกรณ์มาหักเป็นค่าลดหย่อนภาษีเงินได้บุคคลธรรมดาได้นั้น ต้องขึ้นทะเบียนกับกรมสรรพากรก็ไม่ใช่ข้อที่ยุ้งยาก เนื่องจากกรมส่งเสริมสหกรณ์มีข้อมูลพื้นฐานของสหกรณ์ในระบบอยู่แล้ว

¹ ปัทม์ อนันต์อภิบุตร. (2555). การปฏิรูประบบภาษีเพื่อสังคมไทยเสมอหน้า. สืบค้น 30 พฤศจิกายน 2557, จาก http://v-reform.org/wp-content/uploads/2012/10/Full-Paper_tax_pan.pdf.

4) หลักเกณฑ์ข้างต้นดังกล่าว ผู้วิจัยมีความเห็นว่าควรมีการกำหนดระยะเวลาการให้สิทธิประโยชน์ทางด้านภาษีไว้ล่วงหน้าเป็น ระยะเวลาไม่เกิน 5 ปีภาษีก่อน เนื่องจากการกำหนดให้นำเงินค่าหุ้นสหกรณ์มาคำนวณเป็นค่าลดหย่อนในการเสียภาษีเงินได้บุคคลธรรมดา นั้น ผู้วิจัยมีวัตถุประสงค์หลักเพื่อส่งเสริมสหกรณ์ ดังนั้นการกำหนดระยะเวลาการใช้สิทธิประโยชน์ไว้นั้นสามารถที่จะวัดได้ว่าในระยะเวลาดังกล่าวที่กฎหมายได้ให้สิทธิประโยชน์ทางภาษีแก่ผู้เสียภาษีสามารถช่วยในการส่งเสริมกิจการสหกรณ์ได้ผลดีหรือไม่เพียงใด หากการให้สิทธิประโยชน์ทางภาษีดังกล่าวข้างต้นส่งผลที่ดีต่อกิจการสหกรณ์แล้ว ก็สามารถจะขยายระยะเวลาในการดำเนินการได้ต่อไปในอนาคต

5.2.3 ข้อเสนอแนะประเด็นการออกกฎหมายภาษีลำดับรองเพื่อนำเงินค่าหุ้นสหกรณ์มาคำนวณเป็นค่าลดหย่อนในการเสียภาษีเงินได้บุคคลธรรมดา

จากที่ได้กล่าวมาแล้วในบทที่ 2 ซึ่งผู้วิจัยได้ศึกษาถึงระบบกฎหมายภาษี ซึ่งประกอบด้วย กฎหมายแม่บทและกฎหมายลำดับรอง เนื่องจากกฎหมายแม่บทหรือกฎหมายในระดับพระราชบัญญัติอาจขาดรายละเอียด และกฎเกณฑ์ทางเทคนิค ที่จะสามารถทำให้กฎหมายบังคับใช้ได้มีประสิทธิภาพ ดังนั้นกฎหมายแม่บทจึงให้อำนาจองค์กรฝ่ายบริหารในการออกกฎหมายลำดับรองซึ่งอยู่ภายใต้ขอบเขตอำนาจที่กฎหมายแม่บทได้ให้ไว้

จากการศึกษาพบว่ากฎหมายลำดับรองในพระราชบัญญัติภาษีของไทย (ประมวลรัษฎากร) มีอยู่จำนวนมาก เช่น พระราชกฤษฎีกา กฎกระทรวง ประกาศกระทรวงการคลัง ระเบียบกระทรวงการคลัง ประกาศอธิบดี และคำสั่งกรมฯ เป็นต้น

ซึ่งจากการศึกษาข้างต้นเกี่ยวกับการยกเว้นภาษี และการลดหย่อนภาษีเงินได้บุคคลธรรมดา ประมวลรัษฎากร ผู้วิจัยพบว่า มีบทบัญญัติให้อำนาจฝ่ายบริหารสามารถออกกฎหมายลำดับรองในเรื่องดังกล่าวได้ในลักษณะดังต่อไปนี้

1) มีการให้ฝ่ายบริหารออกกฎกระทรวงยกเว้นภาษีเงินได้บุคคลธรรมดาได้ โดยอาศัยอำนาจตามประมวลรัษฎากร มาตรา 42(7) ออกกฎกระทรวง 126(พ.ศ.2509) ระบุประเภทเงินได้ที่ได้รับการยกเว้นภาษี มีจำนวน 79 ประเภท

2) ตามมาตรา 3 แห่งประมวลรัษฎากร ให้อำนาจในการตราพระราชกฤษฎีกา ในการลดหรือยกเว้นบรรดารัษฎากรประเภทต่าง ๆ ซึ่งเรียกเก็บตามประมวลรัษฎากรนี้ เช่น พระราชกฤษฎีกาออกตามความในประมวลรัษฎากรว่าด้วยการลดอัตรารัษฎากร (ฉบับที่ 576)พ.ศ. 2557

3) ตามมาตรา 4 แห่งประมวลรัษฎากร ให้อำนาจรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการคลัง ซึ่งรักษาการตามประมวลรัษฎากร มีอำนาจในการออกกฎกระทรวง กำหนดกิจการอื่นเพื่อปฏิบัติการตามประมวลรัษฎากรนี้

4) ตามมาตรา 42(17) แห่งประมวลรัษฎากร ระบุว่า “เงินได้ตามที่จะได้กำหนดยกเว้น โดยกฎกระทรวง” เป็นเงินได้พึงประเมินประเภทที่ให้การยกเว้นไม่ต้องรวมคำนวณเพื่อเสียภาษีเงินได้

การออกกฎหมายลำดับรองเกี่ยวกับการหักค่าลดหย่อนและการยกเว้นภาษีจึงสามารถทำได้ เนื่องจากประมวลรัษฎากรได้ให้อำนาจไว้ตามที่ได้อ้างไว้ข้างต้น

ดังนั้น ผู้วิจัยขอเสนอให้มีการเพิ่มเติม กฎกระทรวงว่าด้วยการยกเว้นรัษฎากร โดยมีข้อความดังต่อไปนี้

“เงินได้เท่าที่จ่ายเป็นค่าซื้อหุ้นสหกรณ์ ซึ่งเป็นสหกรณ์ที่ได้รับการจดทะเบียนตามกฎหมายว่าด้วยการสหกรณ์ ในจำนวนที่ได้จ่ายไปจริง แต่ไม่เกินหนึ่งแสนห้าหมื่นบาทถ้วน สำหรับปีภาษีนั้น โดยผู้มีเงินได้ต้องซื้อหุ้นสหกรณ์ติดต่อกันไม่น้อยกว่าห้าปี นับตั้งแต่วันที่ซื้อหุ้นสหกรณ์เป็นครั้งแรก

เงินได้ที่ได้รับการยกเว้นตามวรรคหนึ่ง ให้เป็นไปตามหลักเกณฑ์ วิธีการ และเงื่อนไขที่อธิบดีกำหนด

ในกรณีที่ผู้มีเงินได้ไม่ปฏิบัติตามหลักเกณฑ์ วิธีการ และเงื่อนไขที่กำหนดในวรรคสอง ให้ผู้มีเงินได้หมดสิทธิได้รับยกเว้นตามวรรคหนึ่ง และต้องเสียภาษีเงินได้สำหรับเงินได้ที่ได้รับยกเว้นภาษีตามวรรคหนึ่งด้วย”

เหตุผลที่จะออกกฎหมายลำดับรองเพื่อนำเงินค่าหุ้นสหกรณ์มาคำนวณเป็นค่าลดหย่อนในการเสียภาษีเงินได้บุคคลธรรมดา นั้น ก็เพื่อจะส่งเสริมให้มีการสมัครเข้ามาเป็นสมาชิกสหกรณ์ในจำนวนที่มากขึ้น เพื่อเป็นการสนองนโยบายของรัฐที่จะส่งเสริมระบบสหกรณ์ของประเทศไทยให้มีความยั่งยืน

ผู้วิจัยได้สรุปหลักเกณฑ์สิทธิประโยชน์ทางภาษี ที่ผู้จ่ายเงินค่าซื้อหุ้นสหกรณ์จะได้รับ มีดังนี้

1. ประเภทเงินค่าซื้อหุ้นสหกรณ์ที่ได้รับสิทธิประโยชน์ทางภาษี
เงินที่จ่ายเป็นค่าซื้อหุ้นสหกรณ์ และได้รับสิทธิประโยชน์ทางภาษี ต้องเป็น “เงินได้พึงประเมินตามประมวลรัษฎากร” ของผู้มีเงินได้ ซึ่งเป็นบุคคลธรรมดา
2. เงื่อนไขการซื้อเงินสหกรณ์ ที่ผู้ซื้อหุ้นสหกรณ์จะได้รับสิทธิประโยชน์ทางภาษี
เงินที่จ่ายเป็นค่าซื้อหุ้นสหกรณ์ ที่ได้รับการยกเว้นไม่ต้องรวมคำนวณเพื่อเสียภาษีเงินได้บุคคลธรรมดา ต้องเป็นไปตามหลักเกณฑ์ วิธีการ และเงื่อนไข ดังนี้

1) ผู้ซื้อหุ้นสหกรณ์ต้องซื้อหุ้นสหกรณ์ ขึ้นค่าตามจำนวนที่กำหนดในข้อบังคับของแต่ละสหกรณ์

2) ผู้ซื้อหุ้นสหกรณ์ต้องซื้อหุ้นสหกรณ์ ไม่น้อยกว่าปีละ 1 ครั้ง และต้องซื้อหุ้นสหกรณ์ติดต่อกัน เป็นระยะเวลาไม่น้อยกว่า 5 ปี ตั้งแต่วันที่ซื้อครั้งแรก

3) ผู้ซื้อหุ้นสหกรณ์สามารถนำเงินค่าซื้อหุ้นสหกรณ์ตามจำนวนที่ได้จ่ายไปจริงในแต่ละปี มาหักเป็นค่าลดหย่อนภาษีเงินได้บุคคลธรรมดาได้เต็มจำนวน แต่ไม่เกิน 150,000 บาท ต่อปีภาษีอากร โดยสามารถนำเงินค่าซื้อหุ้นสหกรณ์มาหักเป็นค่าลดหย่อนภาษีเงินได้บุคคลธรรมดาได้ตั้งแต่ปีแรกที่ซื้อหุ้นสหกรณ์

4) เงินค่าซื้อหุ้นสหกรณ์ ที่ผู้ซื้อหุ้นสหกรณ์ได้รับจากการขายคืนเงินค่าหุ้นสหกรณ์ จะได้รับการยกเว้นไม่ต้องรวมคำนวณเพื่อเสียภาษีเงินได้ เมื่อเข้าเงื่อนไข ดังนี้

(1) กรณีซื้อหุ้นสหกรณ์ติดต่อกันไม่น้อยกว่า 5 ปี นับตั้งแต่วันที่ซื้อหุ้นสหกรณ์เป็นครั้งแรก

(2) กรณีทุพพลภาพจนไม่สามารถประกอบอาชีพได้ ต้องมีใบรับรองแพทย์ที่ทางราชการรับรองได้ตรวจและแสดงความเห็นว่าทุพพลภาพ

(3) กรณีตายในระยะเวลาการเป็นสมาชิกสหกรณ์

3. กรณีผู้ซื้อหุ้นสหกรณ์ ปฏิบัติผิดเงื่อนไขการได้รับสิทธิประโยชน์ทางภาษี

1) กรณีการขายหุ้นสหกรณ์คืนก่อนกำหนดระยะเวลา 5 ปี เป็นกรณีผู้ซื้อหุ้นสหกรณ์ซื้อหุ้นสหกรณ์ติดต่อกันน้อยกว่า 5 ปี นับตั้งแต่วันที่ซื้อหุ้นสหกรณ์เป็นครั้งแรก ถือว่าปฏิบัติผิดเงื่อนไขการได้รับสิทธิประโยชน์ทางภาษี ผู้ซื้อหุ้นสหกรณ์ต้องดำเนินการดังนี้

(1) ชำระคืนสิทธิประโยชน์ทางภาษีที่ได้มาในช่วงระยะเวลาไม่เกิน 5 ปีปฏิทิน (นับย้อนหลังตั้งแต่ปีก่อนปีที่ปฏิบัติผิดเงื่อนไข) โดยต้องชำระคืนภายในเดือนมีนาคมของปีถัดจากปีที่ปฏิบัติผิดเงื่อนไข

(2) กรณีที่ผู้ซื้อหุ้นสหกรณ์ปฏิบัติผิดเงื่อนไข และดำเนินการชำระคืนสิทธิประโยชน์ทางภาษีที่ได้มาในช่วงระยะเวลาไม่เกิน 5 ปีปฏิทินล่าช้า คือไม่ทันภายในเดือนมีนาคมของปีถัดจากปีที่ปฏิบัติผิดเงื่อนไขนั้น ผู้ซื้อหุ้นสหกรณ์ต้องชำระเงินเพิ่ม ตามมาตรา 27 แห่งประมวลรัษฎากรในอัตราร้อยละ 1.5 ต่อเดือนของจำนวนเงินภาษีที่ได้รับการยกเว้น

(3) กรณีผู้ซื้อหุ้นสหกรณ์ ไม่ดำเนินการชำระคืนเงินสิทธิประโยชน์ทางภาษีอากรภายในเดือนมีนาคมของปีถัดจากปีปฏิบัติผิดเงื่อนไขการลงทุน และต่อมาถูกเจ้าพนักงานประเมินออกหมายเรียก ผู้ซื้อหุ้นสหกรณ์ต้องเสียเงินเพิ่ม ตามข้อ (2) และอาจต้องเสียเบี้ยปรับ ตามมาตรา 22 หรือ 26 แห่งประมวลรัษฎากรด้วย แล้วแต่กรณี

ตัวอย่างประกอบ กรณีผู้ซื้อหุ้นสหกรณ์ ปฏิบัติตามเงื่อนไขการขอรับสิทธิประโยชน์ทางภาษีอากรว่าถูกต้องหรือไม่ และเข้าข่ายต้องชำระคืนสิทธิประโยชน์ทางภาษีที่เคยได้รับหรือไม่

ตัวอย่างกรณี 1 การปฏิบัติถูกต้องตามเงื่อนไข

วันที่ซื้อหุ้นสหกรณ์	ปีที่ซื้อหุ้นสหกรณ์	เงินค่าซื้อหุ้นสหกรณ์
16 พฤษภาคม 2558	1	5,000
16 พฤษภาคม 2559	2	5,000
16 พฤษภาคม 2560	3	5,000
16 พฤษภาคม 2561	4	5,000
16 พฤษภาคม 2562	5	5,000
16 พฤษภาคม 2563	6	5,000
16 พฤษภาคม 2564	7	5,000

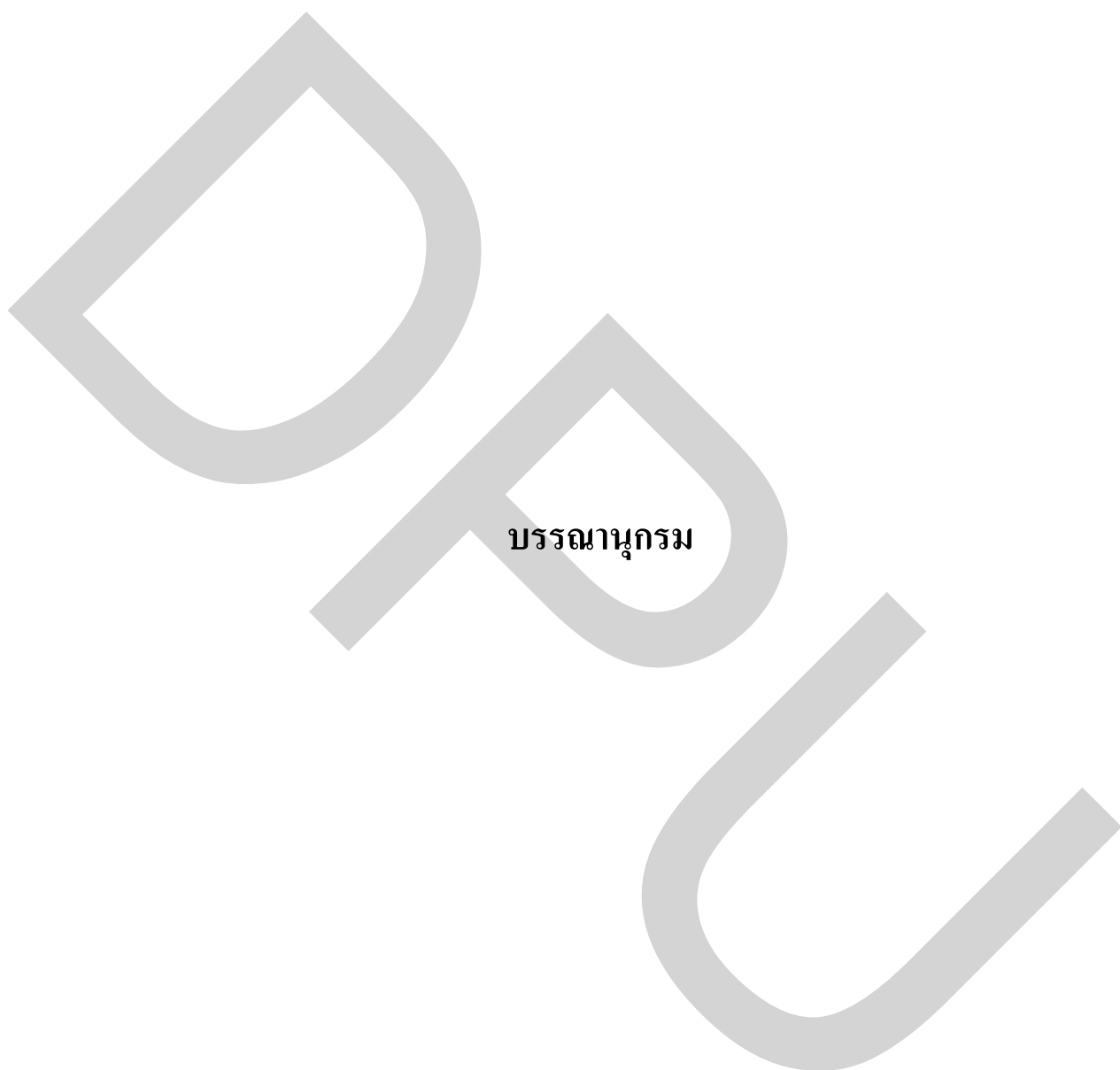
จากตัวอย่าง ผู้ซื้อหุ้นสหกรณ์ สามารถใช้สิทธิลดหย่อนภาษีอากรได้ตั้งแต่ ปี 2558 โดยสามารถหักค่าลดหย่อนได้จำนวนที่จ่ายไปจริง คือ 5,000 บาท โดยจากตัวอย่างข้างต้น ผู้ซื้อหุ้นได้ปฏิบัติถูกต้องตามเงื่อนไข ถึงแม้ว่า ปี ที่ 7 ผู้ซื้อหุ้นจะขายคืนเงินค่าหุ้น ก็สามารถทำได้

ตัวอย่างกรณี 2 เงื่อนไขการขายค่าซื้อหุ้นสหกรณ์คืน ก่อนกำหนด

วันที่ซื้อหุ้นสหกรณ์	ปีที่ซื้อหุ้นสหกรณ์	เงินค่าซื้อหุ้นสหกรณ์
16 พฤษภาคม 2558	1	5,000
16 พฤษภาคม 2559	2	5,000
16 พฤษภาคม 2560	3	5,000
16 พฤษภาคม 2561	4	5,000
16 พฤษภาคม 2562	5	ขายค่าซื้อหุ้นสหกรณ์คืนทั้งหมด

จากตัวอย่าง ผู้ซื้อหุ้นสหกรณ์ สามารถใช้สิทธิประโยชน์ทางภาษีในการหักค่าลดหย่อนได้ตั้งแต่ปี 2558 ซึ่งเป็นปีแรกในการซื้อหุ้นสหกรณ์ และสามารถ ใช้สิทธิประโยชน์ในการหักค่าลดหย่อนได้ในปีต่อ ๆ ไป ได้เท่าจำนวนเงินค่าซื้อหุ้นสหกรณ์ที่ได้จ่ายไปจริง จำนวน 5,000 บาท รวมแล้ว 4 ปี ผู้ซื้อหุ้นสหกรณ์ นำเงินค่าซื้อหุ้นสหกรณ์มาหักเป็นค่าลดหย่อนไป จำนวน 20,000 บาท

แต่ในตัวอย่างข้างต้น ผู้ซื้อหุ้นสหกรณ์ไม่ได้ปฏิบัติตามเงื่อนไข โดยผู้ซื้อหุ้นสหกรณ์ซื้อหุ้นสหกรณ์ติดต่อกันน้อยกว่า 5 ปี นับตั้งแต่วันที่ซื้อหุ้นสหกรณ์ครั้งแรก ดังนั้น ผู้ซื้อหุ้นสหกรณ์ต้องชำระคืนสิทธิประโยชน์ทางภาษีที่เคยได้รับในช่วง 5 ปีปฏิทินที่ผ่านมา (คือ ปีที่1-4) ภายในเดือนมีนาคมของปีที่ 6 หากไม่ดำเนินการคืนเงินสิทธิประโยชน์ทางภาษีภายในกำหนด และถูกเจ้าพนักงานประเมินออกหมายเรียก ผู้ซื้อหุ้นสหกรณ์ต้องชำระเงินเพิ่ม และอาจต้องเสียค่าปรับอีกด้วย

บรรณานุกรม

บรรณานุกรม

ภาษาไทย

- กฎกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ กำหนดประเภทของสหกรณ์ที่รับจดทะเบียน พ.ศ. 2548.
- กรมตรวจบัญชีสหกรณ์. (2557). *ภาวะเศรษฐกิจภาคสหกรณ์ไทย ปี 2556*. กรุงเทพฯ: ตะวันออก.
- กรมตรวจบัญชีสหกรณ์. (2557). *สารสนเทศความรู้ทางการเงินสหกรณ์ทุกประเภท ประจำปี 2556*. กรุงเทพฯ: ตะวันออก.
- กรมส่งเสริมสหกรณ์. (ม.ป.ป.). *ความรู้ทั่วไปเกี่ยวกับสหกรณ์*. สืบค้น 27 พฤศจิกายน 2557, จาก http://203.185.148.54/known_coop03.html
- กรมส่งเสริมสหกรณ์. (ม.ป.ป.). *ประเภทของสหกรณ์*. สืบค้น 20 พฤศจิกายน 2557 จาก, http://203.185.148.54/known_coop08.htm
- กรมส่งเสริมสหกรณ์. (ม.ป.ป.). *สหกรณ์การประมง*. สืบค้น 20 พฤศจิกายน 2557 จาก, http://203.185.148.54/ewt/web_cpd/1
- กรมส่งเสริมสหกรณ์. (ม.ป.ป.). *สหกรณ์เครดิตยูเนียน*. สืบค้น 20 พฤศจิกายน 2557 จาก, http://203.185.148.54/ewt/web_cpd/1
- กรมส่งเสริมสหกรณ์. (ม.ป.ป.). *สหกรณ์นิคม*. สืบค้น 20 พฤศจิกายน 2557 จาก, http://203.185.148.54/ewt/web_cpd/1
- กรมส่งเสริมสหกรณ์. (ม.ป.ป.). *สหกรณ์บริการ*. สืบค้น 20 พฤศจิกายน 2557 จาก, http://203.185.148.54/ewt/web_cpd/1
- กรมส่งเสริมสหกรณ์. (ม.ป.ป.). *สหกรณ์ภาคเกษตร*. สืบค้น 20 พฤศจิกายน 2557 จาก, http://203.185.148.54/ewt/web_cpd/
- กรมส่งเสริมสหกรณ์. (ม.ป.ป.). *สหกรณ์ร้านค้า*. สืบค้น 20 พฤศจิกายน 2557 จาก, http://203.185.148.54/ewt/web_cpd/1
- กรมส่งเสริมสหกรณ์. (ม.ป.ป.). *สหกรณ์ออมทรัพย์*. สืบค้น 20 พฤศจิกายน 2557, จาก http://203.185.148.54/ewt/web_cpd/1
- กรมส่งเสริมสหกรณ์. (ม.ป.ป.). *หลักการสหกรณ์*. สืบค้น 20 พฤศจิกายน 2557, จาก http://203.185.148.54/known_coop07.html

- กรมส่งเสริมสหกรณ์. (ม.ป.ป.). *อุดมการณ์สหกรณ์*. สืบค้น 20 พฤศจิกายน 2557, จาก http://clt.or.th/coop_translate/Articles/Coop_policies/
- กรมสรรพากร. (ม.ป.ป.). *สรุปวิธีการคำนวณภาษี*. สืบค้น 20 พฤศจิกายน 2557, จาก http://www.rd.go.th/publish/fileadmin/user_upload/porkor/pdf/cal.pdf
- กลุ่มนักวิชาการภาษีอากร. (2557). *ภาษีอากรตามประมวลรัษฎากร 2557*. กรุงเทพฯ: เรือนแก้วการพิมพ์.
- กองวิชาการ กรมส่งเสริมสหกรณ์. (2542). *การสหกรณ์ในประเทศไทย*. กรุงเทพฯ: ชุมชนสหกรณ์แห่งประเทศไทย.
- กัลยาณี พริยะพันธุ์. (2531). *หลักการลงทุน*. กรุงเทพฯ: เอ็ดดิสันเพลส.
- โกเมนทร์ สืบวิเศษ. (2548). *วิชาภาษีอากรว่าด้วยภาษีเงินได้บุคคลธรรมดา*. กรุงเทพฯ: ชวนพิมพ์.
- ไกรยุทธ ชีรตยาสินันท์. (2521). *ทฤษฎีภาษีเงินได้และภาษีเงินได้ของไทย*. กรุงเทพฯ: ดวงกมล.
- คำพิพากษา ศาลปกครองพิษณุโลก คดีหมายเลขแดงที่ 51/2557.
- คำสั่งนายทะเบียนสหกรณ์ ที่ 278/2549 เรื่องให้สหกรณ์และชุมนุมสหกรณ์กำหนด เรื่องการจ่ายเงินค่าหุ้นในกรณีขาดทุนเกินทุนสำรองที่มีอยู่ไว้ในข้อบังคับ.
- จรัสศรี ตั้งจิตต์พิมล. (2547). *ปัญหาการจัดเก็บภาษีเงินได้ของสัญญาขายฝาก: ศึกษาเปรียบเทียบกับเงินได้ประเภทดอกเบี้ย* (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ). กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต.
- จิรศักดิ์ รอดจันทร์. (2556). *ภาษีเงินได้บุคคลธรรมดา: หลักการและบทวิเคราะห์*. กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- จุฑาทิพย์ ภักธราวาท. (2540). *การจัดการสหกรณ์ออมทรัพย์*. กรุงเทพฯ: ชุมชนสหกรณ์ออมทรัพย์แห่งประเทศไทย.
- ชัยสิทธิ์ ตราชูธรรม. (2541). *คำอธิบายกฎหมายภาษีอากร เล่ม 1*. กรุงเทพฯ: ทิธีเทรนนิ่ง.
- ชัยสิทธิ์ ตราชูธรรม. (2544). *การวางแผนภาษีอากร*. กรุงเทพฯ: สถาบันทิธีเทรนนิ่ง.
- ดุยลักษณ์ ตราชูธรรม. (2550). *หลักกฎหมายภาษีอากร (The Principle of Tax Law)*. กรุงเทพฯ: สถาบันทิธีเทรนนิ่งเซนเตอร์.
- ตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย. (ม.ป.ป.). *กองทุนรวม*. สืบค้น 20 ตุลาคม 2557, จาก <http://www.thaimutualfund.com/AIMC/index.jsp>
- ไทยพับลิก้า. (ม.ป.ป.). *โครงสร้างภาษีเงินได้บุคคลธรรมดา (5): ร้อยเงินลดหย่อน LTF ไม่เกิน 15,000 บาท รายได้เพิ่ม 1,600 ล้านบาท/ปี*. สืบค้น 15 มิถุนายน 2557, จาก <http://thaipublica.org/2012/05/personal-income-tax-structure-4-2/>

บล็อกภาษีข้างถนน. (ม.ป.ป.). ว่าด้วยเรื่องของการออม การวางแผนภาษี และมนุษย์เงินเดือน
ตอนที่ 4. สืบค้น 2 ตุลาคม 2557, จาก <http://tax.bugnoms.com/tax-saving-and-saving-plan-for-salaryman-4/>

บุญธรรม ราชรักษ์. (2552). *ทฤษฎีภาษีอากร The Theory of Taxation*. กรุงเทพฯ: ทีทีเอ็น.

ประกาศนายทะเบียนสภครรณ เรื่อง กำหนดประเภทของสภครรณที่สามารถรับสมาชิกสมทบได้.

ประกาศนายทะเบียนสภครรณ เรื่อง กำหนดอัตราดอกเบี้ยเงินรับฝากของสภครรณ.

ประกาศอธิบดีกรมสรรพากรเกี่ยวกับภาษีเงินได้ (ฉบับที่ 177) เรื่องกำหนดหลักเกณฑ์ วิธีการ และเงื่อนไขเพื่อการยกเว้นภาษีเงินได้สำหรับดอกเบี้ยเงินฝากธนาคารในราชอาณาจักรที่ต้องจ่ายคืนเมื่อทวงถามประเภทออมทรัพย์.

ประกาศอธิบดีกรมสรรพากรเกี่ยวกับภาษีเงินได้ (ฉบับที่ 257) เรื่องกำหนดหลักเกณฑ์ วิธีการ และเงื่อนไขสำหรับเงินได้เท่าที่ได้จ่ายเป็นค่าซื้อหน่วยลงทุนในกองทุนรวมหุ้นระยะยาว.

ประกาศอธิบดีกรมสรรพากรเกี่ยวกับภาษีเงินได้ (ฉบับที่ 258) เรื่องกำหนดหลักเกณฑ์ วิธีการ และเงื่อนไข เพื่อการยกเว้นภาษีเงินได้ สำหรับเงินได้หรือผลประโยชน์ใดๆ ที่ได้รับเนื่องจากการขายหน่วยลงทุน คืนให้กองทุนรวมเพื่อการเลี้ยงชีพ.

ประกาศอธิบดีกรมสรรพากรเกี่ยวกับภาษีเงินได้ (ฉบับที่ 259) เรื่องกำหนดหลักเกณฑ์ วิธีการ และเงื่อนไข เพื่อการยกเว้นภาษีเงินได้ สำหรับเงินได้เท่าที่ได้จ่ายเป็นค่าซื้อหน่วยลงทุนในกองทุนรวมเพื่อการเลี้ยงชีพ.

ประกาศอธิบดีกรมสรรพากรเกี่ยวกับภาษีเงินได้ (ฉบับที่ 55) เรื่อง หลักเกณฑ์ วิธีการ และเงื่อนไขเพื่อการยกเว้นภาษีเงินได้ สำหรับดอกเบี้ยเงินฝากในราชอาณาจักรที่ต้องจ่ายคืนเมื่อทวงถามประเภทออมทรัพย์.

ประกาศอธิบดีกรมสรรพากรเกี่ยวกับภาษีเงินได้ (ฉบับที่ 64) เรื่องกำหนดหลักเกณฑ์ วิธีการ และเงื่อนไข เพื่อยกเว้นภาษีเงินได้ สำหรับดอกเบี้ยเงินฝากธนาคาร และดอกเบี้ยเงินฝากออมทรัพย์ซึ่งเป็นการ ฝากเงินในประเทศ.

ประกาศอธิบดีกรมสรรพากรเกี่ยวกับภาษีเงินได้ (ฉบับที่ 91) เรื่องกำหนดหลักเกณฑ์ วิธีการ และเงื่อนไข สำหรับกรณีผู้ถือหน่วยลงทุนในกองทุนรวมเพื่อการเลี้ยงชีพ เพราะเหตุสูงอายุทุพพลภาพ หรือตาย.

ประพันธ์ เสวदनันท์. (2541). *เศรษฐศาสตร์การสภครรณ*. กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์.

ประมวลรัษฎากร.

ประเสริฐ ประภาสโนบล. (2524). คำอธิบายหลักและนโยบายการลงทุน. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต.

ปรีชา สุวรรณทัต. (2555). คำอธิบายพระราชบัญญัติสหกรณ์และฉบับแก้ไขเพิ่มเติม พ.ศ. 2542 (กฎหมายเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน). กรุงเทพฯ: จามจุรีโปรดักส์.

ปรีดา นาคเนาทิม. (2525). เศรษฐศาสตร์การภาษีอากร 1. กรุงเทพฯ: แสงจันทร์การพิมพ์.

ปิ่น อ้นนอภินทร. (2555). การปฏิรูประบบภาษีเพื่อสังคมไทยเสมอหน้า (รายงานผลการวิจัย). สืบค้น 30 พฤศจิกายน 2557, จาก <http://v-reform.org/u-knowledges/taxreform/>.

พระราชกฤษฎีกา ออกตามความในประมวลรัษฎากร ว่าด้วยการยกเว้นรัษฎากร (ฉบับที่ 40) พ.ศ. 2514.

พระราชกฤษฎีกา ออกตามความในประมวลรัษฎากร ว่าด้วยการลดอัตรารัษฎากร (ฉบับที่ 576) พ.ศ. 2557.

พระราชกฤษฎีกาออกตามความในประมวลรัษฎากร ว่าด้วยการยกเว้นรัษฎากร (ฉบับที่ 301) พ.ศ. 2539.

พระราชบัญญัติสหกรณ์ พ.ศ. 2542.

พสุ สัตถาภรณ์. (2533). การบริหารงานสหกรณ์. กรุงเทพฯ: โอเอสพริ้นติ้งเฮาส์.

เพชร ชุมทรัพย์. (2544). หลักการลงทุน. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

ไพจิตร โรจนวานิช, ชุมพร เสนไสย, และสาโรช ทองประคำ. (2553). ภาษีสรรพากร คำอธิบายประมวลรัษฎากร. กรุงเทพฯ: สามเจริญพานิช

ภัทรกร เปี่ยมทองคำ. (2556). ปัญหาการหักค่าใช้จ่ายเป็นการเหมาตามประมวลรัษฎากร: ศึกษากรณีภาษีเงินได้บุคคลธรรมดา (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ). กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต.

มิลินทร์ ดวงสินชนากุล. (2557). แนวคิดในการจัดเก็บภาษีเงินได้บุคคลธรรมดาสำหรับหัวหน้าครอบครัว: ศึกษากรณีสหรัฐอเมริกา (สารนิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ). กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

วโรทัย โกศลพิสิษฐ์กุล. (2544). ประมวลสาระชุดวิชาเศรษฐศาสตร์ภาครัฐ *Economic of the public sector*. นนทบุรี: มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.

วาสนา สุขสมัย. (2551). การนำระบบเครดิตภาษีเงินได้บุคคลธรรมดามาใช้แทนระบบการหักค่าลดหย่อน (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ). กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

วิทย์ ดันตยกุล. (2528). กฎหมายเกี่ยวกับภาษีอากร. กรุงเทพฯ: สำนักอบรมศึกษากฎหมายแห่งเนติบัณฑิตยสภา.

วิทยากร เชียงกุล. (2550). หยุตวิฤตชั่วช้ามากด้วยระบบสหกรณ์. กรุงเทพฯ: ตะวันออก.

ศุภรัตน์ ควัฒน์กุล. (2528). เอกสารการสอนชุดวิชาเศรษฐศาสตร์สาธารณะ *Public Economic*.

นนทบุรี: มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.

ศุภลักษณ์ พินิจภูวดล. (2556). *กฎหมายภาษีอากร*. กรุงเทพฯ: จตุลักษ์ 79.

ศูนย์วิจัยและให้คำปรึกษา คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์. (2556). *โครงการศึกษาวิจัยเพื่อปรับปรุงแก้ไขพระราชบัญญัติสหกรณ์ พ.ศ. 2542* (รายงานฉบับสุดท้าย). กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

สมคิด บางโม. (2557). *ภาษีอากรธุรกิจ*. กรุงเทพฯ: วิทยาพัฒน์.

สมาพันธ์สหกรณ์. (ม.ป.ป.). *คำแถลงเกี่ยวกับสหกรณ์*. สืบค้น 27 พฤศจิกายน 2557, จาก <http://www.ica.coop/coop/principles.html>

สราวุธ วุฒยาภรณ์. (2554). “*ทฤษฎีภาษีเงินได้ (ตอนที่ 2)*” สถาบันอบรมวิจัยและพัฒนากฎหมายภาษีอากรฉบับปฐมฤกษ์ พ.ศ. 2554.

สหกรณ์. (2484). *พิมพ์ในงานพระราชทานเพลิงศพนายพลเอกเจ้าพระยาวงษาอนุประพันธ์* (ม.ร.ว.สท้าน สนิทวงศ์). กรุงเทพฯ: โสภณพิพรรฒธนากร.

สหกรณ์ข้าราชการสหกรณ์ จำกัด. (2556). *คู่มือสมาชิกสหกรณ์*. กรุงเทพฯ: สหกรณ์ข้าราชการสหกรณ์.

สุรัช สุรติเมธาพันธ์. (2547). *ปัญหาการหักค่าลดหย่อนภาษีเงินได้* (วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต). กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

สุริยะ เจียมประชาชนรากร. (2542). *การสหกรณ์*. กรุงเทพฯ: ศูนย์ส่งเสริมวิชาการ.

หนังสือกรมส่งเสริมสหกรณ์ ที่ กษ 1108/1140 ลงวันที่ 17 ตุลาคม 2549 เรื่อง *วิธีปฏิบัติเกี่ยวกับหุ้นชนิดที่ถอนได้*.

อดิเทพ ถิระวัฒน์. (2555). *บันทึกคำบรรยายวิชากฎหมายภาษีอากร*. กรุงเทพฯ: สำนักอบรมศึกษากฎหมายแห่งเนติบัณฑิตยสภา.

เอกรัฐ คงมี. (2551). *การนำระบบภาษีเงินได้แบบแยกเงินได้ 2 ประเภทมาประยุกต์ใช้กับระบบภาษีเงินได้ของประเทศไทย* (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต). กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

ภาษาต่างประเทศ

2014 Instructions for Schedule A (Form 1040). Retrieved January 19, 2015, from <http://www.irs.gov>

Ministry of Finance Japan. (n.d.). *Comprehensive Handbook of Japanese Taxes 2010*. Retrieved January 21, 2015, from <http://www.mof.go.jp>.

Kelvin E. Murphy and Mark Higgins. (1999). *Concepts in Federal Taxation*. 1999 Ed. Ohio: South-Western College Publishing, 1999) P.321.

Richard D. (1987). *The RIA Tax Course :Individual Income Tax*. New York: The Research Institute of America, Inc.

Tax Bureau. (1986). *An Outline of Japanese Taxes 1986*. Tokyo: Ministry of Finance.

Tax Guide 2014 for Individuals. Retrieved January 19, 2015, from <http://www.irs.gov/pub/irs-pdf/p17.pdf>

US Internal Revenue Code.

William A. Klein, Boris I. Bittker and Lawrence M. Stone. (1987). *Federal Income Taxation*. Boston: Little, Brown and Company.

ประวัติผู้เขียน

ชื่อ-นามสกุล

นางสาวจิตรมาส จิตรพิศาล

ประวัติการศึกษา

พ.ศ. 2549 นิติศาสตรบัณฑิต

มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์

พ.ศ. 2551 เนติบัณฑิตไทย สมัยที่ 61

ตำแหน่งและสถานที่การทำงานปัจจุบัน

นิติกรปฏิบัติการ กรมส่งเสริมสหกรณ์